

ตำรารวมหลักวิชาครู

เล่ม ๑

ว่าด้วยหลักการสอน

วิชาการปกครองโรงเรียน และจิตวิทยา

สำหรับนักเรียนฝึกหัดครู ผู้จะสมัครสอบวิชาครู

ครูประถมศึกษา และครูทั่วไป

นายอำ อุ่นใจ ป.ม.ก.

ครูโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ในวัด

รวบรวม

พิมพ์ครั้งแรก ๒,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๖

ราคา ๑ บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สยามอักษร

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ک ۱۳۶

ตำรารวมหลักวิชาครู

เล่ม ๑

ว่าด้วยหลักการสอน
วิชาการปกครองโรงเรียน และจิตตวิทยา

สำหรับนักเรียนฝึกหัดครู ผู้จะสมัครสอบวิชาครู
ครูประชาบาล และครูทั่วไป

นายอำ อุ่นใจ ป.ม. ก.
ครูโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ในวัด
รวบรวม

พิมพ์ครั้งแรก ๒,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๖

ราคา ๑ บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สยามอักษรกิจ

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

วิชาครูเป็นวิชาที่กว้างขวาง ผู้ที่จะเรียนให้
รู้และเข้าใจได้จริง ๆ นั้น ต้องค้นคว้าตำรับตำรา
หลายเล่มด้วยกัน ข้าพเจ้าเคยเข้าเรียนในโรงเรียน
ฝึกหัดครูตั้งแต่ชั้นต่ำที่สุดเป็นต้นมา เมื่อข้าพเจ้า
มีหน้าที่สอน วิชาครู ในโรงเรียนฝึกหัดครู ประถม
กสิกรรม จึงต้องเสียเวลา ในการค้นคว้าตำรับ
ตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวแก่วิชาแผนกนั้นเพิ่มเติมอีกมาก
เพื่อบำรุงสอนนักเรียนให้ครบตามหลักสูตร ข้าพเจ้า
คิดว่าถ้ารวบรวมพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มเดียว คงจะเป็น
ประโยชน์แก่ผู้ที่จรรู้ศึกษาเล่าเรียน และเป็นประโยชน์
แก่ครู ผู้ที่ไม่เคยได้ผ่านโรงเรียนฝึกหัดครูไม่มาก
ก็น้อย จึงได้จัดพิมพ์ขึ้น ตามที่ข้าพเจ้ารวบรวม
ได้แบ่งออกไว้เป็น ๖ ภาค คือ ภาคที่ ๑ ว่าด้วยหลัก
การสอนวิชาทั่วไป ภาคที่ ๒ ว่าด้วยการปกครอง
ภาคที่ ๓ ว่าด้วยจิตศรัทธา ซึ่งเป็นหลักของการสอน

และการปกครอง ภาคที่ ๕ ว่าด้วยการสอนเฉพาะ
วิชา ภาคที่ ๕ ว่าด้วยฝ่ายธุรการ และการจัดการ
โรงเรียน ภาคที่ ๖ ว่าด้วย ห้ว ข้อ เบ็ด เค็ด คัด
ต่าง ๆ ถ้าหากจะรวมเป็นเล่มเดียวก็คงจะโตเกิน
ขนาด จึงได้แบ่งออกพิมพ์เป็น ๒ เล่ม

ในการรวบรวมคราวนี้ ข้าพเจ้าอาศัยหลักที่
เรียน มาจากโรงเรียนฝึกหัดครูบ้าง จากความ
สังเกตและความเคยชิน ในเวลาที่ข้าพเจ้าทำการ
สอนบ้าง ถิ่นอาศัย หลักจาก ตำรับตำราวิชาครู
ต่าง ๆ จนเหลือที่จะบอกต้นตำราได้ ข้าพเจ้าขอ
ขอบพระคุณท่านเจ้าของตำราวิชาครู ที่ข้าพเจ้าได้
อาศัยเป็นหลักในการค้นคว้าไว้ในครั้งนี้ด้วย

หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มแรก ที่ข้าพเจ้า รวบรวม
เนื้อหาการปกครองต่าง ๆ คงจะมีอยู่มาก หวังว่า
คงจะได้รับชมความเมตตาจากครูบาอาจารย์

ก

และท่านครูบัณฑิตทั้งหลาย ช่วยให้การศึกษาค้นคว้า
ทุกทาง เพื่อจะได้แก้ไขให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

ถ้าหนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ แก่ท่าน ผู้อ่านผู้
เรียนบ้างแล้ว ข้าพเจ้าขออุทิศบุญคุณทั้งหลายนั้น
ให้แก่ครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ ประสงฆ์วิชาครูให้
แก่ข้าพเจ้า และผู้มีคุณูปการแก่ข้าพเจ้ามาแต่ก่อน
ตลอด ท่านเจ้าของ ตำรับ ตำรา วิชาครู ทั้ง หายที่
ข้าพเจ้าได้อาศัยเป็นหลักในการค้นคว้า รวบรวม
วิชาครู เล่มนี้จงทุก ๆ ท่านเทอญ

นายอำ อุ่นใจ

โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมโนนวัด

จังหวัดนครราชสีมา

มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐

สารบัญ

ภาค • ว่าด้วยหลักการสอนวิชา หรือหลักการศึกษา

บทที่ • ว่าด้วยวิชาครู	หน้า	ค
ภาระของครู	๑	๓
หน้าที่ของครู	๑	๒
ความรับผิดชอบของครู	๑	๓
วิชาครูที่ควรควรเรียน	๑	๖
การแบ่งวิชาครู	๑	๓๐
ลักษณะและคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็น ครูได้	๑	๓๓
ระเบียบการเลือกนักเรียนฝึกหัดครู	๑	๓๕
ของกระทรวงธรรมการ	๑	๓๖
ความมุ่งหมายของการศึกษา	๑	๓๗
องค์ ๓ แห่งการศึกษา	๑	๓๘

หลัก & ของการศึกษา	หน้า	๒๑
<u>บทที่ ๒</u> ว่าด้วยชนิดของการสอนวิชา,,		๒๓
ชนิดของการสอน	,,	๒๔
สอนอย่างปาฐกถา	,,	๒๔
สอนอย่างต้นทนา	,,	๒๕
วิธีสอนวิธีเรียน ๓ อย่าง	,,	๒๗
สอนอย่างบอกให้แล้วให้นักเรียนไป		
ท่องจำ	,,	๒๗
สอนให้เข้าใจโดยไม่ต้องท่องจำ	,,	๒๘
สอนให้เข้าใจแล้วให้ท่องจำ	,,	๓๐
สิ่งที่ควรสอนให้นักเรียนท่องจำ	,,	๓๓
หลักสำคัญที่ครูจะต้องยึดถือในการ		
สอนวิชาทั่วไป	,,	๓๔
<u>บทที่ ๓</u> ว่าด้วยกฎของการสอนวิชา,,		๓๘
วิธีสอนอย่างอุปมาน	,,	๓๘
วิธีสอนอย่างอนุมาน	,,	๔๔

(๓)

ลักษณะต่างกันของวิธีอุปมา

และอุปมา	หน้า	
เปรียบเทียบทางใต้ทางเดียวของวิธีทั้ง๒,,		๕๗
จำแนกวิธีตอนตามกฎอุปมา ๘ อย่าง,,		๕๗
<u>บทที่ ๔</u> ว่าด้วยคำถาม	,,	๕๕
ประโยชน์ของคำถาม	,,	๕๖
คำถามที่ควรใช้	,,	๕๘
คำถามที่ไม่ควรใช้	,,	๖๓
คำตอบของนักเรียน	,,	๖๕
ชนิดของคำถาม	,,	๖๖
ลักษณะของผู้ที่จะถามได้	,,	๖๘
<u>บทที่ ๕</u> ว่าด้วยเครื่องใช้ประกอบ		
บทเรียน	,,	๖๘
ชนิดของเครื่องใช้ประกอบบทเรียน	,,	๗๐
กระดานดำ	,,	๗๐
การใช้กระดานดำในเวลาดอน	,,	๗๒

รูปภาพหรือแผนที่	หน้า	๗๔
เครื่องใช้หรือของจริง	„	๗๕
ประโยชน์ของการใช้เครื่องใช้		
ประกอบบทเรียน	„	๗๗
ข้อที่ควรจำในการหาเครื่องใช้		
ประกอบการ์ดสอน	„	๗๘
ข้อที่ควรปฏิบัติและควรระวัง		
ในการใช้เครื่องใช้	„	๗๙
<u>บทที่ ๖</u> ว่าด้วยการเตรียมสอน	„	๘๕
ประโยชน์ของการเตรียมสอน	„	๘๖
สิ่งที่เป็นหลักช่วยในการเตรียม		
การต้อนรับของครู	„	๘๗
การเตรียมการสอนอย่างดังเขป	„	๘๘
สมุดเตรียมการสอนอย่างดังเขป	„	๘๙
ตัวอย่างบันทึกการสอนอย่างดังเขป	„	๙๕

(๕)

คำแนะนำในการเตรียมการสอบ

อย่างดังเขป

หน้า

๓๐๘

บทที่ ๑ ว่าด้วยการสอบตาม

ลำดับชั้นทั้ง ๕

”

๓๓๓

ชั้นทั้ง ๕ ของการสอบ

”

๓๓๓

๑. ชั้นเตรียม

”

๓๓๔

ความประสงค์ของชั้นเตรียม

”

๓๓๔

วิธีสอบชั้นเตรียม

”

๓๓๕

๒. ชั้นสอบ

”

๓๓๖

ความประสงค์ของชั้นสอบ

”

๓๓๗

วิธีสอบชั้นสอบ

”

๓๓๗

๓. ชั้นทวนหรือชั้นเปรียบเทียบ

”

๓๓๘

ความประสงค์ของชั้นทวนหรือชั้น

เปรียบเทียบ

”

๓๓๘

วิธีสอบชั้นทวนหรือชั้นเปรียบเทียบ

”

๓๓๙

๔. ชั้นย่อยหรือชั้นขยาย

”

๓๔๐

(๖)

ความประสงค์ของชนยอหรือชนขาย หน้า ๑๒๑

วิธีสอนชนยอ ,, ๑๒๑

ข้อที่ควรจำและควรปฏิบัติในเวลาย่อ ,, ๑๒๒

๕. ชนไข ,, ๑๒๓

ความประสงค์ของชนไข ,, ๑๒๓

วิธีสอนชนไข ,, ๑๒๔

วิธีสอนตามชนทั้ง ๕ เหมาะแก่

ผู้เรียนอย่างไร ,, ๑๒๖

บทที่ ๔ ว่าด้วยภาระหน้าที่การสอน

อย่างพิสดาร หรือบันทึกการสอนตาม

ลำดับชนทั้ง ๕ ,, ๑๓๑

แบบฟอร์มเตรียมการสอนตามลำดับ

ชนทั้ง ๕ ,, ๑๓๒

ตัวอย่างบันทึกการสอนตามลำดับ

ชนทั้ง ๕ เรื่องการตอนคนไม่ ,, ๑๓๔

(๗)

บทที่ ๙ ว่าด้วยการจัดชั้นและจัด

ห้องเรียน	หน้า	
๑. จัดความสะอาดของห้องเรียน	,,	๑๖๕
๒. จัดเครื่องใช้ของห้องเรียน	,,	๑๖๖
๓. โต๊ะและม้านั่งของนักเรียน	,,	๑๖๖
๔. โต๊ะและที่นั่งของครู	,,	๑๖๗
๕. กระดานดำ	,,	๑๖๗
๖. รูปภาพและแผนที่	,,	๑๗๐
๗. จัดที่นั่งและระเบียบการนั่งของเด็ก	,,	๑๗๑
๘. จัดระเบียบของชั้นและการ		
ควบคุมชั้น	,,	๑๗๔
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดชั้น		
และจัดห้องเรียนได้ถูกต้อง	,,	๑๗๗
<u>บทที่ ๑๐</u> ว่าด้วยการคัดเลือกนักเรียน		
และการให้คะแนนการสอบ	,,	๑๗๘

(๘)

ประโยชน์ของการฝึกหัดคดีชั้น		
การสอบในที่ประชุม	หน้า	๓๘๐
หลักวินิจฉัยว่าควรสอบคดี	,,	๓๘๒
หลักของการวินิจฉัยว่าควรสอบไม่คดี	,,	๓๘๕
ข้อที่ควรปฏิบัติในการคดีชั้นการสอบ	,,	๓๘๗
ตัวอย่างแบบฟอร์มคดีชั้นการสอบ		
ในที่ประชุม	,,	๓๘๗
ความเห็น	,,	๓๙๐
หมายเหตุ	,,	๓๙๓
การตรวจการสอบและให้คะแนน	,,	๓๙๖
๑. การสอบในที่ประชุม	,,	๓๙๖
หลักของการวินิจฉัยให้คะแนน		
สอบในที่ประชุม	,,	๓๙๗
หลักของการตรวจวินิจฉัยให้คะแนน		
บันทึกการสอบ	,,	๓๙๙

(๔)

๒. ดอนประจำชั้นหรือฝึกหัดสอน

ประจำวัน หน้า

๒๐๑

ตั้งที่ของตรวจให้คะแนนนักเรียนตอน ,,

๒๐๒

ตัวอย่างแบบฟอร์มรายงานนักเรียน

ตอน ,,

๒๐๖

หมายเหตุ

,,

๒๐๘

ข้อควรระวัง

,,

๒๑๐

บทที่ ๑๑ ว่าด้วยการปฏิบัติตัวครู

ในเวลาสอนบทเรียนและว่าด้วยการ

ตรวจสมุดทำงานของเด็ก

,,

๒๑๓

๑. กิริยาท่าทางของครู

,,

๒๑๔

๒. ภาษาและเสียงพูดของครู

,,

๒๑๕

๓. ที่ยืนในเวลาสอน

,,

๒๑๖

๔. การเอาใจใส่ช่วยเหลือเด็กในเวลา

เรียน

,,

๒๑๗

ว่าด้วยการตรวจสมุดทำการของเด็ก

,,

๒๑๘

(๑๖)

ตรวจระเบียบสมุดทำการศึกษาของเด็ก	หน้า	๒๒๐
วิธีตรวจบทเรียนทั่วไป	,,	๒๒๑

ภาค ๒ ว่าด้วยการปกครอง

<u>บทที่ ๑๒</u> ว่าด้วยความมุ่งหมาย		
ของการปกครองบังคับบัญชา	หน้า	๒๓๓
ดีดชิปดิน คืออะไร	,,	๒๓๔
ดีดชิปดินเกิดจากอะไร	,,	๒๓๖
วิธีรักษาดีดชิปดิน	,,	๒๔๐
ความประสงค์ของการปกครอง		
บังคับบัญชา	,,	๒๔๓
ความสำเร็จของการปกครองบังคับ		
บัญชา	,,	๒๔๓
<u>บทที่ ๑๓</u> ว่าด้วยสิ่งที่จะช่วยในการ		
ปกครองบังคับบัญชา	,,	๒๔๖
๑. สิ่งที่เกี่ยวข้องแก่ครู	,,	๒๔๗

ก. ส่งทำทางของครู	หน้า	๒๕๗
ข. คุณสมบัติและความประพฤติของครู	„	๒๕๗
ค. การสอนของครู	„	๒๕๓
ฅ. อำนาจบังคับบัญชาของครู	„	๒๕๒
๒. สิ่งที่เกี่ยวข้องแก่โรงเรียน	„	๒๕๓
ก ชื่อเสียงของโรงเรียน	„	๒๕๓
ข. ความเรียบร้อยและสะอาดงดงาม ของโรงเรียน	„	๒๕๔
๓. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ การงาน	„	๒๕๕
๔. นักเรียน	„	๒๕๖
ก. ลักษณะของผู้ที่ควรเลือกเป็นหัว หน้า	„	๒๕๗
ข. หน้าทึบของหัวหน้า	„	๒๕๗
ข้อบังคับ	„	๒๕๘
ข้อบังคับจำเป็นในการปกครอง	„	๒๖๐

การออกข้อบังคับ	หน้า	๒๖๓
<u>บทที่ ๑๔</u> ว่าด้วยการให้รางวัล		
และการทำโทษ	”	๒๖๓
หลักของการให้รางวัล	”	๒๖๔
ประโยชน์ของการให้รางวัล	”	๒๖๖
ชนิดของการรางวัล	”	๒๖๗
ชนิดของรางวัลที่ให้ ในโรงเรียน	”	๒๖๘
การทำโทษ	”	๒๗๐
หลักของการทำโทษ	”	๒๗๒
ความผิดที่ไม่ควรเอาโทษ	”	๒๗๕
ชนิดของการทำโทษ	”	๒๗๖
ชนิดของโทษที่ใช้ ในโรงเรียน	”	๒๗๗
ความเสียหายของโทษเจ็บกาย	”	๒๗๐
ครูหนุ่ม ๆ ไม่ควรเขียนคัสเตอร์	”	๒๗๔
หัวข้อที่ครูควรจะยึดถือในการทำโทษ	”	๒๗๕

(๓๓)

บทที่ ๑๕ ว่าด้วยการปกครองเด็ก

ชั้นต่าง ๆ	หน้า	
การปกครองเด็กชั้นเด็ก	๒๘๘	๒๘๘
การปกครองเด็กชั้นกลาง	๒๘๘	๒๘๘
การปกครองเด็กชั้นใหญ่	๒๘๘	๒๘๘
คำสั่ง	๒๘๘	๒๘๘
สิ่งที่ควรยึดถือไว้เป็นหลักในการใช้	๒๘๘	๒๘๘
คำสั่ง	๒๘๘	๒๘๘
ประโยชน์ของคำสั่ง	๒๘๘	๒๘๘

ภาค ๓ ว่าด้วยจิตตวิทยา

บทที่ ๑๖ ว่าด้วยอาการของจิตต์

ใจที่ใช้ในการศึกษาเดาเรียน	หน้า	๓๐๕
อาการของจิตต์ใจที่ใช้ในการศึกษา		
เดาเรียน	๓๐๗	๓๐๗
๓. อาการล้มผิดด้วยประสาททั้ง ๕	๓๐๗	๓๐๗

ลำดับอาการทั้ง ๕	หน้า	๓๑๐
การผกัฏฐการทั้ง ๕	"	๓๑๒
วิธีดำเนินการผกัฏฐการทั้ง ๕	"	๓๑๔
๒. ความพอใจ	"	๓๑๗
หนทางที่จะปลูกหรือเร้าให้เด็ก เกิดความพอใจในบทเรียน	"	๓๑๘
๓. ความตั้งใจ	"	๓๒๐
สิ่งที่จะช่วยให้เกิดความตั้งใจ	"	๓๒๒
ชนิดของความตั้งใจ	"	๓๒๔
๔. ความสนใจ	"	๓๒๕
ชนิดของความสนใจ	"	๓๒๕
เครื่องช่วยเหลือนี่ทำให้เกิดความสนใจ	"	๓๒๗
ศัตรูของความสนใจ	"	๓๒๘
การส่งเสริมความสนใจ	"	๓๓๐
<u>บทที่ ๑๗</u> ว่าด้วยอาการของจิตต์ใจ(ต่อ),,	"	๓๓๑
๕. ความสังเกตพิจารณา	"	๓๓๓

(๑๕)

หลักที่ควรยึดถือในการฝึกหัดความ		๓๓๓
พิจารณา	หน้า	๓๓๔
วิชาที่ช่วยให้เกิดความพิจารณาคือ	„	๓๓๕
๖. ความไต่สวนเปรียบเทียบ คิดแยก		
คิดปรุง	„	๓๓๗
ข้อที่ควรปฏิบัติในการปลูกฝังความ		
ไต่สวนเปรียบเทียบ	„	๓๔๓
๗. ความรู้	„	๓๔๕
๘. ความจำ	„	๓๔๗
เหตุที่ทำให้ความจำต่างกัน	„	๓๔๘
ชนิดของความจำ	„	๓๔๙
สิ่งที่ควรยึดถือไว้เป็นหลักในการ		
ปลูกฝังความจำ	„	๓๕๑
สิ่งที่ควรและไม่ควรให้ท่องจำ	„	๓๕๕

ภาค ๑

ว่าด้วยหลักการสอนวิชา

บทที่ ๑

ว่าด้วยวิชาครู

ภาระของครู

ครูคืออะไรนั้น ทุกคนคงทราบอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวในที่นี้ ในที่นี้จะกล่าวถึงความสำคัญและภาระของครูเท่านั้น ครูเป็นผู้ทำหน้าที่สั่งสอนให้มีความรู้ และอบรมปลูกฝังความประพฤติที่ดีให้แก่เด็ก เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องความรู้ ความประพฤติของเด็ก คือจากผู้ปกครองของเขามาอีกชั้นหนึ่ง เด็กแทบทุกคนย่อมได้รับการสั่งสอน และอบรมจากครูเป็นเบื้องต้นก่อน เนื่องจากครูมีหน้าที่สั่งสอน

อบรมเด็ก ครูต้องรับผิดชอบในการเป็นอยู่ของเด็ก
 รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวตลอดเวลา และต้องระวัง
 ความประพฤติของตัวทุกฝีก้าวเพื่อหวังจะปลูกฝังตัว
 อย่างที่ดีให้แก่เด็ก ครูจึงต้องมีภาระอันหนัก ภาระครู
 ภาระจัก หยุ่มหยุ่ม สมชื่อที่ว่า “ครู หรือครู” ซึ่ง
 แปลว่าหนัก งานของครูเป็นงานที่หนัก และสำคัญ
 จึงมีผู้เปรียบครูกับสิ่งสำคัญต่างๆ ใจให้หลายอย่างเช่น
 “ครูเปรียบเหมือนทหารเอกของชาติ” หรือ “ครู
 เปรียบเหมือนพระเอกเจ้านายให้เด็กต้อง” “ครู-
 เปรียบ เหมือน นายช่างที่มีความสามารถ” ฯลฯ
 เหล่านี้เป็นต้น ครูจึงควรภูมิใจในหน้าที่ของตนและ
 พยายามทำงานในหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ให้สมชื่อ
 และเกียรติยศ

หน้าที่ของครู

ครูเป็นผู้มีหน้าที่หลายอย่าง แต่เมื่อจะกล่าว
 อย่างรวบรัดแล้ว หน้าที่ของครูมีอยู่ ๓ อย่าง คือ

หลักการสอนวิชา

๓

๑. สอนให้เด็กมีความรู้ และสติปัญญาดี

๒. ขอบรมและกล่อมเกลานิสัยของเด็ก ให้เป็นผู้มีความประพฤติและจรรยาดี

๓. ทำการงานทางฝ่ายธุรการของโรงเรียนให้เรียบร้อยเพื่อเป็นเครื่องอุปการณการสอนและการขอบรมเด็กให้ดำเนินไปสู่จุดหมายได้ โดยสะดวกเรียบร้อย

ทั้ง ๓ อย่างนี้เป็นหน้าที่สำคัญของครู แต่ครูก็จะทำหน้าที่ของตนได้สำเร็จเรียบร้อยนั้น ต้องอาศัยความรู้และความสามารถเป็นเครื่องช่วย

ความรู้ของครู

ครูจะทำหน้าที่ของตนได้ดี ต้องอาศัยความรู้ ความรู้เป็นของจำเป็นมาก ถ้าหากครูขาดความรู้แล้ว จะสอนและขอบรมเด็กให้ได้ดีไม่ได้ ความรู้ของครูแบ่งออกเป็น ๒ แผนก คือ

๑. ความรู้ในวิชาสามัญต่างๆ

๒. ความรู้ในทางวิชาครู

๑ ความรู้ในวิชาสามัญ ครูต้องมีความรู้ในวิชาสามัญต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน หลักสูตร ของโรงเรียน เป็นอย่างดี เพื่อจะเป็นเครื่องมือสำหรับนำไปสอนเด็ก ให้มีความรู้ถูกต้อง ถ้าหากความรู้ของครูไม่ดีเสียแล้ว เมื่อนำไปสอนเด็ก ๆ ก็จะได้รับความรู้ที่ไม่แน่นอน ไม่กว้างขวาง และบางทีอาจจะให้ความรู้แก่เด็กผิด ๆ ถูก ๆ การให้ความรู้แก่เด็กผิดแต่เบ้องต้นนั้นเป็นของเกียจอก ฉะนั้นครูจึงควรพยายามหาความรู้ให้ตัวเต็มอ เรื่องอะไรที่จะนำไปสอนเด็กก็ต้องเรียนให้มีความรู้ โดยต้องแท้เสียก่อน

๒ ความรู้ในวิชาครู ครูจะต้องมีความรู้ในทางวิชาครูอีกประเภทหนึ่งเป็นพิเศษด้วย จึงจะทำหน้าที่ของตนได้สำเร็จ ผู้มีความรู้ในทาง วิชาสามัญได้แต่ขาดวิชาครูนั้นจะเป็นครูที่ดีไม่ได้ เพราะวิชาครูเป็น วิชาพิเศษ หรือวิชาชีพ สำหรับ ครู ช่วย

ช่องทางในการสอน การปกครอง และการงาน
 ในหน้าที่ของครู ให้ครูทำไปได้โดยสะดวกเรียบร้อย
 เนื่องจากความจริงและความจำเป็นในข้อนี้ รัฐบาล
 จึงได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นต่างๆ ขึ้น มีครูประกาศ
 นียบัตร มณฑลครูมูล ครูประถมสามัญ ประถมกสิ-
 กรรม ประถมพาณิชยกรรม และครูมัธยมเป็นต้น เพื่อ
 สอนวิชาต่างๆ ให้นักเรียนฝึกหัด ครูมีความรู้แน่นนอน
 และกว้างขวางเพื่อจะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ศิษย์
 ของตนต่อไป และสอนวิชาครูซึ่งเป็นประเภทสำคัญ
 อีกด้วย นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังต้องอบรมนิสัยดี
 ความประพฤติ และระเบียบการงานซึ่งเกี่ยวข้องกับหน้าที่ครู
 ให้นักเรียนฝึกหัดครูด้วย เพื่อให้เหมาะแก่การเป็นครู
 เพื่อจะได้สั่งสอนศิษย์ของตนให้ได้รับผลดีและความมุ่ง
 หมายของรัฐบาล ฉะนั้นผู้ที่จะมีหน้าที่เป็นครูทุกคน
 จึงจำเป็นจะต้องรู้วิชาครูให้กว้างขวาง และการที่
 จะรู้ได้นั้นต้องอาศัยการเรียน

ตำรารวมหลักวิชาครู

หนทางที่จะเรียนวิชานั้น คือ

๓. เข้าเรียนในโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นต่างๆ ตามฐานะและอัธยาศัยของคุณ แล้วสอบได้เอาประกาศนียบัตรครูจากโรงเรียนนั้น

๔. เมื่อเป็นครูอยู่แล้ว หรือไม่เข้าโรงเรียนฝึกหัดครูก็พยายามกระตือรือร้น อ่านตำรับตำราต่างๆ ที่เกี่ยวแก่วิชาครู ศึกษาตามได้จากผู้ที่มีความรู้คอยค้ำจุนอย่างการสอนการปกครองของครูที่ดี และฝึกหัดด้วยตนเอง ให้ผู้มีความรู้ตักเตือนทุกท่วงท่าอย่างทำนองๆ ไป จนเกิดความรู้ ความชำนาญ แล้วก็สมัครสอบ เดือนชน เดือนฐานะ ของคุณเรื่อยไปตามระเบียบของกระทรวงธรรมการ

วิชาครูที่ควรเรียน

ความรู้ในวิชาครูต่างๆ ที่ควรควรเรียนนั้น มีดังนี้ คือ

๑. วิธีสอน ได้แก่วิธีสอนวิชาทั่วไป และวิธี

สอนเฉพาะวิชา

๒. การปกครองโรงเรียนรวมทั้งคิดชีพิตินด้วย

๓. วิจัยจัดโรงเรียนรวมทั้งฝ่ายธุรการต่างๆ ด้วย

๔. จิตตวิทยา

วิชาเหล่านี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้ที่รู้อะไร
แต่อย่างเดียว ย่อมสู้ผู้ที่มีความรู้หลายๆ อย่างไม่ได้

● วิธีสอน ว่าด้วยกลวิธีต่างๆ เพื่อให้ครูได้รับความ
ความรู้ และรู้จักยกย้ายวิธีสอน กับบอกวิธีให้
ครูพูด ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจในวิชาต่างๆ ได้
ง่าย ให้นักเรียนพอใจในบทเรียน ตั้งใจเรียน และ
การเรียนของเด็กก็จะเร็วด้วย วิธีสอนแบ่งออกเป็น
๒ แผนก ได้แก่

ก. หลักของการสอนวิชาทั่วไป หรือเรียกว่า
หลักของการศึกษา เช่น ธรรมชาติของการสอน กฎของ
การสอนวิชา การใช้เครื่องมือใช้ การบันทึกการ
สอน ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ข. การสอนเฉพาะวิชา เช่น การสอน เลข
คณิต คัด เขียน เรียงความ จรรยา การทำสวน
เลี้ยงสัตว์ การช่าง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

๒ การปกครองโรงเรียน ว่าด้วยการปกครอง
นักเรียนให้ตั้งใจเรียนและเชื่อถ้อยฟังคำของครู ให้รู้
จักที่สูงที่ต่ำ ให้รู้จักกาละเทศะ ตลอดจนถึงการรักษา
ความสะอาดและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน
โรงเรียน และการเรียน ถ้าจะแบ่งออกเป็นหมวด
ใหญ่ๆ ได้สองหมวด คือ

(๑) การควบคุมและการปกครองทั่วไป เช่น
การปฏิบัติตัวของครูเพื่อเป็นแบบ การควบคุมชั้น
การออกข้อบังคับ คำสั่ง การตอบแทน การทำโทษ
และการจัดตั้งของต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการ
ปกครองให้ถูกต้อง

(๒) การแก้ปัญหาด้านต่างๆ ของเด็กทั้งโรง
เรียนและเฉพาะคน เช่น เกียจคร้าน คือไม่สะอาด ฯลฯ

๓ วิธีจัดโรงเรียน เช่น :-

๑. การจัดสถานที่ของโรงเรียน การปลูกสร้าง
โรงเรียน จัดห้องเรียน โต๊ะเรียน เครื่องใช้ เครื่อง
ประกอบ และเครื่องตกแต่งโรงเรียนให้เหมาะ และ
ถูกแบบ

๒. ดมุดบัญชีต่างๆของโรงเรียน ให้รู้ประโยชน์
และทำให้ถูกต้อง

๓. รู้จักทำตารางสอน แบ่งประมวลการสอน
ออกแบบรายปี รายภาค รายเดือนหรือรายสัปดาห์

๔ จิตตวิทยา กล่าวถึงลำดับความเจริญและความ
เป็นไปในจิตใจของเด็ก กล่าวถึงอาการของ
จิตใจที่จะใช้ ในการศึกษาเล่าเรียน กล่าวถึงอาการ
และความเป็นไปในจิตใจ ซึ่งจะเกิดเป็นนิสัยและ
ความประพฤติ ตลอดจนอุปนิสัยใจเหต่านเป็นต้น
เป็นหลักการของการสอนและการปกครอง ครูจะต้อง
รู้จักจิตใจของเด็ก เพราะเป็นสิ่งที่มิได้ประโชชน์ช่วย

แรงครูในการสอนและการปกครอง จิตตวิทยาเป็น
หัวใจของการสอนและการอบรมเด็ก เป็นศิลปะของการ
การสอนด้วย

วิธีเรียน

เราจะเรียนวิชา เหล่านี้ ในเวลาเดียวกัน เป็น
ของยาก จึงควรเลือกเรียนที่จำเป็นมากเสียก่อน เมื่อ
มีความรู้ในการสอนและการปกครองแล้ว จึงค่อย
เรียนวิชาจัดการและระเบียบการโรงเรียน จิตตวิทยา
และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาครูต่อไปตามลำดับ
เพื่อการเรียนจะได้ง่ายเข้า

การแบ่งวิชาครู

วิชาครู ที่ครูควรเรียนมีหลายอย่างดังกล่าวมา
แล้ว แต่การแบ่งหมวดวิชาครู แบ่งเป็นหมวด
กว้าง ๆ ได้ ๒ หมวด คือ :-

๑. ฝ่ายวิชาการ ได้แก่

ก. การสอน

ข. การปกครอง

๒. ฝ่ายธุรการ ได้แก่การจัดการโรงเรียนต่างๆ
เพื่อให้สะดวกแก่การเรียน ผู้รวบรวมจึงแบ่งออกเป็นภาค ๆ คือ

ภาคที่ ๑ ว่าด้วยหลัก ของการสอนวิชาทั่วไป

ภาคที่ ๒ ว่าด้วยการปกครอง

ภาคที่ ๓ ว่าด้วยจิตศรัทธา

ภาคที่ ๔ ว่าด้วยการสอนเฉพาะวิชา

ภาคที่ ๕ ว่าด้วยฝ่ายธุรการ และการจัดการ
โรงเรียน

ภาคที่ ๖ ว่าด้วยหัวข้อเบ็ดเตล็ดต่างๆ

ลักษณะและคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นครูได้

หน้าที่ของครูเป็นหน้าที่ ที่สำคัญ และลำบาก คง
กล่าวแล้ว ถ้าหากผู้ที่มีนิสัยไม่ชอบในอาชีพของคน

กับมีลักษณะและคุณสมบัติบางอย่างไม่เหมาะแก่การ
เป็นครูแล้วจะทำหน้าที่ไม่สำเร็จ ลักษณะ และคุณ
สมบัติของผู้ที่เหมาะสมแก่การเป็นครูนั้น คือ

๑. ต้องมีความรู้ในวิชาสามัญดี วิชาสามัญ
เป็นทุนของครู ที่จะนำไปถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ ครูจึงจำ
เป็นจะต้องรู้วิชาสามัญต่าง ๆ ที่มีอยู่แต่ในหลักสูตร
ของโรงเรียนดี และรู้อย่างละเอียดลึกกว้างขวาง (รู้ถ่ม
แก่ฐานะแห่งชีวิตภาพของครู)

๒. ต้องมีความรู้ในทางวิชาครูต่าง ๆ ดี

๓. เป็นผู้เฉลียวฉลาดในการคิดการพูด รู้จัก
แยกแยะความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย

๔. เป็นผู้มีความประพฤติและจรรยาดี เพื่อจะ
ให้เด็กเคารพนับถือยำเกรง เชื่อถ้อยฟังคำ และเพื่อจะ
ถ่ายทอดหรือปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก

๕. ต้องมีนิสัยรักการเป็นครู พอใจในอาชีพ
และหน้าที่การงานของตน ตั้งใจทำงานในหน้าที่โดย

ไม่เห็นแก่เห็นขยแก่ยาก

๖. เป็นผู้รักเด็ก เมตตากรุณาแก่เด็ก ขยาก
จะตั้งสอนและอบรมเด็กให้มีความรู้ และประพฤติตัว
ดีจริง ๆ

๗. เป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ไม่
โกรธง่าย มีนิสัยขยันหมั่นเพียร

๘. เป็นผู้เที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงมีธรรมจริยา
อันประเสริฐ ปราศจากอคติ

๙. เป็นผู้มีความประพฤติดี มีศีลธรรม ไม่ชู้โรค
ออกแดด มีท่าทางเป็นสง่า และควรรู้พลศึกษาพอ
สมควร

๑๐. เป็นผู้มีความใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารีแก่
คนทั่วไป เพื่อปลูกฝังความสามัคคีระหว่างครูโรงเรียน
กับผู้ปกครองของเด็ก และชาวบ้านทั่วไปได้ดี คน
อื่น ๆ จะจับตามองที่ครูมากกว่าผู้อื่น

๑๑. เป็นผู้มีความมานะพยายามแสวงหาความ

รู้ได้ตัวเองเต็มช่อ อ่านหนังสือมาก สดมากมาได้ถามผู้
ที่มีความรู้ ไม่ให้ความรู้ต่าง ๆ หลงหูหลงตาไปได้
ครูต้องเรียนให้ทันสมัยเต็มช่อ ครูที่เก่าแก่มักจะเก่าอย่าง
ผ้าขาว ไม่ใช่เก่าอย่างตายคราม

ถ้าหากครูมีลักษณะและคุณสมบัติ ดังกล่าวมา
นี้ จะเป็นครูที่ดีและทำหน้าที่ของตนได้สำเร็จ เนื่อง
จากคุณสมบัติ และลักษณะของครูเป็นของสำคัญ ดัง
กล่าวมาแล้ว กระทรวงธรรมการจึงกวัดขั้นในการ
เลือกนักเรียนฝึกหัดครูยิ่งขึ้น เพื่อหวังจะได้ครูที่ดีใน
อนาคตภาย

ระเบียบการเลือกนักเรียนฝึกหัดครู

ของกระทรวงธรรมการ

กระทรวงธรรมการเข้มงวดในการเลือกนักเรียนฝึกหัดครูประเภทต่างๆ มากเข้า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ จึงออกประกาศเพิ่มเติมระเบียบการเลือกนักเรียนฝึกหัดครูในข้อที่ว่า “ต้องเป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยและมีนิสัยดีเหมาะในทางเป็นครู” นั้นให้เด่นชัดขึ้นเป็น ๕ ข้อ คือ

๑. เป็นผู้เที่ยงธรรมโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รักเด็ก

๒. ใจคอหนักแน่นเยือกเย็น ไม่หุนหันพลันแล่น ไม่ฉุนเฉียว โกรธง่าย อุตทนต่อการรบกวน

๓. มีความเด็ดขาด พุดอะไรเป็นนั้น ไม่ปรวนแปร ไม่พราเปร้อ รักระเบียบ

๔. มีปฏิภาณเฉลียวฉลาด สามารถถ่ายทอดความ

รู้ให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย

๕. มีท่าทางเป็นสง่ายิ้มแย้มแจ่มใส

คุณสมบัติทั้ง ๕ ข้อนี้ ให้ครูใหญ่กับครูประจำ
ชั้นโรงเรียนเดิมสอบสวนเป็นสังเกตไว้ แล้วทำใบรับ
รองส่งมาพร้อมกับใบสมัคร ให้เจ้าหน้าที่สังเกตสอบ
สวนข้ออื่นหนึ่งแล้วลงชื่อรับรองตามลำดับ ในใบ
รับรองนั้นให้ลงความเห็นเป็นข้อๆ ไป สำหรับนัก
เรียนสวนก็ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕

(ลงนาม) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์

รัฐมนตรี

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความมุ่งหมายกว้างขวาง
และลึกซึ้ง นักปราชญ์ในทางการศึกษา ได้ออกความ
เห็นอย่างสั้น ๆ ไว้หลายอย่าง เช่น “การศึกษาทำ
ให้คนเป็นคน” “การศึกษาทำให้ชาติเป็นชาติ”
“การศึกษาทำให้คนเขาตัวรอดและหลุดวงขุบตรรก”
“การศึกษาทำให้คนรู้จักครองตัว ครองชีพ” “การ
ศึกษาเป็นการเตรียมตัวเพื่ออาชีพ” ฯลฯ และอะไร
อื่น ๆ ไปในทำนองนี้ แต่เมื่อเราวินิจฉัยตามคำพูดและ
ความเห็นดังกล่าวรวมความได้ว่า “ความมุ่งหมาย
ของการศึกษา ก็เพื่อจะอบรมคนด้อมเดตาให้คนเป็น
พลเมืองดีของชาติ” ถ้าชาติใดประเทศใดประกอบ
ไปด้วยพลเมืองที่ดีแล้ว ประเทศนั้นชาตินั้นก็เจริญ
ศรีเป็นผู้นำให้การศึกษาแก่เด็ก เมื่อเด็กเติบโต

ซึ่งจะได้เป็นพลเมืองดี พลเมืองที่จะดีได้นั้น ต้องได้
 กับการศึกษา คือพร้อมไปด้วยองค์ ๓ แห่งการศึกษา
 นั้นครูจึงจำเป็นต้องรู้ความมุ่งหมายของการศึกษา
 และเพ่งตั้งใจให้นักเรียนได้รับการศึกษาครบองค์ ๓
 อย่างบริบูรณ์

องค์ ๓ แห่งการศึกษา

การศึกษาที่ดีต้องให้พร้อมไปด้วยองค์ ๓ และ
 องค์ ๓ แห่งการศึกษานั้น คือ

๑ พุทธิศึกษา คือการศึกษาทางหัดสติปัญญา

ความรู้ต่าง ๆ ให้เป็นผู้มีความรู้เจตต์ฉลาด

๒ จริยศึกษา คือศึกษา ทางฝึกหัด คัดแปลง

นิสัยและความประพฤติ

๓ พลศึกษา คือการศึกษาทางหัดกำลังกาย

องค์ ๓ แห่งการศึกษา หรือการศึกษาทั้ง ๓ ประเภทนี้
 ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าขาดแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

แล้ว จะเรียกว่าการศึกษาที่ดียังไม่ได้ และผู้ขาด
ของค ๓ แม้แต่ของค หนึ่งองค์ใดก็ตาม นับว่าการศึกษา
ยังไม่ดีพร้อม

การสอนองค์ ๓ แห่งการศึกษา

๑ พุทธิศึกษา การสอนพุทธิศึกษา ในโรงเรียน

นักคิด การสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรของชั้น
นั้น ๆ เพื่อเป็นเครื่องปลูกฝังความรู้ ความเฉลียว
ฉลาดให้เกิดขึ้นในบุคคล

๒ จริยศึกษา คือการศึกษาทางคตินิยมและ

ความประพฤติ ให้เด็กเป็นผู้มีความประพฤติดี ถูก
ต้องตามทำนองคลองธรรม วิธีสอนจริยศึกษานั้น
คือการสอนจรรยา ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป แต่ข้อ
สำคัญที่สุดในการสอนจรรยานักคิด ไม่ใช่สอนใน
ห้องเรียน หรือเวลาสอนจรรยานักคิด ครูจะต้อง
เอาใจใส่ฝึกหัดทุกเมื่อไป คอยให้แบบอย่างที่ดี และ

ให้นักเรียนฝึกหัด หรือกระทำตามที่ได้อ้างขึ้นไป
จริง ๆ ด้วย

๓. พลศึกษา การหัดพลศึกษาในโรงเรียนนั้น
ก็เพื่อจะฝึกหัดร่างกายของนักเรียนให้แข็งแรง และ
เติบโตจะได้เป็นยานพาหนะสำหรับบำรุงอบรมพิธีศีก
ษาและจริยศึกษาให้รุ่งเรืองอยู่ได้ วิธีหัดพลศึกษา
ตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่ท่านได้จัดไว้แล้วนั้น คือ

ก. ฝึกสร้างลาย (หัดตามตำราลายกรรม)

ข. ยิมเนซิกส์ (*Gymnastics*)

คือการเล่นห้อยโหนโยนตัวต่าง ๆ

ค. การเดินแข่งขันต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าการ
กีฬา มีฟุตบอล เทนนิส วอลเลย์บอล เป็นต้น
วิธีหัดแต่ละอย่างพลศึกษานี้ ก็คือหัดตามแบบ

และควมรู้ ความชำนาญ ของครู ในประเภทต่าง ๆ
ของวิชา แต่ข้อสำคัญที่ครูจะต้องเข้าใจได้ในการ
หัดพลศึกษา ก็คือให้เป็นการปลูกความประพฤติและ

นิสัยที่ติดพร้อมไปด้วย เช่น หัดความพร้อมเพรียง, ความสามัคคี, หัดให้ทำตามคำสั่งโดยรวดเร็ว, พร้อมเพรียงและฉับไว, การเดินไม่ให้เป็นการพะนัน, ไม่เขารัดเขาเบียดเบียด, การเดินต้องเดินอย่างใจหนักเตง, และเชื่อฟังผู้คัดชั้นวิชา, ทำตามกติกาข้อบังคับของการเดิน, เหล่านี้เป็นต้น ผู้ควบคุมต้องระวังให้เรียบร้อยเสมอไป

หลัก ๔ ของการศึกษา

ผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีได้นั้น จะต้องได้รับการศึกษาให้ครบตามองค์ ๓ แห่งการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้ว แต่องค์ ๓ แห่งการศึกษานี้ นักปราชญ์ผู้ชำนาญในทางการศึกษาบางคน ได้ขยาย ออกไป เป็น ๔ อย่าง เรียกว่า “หลักสี่ของการศึกษา” ผู้ซึ่งเป็นครูควร จะเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อจะได้แบ่งฝึกสอนศิษย์ของตน ให้ได้รับการศึกษาให้ถูกต้องตามหลักซึ่งประกาศทั่วโลก เขานิยมถือกันว่าเป็นหลักดีแท้ ถึงกับบางประเทศ

ได้ใช้อักษร “H” ๔ ตัว เรียกว่า “4 H Clubs” (Four H Clubs) เป็นเครื่องหมายเตือนสติปวงจิตต่าง ๆ ให้นักเรียนจำขึ้นใจเพื่อแสดงว่า ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาให้ครบทั้ง ๔ คือ

๑. H = Heal หัวสมองหรือจิตต์ คือหมายความว่า จะต้องศึกษาให้เกิดสติปัญญา เพื่อใช้สมองคิดหรือใหม่หัวคิดซึ่งตรงกับ “พุทธิศึกษา”

๒. H = Heart ใจหรือมโน คือหมายความว่า จะต้องศึกษาให้ใจบริสุทธิ์ และแน้อมไปในทางเมตตากรุณา ในที่นี้เรียกว่า “มโนศึกษา” ถ้าจะจัดเข้าในองค์ ๓ แห่งการศึกษา ก็คงหมายความว่า “จริยศึกษา”

๓. H = Hand มือ หรือหัตถ์ หมายความว่า จะต้องฝึกหัดมือให้รู้จักทำการให้เป็นประโยชน์ ในที่นี้เรียกว่า “หัตถศึกษา” คือศึกษาให้ใช้มือทำอะไรต่าง ๆ ได้ ไม่ตักแต่ว่าพูดได้ ถ้าจะจัดเข้าในองค์ ๓

แห่งการศึกษา หัตถศึกษาที่คงหมายถึง “พุทธศึกษา”

4. H = Health ออนามัย คือฝึกหัดให้เป็นคน
ที่มีร่างกายแข็งแรง ในที่นี้เรียกว่า “สุขศึกษา” หรือ
“อนามัยศึกษา” ซึ่งตรงกับ “พลศึกษา”

คนจะเป็นคน ชาติจะเป็นชาติอยู่ต่อไปได้ก็
เพราะพลเมืองได้รับการศึกษาดุริยของดี หรือตาม
หลัก ๔ อย่างน้อยอย่างบริบูรณ์ ถ้าขาดแต่อย่างหนึ่ง
อย่างใดนับว่าการศึกษาของทมนั้นหรือประเทศนั้นยัง
บกพร่อง ครูผู้ให้การศึกษาแก่เด็กจึงจำเป็นต้องให้
ได้ครบตามองค์ที่กล่าวแล้ว

บทที่ ๒

ว่าด้วยชนิดของการสอนวิชา

การรู้จักดีทั้งชนิดและชนิดของการสอนเป็นหน้าที่
ของครูที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อจะได้เลือกเฟ้น
เอาสิ่งที่เห็นว่าดี จำเหมาะมาใช้ ให้ถูกต้อง ตามภาวะ

เทศะ ตามวัยของบุคคล รู้จักผ่อนผันให้เหมาะแก่
ความต้องการ ธรรมชาติของการสอนมีต่างกัน นัก
ปราชญ์ ในทางการศึกษาได้ค้นคว้าและทดลองหาวิธี
และกลอุบายต่างๆ ที่จะสอนให้ผู้เรียนได้รับความรู้
ดี บางคนเห็นว่าย่างหนัก อย่างหนัก จึงเป็นหน้าที่
ของครูที่จะต้องเลือกใช้ ให้เหมาะ จึงจะได้ประโยชน์

ชนิดของการสอน

การสอนมีหลายชนิด แต่ถ้าจะพูดให้รวบรัด
แล้วมี ๒ ชนิด คือ

๑ สอนอย่างปาฐกถา

การสอนตามลักษณะ
คือครูพูดให้นักเรียนฟังอย่างเดียวจนจบเรื่อง ไม่มีการ
ถามและการโต้ตอบอย่างใด ๆ ผู้สอนมักถือเสียว่าตน
ได้สอนหรือได้พูดให้ฝ่ายหนึ่งฟังแล้ว จะเข้าใจหรือไม่
เข้าใจอย่างไรก็ตาม ไม่รับผิดชอบ การสอนตาม
ลักษณะนี้ จึงเหมาะสำหรับนักเรียนชั้นสูง ๆ ซึ่งเป็นผู้
ที่มีความคิดและตั้งใจเล่าเรียนจริง ๆ เช่นมัธยม

ปลายแถวมหาวิทยาลัยเป็นต้น สำหรับเด็ก ๆ จะไม่
เข้าใจอะไร จะเกิดความเบื่อหน่าย และว่องเหว
หาจนอน จึงไม่ควรใช้ จะใช้ได้บ้างก็เป็นบางครั้ง
บางครั้งว เช่นเจ้านิทานให้เด็กฟัง หรือการประชุม
ตั้งข้อเป็นบางอย่างเท่านั้น

๒ การสอนอย่างสนทนา การสอนตามหลัก

เป็นการสอนที่มีการถามและการได้ตอบระหว่างครูกับ
นักเรียน คล้าย ๆ กับสนทนากันไปตามธรรมดา จึง
เรียกว่า การสอนอย่างสนทนา ซึ่งเป็นวิธีเหมาะ
สำหรับนักเรียนจะได้ถาม และใช้ความคิดได้ตอบกับ
ครู ผลที่สุดก็เกิดความรู้^{ขึ้น}เอง และความรู้^{นั้น}ก็จะ
จำได้แม่นยำด้วย แต่การสอนอย่างสนทนา^{นี้} ยังแบ่ง
ออกได้หลายอย่าง คือ

(๑) การสนทนาอย่างบอกให้ ก็คือการสอน
สนทนาระหว่างครูกับนักเรียนก็จริง แต่เมื่อครูใช้คำ
ถามไปแล้ว นักเรียนตอบไม่ได้ ครูก็บอกให้เสียเอง

หรือเมื่อนักเรียนสงสัยตามครู ๆ กับออกเสียงตรง ๆ ไม่ได้ถามนำแยกแยะได้เลี้ยงให้เด็กใช้ความกตัญญูตอบได้เอง การสอนเช่นนี้เหมาะสมกับเด็กว่าเป็นวิธีไม่ดี ไม่ค่อยผิดกับการสอนปราชญ์เก่าเท่าไรนัก ครูไม่ควรใช้สำหรับสอนเด็ก ๆ

(๒) การสอนเช่นนี้เหมาะสมสำหรับเด็ก หรือถามนำ การสอนอย่างเช่นนี้ที่คนนั้นครูไม่ควรบอกให้นักเรียนตรง ๆ ครูต้องการให้เด็กรู้อะไร ก็ใช้คำถามได้เลี้ยงเปรียบเทียบให้เด็กตอบได้เอง หรือใช้เครื่องใช้ประกอบ แล้วค่อย ๆ ถามไล่ไปทีละน้อย ๆ จนเด็กจับเอาความรู้ความสำคัญได้เอง เช่นเด็กอ่านคำว่า “รู้” ไม่ถูก ครูก็ควรจะถามว่าพยัญชนะอะไร ผสมสระอะไร และถามไปตลอดตัวจนอักษรโดยเปรียบเทียบกับตัวที่นักเรียนอ่านออกแล้ว เด็กก็จะรู้ได้เอง ความรู้ที่แนะนำให้เด็กรู้ได้เองนี้ เป็นความรู้ที่แม่นยำเพราะเด็กไม่ต้องใช้ความจำมาก ถึงจะต้องการให้เด็กจำก็

ต้องให้เข้าใจความหมายเสียก่อน ความเข้าใจนั้นผู้ที่
ผู้ใดก็เกิดเป็นความจำได้ การที่ครูจะดำเนินการสอน
ตามวิธีสอนต้นทวนอย่างนั้นแล้วได้ดังนี้ จะต้องเข้าใจ
และเลือกดำเนินการตามวิธีสอนวิธีเรียน ๓ อย่างดังต่อไปนี้

วิธีสอนวิธีเรียน ๓ อย่าง

เมื่อพูดถึงลักษณะอาการของการสอนและการ
เรียนแล้วมีอยู่ ๓ อย่าง คือ

๑. สอนอย่างบอกให้แล้วให้นักเรียนไปท่องจำ
๒. สอนอย่างให้เข้าใจ แต่ไม่ต้องท่องจำ
๓. สอนอย่างให้เข้าใจแล้วให้ท่องจำภายหลัง

๑ สอนอย่างบอกให้แล้วให้นักเรียนไปท่องจำ วิธีนี้
เป็นวิธีบรรจุความรู้ลงไปในสมองเด็ก โดยเด็กยังไม่
ค่อยรู้เหตุผล ไม่เข้าใจ ใช้ความจำแต่ท่องได้ตาม
แบบเท่านั้น เพราะครูอยากให้เด็กรู้อะไรก็บอกให้
ตรงๆ ถึงจะเป็นการสอนทวนก็จริง แต่ครูบอกให้
เสียเอง แล้วให้เด็กไปท่องจำจนคล่องปาก ไม่ได้

ใช้คำถามเปรียบเทียบให้เด็กใช้ความคิด และความรู้
 ได้เองเด็กที่เรียนโดยวิธีนี้จึงไม่ค่อยฉลาด และไม่มี
 ความรู้กว้างขวาง ^{๔๕๕}วิธีนี้เป็นวิธีสมัยโบราณใช้กันมาก
 แต่ก็มีผู้เรียนรู้ได้เหมือนกับการที่เรียนรู้ได้นั้น ก็
 เพราะผู้ศึกษาอยากรู้อะไรจริงตั้งใจจริง จึงต้องไปใคร่ครวญ
 ทดลอง และค้นคว้าหาเหตุผลเอาเอง ถ้าใครค้นคว้า
 ได้ก็นับว่าเป็นคนเฉลียวฉลาด ถ้าใครไม่ตั้งใจและไม่
 รั่ว ^{๔๕๖}วิธีค้นคว้าก็ไม่รู้อะไร ผู้เรียนสำเร็จโดยวิธีนี้มี
 น้อยคน ในสมัยโบราณจึงหาคนที่มีความรู้ทางวิทยา
 ศาสตร์ได้ยาก ครูจึงไม่ควรใช้วิธีนี้ถึงใช้ก็ให้น้อยที่สุด

๒ การสอนให้เข้าใจโดยไม่ต้องท่องจำ ^{๔๕๗}วิธีนี้ต้อง
 อาศัยไหวพริบของครู รู้จักพลิกแพลงใช้กลวิธีสอน
 ต่างๆ ให้ถูกกฎให้ถูกหลัก ประกอบไปด้วยการ
 เปรียบเทียบการ ทดลอง ให้นักเรียน เข้าใจโดยกว้าง
 ขวางและแจ่มแจ้ง ^{๔๕๘}ฉะนั้นการสอนตามวิธีนี้จึงต้อง
 อาศัยและดำเนินการสอนตามหลักดังต่อไปนี้

(๑) ครูต้องรู้ความรู้เก่าของนักเรียน ว่านักเรียนมีความรู้มาด้วยอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้บรรจุความรู้ใหม่ลงไปให้พอเหมาะ และคิดต่อยอดกับความรู้เก่า นักเรียนจำได้

(๒) ผูกสนใจของนักเรียน ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดมาก ๆ เพราะแบบฝึกหัดเป็นเครื่องผูกสนใจของนักเรียนให้เกิดความคิด ความเข้าใจและความชำนาญ

(๓) ต้องมีเครื่องใช้ เครื่องประกอบ การสอนให้พอ ให้เด็กได้ใช้ประจำทุกสิ่ง ให้มาก ๆ เพราะความรู้ที่เข้าหยาบประจำจะทำให้เด็กจำได้

(๔) บอกนักเรียนแต่น้อย คือใช้วิธีสอนอย่างซักถามหรือถามนำ ไม่บอกให้ตรง เพราะบอกให้เด็กตรง ๆ เด็กไม่ได้ใช้ความคิด จึงจำง่าย ฉะนั้นเมื่อเด็กคิดหรืออยากให้อธิบาย ไร้อธิบายตาม ตามนำให้เด็กใช้ความคิดตอบได้เอง ความรู้ที่เด็กคิดได้เองเด็กจะจำได้

(๕) ดอนให้นักเรียนรู้จักเรียนเอาเอง หรือค้นคว้าเอาเอง เช่นเมื่อนักเรียนอ่านหนังสือจบวรรคหนึ่งหรือตอนหนึ่งแล้ว ครูควรถามให้นักเรียนตอบหรือเล่าเรื่องตามที่นักเรียนได้อ่านมา ถ้าตอบไม่ได้ให้อ่านหลาย ๆ เที่ยว ถ้าไม่รู้ศัพท์ก็ให้ไปค้นเอาเองหรือบทเรียนบางอย่าง ครูสอนให้นักเรียนทราบเป็นตอนๆ เพื่อให้เกิดความกระหายอยากรู้เสียก่อน พอถึงตอนสำคัญครูแนะนำให้ไปค้นเอาเองเป็นต้น

(๖) ต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า ก่อนที่ครูจะสอนอะไรต้องคิดไตร่ตรองเสียก่อนว่า จะให้นักเรียนรู้อะไร และจะใช้กลวิธีสอนอย่างไร นักเรียนจึงจะเข้าใจในสิ่งนั้นได้แจ่มแจ้ง การเตรียมการสอนล่วงหน้าจะทำให้การสอน และการเรียนได้รับผลดียิ่งขึ้น ดังกล่าวต่อไปในบทความด้วยการเตรียมสอน

(๗) ขย่าสอนในสิ่งที่ครูไม่รู้ หรือสงสัย สิ่งใดที่ครูไม่รู้ หรือครูยังสงสัยอยู่บางข้อบางอย่างแล้ว ก็

ไม่ควรนำไปสอนนักเรียนเป็นอันดับ เพราะนักเรียน
จะจำไปผิด ๆ ถูก ๆ ซึ่งเป็นการให้ โทษแก่เด็กมาก
ถ้าหากเราดูนักเรียนตามในสิ่งที่เราไม่รู้ ควรบอกจำ
ไม่รู้เสียดีกว่า หรือเราจะผิดนักเรียน เพื่อไปค้นคว้า
หาความรู้แล้วนำมาตอบก็ได้ แต่ไม่ควรใช้วิธีเคา
สวดตอบไปพอพ้นตัวเพื่อเป็นการแก้หน้า

(๘) พดิกแพลงกตวิธีสอน หรือเรียกว่าหาวิธี
ใหม่ ครูค่อยขมมีวิธีของตนเองเพิ่มเติมเติมค่อย ๆ คือ
เพิ่มเติมจากหนังสือแบบเรียนที่ใช้สอนอยู่ หมายถึง
ความว่าเมื่อครูได้สอนจนมีความชำนาญขึ้นมากแล้ว
ก็อาจพดิกแพลงหาวิธีสอนเพิ่มเติมขึ้น จนเกิดเป็นวิธี
ใหม่ ความจริงแบบเรียนทั้งหลายไม่มีอะไรเป็นของ
ใหม่ แต่ผู้ที่ชำนาญได้ปรับปรุงใหม่ หรือคิดแปลงแก้ไข
ให้แปลกไปกว่าเดิมเท่านั้น เพราะฉะนั้นครูก็
ควรจะพยายามค้นคว้าหาวิธีใหม่ ๆ มาสั่งสอนศิษย์
ของตนได้ ข้อสำคัญจะสอนโดยวิธีไหนก็ตาม ถ้าทำ

ให้ผู้เรียนรู้ได้คิดและได้เร็วแล้วก็เป็นการใช้ได้

๓ สอนให้เข้าใจแล้วให้ท่องจำ การสอนชนิดนี้

เป็นวิธีที่ตกว่าชนิดอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว คือคำเน้น
การสอนตามวิธีที่ ๒ เพื่อให้เด็กเรียนเกิดความรู้ความ
เข้าใจที่เดียวก่อน แล้วจึงให้นักเรียนท่องจำภายหลัง
การเรียนอะไรเมื่อเข้าใจแล้ว แต่จำไม่ได้ จะมีอันตราย
ไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจ และจำได้
ด้วย ไม่ควรที่จะสอนวิธีเรียนอย่างไม่ต้องท่องจำ และ
อย่างท่องจำให้เคร่งครัดนัก หากควรถือวิธีที่จะทำ
ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และจำได้ดีเป็นหลัก
สำคัญ

การสอนที่ดี ไม่ควรให้นักเรียนท่องจำในสิ่งที่
นักเรียนยังไม่เข้าใจ และไม่มีเหตุผล เพราะจะทำให้
เด็กเป็นคนโง่ และจะนำความรู้ไปใช้ไม่ได้ประโยชน์
ไม่กว้างขวาง เพราะฉะนั้นก่อนที่จะให้นักเรียนท่อง
จำอะไรทั้งหลาย ครูต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจเสีย

ก่อน การที่จะสอนให้นักเรียนจำได้ดั้นนี้ ต้องอาศัย
เหตุหลายอย่างประกอบกัน เช่น กลวิธีสอนที่ดีของ
ครู กับให้เด็กได้ใช้ประสาทหลาย ๆ อย่าง เมื่อนัก
เรียนได้ใช้ประสาทหลาย ๆ อย่างจนเกิดความรู้ และ
ความเข้าใจได้ดั่งนั้นก็จำได้เอง ถึงจะให้ท่องจำก็
จำได้ง่าย เข้าใจเหตุผล และสิ่งที่ให้นักเรียนท่อง
จำนั้น ต้องเป็นประโยชน์ที่จะช่วยชักจูง และยึด
เหนี่ยววิชาความรู้ที่จะต้องศึกษาต่อไปข้างหน้า
หน้า คือเมื่อนักเรียนท่องจำได้แล้ว ก็จะทำให้เกิด
ประโยชน์ได้หลายทาง เถ้าถือนยึดเอาหัวใจ หรือหลัก
ต่าง ๆ ไว้ในกำมือ แต่ต้องสอนให้เด็กเข้าใจแจ่มแจ้ง
เสียก่อน

สิ่งที่ควรให้นักเรียนท่องจำ

สิ่งที่ควรให้นักเรียนท่องจำนั้น มีดังต่อไปนี้

ต่อไป

๑. อักษร ๓ หมู่ หรือที่เรียกว่าไตรยางศ์
๒. ผู้ตรุคุณและมาตราต่างๆ
๓. กฎ หรือคำจำกัดความต่างๆ ที่เห็นว่าเด็กจะจำได้ยาก และเมื่อจำได้แล้วจะทำให้เกิดประโยชน์มาก ๆ เช่นกฎ หรือคำจำกัดความ ในไวยากรณ์ ภูมิศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นต้น
๔. โคดงฉันท กาศพย กถอนที่ไพเราะ
๕. ภาษาต่างประเทศ เช่นอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น
๖. ภาษาศาสตร์ที่เป็นเครื่องเตือนใจ

หลักสำคัญ

ที่ครูจะต้องยึดถือในการสอนวิชาทั่วไป

ก่อนที่จะสอนวิชาทุกอย่าง ครูจะต้องพยายามไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน ว่าบทเรียนนั้นยากง่ายสมควรแก่ชั้นหรือไม่ เด็กมีความรู้มาบ้างแล้วหรือยัง ตรงไหนควรให้เด็กคิด ตรงไหนควรแยกอธิบาย

เปรียบเทียบอย่างไร เด็กจึงจะเข้าใจได้ง่าย ข้อเหตุนครุจะต้องยึดหลักไว้เสมอ ถ้าผู้สอนไม่มีหลักเป็นเครื่องยึดแนวการสอนก็จะได้ผลน้อยเข้า หลักที่ครูจะต้องยึดถือในการสอนวิชาต่างๆ นั้น คือ

๑. ต้องนึกถึงความมุ่งหมาย ของบทเรียนเสียก่อน ว่าบทเรียนที่จะสอนนั้นต้องการให้เด็กรู้อะไรเป็นสำคัญ ความมุ่งหมายมีหลายอย่างคือ ความมุ่งหมายของการเรียนวิชาทั่วไป ความมุ่งหมายเฉพาะวิชา ความมุ่งหมายเฉพาะบทเรียน เมื่อได้วางความมุ่งหมายไว้แล้ว จะต้องระวังเนื้อเรื่องและวิธีสอน ให้สัมพันธ์กับความมุ่งหมายตั้งแต่ต้นจนปลาย อย่าให้กำกวมหรือพดลออกนอกทางได้ และเรื่องที่จะสอนจะสั้นยาวยากง่ายเพียงใดนั้น แล้วแต่กำหนดเวลาอายุ และความรู้เดิมของเด็กเป็นประมาณ

๒. เรื่องที่จะสอน ครูต้องมีความรู้กว้างขวาง ถ้าไม่รู้ ต้องค้นคว้าเสียก่อน มิฉะนั้นนำมาสอนเด็ก

ผิดๆ ถูกๆ เป็นการให้ โทษแก่เด็ก

๓. ต้องตรวจเรื่องที่จะสอน เรื่องที่จะสอนครู
ต้องตรวจตราดูให้ละเอียดเสียก่อนว่ายากง่ายเพียงไร
เหมาะแก่ชั้นและอายุของเด็กหรือไม่ ถ้าเรื่องยากเกินไป
ไปไม่เหมาะ ครูก็ตรวจแก้ไขให้ง่ายเข้าใจพอเหมาะ
แก่ชั้นและวัยของเด็ก เพราะเรื่องต่างๆ สอนได้แค่ชั้น
ต่ำๆ จนถึงขั้นสูงสุด

๔. เตรียมการสอนล่วงหน้า ก่อนจะสอนบท
เรียนใด ครูจะต้องเตรียมการล่วงหน้าเสียก่อน
ว่าจะใช้กลวิธีสอนอย่างไร ตรงไหนจะให้เด็กคิด ถ้า
เด็กคิดไม่ได้จะใช้คำถามเปรียบเทียบอย่างไร และจะ
ใช้คำถามนำอย่างไรบ้าง จะใช้เครื่องใช้หรือของจริง
ประกอบอย่างไร เด็กจึงจะเข้าใจซึมซาบได้

๕. เตรียมหาเครื่องใช้ เครื่องใช้เป็นของจำเป็น
ในเวลาดสอน ไม่ใช่แค่วิทยายาอย่างเดียว บทเรียนอื่นๆ
ก็จำเป็นของใช้เครื่องใช้เครื่องประกอบ เพราะเครื่อง

ใช้จะทำให้เด็กตุนักผลิตผลิตในการเรียน เป็นประโยชน์ในการถามนำ และเด็กจะได้ใช้ประสาทหลายอย่างจะทำให้เข้าใจและจำได้ดีด้วย

๖. นึกถึงความรู้เก่าของนักเรียน ครูจะต้องสืบสวนให้รู้ ความรู้เก่าของนักเรียนเสียก่อนว่า เรื่องที่สอนนั้น นักเรียนมีความรู้มาบ้างแล้วหรือยัง นักเรียนรู้อะไรบ้างในสิ่งที่คล้ายคลึงกัน การรู้ ความรู้เก่าของนักเรียน จะทำให้ครูบรรจุความรู้ใหม่ลงไปพอเหมาะ ให้เชื่อมกับความรู้เก่า เด็กก็จะจำได้ดี ถ้าเรื่องยากไปหรือง่ายไปเด็กจะเบื่อไม่สนใจ และคงจำเรียนจะได้ประโยชน์น้อย

๗. ต้องนึกถึงเวลา เรื่องที่จะสอนต้องจัดให้พอเหมาะกับเวลา ไม่ให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ถ้าเรื่องน้อยเกินไปหมดก่อนเวลา ก็จะเสียประโยชน์ ถ้าเรื่องมากเกินไปสอนเร่งตามเวลา หรือสอนไม่ทัน ไม่ถึงข้อดีของความ เด็กก็จะได้รับความรู้ไม่เป็นขั้นเป็นอัน

ฉะนั้นครูก็ต้องแบ่งเรื่องที่จะสอนให้พอเหมาะ กับเวลา
และต้องแบ่งให้ถึงข้อลงความด้วย

๘. คริครของเมื่อสอนจบไปแล้ว เมื่อสอนบท
ใดจบไปแล้ว ครูต้องคิดคริครของครูว่า เท่าที่สอนไป
นั้นเป็นอย่างไร บกพร่องตรงไหนบ้าง เพื่อจะได้เอา
ไว้เป็นทางตำรต่อไป ในการสอนคราวหน้าจะได้แก้
ไขให้ดีขึ้น

หัวข้อเหล่านี้ไม่ว่าจะสอนบทเรียนอะไร ครูจะ
ต้องยึดไว้เป็นหลักเดิม การสอนของครูจึงจะถูก
ต้องและได้ประโยชน์ เพราะเหตุว่าหลักต่าง ๆ เหล่านี้
เป็นหัวใจของการสอนทั่วไป

บทที่ ๓

ว่าด้วยกฎของการสอนวิชา

การสอนวิชาทุกอย่าง ถึงแม้ครูจะดำเนินการตาม
วิธีสอนอย่างสหพนาชนิดแนะนำ และยึดหลักอื่น ๆ

แล้วก็ตาม ถ้าไม่รู้จักกฎการสอนและไม่ดำเนินตามกฎของการสอนที่เหมาะสมแล้ว ก็นับว่าเป็นวิธีสอนที่ดียังไม่ได้ เพราะฉะนั้นวิธีสอนที่ดี ครูจะต้องเดินตามกฎของการสอนให้เหมาะสมแก่ชนิดของนักเรียนอีกด้วย กฎของการสอนวิชาว่าโดยย่อแล้วมีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. กฎอย่างอุปมาน (Induction) หรือเรียกว่า “สอนจากสิ่งเฉพาะไปหาสิ่งทั่วไป” หรือเรียกว่า สอนจากกิจแล้วรวมกันเข้าเป็นก้อน

๒. กฎอย่างอนุมาน (Deduction) หรือเรียกว่า “สอนจากกฎดำขรรณะไปหาสิ่งเฉพาะ” หรือสอนจากก้อนไปหากิจ

วิธีสอนอย่างอุปมาน (Induction)

การสอนโดยวิธีอุปมานนี้ คือสอนให้รู้ด้วยการตรวจตราและทดลองสิ่งต่างๆ อันเป็นเหตุ แล้วเอามารวมให้ ได้ผลเป็นความจำเกิดเป็นความรู้กว้างขวางออกไป หรือพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือ การสอน

เด็กก็จะเห็นเป็นไอเช่นเดียวกัน

๔. แล้วครูเอาน้ำ, น้ำมัน, นานม, ให้เด็กดูเปรียบ
เทียบกับว่ามลักษณะแตกต่างกันอย่างไร ผลที่สุด
เด็กก็จะทราบว่าเป็นของเหลวด้วยกันทั้งนั้น

๕. แล้วครูจึงซักถามว่าของเหลวมีอะไรบ้าง?
ของเหลวเมื่อถูกความร้อนเข้าจะเป็นอย่างไร เด็กก็
คงตอบว่า “เป็นไอ” ซึ่งเป็นกฎหรือคำจำกัดความ
ที่ได้ค้นคว้าทดลองมาจากของอะไร เพราะอะไรอย่าง
หรือจะซักตัวอย่างอีกอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

๒ สอนเรื่องวัตถุ (Matter)

ถูกความร้อนพองตัว

ครูก็ไม่บอกกฎให้แต่ดำเนินการดังต่อไปนี้

๓. ครูหาห่วง และลูกบนเหล็กที่พอดชิดกันได้
อย่างคร่าวๆ มาให้นักเรียนดู เขาถูกลูกบนห่วงให้
เด็กดูก่อน ภายหลังเขาถูกลูกบนเหล็กนั้นเผาไฟให้ร้อน
แล้วเขาถอดห่วงให้เด็กดูอีก คราวนี้จะได้เห็นว่าลูก

บ่นน่นดอดท้วงไม่ได้ ถ้าปล่อยทิ้งไว้ ให้เย็นก่ดอดได้อีก เด็กจะเห็นว่า “ความร้อนทำให้ลูกเห็ดลพองตัวหรือโตขึ้น”

๒. ครูหาลูกกุดมที่ไมใช่เห็ดก่ เช่นลูกทองเห็ดทอง ทองแดง มาทดสอบให้เด็กดูอีก เด็กก็จะเห็นว่าของเหล่านี้ดอดท้วงได้ แต่เมื่อถูกความร้อนเข้าแล้วกุดมดอดท้วงไม่ได้ คงจะเป็นเพราะใหญ่ขึ้นหรือพองตัวขึ้น

๓. แต่ลูกเห็ดก่ ทองเห็ดทอง ทองแดง เหล่านี้เป็นหมวดเดียวกัน คือเป็นของแข็งด้วยก้นทงน่น จึงลงความเห็นได้เพียงว่า “ความร้อนทำให้ของแข็งพองตัวหรือโตขึ้น” ยังคงยกยู่สาขาร้อนไม่ได้ จึงดำเนินการทดลองต่อไปอีก

๔. เอน้ำใส่ขวด เอาไม้ก็อกอุดปากให้แน่น ตรงกลางลูกขวดมีหลอดแก้วจุ่มลงไปจนถึงน้ำ ให้เด็กสังเกตระดับน้ำในหลอดแก้วและจำไว้ แล้วเอา

ขจัดสิ่งไฟให้แตกดู จะเห็นน้ำในหลอดแก้วสูงขึ้นทุกที
จึงลงความเห็นว่า “ความร้อนทำให้น้ำพองตัวได้”

๕. ครูหาของเหลวอื่น ๆ เช่น นํ้านม แอลกอฮอล์
นํ้าเชอม ฯลฯ มาทดลองให้เด็กดูอย่างเดียวกับบท
ทดลอง ในที่สุดจะลงความเห็นว่า “นํ้านม แอล
กอฮอล์ นํ้าเชอม พองตัวได้เมื่อถูกความร้อน”

๖. แค้นํ้า แอลกอฮอล์ นํ้านม นํ้าเชอม เหล่านี้
เป็นของเหลว เด็กก็จะได้ลงความเห็นว่า “ความ
ร้อนทำให้ของเหลวต่าง ๆ พองตัวขึ้นได้” จึงทดลอง
ต่อไปอีกเพื่อกฎกฎธรรมชาติ

๗. ครูเอากระเพาะหมู หรือลูกโป่งมาเป่าให้เต็ม
เข้าแต่พอพอง ผู้กรักของที่เป่าลมเข้าให้แน่นให้เด็ก
ตั้งแอกดู รอยที่ย่นแล้วเอาไปดมนไฟให้ร้อน จะเห็น
ว่าพนักลูกโป่งที่ย่น ๆ อยู่ นั้นหายไปหมด เด็กก็จะได้ลงความ
เห็นว่า “ความร้อนทำให้ลมอากาศพองตัวได้”

๘. ครูทดลองให้ดูอีก แต่คราวนี้เอาแก๊สต่าง ๆ

เช่น แก้วคาบของไดออกไซด์เป็นต้น เด็กก็จะถึงความเห็นได้อีกว่า “ แก้วพองตัวได้เมื่อถูกความร้อน ”

๙. แต่อากาศและแก๊สไม่ใช่ของเหลว และไม่ใช่ของแข็ง เด็กก็จะถึงความเห็นได้ว่า “ แก้วทั้งหลายพองตัวได้เมื่อถูกความร้อน ”

๑๐. ของแข็งก่ตัวของเหลวก่ และแก๊สต่าง ๆ ก่เป็นวัตถุหรือ (Matter) ด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นเด็กก็จะถึงความเห็นได้ว่า “ วัตถุทั้งหลายมีของแข็งของเหลว และแก๊สพองตัวได้เมื่อถูกความร้อน ” กฎนี้เป็นกฎที่ปรากฏขึ้นแก่ตาเด็ก เด็กได้เอง

การดำเนินการสอนตามกฎ เป็นการทดลองให้เห็นความจริงแล้วเกิดเป็นความรู้ จากที่ได้เห็นกับตา ไม่ได้จะได้ใช้ความคิดลึกซึ้งนัก เด็กจะตั้งกฎหรือคำจำกัดความได้เอง

วิธีสอนอย่างอนุมาน (Deduction)

การสอนโดยวิธีนี้ คือ เป็นการอย่างที่ว่า

ตั้งนั้นคือเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ แล้วจึงทดลองเปรียบ
เทียบ หรือยกตัวอย่างให้เห็นภายหลัง ถ้าจะพูดอีก
อย่างหนึ่งก็คือ เป็นการอ้างกฎดำริหารณะไปหาสิ่ง
เฉพาะ หรือดัดแปลงจากกฎมาหาตัวอย่าง หรือดัดแปลง
จากสิ่งที่มาก่อนเป็นหมวดเป็นหมู่ แล้วแยกย่อย
มาเป็นสิ่งเฉพาะภายหลัง ซึ่งเป็นการตรงข้ามกับวิธี
อุปมาพจน์ เช่นตัวอย่างต่อไปนี้

๑. สอนเรื่องของเหลวถูกความร้อน
กลายเป็นไอน้ำจนกระทั่งการระเหย

๑. คงกฎว่า “ของเหลวถูกความร้อนกลายเป็นไอน้ำ”

๒. ครูเอากล่องน้ำขึ้นตั้งบนไฟ ทดลองให้เด็ก
เห็นจริง

๓. ครูอธิบายต่อไปอีกว่า น้ำนั้น น้ำนม น้ำ
เชื่อม ฯลฯ ก็เป็นของเหลว เมื่อถูกความร้อนเขาก็
กลายเป็นไอน้ำ แล้วทดลองให้ดูอีกหรือบางทีไม่ต้อง

ทดลองก็ได้

๒ ส่วนเรื่องเมเตอร์ถูกความร้อนของตัว ครูก็ดำเนิน

วิธีสอนดังต่อไปนี้

๑. ครูคงจะให้ให้นักเรียนฟังและจำไว้ว่า “วัตถุ
ที่ขยายถูกความร้อนของตัวขึ้นหรือโค่น”

๒. ครูอ้างให้เห็นว่า ของแข็งเป็นของที่อยู่ใน
จำพวกวัตถุ เหล็กเป็นของแข็งอย่างหนึ่งเหมือนกัน
“เพราะฉะนั้นเหล็ก เมื่อถูกความร้อน ก็ต้องพองตัว
ใหญ่ขึ้น”

๓. เอาเหล็กมาทดลองให้เด็กดูให้เห็นจริง

๔. ครูอ้างให้ฟังอีกว่า ของเหลวและแก๊สก็เป็น
วัตถุ ฉะนั้นเมื่อถูกความร้อนก็ต้องพองตัวขึ้น แล้ว
ทดลองให้ดูหรือไม่ก็ต้องทดลองก็ได้

วิธีนี้ไม่เสียเวลาทดลองให้เด็กเห็นทุกอย่างใน
สิ่งที่มันลักษณะเช่นเดียวกัน จึงเหมาะแก่เด็กชั้นใหญ่
หรือชั้นสูงๆ เพราะเป็นมุมมองความคิดเปรียบเทียบได้
เองแล้ว การสอนอย่างนี้ต้องปาสึกถาจัดเข้าในกฎนี้

ลักษณะต่างกันของวิธีอุปมานและอนุมาน

อนุมาน	อุปมาน
๑. แยกลักษณะต่าง ๆ ออกก่ด้าวก่อน แล้วจึงพูดถึงกฎธรรมดา	๑. ก่ด้าวก่ถึงกฎธรรมดา ก่อน แล้วจึงก่ด้าถึงถึงณะเพาะ
๒. หาเหตุผล หรือ ความจริงจากถึงณะเพาะ ก่อนถึงทั่วไป คือคิดค้นจากของณะเพาะ ถึง ณะเพาะอย่างขึ้นไป ถึง ความจริงอันเป็นหัวใจหรือกฎของสรรพถึงทั่วไป	๒. ก่ด้าวก่ถึงกฎธรรมดา ก่อน แล้วจึงก่ด้าถึงถึงณะเพาะก็คิดค้นจากถึงลงมาหาคำ คิดจากความจริงหรือกฎซึ่งเป็นหัวใจของสรรพถึงทั่วไป ลงมาหาของณะเพาะถึงณะเพาะอย่าง
๓. เป็นถึงที่จะนำไปถึงการถึงกฎ ถึงเกณฑ์ถึงหลักถึงหัวใจ อันเป็นความจริงของถึงต่าง ๆ	๓. เป็นการ ย้ากฎ ดำ-ธารณะ เพื่อจะทำให้เขาใจกฎดำธารณะหรือหลักเกณฑ์ของถึงต่าง ๆ ค้ขึ้น

เปรียบเทียบทางได้ทางเสียของวิธีทั้ง ๒

อุปมาน

อนุปมาน

๑. ทำให้เด็กนึกถึงคำจำกัดความของกฎได้เอง
เด็กใช้ความคิด

๒. ทำให้เด็กเกิดความรู้ใหม่เพราะต้องคอยสังเกตตรวจหาทดลองเพื่อตั้งกฎเกณฑ์เอาเอง

๓. ทำให้เด็กฝึกฝนความรู้ที่เด็กคิดค้นได้เอง ทำให้เข้าใจกว้างขวาง และจำได้

๔. อธิบาย แต่เด็กมีความรู้ฝังแน่นอยู่ในใจ

๑. ครูต้องบอกกฎให้ และเด็กต้องท่องจำกฎ

๒. ไม่ได้ นำ ความรู้ใหม่มา เพราะครูบอกกฎให้เสียก่อน แล้วเด็กอาจจะไม่ตั้งใจดูตั้งใจสังเกตก็ได้ เพราะครูบอกให้แล้วต้องเป็นจริงเสมอไป

๓. ครูบอกกฎให้ แล้วจึงทดลองให้ดู ภายหลังเป็นการคิดสอบและอธิบายให้เด็กฟัง, ความรู้ที่เด็กได้รับ เกิดจากครูบอกให้

อุปมาน

อนุมาน

๕. กฎต่าง ๆ ปราบกฏ
ชั้นในใจของเด็ก เป็นชั้น
เป็นลำดับ เด็กจะจำได้ดี
และนำไปเทียบเคียง กับ
สิ่งอื่น ๆ ได้

๖. ทำให้เด็กอาศัย
คนของตนเอง โดยใช้
ความคิดพิณิจพิเคราะห์
ต่างๆ แล้วตัดสินใจในใจ
ของตนเอง ได้รู้ว่าอะไร
ถูกอะไรผิด

๕. วิช^{๕๕}เร็ว แต่อาจจ^{๕๕}
จดจำความรู^{๕๕}ไว้ ไม่ได้ดี
และแน่นแฟ้น

๕. เด็กต้องท่องจำกฏ
และอาจลืม หรืออาจจำ
กฏไม่ได้แม่นยำ ไม่ถา
มารถนำเอากฏไปเทียบ
เคียงกับสิ่งอื่น ๆ ได้ดี

๖. ทำให้เด็กอาศัย ผู้
อื่นเป็นกำลัง

จำแนกวิธีสอนตามกฎอุปมาน

ตามที่เด็กถ้าวมาแสดงทางบนนี้ ก็จะได้เห็นว่าวิธี

อุปมานเป็นวิธีที่เหมาะสม ครูควรดำเนินการสอนอย่าง
วิธีอุปมาน คือสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจกว้าง
ขวางเสียก่อน แล้วจึงให้เกิดความจำเพาะดัง นัก
เรียนจะมีความรู้แม่นยำ ทั้งจะทำให้เกิดสติปัญญา
มีความคิดค้นหาเหตุผลได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัย
ความรู้ของผู้อื่นเป็นประมาณ

วิธีสอนต่าง ๆ ต่อไปนี้ ท่านจัดเข้าในกฎอุป
มาน ครูจึงควรเลือกใช้ และดำเนินวิธีสอนที่เหมาะสม
แก่บทเรียน และความรู้ของเด็ก คือ

๑ สอนจากสิ่งเฉพาะไปหาสิ่งทั่วไป ตาม

ธรรมดาเด็กย่อมมีความคิดมาก่อนเข้าโรงเรียน จะ
เรียนอะไรก็เมื่อถึงนั้นมากระตือรือร้นความคิดความนึก
ความรู้ต่าง ๆ ย่อมเกิดจากความพิณิจพิเคราะห์ ซึ่ง
นับว่าเกิดจากประสบการณ์ เพราะฉะนั้นการให้ความ
รู้แก่เด็กจึงต้องใช้ประสาทต่างๆ ให้มาก และให้รู้
เฉพาะ สิ่งเฉพาะอย่างก่อนสิ่งทั่วไป การให้ความรู้

แก่เด็ก วิธีหนึ่งที่ใช้วิธีสอนอย่างบทเรียนด้วยของ
คือแยกส่วนเพราะตั้งออกกล่าวเป็นอย่าง ๆ แล้วจึง
รวมกันเข้าเป็นก้อนภายหลัง

๒ สอนจากสิ่งที่มีตัวมีตน

ไปหาสิ่งที่ไม่มีตัวมีตน

ในการสอนวิชาทุกอย่าง ครูพยายามหาของ
จริงมาให้เด็กเห็น ให้เด็กได้เรียนจากของจริงเสียก่อน
เพราะการเรียนจากของจริงจะทำให้เด็กสนใจและเกิด
ความเข้าใจขึ้น เช่น การสอนเลขครูก็พยายามหาของ
จริงมาให้เด็กเห็น แล้วจึงค่อยสอนถึงสิ่งที่ไม่มีตัว
มีตน หรือไม่มีของจริงภายหลัง บทเรียนทุก ๆ บท
จึงจำเป็นต้องสอนด้วยของจริง หรือภาพของจริงมา
เปรียบเทียบให้เด็กเข้าใจเสียก่อน

๓ สอนอย่างนำตัวอย่างมาให้เด็กเห็น หรือ

ทดลองให้ดูก่อนแล้วจึงหวนมาฝึกถึงกฎ หรือคำจำ

ความภายหลัง ในชั้นต้นครูอย่าเพื่อให้เด็กเรียน เรียน คำจำกัดความของกฎก่อน ต้องพยายามนำของจริง หรือตัวอย่างมาทดลองให้เด็กเห็นเสียก่อน แล้วจึง ให้เด็กคิดตั้งคำจำกัดความของกฎเขาเอง เพื่อให้ เด็กมีความรู้ แน่หนักว้างขวางและจำกฎได้ดีด้วย

๔ สอนจากสิ่งที่รู้อยู่แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้

เด็กย่อมมีความรู้ อะไรต่ออะไรต่าง ๆ มาก่อน เข้าโรงเรียน แต่ความรู้ ซึ่งกระพือกระพรั่งไม่ กว้างขวางแน่นอน ฉะนั้นก่อนจะสอนอะไรครูต้อง สอบสวนดูว่า เด็กนั้นมีความรู้เท่าในวิชานั้น ๆ มา แล้วเพียงไร จึงค่อยสอนต่อไปจากขั้นนั้น เพื่อให้ เด็กหาเหตุผลติดต่อกัน เป็นการค้นคว้าหาความจริง ที่ยังไม่ทราบได้จากความจริงที่ทราบแล้ว

๕ สอนจากสิ่งง่ายไปหาสิ่งที่ยาก การสอน

อะไรต่าง ๆ ครูควรดำเนินจากสิ่งง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เด็กมีความตั้งใจและเกิดความเข้าใจได้ง่าย ๆ ถ้า

สอนสิ่งที่ยาก ๆ ที่เด็กจะเข้าใจ และเป็นการทำลาย
 ความคิดของเด็กด้วย แต่ครูต้องระวังจำอะไร
 เป็นของง่ายของยาก สิ่งที่เราเข้าใจง่ายอาจจะยาก
 สำหรับเด็กก็ได้ ครูจึงควรนึกถึงสภาพของความ
 คิดของเด็กและชั้นเรียนของเด็กให้มาก

๖ สอนจากความเคยชินไปสู่เหตุผล คือยก

เอาสิ่งต่างๆ ที่เด็กเคยรู้ เคยเห็นอยู่ แล้วมาเป็นเครื่อง
 ดำเนินการสอน เช่น เด็กรู้ว่าถ้าปล่อยเหล็กทิ้งไว้
 กตกลง แดกตกลงผ่านเหล็กจะเกิดเสียง พอเด็กเรียนบท
 เรียนด้วยของ เรืองดังนั้นเหล็ก หรือเรียนเคมีสูตร
 เด็กก็จะรู้เหตุผลได้ว่า ออกซิเจนได้กระทำการ
 เปลี่ยนแปลงอย่างไร

๗ สอนจากสิ่งที่ไม่ใช่เขตต์ไปหาสิ่งที่มีเขตต์

ตามธรรมชาติเด็ก ๆ มีความคิด ย่อมไม่บริบูรณ์
 เต็มที่ เมื่อครูจะสอนอะไร จึงควรตั้งต้นสอนแต่เดา ๆ
 ไปก่อน ให้พอเหมาะพอสมควรแก่กำลังสมองของ

เด็กที่จะพอเข้าใจและทรงจำไว้ได้ แล้วภายหลังจึงค่อยอธิบายสอนให้ละเอียดขึ้นไปจนถึงเขตต์หรือหมดเขตต์ของวิชานั้นๆ

๔ สอนอย่างให้เด็กเรียนเอาเอง หมายความว่าครูไม่บอกให้ โดยตรงนั่นเอง เมื่อเด็กคิดหรือเมื่ออยากให้ตัวครูจะละเอียดในสิ่งไร ก็ใช้วิธีนี้ให้เด็กไปค้นคว้าทดลองหาความจริงเขาเองบ้าง

การสอนโดยวิธีนี้ครูจะต้องระวังให้มาก บางทีอาจจะเป็นอันตรายแก่เด็กก็ได้ เช่นครูให้เด็กเล็กๆ จับไฟ เพื่อให้ทราบว่าเป็นของร้อน ให้จับกรดเพื่อให้ทราบว่าเป็นของไหม้ และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเป็นอันตรายแก่เด็กเป็นการผิด ต้องเตือนใช้แต่ในสิ่งปราศจากอันตราย ถ้าต้องใช้เกินเขตต์อาจให้โทษ วิธีนี้สมัยโบราณใช้กันมาก อย่างที่เรียกว่า “เรียนจากโรงเรียนธรรมชาติ” ก็คือเรียนโดยวิธีนี้เอง

ตามวิธีสอน ๔ อย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า

จัดแต่ว่าเป็นวิธีสอนที่ได้คนคิดว่าตรวจตราจากสิ่งเล็กๆ
น้อยๆ หรือสิ่งทั้งๆ ซึ่งนับว่าเป็นถึงไปหาความจริง
อันเป็นหัวใจหรือเป็นหลัก ของสิ่งต่างๆ ซึ่งนับว่า
เป็นก่อน, ด้วยกันทั้งนั้น ท่านจึงนับว่าเป็นวิธีสอน
ตามกฎอุปมาน เป็นหน้าที่ของครูจะต้องเลือกใช้ให้
เหมาะแก่บทเรียน และความรู้ของเด็ก

บทที่ ๔

ว่าด้วยคำถาม

วิธีสอนที่นับว่าดีนั้น ครูจะต้องใช้คำถามนำ
เสมอ ไม่ใช่ว่าครุมีอะไร หรืออยากให้เด็กรู้อะไร
ก็บอกให้ตรงๆ ที่เดียว หรือครูจะพูดอธิบาย
เสียคนเดียว เหมือนกับปาฐกถาเช่นนั้น ไม่ถูก
ยิ่งเด็กสนใจด้วยแล้ว ยิ่งต้องการคำถามมากที่สุด
การที่เราใช้คำถามปนไปกับวิธีสอนนั้น เท่ากับว่า
เราแนะนำให้เด็กรู้ได้เอง โดยไม่ต้องบอกให้ ความ

รู้ที่เด็กคิดได้เอง โดยอาศัยคำแนะนำของครูนั้น
ย่อมจะซึมซาบและจำได้แม่นยำ ยิ่งกว่าที่ครูบอก
ให้ตรง ๆ กล่าวอย่างทั่วไปแล้วคำถามมีประโยชน์
ดังนี้

ประโยชน์ของคำถาม

๑. เพื่อทราบความรู้เก่าของนักเรียน เมื่อครู

ใช้คำถามให้นักเรียนตอบ ครูจะทราบได้ว่านักเรียน
มีความรู้เก่ามาตั้งแต่ไหน การทราบความรู้เก่า
ของนักเรียนเป็นของจำเป็นมาก ในการสอนวิชา
เพื่อครูจะได้บรรจุความรู้ใหม่ ให้พอเหมาะ และ
คิดต่อกับความรู้เก่า แต่เมื่อครูถามออกไป นัก
เรียนตอบได้ตรงคำถามุ่หมายของครูแล้ว ก็ไม่จำ
เป็นจะต้องสอนซ้ำอีกให้เสียเวลา เป็นแต่ครูคือ
เขาเป็นราก เพื่อ ก่อ ความรู้ ให้ สูงขึ้นไปจนถึง ที่สุด
คือหมายความว่า ถึงไรที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว เราก็
สอนต่อจากนั้นไป

๒. จะทำให้เด็กรู้ ว่าตนมีความรู้ น้อย ยัง

จะต้อง เรียบ อีกมาก เด็ก บาง คนอาจจะ ทะนง
ใจว่า ครูคงไม่มีวิชาใหม่มาสอนอีก เมื่อเด็ก
คิดเช่นนั้นแล้ว ก็จะไม่ตั้งใจฟัง แต่เมื่อครูใช้คำ
ถามชักใช้ตัวให้คิด ให้เด็กคิดเด็กคงจะรู้ สักว่าตน
ยังมีความรู้ น้อยจะได้ตั้งใจฟังตั้งใจเรียนขึ้น

๓. จะทำให้เด็กตั้งใจเรียนอยู่ เสมอ การ

ทำให้เด็กตั้งใจเรียนนั้นเป็นดังคำขวัญมาก ถ้าครู
มีแต่อธิบายเพียงคนเดียว เด็กก็จะเบื่อเขาใจ
ไปคิดอย่างอื่นแต่ทางอื่นไม่ตั้งใจฟัง เมื่อครูใช้คำ
ถามอยู่เสมอ เด็กก็คงจะเขาใจได้เข้า เพราะถ้า
ไม่เขาใจให้อยู่เสมอแล้ว ก็ไม่รู้ว่าครูจะถามอะไร
และคงตอบไม่ถูก ซึ่งเป็นการขายหน้ามาก

๔. ทำให้เด็กใช้ความคิด ถ้าครูสอนอย่าง

บอกให้ตรง ๆ เสมอแล้ว เด็กก็จะไม่ได้ใช้ความคิด
อะไร จะกลายเป็นคนโง่ไป ถึงแม้มีความรู้ก็คง

รู้อย่างที่เรียกว่า “รู้ตามแบบ” แต่ถ้าครูใช้คำถามให้เด็กได้คิดได้ตรองอยู่เสมอ แล้วเด็กก็จะเป็นคนเฉลียวฉลาด รู้จักคิดเปรียบเทียบว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดได้เอง ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องการ ให้มีในเด็กทุกคน

๕. เมื่อทวนหรือสอบดูว่า ความรู้ที่ครูได้
 ดึงออกมาแล้วนั้นเด็กมีความรู้จะแจ่มชัดเจนหรืออย่างไร
 ขอบหมายความถึง คำถามทวนหรือถามตอบใน
 สิ่งที่เคยเรียนมาแล้ว หรือเมื่อสอนจบแล้ว เพื่อ
 วัดความรู้ของนักเรียนว่า มีความรู้ละเอียดเพียงไร
 ถ้าสมควรจะสอนบทใหม่ต่อไปได้หรือไม่ หรือต้อง
 ดึงซ้ำอีก

คำถามถึงจะมีประโยชน์ดังกล่าวมาแล้ว แต่ก็จริง
 แต่ถ้าครูใช้ไม่เป็นไม่ถูก ก็อาจจะไม่ได้ประโยชน์
 ท่านจึงได้แบ่งคำถามเป็นคำถามที่ควรใช้ และไม่ควร
 ใช้อย่างนี้

คำถามที่ควรใช้

คำถามที่ควรใช้มีอยู่ ๔ อย่างคือ

๑. ถามให้แจ่มแจ้งเข้าใจง่าย
๒. ให้มีเขตต์จำกัดขอบ
๓. ให้ตอบได้แต่อย่างเดียว
๔. ถามให้ทั่วถึงตลอดชั้น

๑. ถามให้แจ่มแจ้งเข้าใจง่าย คือครูจะต้องคิด

ตั้งคำถามให้ดีขึ้น

๑) ไม่ยืดเยื้อเกินไป เช่นถามว่า “ถ้าหากว่านักเรียนทั้งหลายไปเที่ยวตามทุ่งนาในฤดูฝนแล้วเดินเข้าไปตาม ลำคลอง หรือ ต้นนา ที่มีน้ำและ จะเห็นสัตว์ ตัวเล็ก ๆ กระโดดขึ้นกระโดดลงอยู่ บนกอหญ้าตัวนั้นใครรู้ว่า เป็นอะไร” หรือคำถามอื่น ๆ ซึ่งยืดเยื้อคล้าย ๆ คำถามนี้ การที่ใช้คำถามเช่นนี้ เด็กคงฟังคำถามไม่ทัน และตอบให้ตรง ความประสงค์ของครูไม่ได้

๒) ไม่ยากเกินประมาณ เช่นถามว่า “แมว มีธรรมชาติเป็นอย่างไร ?” ธรรมชาติของอูฐ เป็นอย่างไร ? “กำเนิดของยูงเป็นอย่างไร ? บุน ชาติ มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร” เหล่านี้เป็นต้น คำถามเช่นนี้จะ ^{๕๕}ต้นก็จริง แต่เด็กจะแปลคำว่า ธรรมชาติ. ธรรมชาติ. กำเนิด หรือคุณสมบัติ ไม่ออก จึงจัดว่าไม่แจ่มแจ้ง (ถ้าเป็นชั้นสูงหรือ คำถามตอบในเมื่อเรียนเข้าใจแล้วก็ใช้ได้) ถ้าอยาก ให้นักเรียนรู้ ธรรมชาติ ของ แมว ก็ควร ใช้คำถามว่า แมวชอบนอนที่ไหน หรือถามว่าเหตุใด แมวจึง ชอบนอนข้าง ๆ เตาไฟ เมื่อแมวยืนค้มมันทำอย่าง ไร ? ค่อยถามนำเรื่อยไป เด็กจะรู้จักธรรมชาติ ของแมวอยู่เอง

๓.) ไม่ซับซ้อน เช่นถามว่า ประโยค ๒ ส่วน และสามส่วน คือ อะไร ? และต่างกันอย่างไร ดัง นั้นเป็นคำถามที่ซับซ้อนกันมาก ที่ถูกต้องแยกถาม

คราวละอย่าง ๆ คำถามซับซ้อนเช่นนี้ ใช้ถามได้แต่
ในสิ่งที่เคยได้เรียนมาแล้วเท่านั้น

๒. ถามให้มีเขตต์คำตอบ หมายความว่าครู

ไม่ควรใช้คำถามที่อาจตอบได้ต่าง ๆ นานา เช่น
ถามว่า “คนเรามากทำอะไรอยู่เสมอ” หรือถามว่า
“ในเวลากลางวันเราเห็นอะไรในห้องเรียน” เช่นนี้
เป็นคำถามที่ไม่มีเขตต์ ถ้าเด็กเด็กจะตอบตรง
ความประสงค์ของครูก็เลยเจตนาถาม คำถามชนิดนี้
ใช้ได้แต่เมื่อต้องการปลุกใจให้เด็กคิดดีเท่านั้น เช่น
เด็กไม่ตั้งใจฟัง หรือ ง่วงนอนหลับเป็นต้น

๓. ให้ตอบได้แต่อย่างเดียว คำถามที่ให้

ตอบได้แต่อย่างเดียวนั้น จะต้องถามให้กินวงแคบ ๆ
เข้ามา ฉะนั้นสิ่งที่ต้องการให้รู้เท่านั้น เช่นเมื่อ
ครูได้นำแผนที่ประเทศสยามมาให้เด็กดู แล้วถามว่า
“เมืองญวนอยู่ทางทิศไหนของเมืองเรา” เด็กก็คง
จะมีคำตอบได้ง่ายกว่าที่จะถามว่า “ใครเห็นเมือง

อะไรอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองเรา” หรือจะสอนเรื่องต้นไม้ เมื่อครูได้นำของจริงมาให้ดูแล้วถามว่า “ใครสังเกตเห็นอะไรบ้าง” เช่นนี้เด็กอาจตอบได้หลายทาง ถ้าอยากได้คำตอบเฉพาะต้องถามบ่งออกไม่ว่าเดียวว่า ราก. ใบ: ลำต้น: ฯลฯ เป็นอย่างไร เด็กก็อาจตอบตรงความต้องการของครูได้

๔ ถามให้ทั่วถึงตลอดชั้น ครูบางคนชอบ

ถามแต่เด็กที่นั่งข้างหน้า บางคนก็ชอบถามแต่เด็กที่ฉลาด บางคนก็ชอบถามแต่เด็กที่ทบทวน การที่ครูทำเช่นนั้นนับว่าไม่เหมาะสมอาจจะเกิดความเสียหายหลายอย่าง เช่น เด็กจะไม่ได้รู้ได้เห็นได้คิดทั่วถึงทุกคน หรือบางทีเด็กที่ไม่ถูกครูถามเลยจะเข้าใจว่าครูไม่ชอบ ไม่เอาใจใส่ บางทีก็เด่นไม่ตั้งใจฟังตั้งใจเรียนเพราะธรรมชาติเด็กย่อมอยากได้หน้า และต้องอาศัยการถาม การควบคุมเสมอ แต่ควรถามเด็กทั้งนี้ หรือเด็กที่ไม่ตั้งใจให้มากหน่อย

คำถามที่ไม่ควรใช้

คำถามที่ไม่ควรใช้มี ๔ อย่างคือ

๑. ถามให้คำตอบได้ ๒ ทาง หรือที่เรียกว่า

คำถาม ๒ ง่าม

๒. ถามให้มาทางตอบเดา

๓. ยื่นถามทันทีเมื่อชอนขาดคำลงแล้ว

๔. ถามอย่างเดี่ยวๆ ๗ ชาติ ๗

๑. ถามให้คำตอบได้ ๒ ทาง หรือคำถาม ๒

ง่าม คำถามชนิดนี้เป็นคำถามที่ไม่ช่วยให้เด็กคิด

เช่นถามว่า “ควรทำหรือไม่ควรทำ” “แข็งหรือ

อ่อน” “ร้อนหรือเย็น” ทั้งนี้เป็นคน ถึงแม้ไม่

ตั้งใจฟังก็ตอบได้ ถ้าตอบไม่ถูกก็เปลี่ยนเสียใหม่

คงถูกเป็นแน่ เพราะคำถามนี้ให้ตอบได้ ๒ ทาง ถ้า

ไม่ถูกอย่างหนึ่ง ก็คงถูกอีกอย่างหนึ่ง คำถามชนิด

นี้ ไม่มีประโยชน์อะไร

๒. ถามให้มาทางตอบเดา คำถามที่อาจตอบ

เขาได้นั้น เช่นถามว่า “ใครจะเห็นว่าต้นกล้วย
สูงเท่าไร?” ใครว่าสูงในราว ๕ ศอก ยกมือขึ้นดังนี้
นับว่าเป็นการสอนให้เด็กตอบเขา โดยทางอ้อมทางที่
ถูกควรให้ เด็กได้วัดด้วยมือ หรือได้เห็นของจริง
ก่อนจึงถาม การตอบเขาคงควรทำโทษ

๓ ข้อนถามทันที เมื่อสอนวิชาคำดังแล้ว

เมื่อครูสอนอะไรวิชาคำดังไม่ควรข้อนถามทันที เช่น
เมื่อครูสอนว่า “อิฐทำด้วยดินเหนียวกับแกลบ”
แล้วครูข้อนถามทันทีว่า “อิฐทำด้วยอะไร ๆ” ดัง
นั้นเด็กอาจตอบได้โดยไม่ทันคิด คำถามเช่นนี้
จะใช้ได้แต่เมื่อต้องการจับเด็กที่ไม่ตั้งใจฟัง หรือ
สอนถึงคำจำกัดความของสิ่งยาก ๆ ที่ครูต้องการ ให้
เด็กพูดตามเพื่อให้คล่องปากให้เด็กจำได้ง่ายในเวลา
ทวนเท่านั้น

๔ ถามอย่างซ้ำ ๆ ซาก ๆ คำถามของครู
ไม่ควรให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถ้าถามซ้ำ ๆ ซาก ๆ ใน

ตั้งแต่วัยเด็กจะเมื่อและว่าคาญ จะเข้าใจออกหากได้
ถ้าคำถามของครูยากเกินไป เด็กตอบไม่ได้ ก็ควร
เปลี่ยนคำถาม เด็กใหม่ถามนำได้เพียงไม่กี่ชั้น
เด็กก็จะตอบได้ หรือเมื่อเห็นว่าเด็กจะตอบไม่ได้
จริง ๆ แล้วก็ควรบอกให้เด็กคิดว่าที่ถาม
ซ้ำ ๆ ซาก ๆ

คำตอบของนักเรียน

เมื่อครูได้เข้าใจในคำถามแล้ว ก็ควรจะระ
วังในคำตอบของเด็กด้วย คำตอบของเด็ก ครูควร
จะระวัง และคอยแก้ไขให้เป็นไปดังนี้

(๓) ต้องตอบให้เป็นประโยค เป็นภาษา
นักเรียนตอบห้วน ๆ ไม่เต็มคำเต็มประโยค ครูไม่
ควรยอมรับว่าถูก เช่นครูถามว่า “ต้นกล้วยสูง
เท่าไร” เด็กตอบว่า “๕ ศอก” ดังนี้ ครูควรคอยแก้ไข
ทางที่ถูก ควรให้เด็กตอบว่า “ต้นกล้วยสูง ๕ ศอก”

เช่น^๕เพิ่มเติมไป

(๒) คำตอบ ต้อง ให้ถูกต้อง ตาม ภาษานิยม
ไม่ควรยอมให้ใช้ภาษาตลาด หรือภาษาหัวง ๆ
และใช้คำพูดหยาบคายต่าง ๆ ถ้าเด็กพูดภาษาผิด
ครูต้องรับแก้หรือบอกภาษาที่ถูกต้องให้ทันที

(๓) ต้องให้ตอบเต็มปัญหาของคำถาม คำ
ถามที่มีหลายปัญหา ควรให้ตอบให้ละเอียด

(๔) ต้องแสดงความคิดของผู้ถาม ไม่ใช่
ตอบอย่างรู้ ๆ โดยเฉยไม่ได้

(๕) ต้องไม่เป็นคำตอบเตา

(๖) ไม่แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เช่นตอบ
เฉยๆของคำถามหรือแสดงคำพูดของคิด คิดของตน
ทำทางเหินห่างเป็นต้น ครูไม่ควรปล่อยประเดประ
เดยในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้

ชนิดของคำถาม

คำถาม ทั้งหลาย ถ้าจะ แบ่ง ออก ตาม ลักษณะ

และความมุ่งหมายแล้ว แล้วแบ่งออกได้เป็น ๒
ชนิด คือ

๑. คำถามเพื่อสอน

๒. คำถามเพื่อสอบ

คำถามเพื่อสอน คำชนิดนี้เป็นคำถามนำ คำถาม
ออกหน้า ถ้าเด็กตอบไม่ได้ก็เปลี่ยน หรือ ยัก ย้ายคำ
ถามเสียใหม่ให้ง่ายเข้า หรือใช้เครื่องมือของจริง
ประกอบเพื่อเป็นเครื่องนำทาง ให้เด็กคิดค้นไปทีละ
เล็กทีละน้อยจนถึงจุดมุ่งหมาย หรือสิ่งที่ต้องการ
ให้ ให้เด็กคิดและตอบให้เอง ในการสอนวิชา
ต่าง ๆ ครูควรใช้ คำถามชนิดนี้

คำถามเพื่อสอบ เป็นคำถามตรงกันข้าม กับคำ
ถามเพื่อสอน คือ เป็นคำถามยาว ๆ ยาก ๆ จะถาม
อย่างไรก็ได้ ไม่มีการเปลี่ยนคำถามหรือคำถามนำ
เป็นคำถามที่ทบทวน วัตถุประสงค์ความรู้ของ เด็กที่เรียนมา
แล้วว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร คำถามชนิดนี้ใช้

เมื่อสอนเสร็จแล้ว เช่นคำถามในชั้นเรียนของการสอน
ตามชั้นทั้ง ๕ หรือ คำถามสอบข้อสอบได้เป็นต้น

ลักษณะของผู้ที่จะถามได้ดี

ครูผู้ที่จะใช้คำถามใดต้นนั้นต้องมีลักษณะ และคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๓) มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนนั้นละเอียดกว้างขวางดี

๔) มีความชำนาญในการสอนมาบ้างแล้ว

๕) เป็นผู้พิจารณา หรือยกเหตุผลเปรียบเทียบ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี

๖) มีไหวพริบในการสอนดี รู้จักพลิกแพลง
ถ้อยคำที่จะทำให้เด็กเข้าใจได้ง่าย

๗) มีกิริยาท่าทางอ่อนโยน พูดจาต้องแคล่ว
ฉะฉานชัดเจนทำให้เด็ก สนุกเพลิดเพลิน ในบทเรียน
เด็กจะตั้งใจฟัง และตั้งใจตอบคำถามของครูเสมอ

๘) เป็นผู้คิดดวงหน้าดี คิดหาคำถามที่ดีได้

ของไวถูกต้อง

๖) รู้จักจิตใจของเด็ก รู้จักความยาก
ง่ายของเด็กเพื่อจะได้ตั้งคำถามให้พอเหมาะ ไม่ยาก
เกินไปหรือง่ายเกินไป

บทที่ ๕

ว่าด้วย เครื่องใช้ และ เครื่อง ประกอบ บทเรียน

การสอน ถ้าเป็นคำบอก, อธิบาย เปรียบเทียบ
และถามเรื่อยไปเท่านั้นแล้ว เด็กจะเข้าใจและจำได้
ยาก บางทีอาจถึงเถียงใจไม่เชื่อในคำบอกเล่าของครู
ก็เป็นได้ แต่ถ้าครูได้หาของจริงมาให้พิจารณา
จับคม และชิมดู หรือทดลองให้เห็นจริงประกอบ
ไปกับคำถาม คำบอกเล่าด้วยแล้ว เด็กก็จะเข้าใจ
และจำได้แม่นยำขึ้นมาก เพราะฉะนั้นการสอนที่ดี
จึงต้องมีเครื่องใช้ประกอบบทเรียนให้เพียงพอ.

ชนิดของ เครื่องใช้ประกอบ บทเรียน

เครื่องประกอบ บทเรียน ถ้าจะกล่าวทั่วไปแล้ว
มีดังต่อไปนี้

๑. กระดานดำ
๒. รูปภาพและแผนที่
๓. เครื่องใช้หรือของจริง

๑. กระดานดำ กระดานดำเป็นเครื่องใช้สำคัญใน
การสอนบทเรียนทุก ๆ บท, ถ้าครูรู้จักใช้กระดาน
ดำให้เป็นประโยชน์แล้วจะช่วยให้การสอนได้มาก เพราะ
ตามคำพังด้ามปากและคำอธิบายของครูเด็กได้เรียน
ด้วยทางหูอย่างเต็มใจ จึงเข้าใจและจำได้ยาก ถ้าครู
ได้เขียนลงบนกระดานดำ ให้เด็กเห็นด้วยตาอีกแล้ว
จะทำให้จำได้แม่นยำและคิดต่อไปได้นาน ยิ่งเป็นบท
เรียนศัพท์หรือบทเรียนตัวสะกดด้วยแล้ว ถ้าครูไม่
เขียนให้ดูบนกระดานดำ เด็กจะจำไม่ได้ และไม่มี
ประโยชน์อะไรเลย เพราะฉะนั้นการสอนบทเรียน

ต่าง ๆ นอกจากครูได้ ใช้ของจริง หรือทดของด้วย
ของจริงให้ดูแล้ว ครูควรใช้กระดานคำเสมอ และ
คอยเตือนให้เด็กดูไปด้วย.

สิ่งที่ ควรเขียน บนกระดานคำ

สิ่งที่ครูควรเขียนบนกระดานคำ ในเวลาสอน
มีดังนี้ -

๑ คำต่าง ๆ เช่นคำที่เป็นชื่อ คำยาก คำแปล
คำใช้ คำอธิบาย กฎเกณฑ์และคำเปรียบเทียบ ฯลฯ

๒ คณิตศาสตร์ เช่นเลขคณิต เลขที่เป็น
จำนวนนับอะไรต่าง ๆ

๓ รูปภาพ เช่นรูปภาพ ที่เขียนจากของจริง
รูปภาพที่ครูฝึกเขียนขึ้น เพื่อประกอบคำอธิบาย
รูปภาพที่จำต้องจากรูปพิมพ์ และรูปภาพส่วนต่าง ๆ
ของสิ่งที่ครูกำลังพูดถึง

๔ แผนที่ เมื่อครูสอนถึงภูมิประเทศบ้านเมือง
ก็ควรมีแผนที่มาให้ดู แต่แผนที่ตัวพิมพ์นั้นอาจจะ

ยังไม่เด็กดูยาก ครูจึงควรเขียนบนกระดานคำง่ายๆ
ใหม่ แล้วให้ดูและเพราะที่ครูต้องการให้รู้ ภายหลัง
จึงให้ดูแผนที่ตัวพิมพ์ ก็จะได้ประโยชน์มากขึ้นอีก

๕ ความสำคัญขงเรื่องต่างๆ เมื่อครูได้
สนใจความสำคัญๆ จบลงแล้ว ก็ควรถามและย่อ
ใจความสำคัญลงบนกระดานคำ เพื่อให้เด็กเห็นด้วย
ตาอีกด้วย.

การใช้กระดานคำใน เวลาสอน

กระดานคำมีประโยชน์ดังกล่าวแล้ว แต่ครู
ต้องระวังไว้ให้ดีๆ จะได้ประโยชน์เต็มที่ สิ่งที่ต้อง
ระวังและเอาใจใส่ในการใช้กระดานคำนั้นคือ

๓ ต้องลบให้สะอาด อย่าให้สิ่งที่ไม่ต้องการ
เหลืออยู่ได้ เพราะการลบไม่สะอาดเวลาเขียนจะพัว
หรือถ้าครูลบไม่หมดเด็กจะไปสนใจของในสิ่งที่เหลือ
อยู่นั้น จะไม่ตั้งใจดูในสิ่งที่ครูต้องการให้ดู กับ
จะเป็นการทำตัวอย่างไม่ดีให้แก่เด็กด้วย

เครื่องใช้และเครื่องประกอบบทเรียน ๗๓

๒ ฝึกฝนกระดานตั้งหาไว้พร้อม อย่างตบ
กระดานคำด้วยมือ เพราะจะแสดงควมมั่งง่าย
ความดัดปรกให้แก่เด็กเห็นตัวอย่าง จะเป็นการปลูก
ฝังตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่เด็ก

๓ เขียนตัวอักษรให้สะอาดจะแจ้ง อ่านได้ง่าย
ไม่ผิดตัวสะกดการันต์ และตกหล่น ชัดช้า ดัดปรก
ประกอบ

๔ ใช้กระดานคำให้เป็นระเบียบ ไว้หัดข้อ
วรรคตอนให้ดี เขียนให้ชัด อ่านง่าย และควร
พยายามเขียนให้เร็ว ไม่บรรจงเกินไปและไม่หัด
เกินไปด้วย

๕ เวลาเขียน ครูต้องยืนข้างซ้ายกระดานคำ
เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ดูไปพร้อม ถึงเวลาปกติครู
ก็ไม่ควรยืนบังกระดานคำ ถ้าครูยืนบังกระดานคำ
แล้วเด็กจะรู้ดีกว่าความมาก

๖ เวลาเขียนกระดานคำ ครูไม่ควรมัวเพลิน

เขียนให้เด็กเจดามาก ต้องหมั่นมองดูชั้นเดิมๆ เพื่อ
ให้เด็กเรียบร้อย

๘ เมื่อครูเขียนอะไรลงไปบนกระดานคำแล้ว
ต้องให้เด็กได้อ่านได้รู้โดยชัดเจนเสียก่อน อย่ารีบ
ลบเร็วเกินไป เด็กจะได้สังเกตจดจำ

๒. รูปภาพและแผนที่ บทเรียนบางบทต้องอาศัย
รูปภาพหรือแผนที่เป็นเครื่องช่วย การสอนจึงจะได้
ผลดี เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องรู้ว่า ตรงไหนที่
จะต้องใช้รูปภาพหรือแผนที่ชนิดใดให้ดู เด็กจึงจะ
เข้าใจได้ง่าย เมื่อครูจะหาของจริงมาให้ดูไม่ได้
ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องหารูปภาพ หรือแผนที่มาให้
ดู และหามาให้เพียงพอ เมื่อหาไม่ได้ครูก็ควรเขียน
ให้ดูบนกระดานคำ การที่ครูรู้จักเขียนรูปภาพให้
เด็กดู โดยปัจจุบันทันด่วนนั้น ย่อมจะได้ประโยชน์
มาก เช่น

๑ จะทำให้เด็กเกิดความสนใจ และเขา

เครื่องใช้และเครื่องประกอบบทเรียน ๓๕

ใจได้ในบทเรียนมาก เพราะรูปภาพปรากฏขึ้นใน
เวลาอันรวดเร็ว

๒ จะทำให้เด็กจำได้แม่นยำ เพราะเราเขียน
แต่สิ่งที่เราต้องการให้เด็กรู้เท่านั้น และความรู้เข้า
ทางตาของเด็กดีกว่า

๓ รูปภาพต่าง ๆ เป็นของจำเป็นในการสอน
บทเรียนแทบทุกอย่าง ที่ไม่สามารถหาของจริงมาให้
เด็กดูได้ หรือหามาได้แต่ไม่ชัดเจน ฉะนั้นเมื่อครู
พยายามหัดเขียนรูปภาพให้เก่ง จึงเป็นคุณสมบัติ
อย่างหนึ่งที่จะช่วยในการสอนของครูให้ดีขึ้นด้วย

๓. เครื่องใช้หรือของจริง หมายถึงการใช้ของจริง
ประกอบการสอน ซึ่งเป็นของสำคัญมากในการสอน
บทเรียนแทบทุกอย่าง ยิ่งเป็นบทเรียนด้วยของด้วย
แล้ว ยิ่งจำเป็นที่สุดที่จะหาของจริงมาให้เด็กดู เพื่อ
ฝึกหัดอาการทั้งห้าของเด็ก ให้เจริญขึ้นตามลำดับ
ถ้าหาของจริงไม่ได้ก็จำเป็นต้องใช้รูปภาพแทน แต่

ระวังอย่าให้รูปภาพมากนัก เพราะรูปภาพย้อมดู
ของจริงไม่ได้ให้ตายเท่า ถึงกระนั้นก็ยังดีกว่าที่ไม่
อะไรเลยเลย การสอนที่ไม่ใช้เครื่องใช้นั้นก็เท่ากับ
การเขียนเรือนที่แห้ง ถึงจะสำเร็จก็ได้โดยลำบาก
มากทีเดียว

เครื่องใช้เป็นเครื่องดัดนิสัยของครูโดยมาก
ครูที่เกียจคร้านมักจะไม่ทำอะไรมาเลย ถึงจะหา
มาไม่พอแก่ความต้องการ เช่นสอนเรื่องดินเหนียว
ถ้าครูหาดินเหนียว มาให้นักเรียนในชั้นดู เพียง
๒-๓ ก้อนเท่านั้น ก็จะได้ประโยชน์อะไรเลย
แต่ถ้าครูได้หามาแจกให้นักเรียนได้ ถือไว้ทุกคน เมื่อ
สอนถึง รูป, รส, กลิ่น, สัมผัส ก็จะได้พิจารณา
ชิม คม และจับดู ของตัวเองได้ทุกคราวเช่นนี้ ก็
จะได้ประโยชน์มากขึ้น

ประโยชน์ของการใช้เครื่องใช้ประกอบ การสอน
บทเรียน

การใช้เครื่องใช้หรือของจริงประกอบการสอน
บทเรียนมีประโยชน์หลายอย่าง ดังจะกล่าวต่อไปนี้—

๑ เป็นการฝึกหัดประสาทหรืออาการทั้ง ๕ ของ
เด็กให้เจริญ เพราะการใช้เครื่องใช้หรือของจริง
เด็กจะได้สัมผัสด้วยอาการหลาย ๆ อย่าง เช่น ได้
เห็นด้วยตา ได้จับด้วยมือ ได้ดมด้วยจมูก และ
ได้ชิมด้วยลิ้น เหล่านี้เป็นต้น ถ้าครูได้หาของมาให้
เด็กฝึกหัดอยู่เสมอแล้ว ประสาทของเด็กจะเจริญ
ซึ่งเป็นประโยชน์มากในการสอนวิชาต่างๆ ต่อๆ ไป
เพราะประสาททั้ง ๕ เปรียบเหมือนประตูแก้วที่จะรับ
เอาความรู้ต่าง ๆ เข้าไว้ในจิตใจ

๒ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน และ
พอใจในบทเรียนที่ครูสอน เด็กจะเกิดความตั้งใจ
และสนใจมากขึ้น การเรียนวิชาต่างๆ ถ้าหาก

เด็กมีความสนใจแล้วก็จะได้ประโยชน์มากขึ้น

๓ จะทำให้เด็กจำได้แม่นยำ เพราะความรู้อยู่ที่ได้เห็นด้วยตา หรือใช้ประสาททั้งหลายอย่าง เด็กจะจำได้แม่นยำและจำได้นาน

๔ เพื่อช่วยในการถามนำ และการคิดค้นของเด็ก การสอนบทเรียนหรือการให้ความรู้ที่ดี ครูต้องใช้คำถามนำให้เด็กคิดค้นหาคำตอบ หรือตั้งคำถามที่เกี่ยวกับสิ่งที่ควรรู้ได้เอง ถ้าหากครูไม่เตรียมไว้ประกอบการสอนหรือทอดทิ้งให้เห็นจริงแล้วจึงใช้คำถามให้เด็กตอบ ความที่ใคร่รู้ได้เห็น เด็กจะไม่ตอบไปนอกเขตค้นนอกทาง หรือตอบเตา ความรู้ของเด็กก็จะแน่นขึ้นยิ่งขึ้น

๕ จะทำให้การสอนของครูสะดวก และเร็วเข้า เพราะเด็กเกิดความรู้และความเข้าใจได้ง่าย ดังกล่าวมาแล้ว ครูก็จะสอนได้สะดวกและเร็วเข้า ไม่ต้องกังวลถึงการที่จะสอนใหม่ และสอนซ้ำๆ ซากๆ ให้

เครื่องใช้และเครื่องประกอบบทเรียน ๗๕

หนักแรงและเสียเวลา

๖ จะทำให้เด็กเชื่อในภูมิความรู้ของครู เพราะเหตุผลต่างๆ เด็กได้สังเกตด้วยตนเอง ได้รู้ได้เห็นด้วยตนเอง และเป็นจริงทุกอย่างตามที่ครูสอน ครูอธิบาย จะทำให้เด็กเชื่อมั่นในวิชาความรู้ของตัวสิ่งที่ควรจำในการหาเครื่องใช้ประกอบ การสอน

ในการเตรียมเครื่องใช้ประกอบการสอนนั้น มีสิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ดังต่อไปนี้

๑ ในการสอนบทเรียนทุกอย่าง ครูควรนึกถึงเครื่องใช้เสมอ และควรหามาประกอบการสอนทุกครั้ง ถ้าหาของจริงไม่ได้ก็ใช้รูปภาพ หรือแผนที่แทน บทเรียนบางอย่างเช่น คัด เขียนตามคำบอกเหล่านี้ ไม่มีเครื่องใช้อื่นๆ ที่จะต้องหามา ก็ต้องใช้กระดานดำให้เป็นประโยชน์ ให้มากที่สุดที่ควรเขียน ต้องเขียนลงไว้เสมอ

๒ เครื่องใช้ต้องหามาให้พอแก่ความต้องการ

เพื่อจะได้ใช้ประกอบการสอนของครูได้ทั่วถึงและได้
ตลอดเรื่อง

๓ เครื่องใช้ที่หามาต้องให้ชัดเจน ดัดได้
ถ้าเป็นของที่เปรียบเทียบกันก็ต้องให้เห็นเด่น ๆ ว่า
ต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร ถ้าเป็นรูปภาพหรือ
แผนที่ก็ต้องเขียนให้ชัดเจน

๔ เด็ก ๆ ชอบสังเกต และชอบขึ้น ฉะนั้นถ้า
ขึ้นเด็ก ๆ รูปภาพหรือแผนที่ที่ทำขึ้น หรือนำมาควม
ให้เห็น ๆ หรือสังเกต และให้เป็นที่น่าชวนขึ้น เพื่อ
จะได้ปลูกประสาทของเด็กให้มั่นคง ให้เพ็ดลิตเพ็ดฉิน
และสนใจได้มากขึ้น

๕ เครื่องใช้หรือของจริง บางอย่างที่จะนำมา
ได้แต่ใช้ยาก ได้ประโยชน์น้อย ก็ควรใช้รูปภาพ
แทน เช่น ครูจะสอนถึงเรื่องวัว อยากจะให้เด็กรู้
ส่วนต่างๆ ของวัว ครูนำวัวมาในห้องเรียนเช่นนั้น
ก็จะไม่มีประโยชน์อะไรนัก ทางที่ถูกควรใช้รูปภาพ

เครื่องใช้และเครื่องประกอบบทเรียน ๘๑

แทนภาพ

๖ เครื่องใช้ที่เป็นตัว เมื่อครูจะนำมอดอนในห้องเรียน ต้องทำให้ดี อย่าให้เป็นการทารุณและทรมาณตัว เพราะจะปลูกนิสัยไม่ดีให้แก่นักเรียน

๗ เครื่องใช้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทดลอง ก่อนที่จะนำมอดอนหรือทดลองให้เด็กดูในชั้น ครูควรทำการทดลองและแก้ไขให้ได้ผลดีมาก่อน เพื่อให้ทราบว่าการทดลองนั้นจะได้ผลดี และจะพอเหมาะแก่เวลาหรือไม่ ถ้าหากเกิดอุบัติเหตุหรือทำไม่เสร็จไม่ได้ผลนั้นแล้วจะเป็นการโกหกเด็ก ซึ่งจะเสียประโยชน์มากมาย

ข้อที่ควร ปฏิบัติ และควรระวังในการใช้เครื่องใช้

เครื่องใช้ เป็นของมีประโยชน์ในการสอนบทเรียนต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างจริง แต่ถ้าครูใช้ ไม่เป็นหรือไม่รู้จักใช้ ก็ไม่ได้ประโยชน์ บางทีจะกลับให้

โทษก็ได้ ฉะนั้นในการใช้เครื่องใช้ ครูควรระวัง
และปฏิบัติตามข้อต่อไปนี้

๑ เครื่องใช้ทุกอย่างที่นำมา ต้องใช้ให้ได้
ประโยชน์จริงๆ ไม่ใช่หามาของไว้เฉยๆ และเมื่อ
ยังไม่ได้ ใช้ต้องเก็บไว้ให้เรียบร้อย อย่านำมาให้
เด็กเห็น

๒ เวลาใช้เครื่องใช้ ต้องให้เด็กได้เห็นด้วย
ถ้าเครื่องใช้นั้นเป็นของสมควรที่จะแจกให้เด็กดู ก็
ต้องแจกให้ทั่วถึง ถ้าให้ดูหน้าชั้นต้องรู้ให้สูง ให้
นักเรียนได้เห็นทุกคน

๓ เวลาใช้เครื่องใช้ ครูต้องเตือนให้เด็กตั้งใจ
ดูอยู่เสมอ ใช้ตากแดดให้ทั่วๆ เห็นใครเล่นหรือ
ไม่ตั้งใจดู ตั้งใจสังเกต ต้องว่ากล่าวทันที

๔ เครื่องใช้ต่างๆ ต้องพยายามให้เด็กได้ ใช้
ประสาธต์ต่างๆ ให้มาก ตามแต่จะใช้ได้

๕ อย่าให้เด็ก ดูเครื่องใช้ในเวลาเดียวกัน

เครื่องใช้และเครื่องประกอบบทเรียน ๘๓

หลายสิ่ง เด็กจะขาดความสังเกต เพราะไม่รู้ว่าจะดูอะไรโดยทั่วไปหมด ถ้าจะเปรียบเทียบกันก็ให้ดูที่โต๊ะนี้ ให้สังเกตพิจารณาเป็นสิ่งๆ อย่างละเอียดเสียก่อน แล้วจึงค่อยเอามาให้ดูเทียบกันที่หลัง

๖ เมื่อนำเครื่องใช้มาให้เห็นแล้ว ไม่ควรรีบเก็บทันที ต้องให้เด็กได้ดู ได้เห็นโดยชัดเจน และครูจะแจ้งให้สังเกตเสียก่อน

๗ เวลาแจกเครื่องใช้ให้เด็ก พยายามให้เด็กเวลาน้อยเข้า คือของบางอย่างพอให้เด็กแจกกันเองได้ ถ้าให้เด็กช่วยแจก แต่ครูต้องคอยดูความเรียบร้อยของชั้นเสมอ

๘ เครื่องใช้ที่ใช้แล้วต้องรีบเก็บทันที อย่าทิ้งเกะตื้อจนรกไว้ ให้เด็กเห็น เพราะเด็กจะมีใจเอาใจไปจดจ่ออยู่ที่เครื่องใช้ ไม่ตั้งใจฟัง ครูใจครู ในขณะที่ครูกำลังสอน

๘ เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องแก่การทดลอง หรือการ
ลงมือทำจริงๆ ครูไม่ควรทำเดี่ยวคนเดียว ต้อง
ให้นักเรียนในชั้นสืบเปลี่ยนกันทำตามคำบอกเล่าของ
ครู แต่ครูต้องคอยควบคุมไม่ให้เกิดเสียหายและ
เกิดอันตรายต่างๆ ขึ้น

๙ เครื่องใช้บางอย่างที่เห็นว่าจะเป็นพิษ หรือ
เป็นอันตรายแก่ประสาทและร่างกายของเด็ก ครูต้อง
เตือนให้เด็กทราบและให้ระวัง อย่าให้สัมผัสหรือ
ทดลอง หดงกน หดงซึม หดงคมได้ ถึงแม้ว่าสิ่งที่ไม่เป็นพิษ
ก็ตาม อาจารบางอย่างเช่น อาจารซึม อาจารคม
ครูต้องซึม ต้องคมให้เห็นก่อนเสมอไป

๑๐ มรรยาทในการใช้เครื่องมือใช้ ครูต้องระวัง
ให้มาก อย่าใช้ โดยอาจารหยาบคาย เช่นยกเครื่อง
ใช้ข้ามหัวนักเรียน หรือโยนเครื่องมือใช้ให้นักเรียน
และทำหยาบคายอื่นๆ ซึ่งเป็นของไม่สมควรอย่างยิ่ง

๑๑ ในการสอนตามขั้นทั้ง ๕ เมื่อครูสอนจบ

ตอนจบข้อไปแล้ว เวลาถามทวนถามสอบไม่ควร
นำเครื่องใช้มาใช้ อีก เพราะเครื่องใช้เป็นของใช้
ในชั้นสอนเท่านั้น ถ้าครูสอนที่ใช้เครื่องใช้ถูกต้อง
พอถึงชั้นทวนนักเรียนจะตอบได้ทีเดียว.

บทที่ ๒

ว่าด้วยการเตรียมการสอน

ก่อนที่ครูจะสอนให้นักเรียนได้รับความรู้และ
เข้าใจดีนั้น ครูจะต้องเตรียมการสอนล่วงหน้าเสีย
ก่อน เช่น เตรียมเรื่องให้พอเหมาะแก่ชั้นและอายุ
ของเด็กให้เหมาะแก่เวลา และเตรียมหากถาวรวัตถุ
ที่ต่าง ๆ ซึ่งจะใช้สอนให้เด็กได้รับความรู้ความเข้าใจ
อย่างละเอียดและจดจำไว้ได้นาน กับเตรียมหา
เครื่องใช้เครื่องประกอบการสอน เตรียมหาหนทาง

ที่จะถามนำได้ตั้งให้เด็กใช้ความคิดค้นคว้าหาความรู้ได้เองเท่านั้น การเตรียมการสอนบนหน้าของครูที่จะจัดของรูและอุปกรณ์ให้ถูกต้อง เพื่อให้การสอนของครูได้ผลยิ่งขึ้น.

ประโยชน์ของการเตรียมการสอน

การที่ครูเตรียมการสอนล่วงหน้า ก็อันที่จะลงมือสอนบทเรียนต่างๆ นั้นมีประโยชน์ดังนี้.

๑. ทำให้ครูผู้สอน สอนได้โดยสะดวกไม่ติดขัดจนเต็มแต่เกิดความรู้สึกพอใจ เพราะผู้สอนได้เตรียมการล่วงหน้า ได้มีความรู้ในบทเรียนนั้นโดยกว้างขวาง และเตรียมกลวิธีสอนวิธีอธิบาย ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ ไว้พร้อมแล้ว เวลาสอนก็สอนได้ โดยสะดวกไม่ติดขัดในการสอนการอธิบาย

๒. ทำให้การสอนติดต่อกันเป็นลำดับไม่ก้าวก่าย ถ้าครูได้เตรียมการสอนเสมอแล้ว ก็จะทราบได้ว่าครูสอนถึงไหนสอนอะไรบ้างแล้ว และยากง่าย

เพียงไร คราวต่อไปก็จะให้ความรู้แก่เด็กคิดต่อ
กับความรู้เก่า ความรู้ของเด็กจะเป็นระเบียบ
ไม่กำกวมและขาด ๆ เกิน ๆ.

๓. จะทำให้นักเรียนเกิดความพอใจ ตั้งใจ
และสนใจในบทเรียนมากขึ้น เมื่อครูได้ปรุงบทเรียน
มาดี หากถนัดสอนวิธีอธิบายให้พร้อม เวลาสอน
ก็จะอธิบายได้คล่องแคล่ว เด็กจะเกิดความพอใจ
สนุกเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายในการสอนของครู

๔. จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้เป็นอย่างดี
และแน่นอนเนื่องจากข้อเท็จจริงมาแล้ว นักเรียนจะ
ได้รับความรู้เป็นอย่างดี และเชื่อมั่นในวิชาความ
รู้ของตน.

๕. การสอนของครูจะได้เร็วเข้า เพราะครู
ได้เตรียมกลวิธีสอนที่ดี ทำให้นักเรียนได้รับความรู้
เป็นอย่างดีแล้ว ครูก็ไม่ต้องสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ให้เสีย
เวลา. และสิ่งใดที่ครูได้สอนไปแล้วก็จะมีปรากฏ

อยู่ที่ต้นมุขบันทึกลการสอนของครู คราวต่อไป
ก็จะได้อ่านตั้งอ่าน ๆ ติดต่อกันไปทีเดียว ความรู้
ของเด็กก็จะได้นั้นความประมวญการสอน หรือหลัก
สูตร

๖. จะระมัดระวังการปกครองและการควบคุม
ชั้นของครู เมื่อครูเตรียมการสอนและกลวิธีสอนที่ดี
ไว้พร้อมแล้ว เวลาสอนก็จะสอนได้เป็นอย่างดี เด็ก
จะมีความพอใจและผลิตผลิตในบทเรียน ไม่ว่า
ความ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เฉื่อย และไม่เอาใจออกหาก
การปกครองของครูก็จะระมัดระวังและเรียบร้อยได้.

สิ่งที่เป็นหลักช่วยในการเตรียมการสอนของครู

ในเวลาเตรียมการสอนครูจะต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้
เป็นหลัก การเตรียมการสอนของครูจึงจะพอ
เหมาะและถูกต้อง.

๑. ต้องดูประมวญการสอนหรือหลักสูตรของ
ชั้นที่จะสอนนั้นเสียก่อน ว่าวิชาที่จะสอนนั้นให้รู้

ละเอียดเพียงใด และหาทำอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เตรียมการสอนให้ยากง่ายพอเหมาะแก่หลักสูตรและชั้นเรียนของเด็ก.

๒. ดูตารางสอนของชั้นที่จะสอน เพื่อให้ทราบว่าในวันรุ่งขึ้นจะต้องสอนวิชาอะไรบ้าง สอนเวลาไหน มีเวลาไม่น้อยเท่าไร เพื่อครูจะได้เตรียมการสอนให้เป็นไปตามตารางสอน ไม่ก้ำก๋ายและเตรียมได้พอเหมาะแก่เวลาด้วย.

๓. ดูคำรับคำরাประกอบ วิชาหรือบทเรียนบางอย่างที่บังคับตามหลักสูตร และตารางสอน ถ้าครูไม่รู้ หรือรู้ไม่ดี ต้องค้นคว้าคำรับคำরাให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนเสียก่อน จึงนำไปสอนเด็ก ถ้าหากครูให้ความรู้แก่เด็กผิด ๆ ถูก ๆ แล้วจะเป็นการให้โทษแก่เด็ก และเป็นของที่แก้ยากภายหลัง.

๔. เตรียมหาเครื่องมือ บทเรียนที่ต้องใช้

เครื่องใช้หรือเครื่องประกอบการสอน ครูต้องกิด
กะการต้องหน้า และเตรียมหาไว้ให้พร้อม เมื่อถึง
เวลาสอนก็จะใช้ได้ โดยสะดวกและทันที่.

ชนิดของการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน คือการค้นคว้าหาความรู้
และจัดระเบียบความรู้ ให้พอเหมาะแก่ชั้นแก่อายุของ
เด็ก เตรียมหาเครื่องใช้เครื่องประกอบการสอน
และเตรียมหาวัสดุการสอน จัดอธิบาย ที่จัดต้องหน้าไว้
เมื่อถึงคราวสอนก็จะสอนได้ โดยสะดวก. นักเรียน
ก็จะได้รับความรู้เป็นอย่างดี. ได้ตามหลักสูตร
กับเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว การเตรียม
การสอนนั้นจะเป็นเตรียมไว้ในใจ หรือบันทึกลงใน
สมุดก็ได้ แต่การเตรียมการสอนที่ดี จะต้องบันทึก
หรือบันทึกลงในสมุดเพื่อเป็นหลักฐาน และเพื่อ
สะดวกแก่การปฏิบัติในคราวต่อไปด้วย ครูจะ
รู้ว่าได้สอนอะไรไปบ้างแล้ว สะดวกยากง่ายเพียง

ไร คราวต่อไปก็จะได้เตรียมการสอนและสอนให้
ติดต่อกันไปจากชั้นนั้น การจำไว้ในใจเป็นรองไม่แน
นอนและไม่มีหลักฐาน เจ้าพนักงานตรวจการศึกษา
นอกจากตรวจชั้น ๆ แล้ว จะต้องตรวจการสอน
และบันทึกการสอนของครูด้วย ฉะนั้นเมื่อพูดถึงคำ
ว่าเตรียมการสอนก็ให้เข้าใจว่าควรในทิศหรือการบัน
ทึกการสอนนั้นเอง การเรียนการสอนที่ใช้ยู่มี ๒
ชนิด คือ.

๑. การเตรียมอย่างย่อหรืออย่างสังเขป ถ้า
หรับสอนประจำชั้น ซึ่งเป็นกิจประจำวันของครู
๒. การเตรียมการสอนอย่างพิสดาร หรือ
เตรียมตามชนบท สำหรับสอนวิชา หรือบท
เรียนบางอย่าง และเตรียมสอนในที่ประชุม (ซึ่ง
จะได้กล่าวต่อไป).

การเตรียมการสอนอย่างสังเขป

การเตรียมการสอนชนิดนี้ คือเตรียมอย่าง

สั้น ๆ อย่างย่อ ๆ สำหรับเตรียมสอนประจำวัน ประจำชั้น ถ้าเตรียมอย่างพิสดารจะเสียเวลามาก เพราะวันหนึ่งๆ ต้องสอนวิชาหลาย ๆ อย่าง เวลาเตรียมเวลาเขียนของครูไม่พอ แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าครูจะเตรียมอย่างสังเขปก็ควรให้สังเขปแต่ในสมุดบันทึก เพื่อให้เสียเวลาในการเขียนการเตรียมน้อยเสียเท่านั้น เมื่อถึงเวลาสอนจริงๆ ครูควรดำเนินการสอนอย่างพิสดาร เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจจริงๆ ด้วย.

สมุดเตรียมการสอนอย่างสังเขป

ควรใช้สมุดที่คัดและถาวร ในสมุดนั้นจึงตั้งต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. หน้าแรกของสมุด ถ้าเป็นนักเรียนฝึกหัดสอนก็จุดประมวญการสอนที่ครูใหญ่ ได้แบ่งไว้เป็นรายเดือนรายสัปดาห์ไว้ด้วย เพื่อจะได้ค้นง่าย ครูประจำชั้นไม่จำเป็นต้องจดลงก็ได้ เพราะมีอยู่

ในสมุดคู่มือของครูประจำชั้นแล้ว.

๒. หน้าต่อไปจดตารางสอน สำหรับชั้นที่ตนเองสอนไว้ให้เรียบร้อย

๓. หน้าต่อไป ก็บันทึกการสอนประจำวันตามตารางสอนเป็นลำดับไป ดังตัวอย่างที่จะให้ไว้ต่อไป.

การบันทึกการสอนอย่างสังเขป ข้างบนหัวกระดาษของวันหนึ่ง ๆ ต้องบอกว่าเป็นตารางที่เท่าไรตามลำดับวันในรอบสัปดาห์ และบอกวันเดือนบวไว้ให้เรียบร้อย ตารางแบ่งหน้ากระดาษออกเป็น ๕ ช่องดังตัวอย่างนี้.

ตามที่ ..... ประจําวัน ..... ที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.	วิชาและเขต	เลข ๕ ๔ เหนือเรื่อง	๕ ๔ วิธีสอน	หมายเหตุ

ข้อที่ ๑. สำหรับวิชาและเวลา ว่าวิชาอะไร
มีเวลาสอนกี่นาที ตามตารางสอน

ข้อที่ ๒. สำหรับเนื้อหาใจความ หรือหัวข้อ
สำคัญของเรื่องที่ครูจะสอนไว้อย่างสังเขป หรือย่อ
เรื่องที่สำคัญๆ ไว้ และกะให้พอเหมาะแก่เวลาด้วย

ข้อที่ ๓. วิธีสอน บทกวีวิธีสอนของครูไว้
อย่างสังเขป ว่าครูดำเนินการสอนอย่างไร พูดอย่าง
รวบรัดและให้กินใจความกว้างขวาง เวลาสอนต้อง
สอนให้ถูกต้องตามনীติ

ข้อที่ ๔. หมายเหตุ สำหรับจดเหตุการณ์ที่
เกี่ยวข้องกับการสอนและผลของการสอน เช่นสอนไม่
ทันเวลา หรือไม่ได้สอน หรือสอนแล้วนักเรียน
เข้าใจหรือไม่เข้าใจ เหล่านี้เป็นต้น สำหรับเป็นทาง
ในการบันทึกและการสอนในคราวต่อไป.

ตัวอย่างบันทึกการสอนอย่างสังเขป

เช่นในตารางสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ของโรง-

บาท ได้กำไรหรือขาดทุน	ให้เปลี่ยนกันตรวจ ครุ
เท่าไร? (ขาดทุน ๕.๐๐ บาท)	อ่านผลจดพิพัตถุให้ฟังใคร
(๓) หรือของ ๔.๕๐ บาท	คิดผลตรวจแนะนำให้เกิดใหม่
ให้ชนบัตร ไปละ ๒๐ บาท อีก	
๑) ไปจะได้รับทุนเท่าไร	
(๔๕.๕๐ บาท)	

วิชาและเวลา	ข้อ เรื่อง	วิธีสอน	หมายเหตุ
เลขคณิต ๕๐ นาที	(๔) $๒๕ + ๓๐ - ๑๕ = ? (๔๐)$		สอนแถว เด็กทำถูก ทุกคน โจทย์ ตัวอย่าง ได้สอนแถว แล้ว
	(แบบฝึกหัดตามข้อสอนมา) <u>แถว</u> (๑) ร้อยมาแปลงหนึ่ง ราคา ๔๕๐ บาท ขายไป ๗๒๐.๕๐ บาท ได้กำไรหรือ ขาดทุนเท่าไร (ได้กำไร ๒๗๐.๕๐ บาท)	ครูเขียนโจทย์ลงบนกระดาน คำอธิบายให้นักเรียนอ่าน ถ้านักเรียนสงสัยก็อธิบาย เปรียบเทียบกับ โจทย์อย่าง โจทย์ในทำนองเดียวกัน อธิบายเปรียบเทียบ ให้ ถ้าไม่สงสัยก็ให้ลงมือทำ	

(๒) ข้อควรราคา ๕๘ ข้อควรราคา ๒๘ บาท แดง ขายตัวแดงหนูไปราคา ๑๐๐ บาท จะได้กำไรหรือขาด ทุนเท่าไร (กำไร ๒๘ บาท)	ควรเดินตรวจ กำกับให้ทำ เป็นระเบียบเรียบร้อยใคร เสร็จลงมือทำจนครบทุกแถว ให้ลงมือทำข้ออื่นๆต่อไป
(๓) นายก. มีเงินอยู่ ๑๐๐๐ บาท เขาไปเสีย ๓๕๕ บาท นายก. จะยังเหลือเงิน อีกเท่าไร (เหลือ ๖๔๕ บาท)	ไม่ทำเองด้วยกัน
(๔) ๓๘๕๐ + ๖๓๒ = ๔๔๘๒	

๓ = ๙ (๑๓๒๖)

อ่าน ๔๕ นาที	อ่านหนังสือพอเมองต ตอนต้น บทที่ ๓ เรื่องนาย เมืองรู้จักบ้าน	ครูเรียกนักเรียนมาอ่าน หน้าชั้นหัดละคน ครูอ่านแบบ แบบให้พอถนัดแล้วให้ นักเรียนถนัดมีอ่านให้อ่าน คนละ ๒ บรรทัด นักเรียน อ่านผิด หรืออ่านไม่ชัดคำ ไหน ครูก็โต้เถียงให้อ่าน ให้ถูกคำยากที่นักเรียนไม่ เข้าใจศัพท์ ครูเขียนให้ ดูบนกระดานคำพร้อมกับ	ต้องแล้ว เด็กยังอ่าน กระพริบ กระเพ่ง มากใจความ สำคัญข้อ เรื่องครูได้ ให้นักเรียน ไปดูแลจด จำไว้.

เรื่อง เมืองไทย ๕๐ นาที	เรื่องแม่เจ้าพระยา (๓) แม่เจ้าพระยา เกิดจากแม่ฟ้า & ด้ายคือบง	คำแปล คนหนึ่งอยู่ใต้เบด หนึ่งคือไปพร้อม เมื่อ อ่านหมดทุกคนแล้ว ครูให้ เด็กช่วยกันเล่าเรื่อง และ ครูเล่าเรื่องให้ฟัง อีกครั้ง หนึ่ง อย่างดังเขป	ด้อมแดง เด็กเขาใจดี

วัง, ยม, น่าน, โทดมวรวม กันที่ปากน้ำโพ เกิดเป็น แม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น แม่น้ำ เจ้าพระยา ไหลลงสู่ช่อง สยาม	แผนที่ประเทศสยาม ดงบน กระดานดำ ชี้ให้เด็กทราบ ทางทิศเหนือ, ทิศใต้, ทิศ ตะวันออก, ทิศตะวันตก ดงบนที่เห็นแล้ว ครูเขียน
(๒) คำว่าแม่น้ำเจ้าพระยา ขึ้น ดงบนแต่ปากน้ำโพ ถึงปากช่องสยาม	รูปแม่น้ำเจ้าพระยา ดงบน กระดานดำ อธิบายให้เด็ก ทราบเป็นตอนๆ และเขียน แม่น้ำ ที่เป็นสาขาของแม่น้ำ เจ้าพระยา ดงด้วย ให้เด็ก
(๓) แม่น้ำเจ้าพระยา ประโยชน์ ในการเดินเรือ	

การทำสวนทำนา การไถ นา	ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ นำปากน้ำและเขียนจังหวัด
(๔) จังหวัดสำคัญๆ ที่ ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระ ยามพระประแดง, พระ นคร, ชนบุรี, นนทบุรี, ปทุมธานี, อุทัยธานี, สิง ห์บุรี, สุพรรณบุรี และนครสวรรค์	สำคัญๆ ดงบึง และถาม ให้เด็กบอก ถึงประวัติของ เมื่อเขาใจดีแล้ว ครูจึงจำ กวดตามชื่อของแม่น้ำ เขียนลงบนกระดานดำ ให้ เด็กจดไว้ในสมุดโน้ต และ กำกับให้จดจำ

วิชา ๓๐ นาที	แบบฝึกหัด	ครูเขียนคำถาม ตามข้อ ๕-๘ เหนือเรื่อง ตบหมกรกระดานดำ ให้เด็กตอบลงในสมุดเสร็จ	อ่านแล้วเด็ก ตอบพอใช้ ทุกข้อ
(๑) ฝนเกิดจากอะไร?	(๒) นำใบมะพร้าวมาถากลง ที่หนึ่งมน มันหนีไปไหน เพราะเหตุไร?	แล้วครูเรียกมาตรวจ กวด ขันในการใช้คำตอบ การ เขียน และระเบียบต่าง ๆ	<u>หมายเหตุ</u> วิชาในเค ในสมุดพิช- ดาร์แต่เรื่อง ที่เป็นแบบฝึก หัดในตง ในต้นคนใด
(๓) ทำไม้ฝนจึงชอบตก ในเวลาดำ ๆ หรือเวลา เย็น ๆ มากกว่าเวลาตกกลาง วัน		แล้วครูให้กระแหม ก้าบใบ ข้อให้หน้เด็กตอบ ยังบก พร่อง ครูอธิบายให้ฟัง เพิ่มเติมอีก	

จรรยา ๓๐ นาที	๑ การรับของจากผู้ใหญ่ (ก) ก่อนจรรีบเขาคอง ทำความเคารพ เสียก่อน และรับเขา ด้วยความอ่อน น้อม (ข) เมื่อรับแล้ว ต้อง ทำความเคารพออกจึงไปได้	ครูและผู้บังคับของครูเป็น ผู้ให้ของ และเป็นผู้หนึ่ง อยู่ในที่ว่างของ ที่ นักเรียน จะต้องหยิบเอา เรียนนักเรียน ออกมารับ และทำให้ถูกต้องทุกคนถ้า ทำไม่ถูกต้องชบย และ ทำให้ดูใหม่ จนถูกต้อง ครูชบยเหตุผล ให้ฟัง และกำชับให้เด็ก ประพฤติ ตามที่ได้ ผลหัดมาแถว	ชั้นต้น นักเรียนทำ ได้เรียบร้อย ทุกคน

๒ "ไม่เอาเอมในที่ต่ำสูง"

ก ไม่ทราบดวง หทัย
อะไรที่ยิ่งหรือไกลเคียง
กับบุญใหญ่ หรือคนจนมั่ง
อยู่

ข เวลารู้เอาของบ่ก
ให้รู้ตัว ก่อนเอาควรทำ
ความเคารพ และกล่าวคำ
ขอโทษเสียก่อน แล้วจึง
หยิบเอา

กติกรรม ๑ ชั่วโมง	ให้ศิลปะ ปลูกต้นดอกดาวเรือง หน้าถนนโรงเรียน ถนน ๕ คน	ครูพานักเรียนทำงาน กลางแจ้ง อธิบายสังเขป และฝึกหัดไปพร้อมๆกัน ครูของมอให้วาระะ ชู หุ่ญและปลูกให้เป็นตัว- อย่าง ๕ คน แล้วอธิบายเหตุ- ผล ของการกระทำให้เด็ก ฟัง จึงให้เด็กลงมือเตรียม หุ่ญ และปลูก จนเสร็จ ทุกคน ครบคอยดูแลให้เด็ก ทำตามทศครูทำให้ดูทุกอย่าง	ด้นแดง เด็กทำได้นั้น เวลา และทำ ได้เรียบร้อย ทุกคน

สำหรับงานอื่นๆ ก็บันทึกต่อไป ตามตารางสอน ดังตัวอย่างข้างบน

คำแนะนำในการเตรียมการสอนอย่างสังเขป

ครูบางคนมักทำไปพอแล้วๆ มือเท่านั้น จนแทบไม่รู้ ว่าสอนเรื่องอะไร และสอนอย่างไรควรระวังและมีข้อเตือนอยู่ว่า.

(๑) ต้องบันทึกจะแจ้งให้ชัดเจน ให้ผู้ตรวจเห็นว่าครูผู้สอน สอนเรื่องอะไร เรียงและใจความสำคัญมีว่าอย่างไร และผู้สอนดำเนินการสอนทำนองไหน ต้องทำอย่างละเอียดถี่ถ้วนชัดเจนพูดสั้นๆ แต่ให้กินใจความมากๆ

(๒) การสอนอ่านสอนเขียน ต้องบันทึกให้ถี่ถ้วน จะต้องบอกว่าให้อ่าน ให้เขียนจากหนังสืออะไร? ตั้งแต่ไหนถึงไหน? ต้องแปลคำยากหรือศัพท์ที่ยากให้เห็นด้วย ประโยคใดตอนใดที่เห็นว่าจะเข้าใจยากก็ให้อธิบายด้วยคำสามัญ เช่นเป็นง่อยเปลี้ย จระเข้ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น เด็กเล็กๆ

มักไม่เข้าใจความหมายควรอธิบาย และซักถาม
ให้เด็กเข้าใจด้วย.

(๓) บันทึกวิชาอื่น ๆ ก็ต้องบันทึกให้ละเอียด
ไม่ใช่บอกแต่เพียงว่า สอนเรื่องฟัง, เรื่องการเคารพ
เรื่องแม่น้ำ ฯลฯ เช่นนั้นยังไม่ถูก ครูต้อง
เขียนข้อความสำคัญของเรื่องที่สอนให้เห็นชัดเจน
และบอกกติกาสอนของครูไว้ด้วย.

(๔) เรื่องที่จะให้แต่งให้เขียน ถ้าไม่มีใน
หนังสือ หรือคำรับคำร่ำเรียนที่จำต้องท่องได้ ครู
ต้องเขียนเนื้อเรื่องที่ครูผู้สอนนั้นลงในช่องเนื้อเรื่อง
จนจบ

(๕) บทเรียนพิเศษ หรือบทเรียนที่ครู
พิเศษสอน ไม่ใช่สอนประจำชั้นก็ให้ลงในตาราง
ด้วย ในช่องวิชาและเวลา แล้วหมายเหตุไว้ว่า
ครูพิเศษสอน เพื่อผู้ตรวจการสอนจะได้เห็นว่าครู
ไม่ละเลยในวิชานี้.

(๖) บทเรียนวิชา ที่เป็นแบบฝึกหัด, บันทึก
ลงในสมุดได้

- (๗) การบันทึก ต้องบันทึกให้สะอาดเรียบ
ร้อย เขียนให้ถูกต้อง ใช้ภาษาสั้นๆ กั้นความกว้างๆ
และเวลาตอนต้องสอนตามโน้ตเดิมขอย้ำให้บอกเรื่อง
ได้ สมุดบันทึกการสอนต้องเก็บไว้เป็นหลักฐาน.

(๘) ถ้าเป็นนักเรียนฝึกหัดสอน ควรใช้สมุด
บันทึกการสอน ๒ เล่ม เพื่อสะดวกแก่ผู้ตรวจ คือ
ต้องส่งล่วงหน้าไว้วันหนึ่ง เช่นเล่มที่จะสอนวันอัง-
คาร ต้องส่งวันจันทร์ และเมื่อถึงวันอังคารก็จะได้
เขาเล่มที่จะสอนวันอังคารนั้นมาสอน กับส่งเล่ม
ที่จะสอนวันพุธในวันอังคาร สลับกันไปเช่นนี้ด้วย.

บทที่ ๗.

ว่าด้วยการสอนตามขั้นที่ ๕.

วิธีสอนตามขั้นที่ ๕ เป็นวิธีสอนของท่านนัก
ปราชญ์เยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อ แฮร์บาร์ต (Herbart
หรือ Herbartian) เป็นผู้คิดตั้งขึ้น ท่านได้ตั้งหลัก
เกณฑ์เกี่ยวกับการสอนไว้ว่า เมื่อก่อนจะสอน
บทเรียน ครูควรเลือกเพิ่มเติมเตรียมบทเรียน
ให้ดี แบ่งบทเรียนออกเป็นขั้น ๆ ให้มีความจำ
ในตัวเอง ไม่กำกวมกำกวมกัน เรื่องที่จะสอนให้เกี่ยว
โยงกับความรู้เก่า ถ้าหากเรื่องที่จะสอนนั้นเป็น
เรื่องใหม่มีข้อความที่ยาว แต่มีเวลาจำกัดก็แบ่ง
สอนทีละน้อย ๆ ให้ถึงข้อจบความ และในการสอน
คราวหนึ่ง ๆ ครูควรมีความมุ่งหมายว่าจะให้นัก
เรียนรู้อะไรเป็นสำคัญ แล้วบอกความมุ่งหมายนั้นให้
นักเรียนรู้ก่อนลงมือสอน เพื่อให้นักเรียนจะได้เกิดความ

กระหายอยากรู้ และจะได้ตั้งใจใ้ในบทเรียนนั้น ๆ
 ยิงชน.

วิธีสอนของท่านผู้ใดแบ่งวิธีสอนออกเป็น ๕
 ตอน หรือ ๕ ชั้น ก่อนที่จะตั้งชื่อบทเรียน ๕ ของการ
 สอนนักโดยท่านมองเห็นว่า การสอนการเรียนจะ
 ไรก็ดี ต้องจัดชั้นจัดระเบียบตามลำดับ จาก
 ไปหาไม่รู้ จากง่ายไปหายาก จากความชัดเจน
 หรือความละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปหาความรวม
 เพื่อให้ผู้เรียน เรียนได้โดยสะดวก เปรียบเหมือน
 กับการขึ้นบันได ถ้าไม่ยากพลาดก็ต้องก้าวทีละ
 ชั้น ๆ คือจากขั้นต่ำที่สุดจนถึงขั้นสูงสุด การเรียน
 วิชาความรู้เช่นเดียวกัน วิธีสอนของท่านผู้
 ครูต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำไปใช้ แต่เห็นว่าได้ผล
 การสอนบทเรียนด้วยของที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้ และจัด
 ว่าเป็นวิธีสอนที่ดีเยี่ยมนักตามหลักหรือวิธีของ
 ท่านผู้สอนเอง จึงจำเป็นที่ครูจะต้องเรียนรู้ เพื่อ

จะได้ใช้เป็นหลักในการสอนวิชา.

๕ ๕
ขั้นทั้ง ๕ ของการสอน

๕ ๕ ขั้นทั้ง ๕ ของการสอนที่ท่านได้จัดตั้งไว้นั้นคือ

๕ ๕ ๑. ขั้นเตรียม คือรวบรวมความรู้เก่าขึ้น เพื่อให้
ประจักษ์ของนักเรียนต้นคอง และนึกถึงความรู้เก่า
ที่เคยรู้เคยเรียนมาแล้ว จะทำให้นักเรียนเกิดความ
ตั้งใจกระหายอยากทราบความรู้ใหม่

๕ ๕ ๒. ขั้นสอน คือเชื่อมความรู้ใหม่ต่อกับ
กับความรู้เก่าที่มีอยู่แล้ว

๕ ๕ ๓. ขั้นทวนหรือขั้นเปรียบเทียบ คือถาม
ทวนและเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เก่าให้นัก
เรียนเข้าใจกว้างขวางและแน่นแฟ้นขึ้น.

๕ ๕ ๔. ขั้นย่อ (บางคนเรียกขยาย) คือย่อ
หรือจับเอาใจความสำคัญ ที่สอน ไปแต่เพื่อจำเป็น
หลัก สำหรับที่จะให้นักเรียนจด หรือจำ เพื่อนำไป

ใช้เป็นประโยชน์ได้

๕. ขนั้ คือ ขนั้ชอบความรู้ที่ใคร่เรียนไป
แล้ว เช่น ให้ทำแบบฝึกหัดหรือถามถึงประโยชน์
เป็นต้น

๑. ขันเตรียม

ก่อนที่จะสอนเรื่องอะไร ครูไม่ควรจะลง
มือให้ความรู้ทีเดียว ควรจะถามโต้เถียงให้รู้ชัด
เจตเจตก่อนว่า ในเรื่องนั้นนักเรียนมีความรู้อะไร
อยู่บ้างแล้ว และความรู้นั้นจะแจ่มชัดเจตอย่างไร
เป็นระเบียบ พอดีจะรับความรู้ใหม่ เข้าใจได้หรือไม่
เมื่อครูทราบความรู้เก่าของเด็ก แล้วก็จะได้ลงมือ
บรรจุความรู้ใหม่ลงไปให้พอเหมาะ.

ความประสงค์ของขันเตรียม

๑. เพื่อฟื้นความรู้เก่า คือ ให้นักถึงข้อ
สำคัญของบริษัทเรียนหลัง ๆ ขนั้มาได้ เพื่อวิชา
ใหม่ที่จะได้ติดต่อกับความรู้เก่า

๒. เพื่อเตรียมจิตใจของนักเรียน ให้มีกำลัง
 สดใ้ขึ้นเพื่อให้เหมาะแก่การที่จะรับ ความรู้ใหม่เข้า
 ไป คือเมื่อครูได้ถามถึงความรู้เก่าของนักเรียนแล้ว
 ประสงค์ และกำลังจิตใจของนักเรียนที่จะได้ค้นคว้า
 และมีกำลังสดใ้ขึ้น จะมี ความตั้งใจ สนใจใน
 บทเรียนมากขึ้น การสอนของครูก็จะได้ประโยชน์

๖๖ ๕ ๖
วธสอนชนเกรียม

(๑) ตามข้อ ๑ ข้อความได้แจ้งให้เด็กตอบ
ถึงความรู้เท่าที่มีอยู่แล้ว การถามให้ตอบ
ต้องเรียงไปจนมาบรรจบกับของที่จะถาม หรือ
บางบทเรียนที่เรียนมาแล้วจนจบแล้ว เพื่อถามจน
ค้นในที่สุดๆ เท่านั้นก็พอ ใช่คำถามให้เด็ก
คิดหรือเกิดความจำนึ้นก่อน จะได้ตั้งใจสนใจใน
บทเรียนยิ่งขึ้น

(๓) ให้เด็กเล่าให้ฟัง คือให้เด็กเล่าใน
เรื่องทศวรรษก่อนหน้าเอง การเล่าจะบอกเรื่องให้

เล่าทีเดียว หรือนำของจริงมาให้เด็กดูแล้วถามให้
 เด็กได้ และในขณะที่เด็กเล่าอยู่นั้น ถึงจะถูก
 หรือผิดบ้างครูก็ไม่ควรทักท้วงก่อน เป็นแค่คอย
 แก่หรือเพิ่มเติมคำบอกเล่าไว้เสมอ เพื่อจะได้ไม่
 โต้แย้งกับความรู้ใหม่ที่ครูจะส่งต่อไป เมื่อทราบ
 ความรู้เก่า ของนักเรียน แล้ว ก็เริ่ม ลงมือ ส่ง โดย
 ตะเขี่ยคันทันที.

ขั้นเตรียมหน้าहालครูเตรียมคิด คือเรื่องไม่
 คิดค้อกับที่เคยส่งมาแล้ว แต่ครูใช้คำถามพอให้เด็ก
 รู้ตัวเท่านั้น ก็ส่งความรู้ใหม่ที่บ่มลงไปที่เดียว
 โดยไม่เข้าจิตใจของเด็กให้เกิดความกระหายอยาก
 เรียนต่อไปแล้ว การส่งก็จะได้น้อยไม่เต็มตาม
 ความประสงค์ของครู.

๒ ขั้นสอน

เมื่อครูได้ทราบความรู้เก่า และได้เตรียม
 จิตใจของเด็กให้เกิดกำลังขึ้นแล้ว ก็ถึงมือสอน

ความรู้ใหม่ให้ชัดเจน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นสำคัญที่สุด วิธีสอนบทเรียนต่าง ๆ มีอย่างไร กฎไหน ตักริไหนที่เห็นว่าดีว่าเหมาะผู้สอนจะต้องนำมาใช้ในชั้นให้ชัดเจน.

ความประสงค์ของขั้นสอน

(๑) เพื่อเชื่อมความรู้ใหม่ กับความรู้เก่าให้ติดต่อกัน

(๒) เพื่อให้ความรู้ใหม่แก่แก่เรียน ให้นักเรียนมีความรู้แน่นอน และกว้างขวาง ตามความมุ่งหมาย หรือความประสงค์ของครูที่เตรียมมา

วิธีสอนของขั้นสอน

(๑) ดอนตามลำดับหัวข้อของบทเรียนที่เตรียมมา (วิธีเตรียมการสอนตามขั้นทั้ง ๕ จะได้กล่าวในบทต่อไป)

(๒) เวลาสอนอย่าให้ก้าวถ่วงกัน คืออย่าให้เลยไปถึงขั้นอื่น ๆ โดยไม่จำเป็น.

(๒) การสอน ขนบ ค่านิยม การสอนตามหลักและวิธีสอนที่ดี วิธีไหนที่เห็นว่าดีว่าเหมาะสมของเขามาสอนให้ ชัดแจ้ง เช่นดำเนินการตามกฎอุปมา การสอนเป็นการสนทนาอย่างแนะนำ มีเครื่องใช้และของจริงประกอบ ใช้คำถามนำให้เกิดคิดและเกิดความรู้ ได้เอง ทั้งครูและคำจำกัดความตามที่รู้ได้เห็น ได้คิดได้ ถึงเกิดตรวจตราเอาเอง เหล่านี้เป็นต้น

๓. ขันทวนหรือขันเปรียบเทียบ

ธรรมชาติเด็กจะเรียนอะไร ให้รู้คร่าวๆ มากๆ ไม่ได้ ยิ่งบทเรียนใหม่ๆ ด้วยแล้วก็อาจลืมได้ง่ายทีเดียว แต่ละเด็กมักไม่รู้ จักนำเอาความรู้ไปยกย้ายเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้กว้างขวางออกไปได้ คือไม่รู้ จักคิดได้ ส่วนเปรียบเทียบ หากความแตกต่าง หรือ ความคล้ายคลึงกับสิ่งต่าง ๆ ได้นั่นเอง ฉะนั้นครูจึงต้องถามทวน

และถามให้เด็กคิดเปรียบเทียบไปด้วย.

ความประสงค์ของขั้นทวนหรือเปรียบเทียบ

(๑) เพื่อทวนดูว่าในสิ่งที่ครูสอนไปนั้น เด็ก
รู้ว่าอะไรเป็นใจความสำคัญหรือเปล่า และเด็ก
จักจับเอาใจความสำคัญนั้นได้หรือไม่

(๒) ทวนเพื่อถ่วงถ่วง ถ้าครูไม่ถามทวน
เด็กอาจจำลืมก็ได้ และเมื่อเด็กลืมข้อสำคัญแล้ว
ในชั้นย่อยซึ่งจะสอนต่อไปก็ลำบากครูจึงต้องถามทวน
ดูเสียก่อน ถ้าเด็กยังไม่รู้ก็ หรือจำใจความสำคัญ
ไม่ได้ก็จะได้ยาก เพื่อให้เด็กเข้าใจและจำได้ชัดเจน

(๓) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ที่กล่าวถึงเรียนอยู่
นั้นกับสิ่งอื่น ๆ หรือความรู้เก่า ว่ามีส่วนต่างกัน
หรือคล้ายคลึงกันตรงไหนอย่างไร เป็นการฝึกหัด
ให้เด็กคิดค้นไปถึงหลัก หรือความรู้ที่กินความกว้าง
ขวาง และไม่ให้ยักย้ายผันแปร ต้องคอยเร้าหรือ
พยุ้งให้เด็กถึงความจริงเป็นลำดับขึ้นไปจนถึงราก

เจ้าของวิชานั้น เพื่อให้เกิดความรู้ กว้างขวาง และ
แน่นอนขึ้น

วิธีสอนขั้นทวน

(๑) เมื่อสอนถึงสิ่งสำคัญขาดความลง ที่
ถามทวนดูเสียทีหนึ่ง

(๒) เมื่อสอนจบไปคนหนึ่ง ๆ เช่นกำเริบ
ธรรมดา, ส่วนตัว, ชนิด, และประโยชน์เป็นต้น
ครูก็ควรถามตอบดูเสมออย่าให้ขาดได้ ถ้าหากรื่อง
ที่สอนนั้น เป็นเรื่องสั้น ๆ มีข้อความน้อย สอน
จบแล้วจึงทวนก็ได้.

ถามเปรียบเทียบ ความรู้เก่ากับ ความรู้ใหม่
โดยยกสิ่งทีคล้ายคลึงกันหรือต่างกันขึ้น เปรียบเทียบ
เพื่อให้ได้ถ้อยคำหรือจัดระเบียบ ของความรู้ นั้นให้
เป็นหมวดหรือเป็นลำดับเหมาะแก่การที่จะจดหรือจำ

๕ ข้นย่อหรือขยาย

เมื่อสอนบทเรียนหนึ่งบทเรียนใดก็ได้ พอดครู

สอนจบไปคนหนึ่ง ๆ และได้ถามทวน ถามเปรียบเทียบ
เทียบเพื่อจัดระเบียบแล้ว ก็ควรเขียนใจความสำคัญ
ของตอนนั้นลงบนกระดานดำ การทำเช่นนี้เป็นสิ่ง
ที่จะทำให้เกิดคงใจฟังต่อ ๆ ไปจนจบบทกับทั้งจะ
ทำให้เกิดจำความสำคัญได้แม่นยำด้วย.

ความประสงค์ของขั้นย่อ

- (๑) เพื่อจัดวิชาที่เรียนมาแล้วให้เป็นเรื่องติด
ต่อกัน เพื่อนักเรียนจะได้เข้าใจไปใช้เป็นประโยชน์
- (๒) เน้นใจความสำคัญที่ควรให้การให้นักเรียน
จดหรือจำ

วิธีสอนขั้นย่อ

- (๑) ช่วยนักเรียนย่อใจความสำคัญ และจัด
ให้เป็นลำดับเป็นหมวดเป็นหมู่ ด้วยปากหรือเขียน
บนกระดานดำ.
- (๒) ให้นักเรียนคัดลอกหรือจดจำเอาเรื่องที่
ย่อ

(๓) ช่วย^๕ให้นักเรียนเห็นและเข้าใจในข้อ
สำคัญ ๆ

(๔) ถ้าหากเป็นบทเรียนที่ต้องเขียนรูป เช่น
รูปภาพ และแผนที่ครูต้องเขียนมาจากชั้นตอน ให้
มาเสร็จลงในชั้น^๕ตอน.

ข้อที่ควรจำและการปฏิบัติในเวลาย่อ

(๑) เรื่องที่จะย่อควรจัดให้เป็นลำดับ ตาม
หัวข้อที่เตรียมมา และย่อให้ ได้ความ^๕ชัดที่สุด เพื่อ
เป็นหัวข้อให้เด็กจำได้ การเรียนวิชาดังจะเข้าใจ
อย่างไรก็ตาม ถ้าจำไม่ได้ก็ไม่^๕มีประโยชน์

(๒) เมื่อสอนจบตอนหนึ่ง ๆ ครูควรถามทวน
และย่อลงบนกระดานดำที่ละข้อ ๆ

(๓) เรื่องที่จะย่อ^๕นั้น ต้องได้จากคำตอบของ
นักเรียน ไม่ใช่คำพูดของครู ครูเป็นแต่เพียงช่วยจัด
เกตาบ้างเท่านั้น.

(๔) ครูอย่าสอนไปจนจบเรื่อง แล้วจึงค่อย

มาย่อภายหลัง เพราะเด็กจะจำใจความไม่ได้เป็น
ระเบียบ จัดหมวดจัดหมู่ไม่ถูก เห็นไว้แต่เรื่องนั้น
เป็นเรื่องอื่น ๆ จึงควรย่อเมื่อสอนจบเรื่องแล้วที่
เดียว.

(๕) เรื่องที่ยื่นให้เด็กเรียนให้สะดวก อ่าน
ได้ง่าย ใช้คำพูดสั้น ๆ แต่ให้ได้ใจความชัดเจน ไม่
เคลือบคลุม ภาษาที่พูดไม่ควรให้มีความยากปนอยู่
ด้วย และเขียนตัวสะกดการันต์ให้ถูกต้อง

(๖) เมื่อย่อหนังสือเรื่องใด ควรให้เด็กมี
เวลาอ่านเวลาดูบ้างเล็กน้อย เพื่อเป็นการย้ำอีก
แล้วจึงกลับกระดานดำเป็นการสั้นขึ้นย่อ.

๕ ขั้นใช้

คือการถามข้อหรือทำแบบฝึกหัดในเมื่อสอน
ขึ้น ๆ จบไปแล้ว.

ความประสงค์ของขั้นใช้

(๑) เพื่อ สอบ หรือ ทวน ดูความ รู้ที่เรียนมา

แล้ว ว่าได้ผลดีอย่างไรบ้าง.

(๒) เพื่อให้นักเรียนนำเอาความรู้ที่เรียนมา
แล้วไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ช่วยในการศึกษา
ครอบครัว

(๓) เพื่อฝึกหัด ให้เกิด ความชำนาญและเข้าใจ
ใจความรู้ที่ได้เรียนมาแล้ว โดยต้องทำและจำได้ดี

วิธีสอนขั้นใช้

(๑) ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด โดยครูเขียน
หรือถามปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียน
มา แล้วให้ตอบ โดยปากเปล่า หรือ ทำลงในสมุด
(บทเรียนชนิดนี้เป็นบทเรียนในจำพวกวิทยาศาสตร์)

(๒) ให้ฝึกหัดทำตาม ความรู้ที่ได้เรียนมา
แล้วโดยคำพัง (ถ้าห้แบบบทเรียนที่เกี่ยวข้องแก่ศิลปะ
หรือกระทำจริง ๆ)

(๓) คำถามที่ใช้ในชั้นนี้ต้องเป็นคำถาม ยาก ๆ
คือคำถามเพื่อสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดให้เด็กคิด

ตอบคั้น เอาความรู้ที่เรียนมานั้นใช้ในการตอบ
ปัญหา และนำเอาความรู้ไปเทียบเคียงกับสิ่งอื่น ๆ
ได้ด้วย.

ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการสอนตาม
ขั้นที่ ๕ เป็นวิธีสอนที่ดี เพราะจัดระเบียบการสอน
ไว้เหมาะแก่การจิตใจของเด็ก, เด็กจะเข้าใจ
และจำเอาความรู้ได้เป็นอย่างดี การสอนครูจึง
ควรดำเนินตามขั้นที่ ๕ แต่บทเรียนบางบท อาจจะ
แบ่งออกสอนไม่ได้ถึง ๕ ขั้น อาจจะสอนได้เพียง ๓
หรือ ๔ ขั้นเท่านั้น แต่จะกำหนดลงไปให้แน่นอน
ตามบทเรียนชนิดไหนนั้นก็ทำได้ ขึ้นนั้นเป็นการยาก
ต้องแล้วแต่ความชำนาญและไหวพริบของครู แต่
ความธรรมดา ดังวิชาใดอยู่ในจำพวกวิทยาศาสตร์
เช่นภูมิศาสตร์, วิทยา, การรักษาคัว, เรื่องเมือง
ไทย, ศาสนศาสตร์ ฯลฯ มักจะมันท์กันได้ครบ ๕
ขั้นเสมอ. ส่วนบทเรียนที่อยู่ในจำพวกศิลปะ

เช่น, แต่ง, เขียน, กัด, อ่าน, ฯลฯ มักจะ
บันทึกได้ไม่ครบ ๕ ชั้น โดยมากได้เพียง ๓ หรือ ๔
ชั้นเท่านั้น.

(ก) บันทึกอย่าง ๓ ชั้นนั้น ชั้นเตรียม
ชั้นต้น. ชั้นใช้

(ข) ,, ,, ๔ ,, ,, ชั้นเตรียม
ชั้นต้น, ชั้นย่อ, ชั้นใช้.

(ค) ,, ,, ๕ ,, ,, ชั้นเตรียม
ชั้นต้น, ชั้นบท, ชั้นขยาย, และชั้นใช้.

การบันทึกการอ่านตามชั้นทั้ง ๕ นั้น เรียกว่า
“บันทึกการอ่านอย่างพิสดาร” ซึ่งจะได้กล่าว
ในบทต่อไป

วิธีสอนตามชั้นทั้ง ๕ เหมาะแก่ผู้เรียนอย่างไร ?

การอ่านตามชั้นทั้ง ๕ เป็นวิธีของท่านแฮร์
บาร์ดคิดขึ้น และหลักที่ท่านเอามาใช้สอนตามวิธีนี้ก็
ไม่ใช่คิดขึ้นใหม่ ความจริงต่าง ๆ ที่เอามาใช้

การสอนตามขั้นทั้ง ๕

๑๒๗

เลือกหัวข้อสอนตามขั้นทั้ง ๕ น ก็เป็นหลักหรือ

กฎเกณฑ์ของวิชาที่จัดทั่วไป เป็นแค่การปรับปรุงบท

เรียนให้ดีขึ้นให้เป็นขั้นเป็นตอน ให้เหมาะแก่กำลัง

จิตศรัทธาของผู้เรียน และการสอนก็ต่อหลักและ

ดำเนินตามกฎของการสอนที่ต่างกัน การสอนวิชา

จึงได้ผลดีมากขึ้น เมื่อจะกล่าวอย่างทั่วไปแล้ววิชา

นี้เหมาะแก่ผู้เรียนก็เพราะ

๑. ผู้สอนต้องเตรียมบทเรียนให้มีความรู้ อย่าง

ละเอียดถี่ถ้วน เตรียมบทเรียนให้ยากง่ายพอ

เหมาะแก่ชั้นและอายุของผู้เรียน และแบ่งบทเรียน

ออก เป็นขั้น เป็นตอน ให้เหมาะแก่การ ที่ จะ จัด หรือ จำ

ผู้เรียนจึงรู้ ได้ละเอียด.

๒. ก่อนจะสอนได้เตรียมจิตศรัทธาของผู้เรียน

ให้มีความตั้งใจ และให้มีความรู้เก่าเพื่อ

เอาความรู้เก่ามาเปรียบเทียบกับความรู้ใหม่ ให้เกิด

ความรู้ที่กว้างขวางขึ้น ความรู้ใหม่ก็จะติดต่อกัน

กับความรู้เท่าเป็นระเบียบขั้นต้น.

๓. การสอนตามวิธีนี้ต้องการเครื่องใช้ของจริง ประกอบการสอนโดยพอเพียง และในเวลาสอน ต้องใช้เครื่องใช้ของจริงเป็นเครื่องประกอบ ให้ผู้เรียนได้สัมผัสสัมผัส และได้ใช้ความสังเกตพิจารณา และอาการของจิตต์ใจอื่น ๆ ตรวจตราค้นคว้าจากของจริงที่ทำมานั้น ความรู้ที่ได้จากการสัมผัสสัมผัส ด้วยอาการหลอม ๆ อย่างจะได้ ใช้อาการของจิตต์ใจตรวจตราโดยละเอียดถี่ถ้วน จึงเกิดความรู้ ความเข้าใจและจำได้ดี

๔. ก่อนจะสอน บทเรียน ได้มีความมุ่งหมาย และทั้งความมุ่งหมายไว้เป็นจุดสำคัญก่อน. และเวลาสอนก็สอนไปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ นั้น ไม่ให้พลัดออกนอกทางได้

๕. ทำเนิการสอนอย่างค้นหาได้ตอบ และใช้วิธีแนะหรือวิธีถามนำ ให้ได้ใช้ความกึกคึกความ

ครอง จากเครื่องใช้หรือของจริงไปพร้อม ต้อง
เตรียมหาคำถามที่ดี เตรียมหาวิธีที่จะใช้เครื่อง
ใช้ และหยิบยกเอาความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยวิธีแนะ
ให้ตรวจตราค้นคว้าได้เอง ไม่ได้บอกให้ตรง ๆ
ผู้เรียนจะเกิดความรู้ได้จากการคิด การสังเกต
ตรวจตรา ความรู้ที่ได้รับจึงละเอียดแน่นอน.

๖. ดำเนินการสอนตามกฎอุปมา หรือ
วิธีคิดค้น ใช้วิธีสอนให้ตรวจตราจากสิ่งเล็ก ๆ
น้อย ๆ แล้วจึงรวมเข้าเป็นก้อน หรือเป็นกฎแห่ง
ความรู้ ความจำ การสอนตามกฎอุปมาเป็น
วิธีที่เหมาะสมได้กล่าวมาแล้ว การสอนวิธีนี้ดำเนิน
ตามกฎอุปมาด้วย จึงนับว่าเป็นวิธีที่เหมาะสม

๗. มีการเปรียบเทียบหรือ ยกย้ายความรู้ไป
เทียบเคียงกับสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและ
ความนึกตกลงใจได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ความรู้นั้นก็จะ

กว้างขวางและแน่นหนาขึ้น

๘. การสอนใช้วิธีปลูกใจ หรือซ่อมอาการของจิตใจไปทุกตอนทุกชั้น ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดความใคร่ของตนตลอดเวลา การเรียนจึงได้รับผลดี.

๙. เมื่อสอนจบแล้ว ก็จัด หมวด จัดหมู่ ของวิชา ให้เป็นความรู้กว้างขวาง และเหมาะแก่การที่จะจดหรือจำเอาไปใช้ประโยชน์ได้

๑๐. มีการสอบถามทวนความรู้ เพื่อเป็นเครื่อง วัดความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับ จากการเรียน จะทำให้เกิดความรู้ ความชำนาญขึ้น

ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า วิธีสอนที่ดำเนินตามขั้นทั้ง ๕ นี้ ต้องเลือกสรรกวดวิชาสอนและยึดหลักต่าง ๆ ตามหลักของการ สอน ที่ดีทั้ง นั้น เหมาะแก่การ ที่จะ รับความรู้ เข้า ไปตามอาการของจิตใจ ถูกต้องหลักจิตวิทยา ผู้เรียนจึง

มีความรู้แน่นจนแต่ละจำได้นาน ทั้งสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปเทียบเคียงกับสิ่งอื่น ๆ ได้ด้วย.

บทที่ ๘

ว่าด้วยการบันทึกการสอนอย่างพิสดาร
หรือบันทึกการสอนตามลำดับขั้นทั้ง ๕

การสอนตามลำดับขั้นทั้ง ๕ เป็นวิธีสอนที่ดี
ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ก่อนที่จะดำเนินการสอนตาม
ลำดับขั้นทั้ง ๕ ได้ ต้องเตรียมการสอนและบันทึก
การสอน ให้ดีเสียก่อน การบันทึกการสอนตามลำดับ
ขั้นทั้ง ๕ เรียกว่า “การเตรียมการสอนหรือบันทึก
การสอนอย่างพิสดาร” ผู้ที่ทำการฝึกหัดสอน
และผู้ที่จะออกเป็นครูใหม่ ๆ ยังไม่ชำนาญในการสอน
แล้วควรเตรียมการสอนตามวิธีนี้ ถ้าเป็นการสอน
ในที่ประชุม การบันทึก การสอนวิธีนี้เป็น ของจำเป็น

มากต้องเตรียมและบันทึกตามวิธีนี้เสมอไป ทุกคราว
 ฉะนั้นครูทุกคนจึงควรเข้าใจวิธีนี้ไว้ให้แจ่มแจ้ง

แบบฟอร์มเตรียมการสอนตามลำดับขั้นทั้ง ๕

โรงเรียน

ชื่อผู้สอน

บทเรียน

เรื่อง

ชั้น

อายุผู้เรียน

เวลา

นาที

วันสอน

วันที่

เดือน

พ.ศ.

เครื่องมือใช้

หมายเหตุ

ความมุ่งหมาย

บันทึก การสอนอย่างพิสดาร

๑๓๓

ตั้งเข็มนาฬิกา	เนื้อเรื่อง	วิธีสอน
๑ เตรียม		
๒ ตั้ง		
๓ ทบทวน		
เปรียบเทียบ		
เทียบ		
๔ ย่อหรือขยาย		
๕ ใจ		

๖ ย่อใจความสำคัญ ที่จะเขียนบนกระดานดำ
ในชั้นย่อ ใจความสำคัญของเรื่องที่ครูจะย่อหรือ
ขยายและเขียนให้เด็กดูบนกระดานดำนั้น ถ้าครูไม่ได้
เขียนลงในช่องเนื้อเรื่องของชั้นย่อแล้ว จะเอามา
เขียนต่อท้ายตารางเป็นข้อ ๖ ก็ได้ แต่ทางที่ดีครู
ควรเขียนลงในช่องเนื้อเรื่องในชั้นย่อเสียทีเดียว

๗ คำถามตอบในชั้นใจ นี้ก็เช่นเดียวกับใจ
ความในชั้นย่อ คือจะเอาคำถามตอบมาต่อท้ายตา

ร่างก็ได้ แต่ควรเขียนลงในช่องเนื้อเรื่องของตนให้
 ๗ รูปภาพที่เขียนให้ดูในชั้นตอน ข้างบน
 แบบฟอร์มในหัวข้อที่ว่าด้วยเครื่องใช้ ครูต้องเขียน
 บอกไว้ให้ชัดเจนว่าได้หาเครื่องใช้หรือของจริงอะไร
 มาบ้าง และถ้าเครื่องใช้นั้นเป็นรูปภาพหรือแผนที่
 ต้องเขียนรูปภาพหรือแผนที่ ที่ใช้ประกอบการสอน
 ถัดมาคือท้ายบันทึกการสอนมาด้วย ดังตัวอย่าง
 ต่อไปนี้ :—

ตัวอย่างบันทึกการสอนอย่างพิสดาร

โรงเรียน

ชื่อผู้สอน

บทเรียน วิชา เรื่อง การคอนคันไม้

ชั้น ประถมปีที่ ๔ จำนวนนักเรียน ๒๔ คน อายุ

คิดเฉลี่ย ๓๓ ปี เวลา ๕๐ นาที

บันทึกการสอนอย่างพิสดาร

๑๓๕

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

เครื่องใช้ครัว มีคัพและกึ่งสำหรับคนเป็ดอกกาม
มะพร้าว. เชือก. กึ่งตอนทั้งอกรากแดง ๒ กึ่ง,
กระบอกไม้ไผ่เจาะก้น ๑ กระบอก ดินเผา ๑ กระ
บ้อง บิบดินสำหรับช้ำกึ่งตอน ๑ บิบ

หมายเหตุ นักเรียนได้เรียนการจับพันธ์, และ
การปรุงอาหารของพืชมาแล้ว

ความมุ่งหมาย ให้รู้จักวิธีเลือกกึ่งตอน, วิธี
ตอน, วิธีช้ำกึ่งตอน และประโยชน์ของการตอนกึ่ง

ตั้งเลขข้อ	เนื้อเรื่อง	วิธีสอน
๑เตรียม	เรื่องการตอน ต้นไม้	ครูถามนักเรียน ว่า “พักทองใช้อะไรปลูก” (เมล็ด) “ข้าว โภชน์ใช้ อะไร ปลูก” (เมล็ด) ให้

นักเรียน บอกชื่อ พืชที่
ปลูก ด้วยเมล็ด มาพอ
สมควร “พืชโดย
มาก ปลูกด้วยอะไร”
(เมล็ด) “นอกจาก
เมล็ดแล้วพืชบางอย่าง
ยังใช้อะไรปลูกได้อีก”
(รากหรือหัว) “นอก
จากราก หรือ หัวแล้ว
ใช้อะไรปลูกได้อีก”
(กิ่งหรือลำต้น) “การ
เอา กิ่ง หรือ ลำ ต้น ไป
ปลูก ขยาย จะให้งอก
ราก ก็เช่นปลูกเราจะ
ทำอย่างไร” (ตอน)
ครู ให้นักเรียน
เล่าถึง การ ตอนต้นไม้

		๒-๓ คน ผิดถูกไม่หัก ท้วง เป็นแต่ครูชักให้ นักเรียนคิด แล้วจึง ดำเนินการสอนต่อไป.
๒ ตอน	๑ วิชเลือกกิ่งตอน	ครูเขาค้น ไม่ที่มี ทั้งกิ่งแก่ และกิ่งอ่อน ให้นักเรียนดู ช้ให้เห็น กิ่งที่อ่อน ว่าต่างกัน อย่างไร ให้สังเกต ขนาด สังเกตผิว สัง เกตกิ่งและใบ สังเกต ตา แล้วถามให้นัก เรียนตอบ ว่าต่างกัน อย่างไรที่ละอย่าง ๆ ไป ครูจึงอธิบายให้

เกินไป เขากิ่งที่
มีดีเท่า ๆ เพื่อ
คว้นเปลื้องง่าย
และงอกกรากเร็ว.
๒ เลือกเขา กิ่ง
ที่ ช้วน ชวน ไม่
แคะแทรน ไม่
โตเกินไป และ
ไม่เล็กเกินไป
๓ ต้องเป็น
กิ่งที่ไม่มีโรคคือ
ใบ ไม่ หักงอ
ไม่ มี แมลง และ
หนอน เจริญ พุ่ม
เงา นำไป ปลูก
จะเจริญ งอก
งามเร็ว

นักเรียนทราบว่า กิ่ง
ที่ ช้วน เกิน ไป ก็ ไม่
เหมาะแก่ การ ตอน
เพราะคว้นเปลื้องยาก
มีโอกาสดายได้ง่ายกิ่ง
แก่เกินไปก็เช่นเดียวกัน
“ถามว่ากิ่งที่เหมาะสมแก่
การตอน คือกิ่งอย่าง
ไร “ไม่อ่อนเกินไป
และไม่แก่เกินไป “จะ
สังเกต ได้ อย่าง ไรว่า
กิ่งพอเหมาะ” (ดูผิว
ของเปลื้อง) ครูให้นัก
เรียนเลือกดูกิ่งที่มีอายุ
พอเหมาะ แก่การ ตอน
แล้ว จึง ตาม ให้เด็ก
เปรียบเทียบ กันดูว่าดี

ของ เบ็ดตกต่างกับถึง
แก่เกินไป และถึงอ่อน
เกินไปอย่างไร แล้ว
อธิบายเพิ่ม เติม ว่า
ถึงที่เหมาะสมแก่การ คอน
ม้ายในราว ๒ ปี.

ถาม “ต้นพืชที่
แคะแกรนเมื่อเรานำไป
ปลูก จะเป็น อย่างไร”
(ไม่ออกงาม) “ฉะนั้น
ถึงคอนนอกจากเด็ก
อายุพอสมควรแล้วจะ
เด็กอย่างไรอีก”(ขอ
ชี้ว่าไม่แคะแกรน)เอา
ถึงไม้ที่อายุพอเหมาะ
แก่การคอนแต่ ถึงหนึ่ง

๓. วิชิตอน เมื่อ

เด็กกึ่งตอนและ
เตรียมหาเครื่อง
มือพร้อมแล้วก็
ลงมือตอน คือ
๑ เขาเขือก
วัด รอบ กึ่งที่จะ
ตอน เมื่อ ได้ยาว

ต้นบวบนั้นแตะอีกกึ่งหนึ่ง
ไม่ต้นบวบให้หนักเรียน
เด็ก “พืชที่มีโรคเรา
นำไปปลูกจะเป็นอย่าง
ไร” (ไม่เจริญงอก
งาม) “กึ่งตอนเรา
ควรเด็กอย่างไรอีก”
(ไม่มีโรค)

“เมื่อเด็กกึ่ง
ตอนได้แล้วคือไปเรา
จะทำอย่างไร”(ตอน)
“การตอนเขาทำอย่าง
ไร” ตอนนั้นเด็กคง
ตอบไม่ได้ ครูเขียน
ภาพ ต้นไม้ ใบเลี้ยงคู้
แต่ตรงทางเดินของน้ำที่

แค่ไหนแล้วก็เอา	ขึ้นไปจากราก และ
วัดตามยาวของ	แต่ตรงทางอาหาร ที่ไป
กิ่ง เขามัดค้อน	ตั้ง ลงมา ^๕ เที่ยง ส่วน
กิ่ง ค้อนให้ยาว	ต่าง ๆ ของลำต้นให้
เท่ากันกับเส้นวัด	เด็กดูบน กระ ตานดำ
โดยรอบ	อธิบายและ ^๕ ให้เด็กเห็น
๒ ค้อน ให้	ว่า ทางเดินของน้ำขึ้น
ถึง เพื่อ ไม่ ตอก	ไปยังใบอยู่ ใน ^๕ เนื้อไม้
เปลือก และ ชูค	ทางอาหาร ที่ตั้ง ลงมา
เยื่อของผิวเปลือก	อยู่ภายนอกเนื้อไม้จน
ชอกให้หมด	นักเรียนเข้าใจดี แล้ว
๓ เอา ค้อน	อธิบายว่าการ ค้อนต้น
เดนมพอกกรอบกิ่ง	ไม้จะให้มัน งอก ราก
ที่ ปอก เปลือก	ได้นั้นก็เพราะ คัด ทาง
ออกพอ สัมควร	เดินของ อาหาร ที่ปรุง
๔ เอา กาบ	ได้จากใบไม้ให้ มันตั้ง

มะพร้าว ที่ขึ้นน้ำ	ลงไปก็ขึ้นได้ แล้ว
ไว้ซุ่ม ๆ หรือ	ถามว่า “ต้นไม้ปรง
กระต๊อบ บ้าง	อาหารที่ไหน”(ที่ใบ)
เก่า ๆ ห่อดิน	“อาหารที่ ปรงได้จาก
ไว้แล้วเขาเชือก	ใบแล้วจะไปไหน (ส่ง
มัดให้แน่น ควร	ไป เลย ส่วนต่าง ๆ
มัด ๓ เปาะ เขา	ของดำคัน) “น้ำและ
น้ำรด	อาหารที่ส่งขึ้นไปยังใบ
	ส่งไปทางไหน” (ท่อน้ำ)
	“ท่อน้ำของต้น
	ไม้ขึ้นไป ส่วน ไหน
	(ในเนื้อไม้) “อาหาร
	ที่ใบปรงแล้วส่ง กลับ
	ออกมาทางไหน”(ทาง
	ท่อน้ำอาหาร) “ท่อน้ำ
	อาหารอยู่ ส่วนไหน (อยู่

ในเขื่อนอกเหนือไม้หรือ
ที่เปลือก) “เราไม่
อยาก ให้ อา หาร ที่กั
ตชนส่งไปส่งวนต่าง ๆ
ได้จะทำอย่างไร” (คัด
ท่อนส่งอาหาร) “ท่อน
ส่งอาหารอยู่ที่ เปลือก
เราคัดท่อนอาหารเราจะ
ทำอย่างไร” (เปลือก
เปลือกออก) ครั้น
นั้น คณ เปลือก แล้ว
ถามว่า “เราจะควน
ให้ กว้างยาว แค่ ไหน”
เด็กคงตอบไม่ได้ ครั้น
เขาเชือกวัดรอบ กิ่งที่จะ
คณแล้วเขาเชือกพันวัด

ตาม ยาว ของ กิ่ง ตอน
 จึง เข้ามืด ควณ ข้าง ต่าง
 อีก “เราจะเอาอะไร
 เป็นเกณฑ์ว่าจะควณ ต้น
 ยาวอย่างไร (เขาเชือก
 วัดโคยรอบ ของกิ่ง เป็น
 เกณฑ์) ครูกวณเปิดออก
 และปอกเปลือก ออกให้
 หมกให้เต็ก ดังเกิดดูไป
 พรอม “เมื่อเราไม่เชื่อ
 ว่าท่ออาหารจะออกหมก
 เราจะทำ อย่างไร จึงจะ
 เชื่อได้” (พูดเยือกคึด
 อยู่ ตาม เนื้อไม้ ออก)
 “เมื่ออาหารเดินมาถึงท่อ
 ที่ คัด ขาด แถวนี้ จะเป็น

อย่างไร” (เดินต่อไป
ไม่ได้) “อาหารนั้นจะ
ไปไหน” (คงอยู่) ครู
แก๊งตอหงอกกรากแดง
ซึ่งเตรียมมานั้นให้นัก
เรียนดูแล้วถามว่า “ราก
งอกออกที่ไหน” (ที่ตรง
เหนือเมล็ดนั้น) “เพราะ
อะไร” เด็กตอบไม่ได้
ครูจึงอธิบายต่อไปว่า
เมื่อที่อาหารขาดเสีย
แล้ว อาหารก็เดินคืบ
ไปไม่ได้ และจะมาก
อยู่ตรงไหนหรือ
นั้นและเมื่อตรงรอยกวน

นั้นมีอาหารมากเข้าก็จะ
 พยายามเจริญเป็นเปลือก
 แต่เมื่อเราได้เปลือกเปลือก
 และหลุดเยื่อออกแล้ว มัน
 เจริญต่อไปอีกไม่ได้
 เมื่อได้รับ ความชุ่มชื้น
 เพียงพอกก็เจริญเป็นราก
 ต่อไป ดังกิ่งที่เห็นอยู่นี้
 “รากของต้นไม้
 เจริญที่ไหน” (ใต้ดิน)
 “ดินชนิดไหนที่มีอาหาร
 ของพืชมาก” (ดินเหนียว)
 ครูให้นักเรียน สังเกตดู
 ดินที่ ครู เตรียม มา และ
 อธิบายให้ทราบว่าจะเหมาะ
 แก่การค่อนอย่างไรแล้ว

เอาดินพอก “เราไม่
อยาก ให้ ดิน หลุดจะทำ
อย่างไร” (หาอะไรห่อ)
ครูเอากาบ มะพร้าวและ
กระต๋อมป้านเก่าๆ ให้
เด็กกดแล้วบอกว่า เป็น
ดัง ที่ เหมาะ แก่การตอน
เพราะหาง่าย อุ่มน้ำได้
มากน้ำเข้าออกได้สะดวก
แล้วเอาห่อ และเอาเชือก
มัด.๓ เปดาะ “ห่อนถา
ปด้อยได้โดยไม่รตนน้ำจะ
เป็นอย่างไร” (แข็งหรือ
แห้ง) “เมื่อดินในห่อ
แห้งแข็งจะเป็นอย่างไร”
(ไม่่งอกราก) “ไม่

อยาก ให้ คั้น แห่ง จะ ทำ
อย่างไร” (คอยรตน้ำ
ให้ชุ่ม) “ฤดูไหนที่
เหมาะแก่การคั้น”(ฤดู
ฝน) เพราะอะไร (ไม่
ต้องรตน้ำ) ครูอธิบาย
ว่า คั้น ไม้ โดย มาก เขา
คั้นฤดูฝน ถ้าหากจำ
เป็น ต้อง คั้น ฤดู ตั้ง
ต้องทำกระบอกลั่นน้ำที่
เจาะรูตรงกลางกับเขวน
ให้หยดได้ถึงคั้นเสมอ

ก. วิธีทำกิ้งคั้น

๓ เมื่อคั้นแล้ว
รอ ให้ ราก เจริญ
โผล่ ออก มา นอก

“เราคั้น กิ่ง เพื่อ
ประสงค์จะให้กิ่งนั้นเป็น
อย่างไร” (งอกราก)
“เมื่อ กิ่ง งอ ราก แล้ว

สิ่งที่ใช้ ห่อ ก่อน เราจะทำอย่างไร” (ตัด
และให้รากแก่พอ ไปปลูก) ครูอธิบายให้
สมควร ดังเกิด นักเรียนทราบว่ กิ่งที่จะ
ได้ โดยราก เป็นดี ตัดได้นั้นต้อง ให้รากแก่
น้ำตาล แล้วจึง พอ สมควร และ รากนั้น
ค่อยตัดออกจาก เป็นต้นน้ำตาล โดยเอา
ต้น การตัดกิ่ง กิ่ง ตอน ที่ ครู นำมาให้ดู
คิดได้ สิ่งที่ใช้ ไม่ เป็นตัวอย่าง แล้วแสดง
ให้กระตบกระเทือน วิชั ตัด กิ่ง ตอน ให้ นัก
ใช้มีดที่คมตัด. เรียนดู อธิบายประกอบ

๒ เมื่อตัดแล้ว ว่าไม่ให้กระตบกระเทือน
ควร จะ นำ ไปปัก และไม่ให้ชอกช้ำ “เมื่อ
ชำไว้ ให้แข็งแรง เราตัดแล้วเราจะทำอย่าง
เดียวก่อน โดยให้ ไร่” (นำไปปลูก) “กิ่ง
ผลิบ่ออ่อนๆ ขึ้น ที่เราจะนำไปปลูก ถ้า
มา จึง ย้าย ปลูก ราก ไม่ แข็ง แรง จะ เป็น

ก่อน จะ ขำติด ถึง อย่างไร" (เป็นอันตราย
และ ใบ ออก ให้ หรือเจริญข้า) ครูจึง
เหลือใจเพียงเล็กน้อย อธิบาย ว่า จะทำให้ราก
แข็งแรงคง ตัวได้ของข้า

๓ การ ขำ จะ ก่อน เขากิ่งตอนกิ่งออก
ข้า ใน แปลง หรือ ราก พอ ขำ ได้ ให้เด็กดู.
ใน กระบะก็ได้ แต่ แดงแดงวิธี ขำ ให้เด็กดู
ที่เหมาะสมที่สุด คือ ไปพร้อม ครูคิดถึงคัด
ข้าในภาชนะต่างๆ ใบออกแล้ว ข้าใน บับ ให้
เช่น บับ ภาชนะต่าง นักเรียนดู. "เราคัดใบ
ๆ ๑ ๑ ออกเพื่อประสงค์อะไร"

๔ เมื่อแตกใบ (ไม่ให้เนา) ครูยกเอา
แล้วย้ายปลูกลงและ ถึงตอนที่ข้าได้ พอมีใบ
ควร ปลูกลง ดิน ฤดูร้อนๆ มาให้นักเรียน
ฝน เพราะสะดวก ดู แล้วอธิบายให้ทราบ
แก่ การ ปฏิบัติว่า ข้า ถึง ตอน ได้จนมี

ษา ถึงตอนจะได้ใบช้อนผลจึงนำไป ปดุก
เจริญงอกงามโดย ในสวน “ต้นไม้ โดย
เร็ว

มากเขาปดุกในฤดูไหน”

(ฤดูฝน) “เพราะอะไร”

(ตะคอก แก่ การ ปฏิบัติ

รักษา) “ถึงตอนเราควร

ปดุกฤดูไหน” (ฤดูฝน)

ครูอธิบายให้ทราบว่าถึง

ตอน เขา ตอน ใน ฤดูฝน

แล้วช้า ไร่ตลอด ฤดูแล้ว

พอถึงฤดูฝนของปีต่อไป

ก็ย้ายปดุก

จน.ประโยชน์ของ

การตอนกิ่ง

๑ ได้ ผล เร็ว

เพราะถึง ตอนเรา

“ต้นไม้ที่จะตอนได้

อายุในราวเท่าใด”(๒ปี)

“ฉะนั้น ถ้าเรา ปดุกพืช

ชนิดเดียวกัน วันเดียว

เลือก คอย หมาย ^๑กัน แต่ต้นหนึ่งปลูกด้วย
 อย่างน้อย ^๒๒ และ ^๓เม็ด อีกต้นหนึ่งปลูก
 ถาวรา ^๔คอง ที่เคย ^๕ด้วยกิ่งตอน ข้างไหน
 มีผลแล้ว ^๖นำมา ^๗จะได้อีกก่อน” (กิ่ง
 ปลูก ^๘ก็จะ เป็น ^๙ลูก ^{๑๐}ตอนได้ผลเร็วกว่า) ครู
 เป็นผลที่เดียว ^{๑๑}อธิบายว่าต้น ^{๑๒}ไม้ที่เคยมี
^{๑๓}๒ กิ่งตอน ^{๑๔}มี ^{๑๕}ต้นเคยเป็น ^{๑๖}พุ่ม ^{๑๗}ลูกมีผลแล้ว เราตอน
 ลงอย่าง ^{๑๘}ละ ^{๑๙}ตัว ^{๒๐}ไปปลูก พอ ^{๒๑}ผล ^{๒๒}ใบก็เกิด
 แก่การ ^{๒๓}ตัด ^{๒๔}แต่ง ^{๒๕}กิ่ง ^{๒๖}ผลทันที ฉะนั้นการตอน
 และ ^{๒๗}การ ^{๒๘}เก็บ ^{๒๙}ผล ^{๓๐}มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
^{๓๑}๓ รศของผล (ให้ผลเร็ว) “ต้นของ
 ไม้ ^{๓๒}จะ ^{๓๓}ไม่ ^{๓๔}เปลี่ยน ^{๓๕}กิ่ง ตอน เมื่อ ^{๓๖}เทียบ ^{๓๗}กับ
 แปร ^{๓๘}จาก ^{๓๙}พันธุ์ ^{๔๐}เดิม ^{๔๑}ต้นที่ ^{๔๒}ปลูก ^{๔๓}ด้วย ^{๔๔}เม็ด ^{๔๕}จะ
 คือ ^{๔๖}เมื่อ ^{๔๗}เรา ^{๔๘}ตอน ^{๔๙}ต่าง ^{๕๐}กัน ^{๕๑}อย่างไร” (กิ่ง
 จาก ^{๕๒}ต้น ^{๕๓}ไหน ^{๕๔}รศ ^{๕๕}ตอน ^{๕๖}เคย ^{๕๗}กว่า ^{๕๘}ต้น ^{๕๙}ปลูก
 ชาติ ^{๖๐}ก็ ^{๖๑}มี ^{๖๒}จะ ^{๖๓}เหมือน ^{๖๔}ต้น ^{๖๕}นั้น.
 ด้วย ^{๖๖}เม็ด ^{๖๗}) “เมื่อ ^{๖๘}ต้น ^{๖๙}เคย

จะมีประโยชน์อย่างไร”

(จะตรวจแก้ การ เก็บ ผล
และการตัดแต่ง)

ครูอธิบายให้นักเรียน
ทราบ ว่า ต้น ไม้ ที่ ปลูก
ด้วย กิ่ง ตอนรชชาติ ไม่
ค่อยเปลี่ยนแปลงเหมือน
กับที่ปลูกด้วยเมล็ด เช่น
ต้น นนทรี^๕ มี รส
หวานดี^๕ เนื้อ อ่อน นุ่ม
เมื่อนำเมล็ดไปปลูก ในที่
อื่นรชชาติ เปลี่ยนแปลง
ได้ แต่ถ้าปลูกด้วยกิ่ง
ตอนจะได้ผลดีคล้ายต้น
เดิม

หมายเหตุ ^๕ ตอนน

๓. เปรียบ
เทียบ

๓. ต้นไม้ที่จะ
คอน ได้ ต้องเป็น
จำพวก ใบเลี้ยงคู่
หรือมีแกน ไม้
จำพวก ใบเลี้ยง
เดี่ยว ท่อน้ำ และท่อ
อาหารรวมกันอยู่
ภายใน จึงคอน
ไม่ได้

เป็นของยากที่ครูจะใช้คำ
ถามได้เต็มที่ให้เด็กตอบ
ได้. จึง ต้องบอกให้
แต่ละอธิบายเหตุผลให้ฟัง
ว่าทำไม รศชาติ จึงกลับ
กลายไปได้เช่นนั้น

เมื่อสอนข้อสำคัญลง
ไปในตอนหนึ่งๆ ครูก็ได้
ถาม ทวน เตี้ย ครึ่ง หนึ่ง
แล้ว ใช้ คำถาม เปรียบ
เทียบดังต่อไปนี้ด้วย

“ต้น ข้าวโพด กับ
ต้นมะนาว ถ้าคนต่างกัน
อย่างไร” (ข้าวโพด
เนื้อพาม ต้นมะนาวเนื้อ
แข็ง) “ต้นมะนาวเรา

ตอน จะ เป็น อย่างไร ”

(งอกราก) “เราตอน

ต้นข้าวโพดนั้นจะเป็นอย่าง

ไร” (ตาย) “ต้นไม้

ชนิดไหนบ้างจึงจะตอน

ได้” (เนื้อแน่น) “ต้นไม้

จำพวกเนื้อแน่นทำไมจึง

ตอนได้” (ท่อน้ำอาหาร

อยู่ภายนอกแก่น) “ไม้

จำพวกเนื้อฟ้ามทำไมจึง

ตอนไม่ได้” (ท่อน้ำและ

ท่อน้ำอาหาร รวม กัน อยู่

ภายใน) “ถ้าเราตอน

ต้น ไม้ เนื้อ ฟ้าม จะ เป็น

อย่างไร” (ตาย)

๒ การคว้น
เปิดอกถ้าถึงใหญ่ก็
คว้นยาว ถ้าถึง
เล็กก็คว้นสั้น

“เราเขาใช้อกวัด
รอบ ถึง คอน เพื่อ ประ
โยชน์อะไร” (เพื่อทราบ
ว่า จะ ต้อง คว้น เปิดอก
ออกยาวเท่านั้น) “ถ้า
หากเราคว้น เปิดอกยาว
เกินไปจะเป็น อย่างไร”
(อาจเป็นอันตราย)

๓ คนไม่ทักคอน
ในฤดูแล้ง และฤดู
ฝนได้ ผลต่าง กัน
เพราะ ฤดูฝนมีน้ำ
พอเพียง ไม่ต้อง
กังวลในการรดน้ำ

“ฤดูไหนจะเป็นฤดู
ที่เหมาะสมแก่การคอน”
(ฤดูฝน) “เพราะอะไร”
(มีน้ำบริบูรณ์) “ถ้าจำ
เป็นต้อง คอน ฤดูแล้งจะ
ต้องทำอย่างไร” (คอย
รดน้ำ) ถึงคอนที่ขาดน้ำ
จะเป็นอย่างไร” (ไม่
งอกราก. บางที่ตาย)

๕ ต้นไม้ที่ปลูกด้วยกิ่งตอนได้ผลเร็ว รสไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนต้นที่ปลูกด้วยเมล็ดได้ผลช้า และรสชาติมัก เปลี่ยนแปลง ก. วิธีเลือกกิ่งตอน ๑ เลือกเอากิ่ง	“ ต้น ที่ ปลูก ด้วย เมล็ดกับต้นที่ปลูก ด้วย กิ่ง ตอน ได้ ผล ต่าง กัน อย่างไร ” (ปลูกด้วย เมล็ดได้ผลช้า ปลูกด้วย กิ่งตอนได้ผลเร็ว) “ ถ้า เราปลูก ต้นไม้ ไม่อยาก ให้ รสชาติ ของ ต้น ไม้ เปลี่ยนแปลง จะทำ อย่าง ไหน ” (ตอนกิ่งปลูก) “ ต้นไม้ชนิด ไหนบ้าง ที่ ตอนได้ ” (ต้นไม้ที่มี เนื้อไม้เป็นแก่น เมื่อ ตอน จบ ตอน หนึ่ง ๆ แล้ว ก็ถามทวน ให้เด็กช่วยกันจับเอาใจ

๕ ย่อ

ที่ม้ายุพอดสมควร ความสำคัญ ๆ แล้ว
ไม่แก่เกิน ไปและ เขียน ลงใน กระดาษ คำ
ไม่อ่อนเกิน อายุ จนกว่าจะจบเรื่อง
ประมาณ ๒ ปี.

๒ เด็กกึ่งที่ไม่
กระแถมและไม่มี
โรค.

๓ เด็กกึ่งของ
คนที่มรดก ให้
ผลตก. มรดก.

๖. วิธตอน

๓ ควัน เป็ดอก
ให้ยาวเท่าเส้นวัด
โดย รอบ ของ กิ่ง
ปักก เป็ดอก และ
ชุดเย็บทศคเนอไม่
ออก

๒ เอาดินเหนียว
พอกเขาที่ตรงปาก
เปิดออกออก เอา
กาบ มะพร้าว ห่อ
เขาเชือกมัด

๓ รดน้ำ ให้ชุ่ม
อยู่เสมอ ถ้าเป็น
ฤดูแล้ง ทำกระ
บอกเจาะรูที่ก้น
แขวนไว้ เห็นอึ่ง
คองให้น้ำค่อย ๆ
หยดได้ที่แผดคอง
ค่อย เติมน้ำเสมอ
อย่าให้แห้งได้

ค. วิธีชำกิ่งคอง

๑ ให้ราก โผล่

ออก มา นอก กาบ
 มะพร้าวที่ห่อ และ
 เป็นต้นตาล จึง
 ตัดไต้เมล็ดขน

๒ ทัดแล้ว ต้อง
 เอาผักขำ ไข่ ก่อน
 ก่อน ขำคัต กิ่ง และ
 ใบ ออก เหลือ ไข่
 เด็กน้อยและ ขำ ไข่
 ใน บับ ใน กระถาง
 รดน้ำให้ชุ่มเสมอ

๓ ขำ ไข่ จน ผิด
 ใบอ่อน จึงย้าย
 ไปปลูก ในที่ซึ่งเตียม
 ไว้แล้ว

ม. ประโยชน์

ของการตอน

๑ ได้ผลเร็ว

และผลตก

๒ ต้นเตยเป็น

พุ่มด้วย สะดวก
การ เก็บ ผล และ
การตัดแต่งกิ่ง

๓ รสชาติของ
ผลไม้จะไม่เปลี่ยน
แปดจากพันธุ์เดิม
เหมือนอย่าง ปลูก
ด้วยเมล็ด.

๕. ใช้

๑ จงเล่าถึงวิธี
ตอนต้นไม้ม้าโดย
ละเอียด

ถามให้นักเรียน
ตอบด้วยปากเปล่าที่จะ
ข้อตาม คำ ถาม ในข้อ

^๒ คนไม่ทศอน ^๕ เนื้อเรื่อง

^๒ ได้มีลักษณะเป็น
อย่างไร.

^๓ ฤๅ ที่เหมาะ
แก่การคณนค ^๕
ฤๅไหน เพราะ
เหตุไร.

^๕ ทำไมเราจึง
ต้อง ปอก เปลือก
และ ขูดเยื่อออก
แล้วคณ

^๕ การคณคน
ไม้ ได้ ประโยชน
อย่างไรบ้าง

ว่าด้วยการจัดชั้นและจัดห้องเรียน

การจัดชั้น และจัดห้องเรียน^๑ เป็นเครื่องช่วย
การสอนและการปกครองของครูให้ดีขึ้นด้วย ครู^๒
จะสอนได้ดี และปกครองเด็กได้เรียบร้อยจะต้องรู้จัก^๓
จัดชั้นจัดห้องเรียนให้ถูกต้องด้วย ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่^๔
ของครูที่จะต้องเรียนรู้และจัดให้ถูก เพื่อสะดวกแก่^๕
การสอนและการปกครอง

ห้องเรียนที่สมควรจะอย่างไรนั้น จะได้กล่าว
ภายหลัง ในบทนี้จะได้อีกถึงการจัดชั้นและจัดห้อง^๖
เรียนเท่านั้น คือ

๑. จัดความสะอาดของห้องเรียน
๒. จัดเครื่องใช้ของห้องเรียน
๓. จัดที่นั่งและระเบียบการนั่งของเด็ก
๔. จัดระเบียบของชั้นและการควบคุมชั้น

๑. จัดความสะอาดของห้องเรียน

ห้องเรียนต้อง

รักษาให้สะอาดสะอาดอยู่เสมอ อย่าให้รกรุงรังได้
ตามเพดาน ตามฝา ตามพื้น ตามโต๊ะและตามม้านั่ง
ต้องเช็ดล้างขัดถูให้สะอาด เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้อง
เอาใจใส่ควบคุมให้เด็กช่วยกันรักษาความสะอาดให้
มาก ผู้ที่จัดทำความสะอาดของห้องเรียนนี้ ถ้าเป็น
โรงเรียนใหญ่ ๆ มีการโรงประจำ ครูก็คอยดูแล
ตรวจตราให้ทำให้สะอาดเรียบร้อย ถ้าหากเป็นโรง
เรียนเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือโรงเรียนที่ไม่มีภารโรงก็เป็น
หน้าที่ของครูที่จะต้องรักษาเอง ครูควรแบ่งนักเรียน
ในชั้นออกเป็นเวร เวรละ ๓-๔ คน แล้วแต่ละคนของ
นักเรียน ให้ช่วยกันทำความสะอาดเวรละวัน ผลัด
เปลี่ยนกันไป แต่ต้องคอยดูแลตรวจตราให้ทำตาม
คำสั่งให้เรียบร้อยเสมอ ความสะอาดของห้องเรียน
นี้เป็นเครื่องช่วยความดีของเด็กมาก ถ้าหากห้อง
เรียนสกปรก อุดม และอากาศไม่ดีแล้ว จะเป็น

การฝึกสอนนักเรียนของเด็กมาก และเด็กจะนั่งฟังหาความ
 นอน จะมีความตั้งใจสนใจในบทเรียนน้อย การสอน
 ของครูจะไม่ได้ผล การปกครองก็จะได้เสีย จำนวน
 นักเรียนก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ขาดเสีย ห้องเรียนที่
 ดีต้องทำให้ได้ขนาด และบรรจุจำนวนนักเรียนให้พอ
 เหมาะไม่ให้มากเกินไป

๒ จัดเครื่องใช้ของห้องเรียน เครื่องใช้ของห้อง
 เรียนต้องจัดให้ถูก ให้ได้ระเบียบอันดี และเมื่อครู
 ได้จัดอย่างใดแล้วให้เป็นอย่างนั้นอย่าให้คลาดเคลื่อน
 ได้ เครื่องใช้เครื่องประกอบห้องเรียนที่จำเป็น และครู
 จะต้องจัดให้ได้ระเบียบนั้น คือ

ก. โต๊ะและม้านั่งของนักเรียน

ข. โต๊ะและเก้าอี้ของครู

ค. กระดานดำ

ง. รูปภาพหรือแผนที่

ก. โต๊ะและม้านั่งของนักเรียน จะต้องจัดให้ถูกต้อง

และให้ไว้ระเบียนตั้ง

(๑) ต้องหามาให้พอแก่จำนวนนักเรียน จะเป็น
ชนิดโต๊ะเดี่ยวหรือโต๊ะคู่ ก็แล้วแต่ความต้องการ

(๒) โต๊ะและม้านั่งที่หามา ต้องให้มีขนาดพอ
เหมาะแก่ชนและอายุของนักเรียน ให้นักเรียนนั่งได้
พอเหมาะและสะดวกสบาย ถ้าหากโต๊ะสูงเกินไป
เด็กจะเขียนหนังสือหรือทำงานลำบาก และเป็นการฝึก
ขนาบย ให้เด็กข้างขวาของเด็กจะเอียงสูงขึ้น เพราะจะ
ต้องเอื้อมเกินไปและเสียสายตาด้วย เพราะตั้งที่ตอง
มองอยู่ใกล้สายตาเกินไป ถ้าหากโต๊ะต่ำเกินไปเด็ก
ต้องก้มทำงาน ทำให้กระดูกสันหลังงอ และอึดอัด
อวัยวะภายในทำงานไม่ได้เต็มที่ เป็นการตัดทอน
ความสูงของเด็ก (ขนาดของโต๊ะและม้านั่งจะได้กล่าว
ในบทว่าด้วยโรงเรียน)

(๓) โต๊ะและม้านั่ง ต้องจัดให้เป็นแถวเป็นแนว
เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่เกะกะ เพื่อสะดวกแก่การเข้า

ออกของนักเรียน และสะดวกแก่ครูที่จะเข้าไปตรวจ
ตราช่วยเหลือนักเรียนในเวลาต้องทราบ ครูต้องระวัง
ให้เป็นระเบียบอันดี เมื่อได้จัดไว้เรียบร้อยแล้วก็ขอให้อยู่
อย่างนั้น อย่าให้เกิดอันที่เบี่ยงเบนขาด

(๔) ถ้าหากห้องเรียนกว้างใหญ่ แต่มีจำนวน
นักเรียนน้อย ควรจัดให้เด็กห้อยขาเข้าไปติดกับจัด
ไว้ให้กว้าง เพราะสะดวกแก่นักเรียนที่จะมองดูครู มอง
ดูกระดานดำ และครูก็จะมองเห็นได้ทั่วถึงด้วย

(๕) ห้องเรียนควรจัดที่นั่งพิเศษ หรือโต๊ะ
เกียรติยศไว้สัก ๒-๓ ที่หน้าชั้น ให้อยู่ข้าง ๆ ชั้น ที่นั่ง
สำหรับให้ผู้ที่ทำความดีความชอบ หรือมีเกียรติยศ
เป็นพิเศษที่ครูเห็นว่า ควรจะยกย่องชมเชยให้เป็น
ตัวอย่างแก่เด็กอื่น ๆ นั้น เป็นการให้รางวัลชนิดหนึ่ง
ผู้ที่นั่งโต๊ะนี้ก็ต้องได้ทำความดี และทำโดยความ
พยายาม ควรกำหนดไว้ด้วยว่า ทำดีอย่างไร ได้นั่ง
เป็นกำหนดเวลาเท่าไร เมื่อไม่เป็นผู้สมควรจะให้

กว้างไว้

(๖) โต๊ะและม้านั่งระวางอย่าให้นักเรียนทำดก-
ปรกได้ ต้องให้นักเรียนรับผิดชอบของตัวให้สะอาด
และเรียบร้อยเสมอ การเขียนหรือจารึกขอด้วยไม้
หรือเหล็กแหลม ครูต้องห้ามอย่าให้นักเรียนทำได้
เพราะเป็นการทำลายสมบัติของโรงเรียน

ข. โต๊ะและที่นั่งของครู โต๊ะของครูก็ต้องจัดให้ได้
ระเบียบ และรักษาให้สะอาดอยู่เสมอ โต๊ะครูเขาไว้
ตรงกลางหน้าชั้น ให้ห่างจากที่นั่งของนักเรียนประ-
มาณ ๓ วา ถ้าใกล้เด็กเกินไปจะบังเด็กและเด็กคนที่
อยู่ใกล้ครูจะรำคาญทำการงานไม่ค่อยสะดวก เวลา
ครูทำงานที่โต๊ะต้องมองหน้าเขาสั้นเสมอ ต้องเอาใจ
ใส่รักษาความสะอาดให้มาก ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

ค. กระดานดำ ถ้าห้องเรียนขนาดใหญ่จนนักเรียนมาก
กระดานดำควรมี ๒ แผ่น ถ้าห้องเรียนขนาดเล็กใช้

แผ่นเดียวก็พอ แต่ก็ควรหาตำรองไว้ เมื่อถึงเวลา
จำเป็นจะได้ใช้ทันที ถ้าใช้แผ่นเดียวคงเขียนไป
ข้างซ้ายของห้อง และเขียนหน้ามาข้างขวานิดหน่อย
ริมล่างของกระดาษทำให้เสมอกับศีรษะของเด็กที่นั่ง
ข้างหน้า เพื่อให้เด็กมองเห็นได้ทั่วถึง ที่ตั้งกระดาน
ด้านให้ โต๊ะระดับเดียวกับก้นกบที่นั่งของครู ถ้าใช้ ๒ แผ่น
ก็ตั้งข้างขวาอีกแผ่นหนึ่ง และเขียนหน้ามาข้างซ้ายนิด
หน่อย การใช้กระดานดำได้แก่จำจะต้องเขียนมาแล้วใน
บทที่ว่าด้วยเครื่องใช้ และเครื่องประกอบบทเรียน
ในบทที่ออกจำเพิ่มเติมว่า กระดานดำควรทำให้เรียบ
เรียบร้อยง่าย เขียนคล่อง มีบรรทัดดำหรือขีดเส้นไว้
ให้พร้อม และควรทำสีให้ดำ อย่าให้เป็นกระดานแดง
ได้ เวลาใช้กระดานดำถ้ามี ๒ แผ่น ให้ใช้แผ่นซ้าย
ก่อนแผ่นขวาเสมอ

ง. รูปภาพหรือแผนที่ และเครื่องตกแต่งอื่น ๆ ห้อง
เรียนที่ดี ไม่ควรให้มีเครื่องตกแต่งห้องเลย เครื่อง

ตบแต่งทั้งหลายควรเอาไปประดับไว้ห้องอื่น เมื่อถึง
เวลาสอน เวลาใช้จึงนำมาประกอบ ถ้าหากมีเครื่อง
แต่งห้องรุ่มร่าม เด็กจะไม่ค่อยสนใจในการสอน การ
อธิบายของครู มักจะเอาตาไปมองเอาใจไปจดจ่อเสีย
ที่เครื่องแต่งห้อง ซึ่งเป็นชั้นเด็ก ๆ ด้วยแล้ว ครูควร
ระวังให้มาก ครูจะห้ามหรือจะเตือนว่า ตั้งใจดู
ตั้งใจฟังนี้ เด็กก็จะตั้งใจประเดี๋ยวเดียว พอครูเมื่อย
ก็ไม่เอาใจใส่ ครูจึงต้องระวัง ถ้าหากมีเครื่องแต่ง
ห้องถึงเวลาสอนต้องเก็บออกให้หมด หรือให้เหลือ
ไว้น้อยที่สุด

๓ จัดที่นั่งและระเบียบการนั่งของเด็ก

ที่นั่งและระเบียบการนั่งของเด็ก ควรจัดให้
ระเบียบดังนี้

(๑) ให้เด็กเล็ก ๆ นั่งข้างหน้า เด็กโต ๆ นั่งข้าง
หลังเพื่อจะให้เด็กได้มองดูกระดานดำ และมองดูครู
ได้สะดวก

(๒) เด็กที่บ๊วให้หนึ่งใกล้กับเด็กฉลาด เพื่อเด็กที่บ๊วจะใคร่รู้ดังกระตือรือร้นเข้า หรือเมื่อครูต้องการให้ช่วยเหลือเด็กคนอื่นอะไรบางอย่างก็จะได้ช่วยเหลือด้วยสะดวกเบาแรงครูขึ้นอีก แต่ไม่ใช่จะให้เด็กดูกันคัดลอกกัน การดูและคัดลอกกันนั้นต้องทำโทษผู้ให้ดูมากกว่าเด็มน้อย

(๓) เด็กที่ชนให้หนึ่งใกล้เด็กเงื่อง เพราะเมื่อถึงคราวชนเข้า เพื่อนที่อยู่ใกล้เคียงไม่ค่อยเด่นด้วยก็จะชนต่อไปไม่ได้เต็มที่

(๔) เด็กที่ชนมากๆ รังแกเพื่อน ขฟอง หรือดื้อให้หนึ่งใกล้ๆ ครู เพื่อครูจะได้เอาใจใส่ดูแลให้มากเข้า เด็กเห็นครูเอาใจใส่และรู้เท่าทันแล้ว ก็มักจะกลัวเกรงและระวังตัวมากขึ้น เป็นการชมหรือหักห้ามนิสัยที่ไม่ดีนั้นให้ค่อยบรรเทาลงได้

(๕) เด็กที่เกียจคร้านให้หนึ่งใกล้เด็กขยันขันแข็ง หรือหนึ่งใกล้ๆ ครู เพื่อจะได้เห็นตัวอย่างเพื่อน ฉะฉาย

เพื่อน ขยอกแข่งขันกับเพื่อน หรือเกรงครูจะดุ จะว่ากล่าว จะได้ชัยชนะบ้าง

(๖) เด็กที่มีสายตาสั้น หูไม่ใจ ใหน้หน้าชั้น เพื่อจะได้เห็นโดยชัด

(๗) เด็กที่ทำความดีเป็นพิเศษ เช่นตั้งใจเรียน ค่ ใหน้เรียน ประพฤติดี หรือทำความดีเป็นพิเศษ ซึ่งเห็นว่าจะเป็นตัวอย่างอันดีแก่คนอื่น ๆ ได้ เมื่อครูได้ยกย่องชมเชย หรือให้รางวัลด้วยอย่างอื่น ๆ แล้ว ควรใหน้ได้เกียรติยศ หรือได้พิเศษ เพื่อใหน้เด็กอื่น ๆ พยายามทำความดีเพื่อหวังแข่งขัน แต่ต้องระวังเลือกผู้สมควรจริง ๆ ถ้าไม่มีผู้สมควรจะใหน้ได้ ก็ใหน้ว่างไว้

(๘) ถ้าครูสังเกตเห็นว่า ที่จัดใหน้ใหน้ยังไม่เหมาะ ก็ดัดแปลงหรือโยกย้ายเสียใหม่ใหน้เหมาะเข้า เช่นครูเห็นว่าไม่ชนแต่ภายหลังกลับชนเข้า ก็กลับแถว เช่นนี้ก็ดัดแปลงใหน้ใหม่ แต่ต้องระวัง

อย่าให้เด็กเลือกที่นั่งตามอำเภอใจ ต้องเป็นหน้าที่
ครูจัดให้เสมอไป

๔ การจัดระเบียบของชั้นและควบคุมชั้น

ระเบียบของชั้น ครูต้องจัดให้ดี และควบคุมให้
ทั่วถึง ระเบียบและการควบคุมที่ครูจะต้องจัดขึ้น คือ

(๑) เวลาเข้าห้องเรียน ต้องให้เข้าแถว เดิน
เป็นแถวเป็นแนว เป็นระเบียบขั้นดี ต้องมีผู้คอยบอก
และคอยควบคุมดูแลเด็กจนกว่าเครื่องเล่นเครื่องกินเข้า
มาในห้องเรียน และเวลาเข้าชั้นหน้าเป็นเวลาเข้าควร
ตรวจอนามัยของเด็กบ้าง เช่นการแต่งตัว และความ
สะอาดอื่น ๆ พอสมควร

(๒) เวลาออกชั้นให้นักใหม่ระเบียบขั้นดี ให้ลูก
ให้หนึ่งพร้อมเพรียง ให้เก็บเครื่องใช้ให้เรียบร้อยเป็น
ระเบียบ

(๓) ทำนั่งของนักเรียน ต้องให้หนึ่งให้ถูก ให้
เรียบร้อย เช่นให้หนึ่งให้ตัวตรง บ้างต้องข้างเดิมอกัน

ขาให้ชนานกับพื้นโต๊ะ ค่อยให้ชิดกับข้าง ไม่ให้นั่งพับ
โต๊ะ หรือเอาศอกวางบนโต๊ะ เวลาเขียนหนังสือต้อง
วางให้ตรงหน้า ไม่ให้เอียงหัว เอียงคอ เหล่านี้เป็นต้น
ครูจะต้อง เอาใจใส่กวาดขัน^๕แจ่มโทษและคุณให้เด็ก
ทราบเสมอ เพราะเป็นเครื่องปลูกฝังระเบียบอันดีให้
แก่เด็ก และเป็นการถูกต้องในทางอนามัยด้วย

(๔) ระเบียบการออกนอกชั้น การออกนอก
ชั้นในเวลาสอนเวลาเรียนต้องให้มีระเบียบ ต้องให้
ตาครูบอกครู ได้รับอนุญาตจากครูเสียก่อนจึงออก
ได้ ครูต้องดูกิจที่ตาด้วย ว่าจำเป็นหรือไม่จำเป็น
เด็กมักตาครูไปวิ่งเล่น ไปดูบรูห์ และอะไรอื่นๆ
เหล่านี้ ครูต้องคอยจับให้ได้ กิจเล็กๆ น้อยๆ ควร
ให้นักเรียนรับทำในเวลาหยุดพัก เช่นนักเรียนเด็กๆ
พอที่จะเข้าห้องก็มาตาครูทันทีว่า ไปคืบหน้า ถ้าย
บัสต์อะไรๆ เหล่านี้เป็นต้น ต้องกำชับให้เรียบร้อย
ก่อนเข้าห้องเรียน

(๕) เมื่อครูเข้าชั้น ต้องให้ทำความเคารพ มี
หน้าหน้าเป็นผู้บอกและทำให้พร้อมเพรียง เพื่อปลูก
ความเป็นระเบียบความพร้อมเพรียงให้แก่เด็ก

(๖) เครื่องเล่น เครื่องกินต่างๆ ห้ามไม่ให้เข้า
มาในห้องเรียน เด็กจะมัวเอาใจจดจ่อสิ่งอื่น ไม่ตั้งใจ
สนใจในบทเรียนของครู หนังสืออ่านเล่น หรือ
ของที่เห็นว่าเป็นสิ่งสมควร ไม่ควรอนุญาตให้เขาเข้า
มาในห้อง

(๗) สิ่งต่างๆ ที่เป็นศัตรู ความสนใจของเด็ก
เช่นเสียงต่างๆ รูปภาพต่างๆ หรือเครื่องใช้อื่นๆ
ต้องจัดเอาไว้ให้ไกล อย่าให้มัวสิ่งล่อใจของเด็กได้
การวางสอนก็จัดให้พอเหมาะแก่ชั้นของเด็ก ชั้นเล็กๆ
ก็ให้คราวละน้อยๆ แต่บ่อยๆ ครั้ง ให้เวลาพัก
น้อยๆ เด็กจะได้ไม่เบื่อ และจะได้ตั้งใจสนใจใน
การเรียน

(๘) เวลาสอนครูต้องเป็นผู้มีหัวใจ คาใจ คอย

ควบคุมชั้นให้ทั่วถึง ครูเตรียมขอบของชั้นให้ทั่วถึง
เสมอ เมื่อเห็นว่าสิ่งไหนควรเคลื่อนควรแก้ไข ต้อง
รับแก้ไขทันที แต่อย่าให้เป็นการหยุดยั้งเกินไป
ความเป็นระเบียบที่ครูจัดไว้แล้วนั้น ถ้าบังคับให้เด็ก
ทำตามโดยเด็ดขาด ก็มักจะไม่ได้ว่ากล่าวหยุดยั้ง
หรือพร่ำเพรื่อ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดชั้น

และจัดห้องเรียนได้ถูกต้อง

การจัดชั้นและห้องเรียนให้เป็นระเบียบ และถูก
ต่อนั้น ได้ประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ

(๑) ความเป็นระเบียบของห้องเรียน จะทำให้
ครูและนักเรียนมีความสุขกายสบายใจ ไม่รบกวนตา
และรำคาญใจ เป็นการถูกอนามัย ทำให้ใจคอ
ปลอดโปร่ง

(๒) จะทำให้เด็กมีความสนใจและตั้งใจในการเรียน^๕ขึ้น เมื่อใจคอปรอดปร่งมีความสุขกายสบายใจ และคิดเครื่องทำลายความสนใจต่าง ๆ ออกหมดแล้ว เด็กก็จะมี^๕ความสนใจ^๕ไม่อดคิด ไม่มองเหวงหาวนอน และไม่เมื่อหน่ายต่อการเรียน^๕ การเรียน^๕จะมีความตั้งใจ^๕สนใจในการเรียน^๕ขึ้น

(๓) เด็กจะได้ยิน ได้เห็นการสอน การอธิบายของครูได้ทั่วถึง เพราะครูได้จัดสิ่งต่าง ๆ ของชั้นไว้ถูกต้อง เป็นระเบียบอันดีไม่ติดกัน

(๔) เพื่อสะดวกแก่การสอนของครู ครูจะสอนได้ทั่วถึง สอนได้โดยความสะดวกเย็นใจ ไม่อดคิดรำคาญ การสอนของครูก็จะได้ผลมากขึ้น

(๕) ช่วยเหลือและสะดวกในการปกครองของครู ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความรู้เท่าถึงการของครูเด็กจะทำลายไม่ได้ ครูจะได้ควบคุมทั่วถึง บังคับบัญชาได้สะดวก จะได้ไม่ต้องว่ากล่าว

หุยมหิมาไม่รู้จักจบจักสิ้น

(๖) เพื่อปลูกฝังความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้
เกิดมวนในตัวเด็ก เด็กจะได้เห็นตัวอย่างและระเบียบ
อันดี คือไปจะเป็นผู้ระเบียบไม่เกิดอนทเกิดอนเวลา
การงาน บางอย่าง ครูจึงจำเป็นต้องทำให้เป็นระเบียบ
เรียบร้อยให้เป็นตัวอย่างอันดีแก่เด็ก เพื่อเป็นประโยชน์
ต่อเด็กในภายภาคหน้าด้วย อย่างดีว่าเด็กดอกรแบบ
จากครู หรือ “ครูเป็นอย่างไรเด็กก็เป็นอย่างนั้น”

บทที่ ๑๐

ว่าด้วยการตัดสินการสอน และการตรวจ

ให้คะแนนการสอน

การเรียนรู้ถึงกลวิธีสอน การเตรียมการก่อน
และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวแก่การสอนของตน เป็นแต่เพียง
วิชา คือความรู้ตามหลักวิชาเท่านั้น ยังไม่ใช่

คือประกอบการณ์ลงมือทำจริง ๆ ครูทุกคนจะต้องเรียนให้รู้ดีและสอนให้ได้ดีด้วย ในระเบียบการของโรงเรียนฝึกหัดครูท่านจึงบังคับไว้ให้นักเรียนฝึกหัดครูได้ลงมือสอนจริง ๆ เพื่อฝึกซ้อมความรู้ให้ชำนาญยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่การฝึกหัดสอนประจำชั้นและการสอนในที่ประชุม และเพื่อให้การสอนได้ผลดีมีความประสงค์ จึงต้องมีการตรวจตัดสินให้คะแนนสำหรับการฝึกหัดสอนทุกคราวไป และผู้เรียนเป็นครู ทั้ง หลาย ก็จำ เป็นจะต้อง รู้จักวิธีการตัดสินการสอนด้วย

ประโยชน์ของการฝึกหัดตัดสิน

การสอนในที่ประชุม

การทำให้มีการฝึกหัดตัดสินการสอนนั้น มีประโยชน์แก่ผู้ฝึกหัดดังนี้

๑ เพื่อฝึกซ้อมความรู้ ความเข้าใจให้แน่นนอนยิ่งขึ้น คือในเวลาตัดสินเราจะได้นำเอาความรู้ต่าง ๆ

การตัดสินใจการสอนและการตรวจ ๑๘๑

ในทางวิชาครูที่เราเข้าใจ แต่คงออกมาให้คนอื่นเห็น
และให้กรรมการในที่ประชุมวินิจฉัยว่าความรู้ความ
เห็นของเราผิดหรือถูกอย่างไร เพราะเมื่อเราออก
ความเห็นไปอย่างไรแล้ว ย่อมมีผู้คัดค้านว่า
ผิดหรือถูกอย่างไร ความรู้ความเข้าใจของเรา
ก็จะแน่นอนขึ้น.

๒ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจกว้างขวาง
และแน่นอนขึ้น ในสิ่งต่างๆ ที่ผู้สอนฯ ไปหรือแต่ง
ไปนั้นย่อมมีผู้ติหรือชมว่าผิดถูกอย่างไร เราจะได้มี
ความรู้ว่าทำอะไรผิด ทำอย่างไรถูกเพราะเหตุใด
และจะได้ถือเอาสิ่งที่ดีไว้ปฏิบัติในการสอนคราว
ต่อไป

๓ จะทำให้การสอนของเราดีขึ้น คือเมื่อเรา
ได้เห็นกลวิธีสอนต่างๆ มากเข้า และได้รู้ว่อย่าง
ไหน ถูก อย่างไหนผิด อย่างไหนดี อย่างไหนเลวแล้ว
เราจะได้จดจำเอาตัวอย่างการสอนที่ดีไปใช้ระวันใน

ถึงที่สุด การสอนของเราจะต้องขึ้น.

๔ เมื่อมีหน้าที่เป็นผู้ตัดสินจะได้รู้หลักวินัย-
ฉะ และเข้าใจตัดสินได้ถูกต้อง.

หลักวินัยในการตัดสิน

การที่จะตัดสินลงไปว่า การสอนดีหรือไม่ดี
นั้นย่อมเป็นการยาก ผู้สอนจะต้องแสดงให้เขาเห็น
ว่า ตนมีลักษณะเป็นอย่างไร เป็นผู้มีความสามารถ
และเชี่ยวชาญในกิจวิชาสอน และอาจช่วยเหลือศิษย์
ของตนได้หรือไม่ กล่าวคือเป็นผู้บังคับบัญชาได้ดี
เป็นผู้ไม่อ่อนแอ ใจกว้างหาชวนอน และเป็นผู้
มีความเมตตากรุณาแก่ เป็นผู้สามารถทำให้เด็กมี
ความเพลิดเพลินตั้งใจเรียน และเป็นผู้สามารถให้
ความรู้แก่เด็กได้ดี ถึงเท่าใดผู้สอนจะต้องแสดง
ออกมาให้เขาเห็นทั้งสิ้น.

หลักวินัยว่าครูสอนดี

การที่จะทราบได้ว่าครูสอนดีอย่างไรนั้น มี

หลักที่จะยึดถือในการวินิจฉัยดังนี้

๑. นักเรียน คิดใจความ สำคัญ ออกเองโดย
ครูไม่ต้องบอกให้ และที่นักเรียนจะคิดใจความสำคัญ
ออกเองได้นักโดย.

(ก) ใจความสำคัญต่าง ๆ ผู้สอนได้ทำให้
เป็นปัญหาที่นักเรียนจะต้องคิด และ มีทางคิดได้
(คือใช้คำถามดี เปรียบเทียบดี)

(ข) ครูได้ชี้ให้นักเรียนเข้าใจว่า ตรงไหน
เป็นใจความสำคัญที่จะต้องจดหรือจำ (ก็ทวนดี
จัดข้อความดี เปรียบเทียบได้ดี)

(ค) นักเรียนเห็นบทเรียนเป็นของง่าย และ
นักเรียนมีความพอใจ ตั้งใจเพ็ดพิณใน การเรียน
(เตรียมเรื่องดี เหมาะแก่ชั้น ใช้ถกวิธีสอนดี มีเครื่อง
ใช้เครื่องประกอบดีและพอเพียง)

(ง) ตั้งที่นักเรียนรู้นั้นครูทำให้เด็กคิดได้
เอง (คือใช้วิธีสอนดี ใช้คำถามให้เด็กคิดค้น

และตั้งกฎได้เอง)

(ง) ครูแยกแยะใจความสำคัญให้นักเรียนเข้าใจได้ดี.

(จ) ครูยกเหตุการณ์ต่างๆมาเปรียบเทียบ กับบทที่สอนนั้นให้เด็กเห็นแจ่มแจ้ง กว้างขวาง และแน่นแฟ้น

๒. ครูเตรียมหาเครื่องใช้และของจริงมาประกอบ การสอนพอเพียงแก่บทเรียน และใช้เครื่องใช้ นั้นถูกต้องและได้ผลดี.

๓. เมื่อสอนข้อสำคัญจบลง ผู้สอนได้ถาม ทวนอยู่เสมอมิให้ขาดได้

๔. ครูสอนพอเหมาะแก่ชั้นแก่เวลาดี ไม่ ยาก เกินไปและไม่มากหรือน้อยเกินไป.

๕. ครูสอนถูกต้องวิธี ดำเนินการสอนในกฎที่ดี การสอนของครูไม่กำกวมหรือเฉยช้.

๖. ใช้กระดานดำถูกต้องและสะอาดเรียบร้อยดี

การตัดสินใจสอนและการตรวจ ๑๘๕

๘. เรื่องที่จะสอนควรมีความมุ่งหมายไว้ดี พอ
เหมาะแก่ชั้นแก่วัยของเด็ก และการสอนของครูได้
ผลิตเต็มความมุ่งหมาย

๙. ครูได้เตรียม เรื่อง ที่สอน นั้น เป็นระเบียบ
และพอเหมาะแก่ความรู้ ความคิดของเด็ก.

๑๐. ครูเป็นผู้มีท่าทางพอใจเป็น ต่อ ไม่
หลุดหลิกหลุกจน พุดจาจาคฉฉ ฉียงไม่เบาและไม่
ตึงเกินควร พุดไม่ผิดภาษานิยม.

๑๑. ครูจัดชั้นและควบคุมเข้าใจดีต่อการปก
ครองดี ทำให้เด็กตั้งใจและเข้าใจในบทเรียน.

หลักที่จะวินิจฉัยว่าสอนไม่ดี

หลักที่จะวินิจฉัยว่าครูสอนไม่ดีนั้น ก็คือครู
ดำเนินการสอนตรงกันข้ามกับวิธีสอนที่ดีที่ได้กล่าว
มาแล้ว และนอกจากนั้นยังมีเหตุได้อีกหลาย
อย่างคือ.

๑. สอนอย่างเร่งรีบก็อง คือใช้เร่งรีบตึงเกิน

ไป และการสอนเป็นการบอกและถาม ไม่มีการ
แยกแยะ คำถาม ไม่มีการถามนำและถามเปรียบเทียบ

๒. สอนอย่างปราชูก คือครูพูดอธิบายคน
เดียว ทำให้เด็กงงวงเหงาหาฉนวน และไม่ตั้งใจ
ไม่เพลิดเพลิน.

๓. สอนไม่คิดค้อย คือ^๕เนื้อหาความหรือหัวข้อ
ที่สอนไม่คิดค้อยอันลงมาเป็นทอด ๆ จัดลำดับหัวข้อ
ไม่ดี ใจความของเรื่องก้ำก๋ายกัน

๔. สอนนอกเรื่อง คือ^๕มีความมุ่งหมายไว้
อย่างหนึ่ง แล้วครูสอนไปเสียอีกอย่างหนึ่ง คือ
สอนไม่ตรงตามบันทึกการสอนโดยเหตุที่ไม่จำเป็น.

๕. สอนตัวบุคคล หรือสอนเฉพาะ การ
สอนไม่ทั่วถึง เช่นสอนแต่เด็กที่นั่งข้างหน้า หรือ
เด็กที่ยกมือ นอกนั้นจะเป็นอย่างไรครูไม่เอาใจใส่

๖. สอนเกินส่วน คือพูดเป็นน้ำท่วมทุ่ง ซัก
ตัวอย่างโน้นนิด ซักตัวอย่างนี้หน่อย จนไม่รู้^๕ว่าเรื่อง

การตัดสินใจการสอนและการตรวจ ๑๘๗

สำคัญอยู่ที่ตรงไหน เด็กจะจับใจความสำคัญไม่ได้

๗. ด้อยอย่างคาดคิด คือไม่นึกถึงความรู้
เก่าของเด็ก ครูนึกว่าเด็กมีความรู้มาเต็มทุกอย่าง
แล้ว ด้อยอย่างขาดๆ เกินๆ

๘. ด้อยอย่างเครื่องจักร คือสอนเร็วเกินไป
เร่งเกินไป ใช้คำถามไปแล้วเด็กยังไม่ได้คิดได้ตอบ
ก็เปลี่ยนคำถามใหม่เรื่อยไป หรือใช้คำถามตอ้งงำ
ที่ไม่ให้เด็กใช้ความคิด เพื่อให้เด็กตอบได้ง่ายๆ
โดยไม่ต้องคิด

๙. ด้อยผิดกฎ คือสอนผิดกฎของการสอน
ที่ดี เช่น ให้เด็กบอกในสิ่งที่ไม่ควรถาม หรือบอก
ก่อนแล้วจึงทบทวน หรือสอนให้เด็กตอบแตกต่างกัน
เป็นต้น

ข้อที่ควรปฏิบัติในการตัดสินใจการสอน

ในเวลาตัดสินใจสอนควรปฏิบัติในข้อเหล่านี้คือ

๑. คอยดูทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนจดวิธีสอน
การใช้เครื่องใช้การปกครอง ฯลฯ เพื่อจะได้วินิจฉัย
ได้ถูกต้อง.

๒. สิ่งทีควรคิดของคิ สิ่งทีควรชมก็ชม อย่าให้สิ่งทีผิดสำคัญต่าง ๆ หลงหลุมหลงตาไปได้.

๓. ถ้าเห็นว่าสิ่งไหนควรติ หรือใช้ไม่ได้ ต้องบอกเหตุผลว่าผิดอย่างไร และชมทหรือชวชทีถูกให้ผู้สอนเห็นและเข้าใจชัดเจนด้วย.

๔. สิ่งทีชมทงให้ลายทกถ้าวชน ต้องชแจงเหตุผลให้ผู้สอนผู้ฟังรู้ด้วยว่าดีอย่างไร.

๕. คำตัดสินต้องบ่งถึงใจความสำคัญ อย่าพูดอ้อมค้อม และต้องแจ้งเหตุผลในคำตัดสินให้ชัดเจน

๖. ในเจตาคัดสินต้องใช้แบบฟอร์มทุกคราว เพื่อจะได้บันทึกข้อความและตรวจสอบในการตัดสิน.

แบบฟอร์มตัดสินการสอนในที่ประชุม

แบบฟอร์มตัดสินการสอนในที่ประชุมนี้ หาสมุดขนาดกระต่ายฟุ่ดส่แก่ปมา๑เล่ม หรือใช้กระต่ายฟุ่ดส่แก่ปเย็บเข้าเป็นสมุดก็ได้ แล้วค้ตารางไว้เมื่อกถึงคราวตัดสินการสอนก็นำไปใช้ได้ทีเดียว ดังตัวอย่างต่อไปนี้.

การตัดสินการสอนและการตรวจ ๑๘๕

ตัวอย่างแบบฟอร์มตัดสินการสอน

ครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อผู้สอน.....เรื่องที่สอน.....สอนชั้น.....เวลา.....

จำนวนนักเรียน.....คน

ตั้งเข้ข้อ	เนื้อเรื่อง	วิธีสอน
เตรียม	(เรื่องอะไร?)	ครูดำเนินการสอน อย่างไร?
ส่วน	(ตั้งใจความใน ชั้นย่อ)	
ทวน	(ครูทวนคอบไหน และเปรียบเทียบ กับอะไร)	
ย่อ	(เขียนใจความที่ครู ย่อบนกระดานดำ)	
ใช้	(เขียนคำถามใน ชั้นใช้)	

(ตารางผลวิเคราะห์ของสมุดและควรใช้เต็ม
หน้า เพื่อพอแก่ข้อความ)

ความเห็น

เมื่อได้ศึกษาร่างไว้ หน้าข้าง ซ้าย ของ สมุดแล้ว
หน้าข้างขวาสำหรับจดความเห็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
ได้ ถ้าไม่หมดก็ใช้หน้าต่อไปอีก ความเห็นที่จะ
ของบันทึกนั้นคือ

เครื่องใช้

๑. กระดานดำ (ครูใช้ถูกต้อง ถบสะอาด
การเขียน มรรยาทในการเขียน และข้อความที่
เขียนเป็นอย่างไร)

๒. รูปภาพ-แผนที่ (มีหรือไม่ ครูนำแผน
ที่อะไรมาแสดงบ้าง ถูกต้องดีและได้ผลเป็นอย่างไร)

๓. ของจริงและการใช้ของจริง (หาอะไรมา
บ้าง ของที่หามาขึ้นพอเพียงหรือไม่ ใช้ถูกต้อง
ได้ประโยชน์หรือผลอย่างไร)

ครู

๑. ท่าทาง. (เป็นอย่างไร เสียอย่างไร ดี

อย่างไร.)

๒. ภาษาและเสียงพูด (ชัดเจน เสียงพอ
เหมาะ ผิดถูกต้องไหน ควรแก้ไขอย่างไร)

๓. คำถาม (เป็นคำถามชนิดไหน ใช้คำ
ถามผิดถูกอย่างไร)

๔. วิธีสอนวิธีอธิบาย (ดีหรือไม่ดี เป็น
การสอนชนิดไหน อย่างไร)

๕. ความรู้ในเรื่องที่สอน (ครูเข้าใจเรื่อง
นั้นดี กว้างขวาง หรือผิดถูกอย่างไร)

๖. การปกครอง (ครูตั้งใจปกครอง และ
เด็กเรียบร้อยอย่างไร)

๗. บทเรียนที่สอน (เตรียมมาดี พอเหมาะ
ยากง่ายเกินไป ควรเพิ่มเติม และควรแก้ไขอย่าง
ไรบ้าง)

๘. การทบทวน (สอนทบทวนหรือเฉพาะเด็ก
ยากมีข้อบกพร่อง)

๙. ผลของการสอนที่นักเรียนได้รับ (นักเรียนได้รับผลอย่างไร ได้รับความรู้ใหม่ตรงไหน ดังเกิดจากชั้นเปรียบเทียบชั้นใช้)

๑๐. การใช้เวลา (พอเหมาะ หมดก่อน เวลา หรือเกินเวลา เพราะอะไร)

นักเรียน

๑. ความรู้เก่า
๒. ความรู้ใหม่ โดยมากเกิดจากการสอน
๓. ความตั้งใจ ของครู ดังเกิดได้ในเวลา
๔. ความพอใจ เด็กตอบคำถามของครู
๕. ความไหวพริบ ในชั้นต่าง ๆ

ความเห็น ของที่ประชุม

๑. ครู ก. .... เห็นว่า ....
๒. ครู ข. .... , , ...
๓. ครู ค. .... , , ...

หมายเหตุ

๑. ในตารางแบบฟอร์มนี้ ตารางแบบฟอร์ม
ควรเอาไว้หน้าข้างซ้ายของสมุด คัดต้นคราวหนึ่งก็
ใช้ตารางหนึ่ง และควรตัดตารางให้เต็มหน้าเพื่อจะ
ได้จัดข้อความต่างๆ หมด และทำดังนี้

(ก) ช่องตั้งเขปข้อ คือลงตามลำดับชั้น
ทั้ง ๕ คือ เตรียม ดอน ทวน ย่อ ใช้

(ข) ช่องเนื้อเรื่องนั้น สำหรับจิตใจความ
ของชั้นต่างๆ ชั้นเตรียม นั้นบอกว่า ครูสอน
เรื่องอะไร ชั้นดอนนั้น ให้ดูจิตใจความสำคัญของ
เรื่องที่ครูเขียนย่อลงไปในกระดานดำ ลงไปตาม
ลำดับจนสิ้นเชิง ชั้นทวนหรือเปรียบเทียบเขียน
คำถามทวนหรือ คำถามเปรียบเทียบของครูลงไป
ว่าครูได้เปรียบเทียบอย่างไร? ชั้นย่อนั้นเขียนเอา
ใจความสำคัญที่ครูย่อ หรือเมื่อได้เขียนไว้ในชั้น

ตอนแล้วกับบอกว่า “ตามเนื้อเรื่องในชั้นตอน” เท่านั้นก็พอ. ชั้นใช้นั้นเขียนคำถามตอบของครูลงไปทุกคำถาม.

(ค) ข้อของวิช่ตอนนั้น ให้ตัววิช่ตอนชั้นต่างๆ ของครูตามลำดับชั้นไว้ย่อๆ ว่าชั้นไหนครูดำเนินการสอนท่านของไหน ใช้วิช่ตอนและเครื่องใช้อย่างไร ไม่จำเป็นต้องให้เดาคำถามของครูและคำตอบของเด็กลงไป เป็นแต่เพียงบอกวิช่ตอนวิช่อธิบายของครูลงไปว่าสอนอย่างไร ดำเนินการสอนท่านของไหน ใช้เครื่องมือของจริงอะไร? ต้องคอยดูวิช่ตอนของครูไป แล้วคอยสรุปความให้ลงไปทุกชั้น

๓. ความเห็น หมายถึงความเห็นของเราผู้

ตัดสิน ก็คือตามหัวข้อต่างๆ ที่มีอยู่ในแบบฟอร์มนั้น เช่น เครื่องใช้ ครู นักเรียน ตามลำดับ ให้บอกความเห็นตามที่เราได้สังเกต ว่าดีเลวมีเหตุผลอย่างไร เขียนไว้ย่อๆ พอได้ความ ข้อไหน

การตัดสินใจการสอนและการตรวจ ๑๕๕

เรามีความเห็นอย่างไรก็ต้องโน้ตลงไว้ที่เดียว. ทั้ง
ที่ควรคิดและควรชม เมื่อเวลาแสดงความเห็นให้
ผู้สอนฟังต้องพูดให้ละเอียด. ข้างเหตุผลในสิ่งที่
คิดชมอย่างชัดเจน. และบอกที่ถูกต้องให้ด้วย.

๓. ความเห็นที่ประชุม ความเห็นที่ประชุม
นั้นหมายถึงความเห็นของครู หรือกรรมการผู้ค
ัดสินชาติ เมื่อผู้ตัดสินชาติหรือผู้รวบยอดความ
เห็นอย่างไรในการสอน. ได้อธิบายให้ผู้สอนผู้ค
ัดสินฟังแล้ว ก็ควรโน้ตข้อความที่คิดชมนั้นไว้ให้
ชัดเจน. ขอนเป็นข้อสำคัญที่เราจะได้ยึดถือไว้เป็น
หลักปฏิบัติในการสอนคราวต่อไป เพื่อให้การ
สอนดีขึ้น.

ผู้หน้าที่เป็นกรรมการตรวจตัดสินการสอน
ในที่ประชุม ควรอธิบายให้ผู้ถูกตัดสินฟังเป็นพิเศษ และ
ให้ผู้ถูกตัดสินครั้ง ๒ ครั้ง. แล้วเก็บเอาผู้ตัดสินของ
ผู้ถูกตัดสินมาตรวจตราแก้ไขแนะนำ. ผู้ตัดสิน ๒ ครั้งก็

จะเข้าใจและทำได้ขึ้น.

การตรวจการสอนและการให้คะแนน

การฝึกหัดสอนที่จะให้ ได้ประโยชน์และเป็นไป ตามความประสงค์นั้น ต้องอาศัยการตรวจตราทั กทั้งของผู้นั้นที่ กับต้องมีการให้คะแนนด้วย เพื่อ ให้ผู้สอนตั้งใจและสอนให้ดียิ่งขึ้น ครูทุกคนจึงควร ทราบไว้ว่าผู้ให้ คะแนนเขาใจได้ตรวจตราในข้อใด บ้าง เพื่อจะได้ระวังและปฏิบัติให้ถูกต้องเพื่อหวัง คะแนนดี. กับเมื่อมีหน้าที่จะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องด้วย

๑. การสอนในที่ประชุม

การสอนในที่ประชุมเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะ เป็นการสอนที่ต้องแสดงความรู้ ความสามารถในเชิง สอนให้ผู้อื่นเห็นอย่างเต็มที่ ผู้สอนจึงต้องเตรียม พร้อมทุกอย่าง เพื่อหวังจะให้การสอนของตัวดี ที่สุด ในโรงเรียนฝึกหัดครูต่างๆ จึงควรถือเขาเป็น สำคัญ ให้ครูและนักเรียนฝึกหัดสอนได้เห็นทั่วกัน

การตัดสินการสอนและการตรวจ ๑๕๗

เพื่อจะได้ช่วยกันหักท้วงและชมเชย และเพื่อจะได้
รู้ว่าอะไรดี อะไรถูก จะได้จดจำเอาวิธีสอนที่ดีไปใช้
การสอนคราวต่อไปก็จะได้ดียิ่งขึ้น.

หลักของการวินิจฉัยให้คะแนนสอนที่ประชุม

ตามทกกระทรวงธรรมการ ได้วาง หลักไว้ ดังนี้

ค.อ.

๓. ลักษณะของผู้สอน   ลักษณะของผู้สอน

๕ น คะแนนเต็ม ๒๐ คะแนนและวินิจฉัยจาก.

ก. กิริยาท่าทางของผู้สอน

ข. ภาษาและเสียงพูด.

ค. ความรู้ของครูในเรื่องที่สอน.

ฆ. การจัดชั้นและการปกครอง.

เมื่อครูทำได้ทุกอย่างก็ได้คะแนน ๒๐ ถ้าไม่ค
ก็ลดลงตามส่วน เป็น ๑๘-๑๖-๑๔ ฯ ตามลำดับ.

๒. วิธีสอน   วิธีสอน คะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน

และวินิจฉัยในข้อต่อไป.

ก. คำถาม.

ข. การใช้กระดานดำ.

ค. เครื่องใช้และการใช้เครื่องใช้.

ฆ. การใช้เวลา.

ง. ดอนได้ตรงตามนัดการดอน หรือไม่-
ตรงเพราะเหตุไร เมื่อขอเหล่านทำได้อีกดองเรียบ
รียดกให้คะแนน ๓๐ ถ้าไม่ดกดลงตามดอง.

๓. ผลของการดอนทนนักเรียนได้รับ ผลของ
การดอนทนนักเรียนได้รับ หมายความว่านักเรียนได้
รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ครูดอนนั้นได้ดเพียง
ไร ถ้านักเรียนได้รับความรู้และเข้าใจซิมซาบด
เพียงไร ก็วินจณัยและให้คะแนนเพียงนน ซอนคะแนน
เต็ม ๓๐ เมื่อไม่ดกดลงตามดอง

๔. คะแนนบันทึกการดอน การบันทึกการ
ดอนคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน เมื่อทำไม่ได้ดกดลง
ตามดอง.

การตัดสินการสอนและการตรวจ ๑๕๕

รวมคะแนนเต็มทุกแผนกเป็น ๓๐๐ คะแนน เมื่อผู้สอนได้คะแนนในข้อไหนเท่าใดก็เขารวมกันเข้าเป็นคะแนนที่ได้จริง และคะแนนนี้เก็บไว้รวมกับคะแนนตอนประจำชั้นเรียกว่า “คะแนนการสอบ”

หลักของการตรวจวินิจฉัยให้คะแนนบันทึกการสอน

การบันทึกการสอน อย่างพิสดารเป็นของสำคัญ ผู้ตรวจให้ คะแนนจะตรวจตราในสิ่งต่อไปนี้

๑. ทำแบบฟอร์มถูกต้องทุกอย่าง ทำได้สะอาดเรียบร้อยเป็นระเบียบ ไม่ผิดพลาดตกหล่นใดอะเทอะ หรืออย่างไร?

๒. ผู้สอนมีความมุ่งหมายอย่างไร? ตั้งความมุ่งหมายไว้อย่างง่ายพอเหมาะแก่ชั้น และ อายุของเด็กหรือไม่ (ความมุ่งหมายนั้นควรตั้งให้พอเหมาะแก่ชั้นแก่เวลา ความมุ่งหมายของบทเรียนนี้เป็นของสำคัญมาก เรื่องต่างๆ อาจจะสอนได้แต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นสูง ผิดแต่ความมุ่งหมายว่าอยากจะให้รู้ ง่ายเพียงไร

เท่านั้น ก่อนจะตั้งความมุ่งหมายต้องนึกถึง ชน
อายุของเด็ก นึกถึงเวลาและประเภทของนักเรียน
ด้วย.)

๓. ตรวจดูเนื้อเรื่องว่าตรงกับความมุ่งหมาย
หรือไม่ เมื่อใดตั้งความมุ่งหมายไว้อย่างไรแล้ว
ได้บันทึกให้ถูกต้องตรงกับความมุ่งหมาย หรืออย่าง
ไร.

๔. เรื่องที่สอนนั้น บันทึก ได้ถูกต้อง หรือไม่
ครุมีความรู้ในเรื่องนั้นผิดถูกอย่างไร และบันทึก
ได้ละเอียดถูกต้องอย่างไรบ้าง.

๕. เรื่องที่สอนผู้สอนได้เตรียมเครื่องใช้อะไร
มาบ้าง มีเครื่องใช้เครื่องประกอบที่จะแต่งตั้งให้เด็ก
เห็นในเวลาสอนเป็นอย่างไร มักถวีสอนและถาม
นำเปรียบเทียบดีหรือไม่

๖. เรื่องที่จะสอนผู้สอนได้จัดมาเป็นระเบียบ.
เป็นลำดับ เหมาะแก่ความรู้ของเด็กที่จะเข้าใจและ

จดจำได้แต่เพียงไร.

๘. ตรวจดูความผิดพลาดอื่น ๆ เช่นการตก
หล่น การส่งปรก การใช้ภาษาผิด และการผิด
เด็ก ๆ น้อย ๆ อื่น ๆ.

๒ สอนประจำชั้นหรือฝึกหัดสอนประจำวัน

ตามระเบียบการของโรงเรียนฝึกหัดครู นัก-
เรียนฝึกหัดครูทุกคนจะต้องสอนในที่ประชุม และ
ฝึกหัดสอนประจำชั้นในโรงเรียนที่ เข็ ถือได้อีกด้วย
เป็นเวลา ๑ เดือน เพื่อให้เกิดความรู้และความชำ-
นาญในการสอน และเพื่อจะให้ ได้ผลดียิ่งขึ้นจึง
ต้องมีการตรวจให้คะแนนไว้ด้วยทั้งสองแผนก.

ผู้ดูแลการสอนของนักเรียนฝึกหัดสอนนั้น เป็น
หน้าที่ของครูประจำชั้น และครูใหญ่ของโรงเรียนที่
นักเรียนฝึกหัดครูไปสอน กับเป็นหน้าที่ของครูใน
โรงเรียนฝึกหัดครูจะต้องไปตรวจตราอีกด้วย เพื่อ
ให้คะแนนการสอนนั้นยิ่งขึ้น.

สิ่งที่จะต้องตรวจตราและให้คะแนนนักเรียนสอน

๑. การปกครอง ให้สังเกตและตรวจดูว่า

ก. ทั้ง ในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนผู้สอนได้เอาใจใส่ ตักเตือน นักเรียนที่ทำผิดระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง และคำแนะนำของครูหรืออย่างไร? เด็กเรียนเรียบร้อยหรืออย่างไร?

ข. คำสั่ง ผู้สอนได้ ใช้ คำสั่ง ถูกต้อง หรืออย่างไร? และเมื่อได้ ใช้คำสั่งหรือบอกเล่าไปแล้ว ได้ สังเกต ตรวจตราให้เด็กทำตามคำสั่งนั้นหรือไม่ และเด็กเชื่อฟังคำสั่งหรือเปล่า.

ค. ผู้สอนแต่งตั้งนักเรียนเรียบร้อย ทำตัวเป็นดั่งว่าผ่านเยยเด็กเชื่อฟังคำสั่ง และเคารพยำเกรงหรืออย่างไร รู้จักจัดสิ่งต่างๆ ที่เป็นเครื่องช่วยในการปกครองได้ถูกต้องหรือไม่ ผลของการปกครองบังคับบัญชาเป็นอย่างไร?

๒. การสอนและวิธีสอน ให้สังเกตและตรวจตรา
ในสิ่งเหล่านี้ คือ.

ก. เมื่อสอนบทเรียนใหม่ ผู้สอนได้
ถามเปรียบเทียบให้เด็กเข้าใจกว้างขวางหรืออย่างไร
ความรู้ใหม่ ที่สอนคิดคํ่ากับความรู้เก่าหรือเปล่า
เด็กเข้าใจในเรื่องที่สอนได้ดีเพียงไร.

ข. เมื่อสอนบทเรียนใดแล้ว ได้ตั้งแบบฝึก
หัดให้เด็กทำจนมีความชำนาญหรือเปล่า หรือสอน
บทใหม่ทับถมไปทีเดียว.

ค. ก่อนจะให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ได้สอน
ให้นักเรียนเข้าใจมาก่อนหรือเปล่า

ง. เมื่อสอนบทเรียนที่ต้องใช้ ความ สังเกต
มาก เช่น คัดลายมือ และวาดเขียน เป็นต้น ผู้สอน
ได้เอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนมากน้อยเพียงไร.

จ. ผู้สอนใช้กระดานดำถูกต้อง สะอาด
เรียบร้อย เขียนหวัดเกินไปหรือจะแจ้งอย่างไร.

จ. บทเรียนที่ควรใช้เครื่องใช้ต่างๆ เช่น รูปภาพ แผนที่ และของจริงเหล่านั้น ผู้สอนได้ทำมาหรือเปล่า และได้ให้เครื่องใช้ของจริงเหล่านั้นถูกต้องและได้ผลเพียงไร.

ฉ. ผู้สอนได้ช่วยเหลือเด็กที่โง่ ทึบ ให้มีคำตอบของไว้นหรือเปล่า.

ช. การสอนทั้งหลาย ผู้สอนได้ตั้งใจสอนสอนถูกต้อง ถูกวิธี และอธิบายเปรียบเทียบให้เด็กเข้าใจกว้างขวางหรือไม่.

๓. การเตรียมการสอน ตรวจตราในสิ่งต่อไปนี้

ก. ผู้สอนได้เตรียมการสอนมาเสมอ ตรงตามตารางสอน เหมาะแก่ชั้นแก่เวลาหรือไม่.

ข. ผู้สอนได้เตรียมการสอนตามหลักสูตรที่ได้แยกออกเป็นรายเดือนรายสัปดาห์ เพื่อให้การทันและครบตามหลักสูตรหรือไม่.

การตัดสินใจการสอนและการตรวจ ๒๐๕

ค. บทเรียนที่เตรียมมานั้น ได้เตรียมมาโดยละเอียดถูกต้องเรียบร้อย ใช้ความพิถีพิถันและตั้งใจให้เห็นว่าจะเป็นผู้ตั้งใจสอนจริงอย่างไรบ้าง.

ข. ผู้สอนได้สอนตามที่เตรียมมาหรือไม่.

๔. สมุคบัญญัติต่างๆ

ก. การใช้สมุคบัญญัติเรียกชื่อ และบัญญัติอื่นๆ ที่มอบหมายให้ทำ ถูกต้องและสะอาดเรียบร้อยดีหรือไม่อย่างไร.

ข. นอกจากรู้จักทำบัญญัติเรียกชื่อแล้ว ผู้สอนมีความรู้ในบัญญัติอื่นๆ อีกบ้างหรือไม่.

๕. เวลาทำงาน

ผู้สอนมาตรงเวลาหรือไม่ มาสาย หรือไม่ ขาด อย่างไรบ้าง.

ตัวอย่างแบบฟอร์ม รายงานนักเรียนฝึกหัดสอน

ชื่อผู้สอน ..... ดัชนีชน .....
 ชื่อเด็ก ..... เดือน ..... พ.ศ. ....
 ชื่อเด็ก ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ความเห็นของครูใหญ่.

ความเห็นของครูประจำชั้น

๑. การปกครอง

ก. ในเวลาเรียน

(ในข้อต่างๆ เหล่านี้ครูใหญ่มีความเห็นอย่างใดก็ลงไว้ และให้คะแนนกำกับไว้ด้วย)

ข. นอกเวลาเรียน ๒๐ คะแนน

ค. คำสั่ง

๒. การสอน

ก. วิชาสอน ๑๐ คะแนน

รวมคะแนนที่ได้..... คะแนน ลงนาม ..... ครูใหญ่	ข. คำถาม ๓๐ คะแนน ค. ทำทาง ๓๐ ” ข. เครื่องใช้ ๓๐ ” ๓. การเตรียมการสอน
	ก. เตรียมเล่มข้อหรือไม่ } ๒๐ คะแนน ข. เตรียมคหวัตถุ } ๒๐ ค. สอนตามที่เตรียมมา } ๔. สมุดบัญชีต่างๆ
	ก. การใช้ } ๓๐ คะแนน ข. ความรู้ }

๕. เวลาทำการ

มาทัน	เวลา	
กลับก่อน	”	
มาด้าย	”	๓๐ คะแนน
บวช	”	
ขาด	”	
รวมคะแนนที่ได้จริง		คะแนน
ตงนาม		ครูประจำชั้น

ความเห็นของผู้รวบรวม หรือครูผู้ตรวจการตงนาม .....

รวมคะแนนที่ได้จริง .....

ตงนาม .....

หมายเหตุ

๑. คะแนนเต็ม ๓๐๐ คะแนน เฉลี่ยให้ตามข้อ
ต่างๆ ในตาราง.

๒. ครูประจำชั้นเป็นผู้ทำตารางนี้ นักเรียน
คนหนึ่งไปสอบคราวหนึ่งๆ ก็ทำรายงานทุกครั้งด้วย
ลงความเห็นและให้คะแนนไว้ทุกข้อ แล้วรวมคะแนน
เสนอครูใหญ่

๓. ครูใหญ่ตรวจตรา และมีความเห็นใน
ข้อไหนอย่างไรก็ลงไว้ แล้วให้คะแนนที่ได้กำกับ
ไว้ด้วย

๔. ส่งหมายและรายงานนี้ ให้ครูใหญ่หรือ
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครู หรือผู้ตรวจการ
สอนในโรงเรียนฝึกหัดครู เพื่อจะได้ตรวจลงความ
เห็นและให้หมายตามที่ได้ไปตรวจพบ.

๕. แล้วเฉลี่ย คะแนนที่กรรมการให้ทั้งหมด

เป็นคะแนนที่ได้จริง เก็บคะแนนนั้นไว้ในเวลาสอบ
ได้ รวมกับคะแนนตอนที่ประชุมเรียกว่า “คะแนน
การสอบ”

ข้อที่ควรระวัง ผู้ตรวจการสอบ เมื่อเห็นครูหรือนักเรียนผิดที่ตัดสิน ดอนผิด หรือมีข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่จะต้องว่ากล่าวตักเตือน อย่าได้ตีหรือตักเตือนต่อหน้านักเรียน เพราะจะมีชื่อเสียงเสียหายลดอย่างเช่น

๑. จะทำให้ครูผู้สอนหมดอำนาจ จะสอนและปกครองชนต่อไปอีกลำบาก.

๒. เด็กจะถูกครูผู้สอน จะไม่เชื่อในความรู้อะและความสามารถของครู จะไม่ตั้งใจเรียนและไม่เชื่อฟัง ไม่อยู่ในอำนาจปกครองบังคับบัญชา หรือ

๓. ครูผู้สอนจะประหม่า ความมีอายเด็กอายผู้สอนจะสอนต่อไปลำบาก.

ทางที่ถูก ควรเรียกครูผู้สอนไปที่ห้องครูใหญ่

การตัดสินใจการสอนและการตรวจ ๒๑๑

หรือห้องอื่น ๆ ที่ไม่มีเด็กและไม่มีคนรู้เห็น แล้ว
จึงค่อยคัดเตือนแนะนำให้แก่ วิชาชอบกพร่องต่าง ๆ จะ
เป็นนอกเวลาเรียนหรือในเวลาเรียนก็ได้ ถ้าเรื่อง
ที่กำลังสอนอยู่ หรือสิ่งที่กำลังทำอยู่ ผิดสำคัญจะ
เรียกไปคัดเตือนสั่งสอนในเวลานั้นก็ได้.

บทที่ ๑๑

ว่าด้วยการปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน และการตรวจสมุดทำการของเด็ก

ท่าทาง ของครูช่วย ในการ สอนบทเรียนได้มาก
ถ้าหากครูมีตั้งท่าทางดี และเป็นคนเอาการเอางาน
จริง ๆ แล้ว เด็กก็จะเอาการเอางานด้วย ทั้งจะ
นำบทเรียนของครูไปตั้งใจจดหมายได้ โดยเร็ว ครู
จึงควรเอาใจใส่ให้มากเพื่อให้การสอนการเขียนได้รับ

ผลดังนี้ ^{๕๕} สิ่ง^{๕๖}ที่^{๕๗}เกี่ย^{๕๘}ว^{๕๙}แก่^{๖๐}ตัว^{๖๑}ครู^{๖๒}ที่^{๖๓}ครู^{๖๔}ควร^{๖๕}ป^{๖๖}ฏิ^{๖๗}บัติ^{๖๘}ให้^{๖๙}
^{๗๐}ถูก^{๗๑}เพ^{๗๒}ื่อ^{๗๓}ช^{๗๔}วย^{๗๕}เห^{๗๖}ล^{๗๗}ือ^{๗๘}ใ^{๗๙}การ^{๘๐}ด^{๘๑}อ^{๘๒}น^{๘๓}บ^{๘๔}ท^{๘๕}เร^{๘๖}ียน^{๘๗}น^{๘๘}น^{๘๙}ค^{๙๐}อ^{๙๑} :-

๑ กิริยาท่าทางของครู.

๒ ภาษาและเสียงพูด.

๓ ที่ยืนในเวลาสอน.

๔ การเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนในเวลาเรียน.

๑ กิริยาท่าทางของครู

๑ ต้องแต่งตัวให้สะอาดเรียบร้อย เพื่อให้
 เป็นตัวอย่างแก่เด็ก และเพื่อให้เด็กเคารพยำเกรง.

๒ ต้องทำตนให้เป็นสง่าผ่าเผยของอาจกล้าหาญ
 ไม่หกลุกหลิกหลุกจน ไม่เงื่องหงอยง่วงเหงาหาวนอน

๓ ต้องทำตัวให้เป็นผู้ใหญ่ สัมกับฐานะที่
 ตนเป็นครู ไม่เล่น กับเด็กจน กลายเป็น ฉันทเพื่อน
 ต้องเล่นอย่างฉันทผู้ใหญ่

๔ ต้องเป็นผู้มีความอดทน ใจคอหนักแน่น
 รู้จักอดกลั้นความโกรธต่างๆ ต้องแสดงความ

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๑๓

อดทนต่อการงานต่างๆ ให้เด็กเห็น

๕ ต้องเป็นผู้แสดงความต้องการในการสอนและ
การงานทั้งปวง ไม่ปล่อยให้เวลาของเด็กเสียไป
โดยไร้ประโยชน์

๖ ต้องแสดงตนว่าเป็นผู้สนใจเกี่ยวกับ
เด็ก มีความรักและสงสารเด็ก รู้จักความยาก
ง่ายของเด็ก รู้จักสุขทุกข์ของเด็ก อยากจะ
ช่วยเหลือเด็กให้เป็นคนดีจริงๆ.

๒ ภาษาและเสียงพูด

๑ ครูต้องใช้คำพูดให้ถูก ต้องตามภาษานิยม
เช่นกินน้ำ ดื่มน้ำ กุ้งของกุ้งเต่า ใต้หมวกดำรวม
หมวก ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ครูต้องใช้คำพูดให้ถูกต้อง

๒ คำพูดของครูพยายามใช้ภาษาง่ายๆ ให้
เด็กเข้าใจได้ง่ายๆ อย่าใช้คำหรือประโยคที่เคลือบ
คลุม และผิดไวยากรณ์.

๓ คำพูดของครูต้องอ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย

ไม่พูดจาโอ้อวด ไม่พูดคำหยาบหรือคำแสดงหุนหัน
ถึงแม้ว่าเด็กพูดจาไม่สุภาพก็ต้องรับแก้ ไรทันที
ไม่ปล่อยปละละเลย.

๔ อย่าพูดเร็วหรือช้าเกินไป ต้องให้พอเหมาะ
ให้เด็กได้ยินได้ฟังโดยถนัด ถ้าพูดเร็วเกินไปจน
ตนเด็กจะฟัง ไม่ได้ศัพท์ ไม่ได้คิด และไม่รู้่ว่าตรง
ไหนสำคัญและไม่สำคัญ ถ้าพูดช้าเกินไปเด็กจะเบื่อ

๕ ครูพยายามเปล่งเสียงให้ดี ให้พอเหมาะ
แก่ชั้นและจำนวนผู้ฟัง อย่าให้เบาเกินไปหรือดัง
เกินไป ถ้าเบาเกินไปเด็กจะได้ยินไม่ทั่วไม่ถนัด ถ้า
ดังเกินไปก็จะรำคาญแก่ชั้นที่อยู่ใกล้เคียง และ
นำหนักของคำพูดของครูจะมีค่าน้อย เพราะเด็ก
ชินเสียแล้ว.

๖ ครูต้องรู้จักผ่อนเสียง คือเมื่อถึงที่สำคัญ
ต้องเปล่งเสียงให้หนักและดังขึ้น ที่ไม่ค่อยสำคัญ
ก็ทำเสียงให้เบาลงหน่อย การรู้จักผ่อนเสียงของ

การปฏิบัติตัวครูในเวลา สอนบทเรียน ๒๑๕

ครู^๕เป็นประโยชน์แก่การ^๕สอนบทเรียน^๕มาก คือใน
ระหว่างที่ครู^๕เปลี่ยน^๕เตียงนั้นจะทำให้^๕เด็ก^๕แปลกใจ จะ
ได้^๕ตั้งใจ^๕และสนใจ^๕ในบทเรียน^๕มากขึ้น และเด็กจะ
รู้^๕ด้วยว่าตรงไหนเป็นที่^๕สำคัญ^๕ของบทเรียน^๕.

๗ พูดให้^๕ชัดถ้อยชัดคำ ถูก^๕ต้องตาม^๕ระดับ
พญชนะและวรรณยุกต์.

๘ คำพูดของครู^๕ต้องให้^๕เด็ดขาด ไม่^๕เหวอะ
เหวตะกลอน^๕แสดงให้^๕เป็นที่^๕เชื่อถือ^๕ได้^๕เสมอ เด็กจะ
ได้^๕เคารพยำเกรง และเชื่อ^๕ถ้อยฟัง^๕คำ^๕มากขึ้น.

๓ ทยืนในเวลาสอน

๑ ครู^๕ต้องยืน^๕ที่หน้าชั้น^๕เสมอ เวลาจะพูดจะ
อธิบายอะไร^๕ต้องมายืน^๕ที่หน้าชั้น^๕ และมอง^๕ดูชั้น^๕ให้
ทั่วถึง เพื่อ^๕เด็กจะ^๕ได้เห็น^๕ได้ยิน^๕ทั่วๆ กัน

๒ ยืนให้^๕ห่างจาก^๕โต๊ะทำงาน^๕ของเด็ก^๕ประมาณ

๓ วา ถ้ายืนชิด^๕โต๊ะ^๕นักเรียน^๕เกินไป เด็ก^๕ที่อยู่
ใกล้ๆ จะ^๕กระดากและรำคาญ ทำ^๕การงาน^๕ไม่^๕ค่อย

ตะคอก หรือเวลาครูพูดครูอธิบายเสียงของครูจะ
ข้ามหัวเด็กที่อยู่ใกล้ ๆ นั้นไป เด็กจะได้ยินไม่ถนัด.

๓ ย้ายที่นั่งกระดานดำ เด็กจะมองกระดาน
ดำไม่ถนัดจะเกิดความรำคาญ ถ้าครูจำเป็นต้อง
ใช้ต้องเขียนกระดานดำบ่อยๆ ให้ยืนข้างซ้ายกระ
ดานดำ.

๔ ครูต้องเปลี่ยนอิริยาบถเสมอ ไม่ใช่ยืน
ประจำอยู่ กับที่ตลอดเวลา ต้องย้ายที่บ่อยๆ ทำ
โน่นตุนให้สั่นกับที่เป็นผู้ที่มีความว่องไว.

๕ ครูไม่ควรนั่งสอนให้นานเกินควร ต้อง
ยืนสอน ถ้าครูนั่งสอนเต็มอแดวมักจะหมดคุ้ยไม่
ทั่ว เสียงพูดและคำอธิบายของครูจะไม่ค่อยมีน้ำ
หนัก จึงควรนั่งบางยืนบาง เมื่อเวลาเด็กทำ
แบบฝึกหัดครูจึงควรนั่งทำงานที่หน้าชน.

๖ ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรเข้าไปเกาะเกาะในชั้น นอก
จากต้องการตรวจและต้องการ ช่วยเหลือเด็กในบาง

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๑๓

บทเรียนบางเวลาเท่านั้น จึงเข้าไปตรวจสอบไปช่วย
เหลือ เวลาสอนเวลาอธิบายไม่ควรเข้าไปเกาะ
เพราะเด็กจะเกิดความรำคาญทำงานไม่สะดวก.

๕ การเอาใจใส่ช่วยเหลือเด็กในเวลาเรียน

๑ ต้องเอาใจใส่และช่วยเหลือเด็กจริงๆ ไม่
ใช้ตอนชู้ๆ ไปพบให้พ้นหัวโหม่ง พ้นวันเท่านั้น ต้อง
ตั้งตารเด็ก รักเด็ก พยายามช่วยเหลือเด็กจริงๆ ด้วย.

๒ การสอนของครู ต้องให้ทั่วถึงตลอดชั้น การ
ทอดของ การแจกเครื่องใช้ ให้เด็กดูเด็กดังเกิดต้อง
แจกให้ทั่วถึงอย่าให้เด็กเห็นว่า ครูดำเยี่ยงหรือไม่
เอาใจใส่ เด็กจะมีใจกอหดหู่ไม่สนใจและไม่ตั้งใจ
ในการเรียน เป็นการให้โทษแก่เด็ก และลำบากแก่
การสอนและการปกครองของครู.

๓ เด็กที่ท้อพยายามช่วยเหลือให้มากกว่า
เด็กที่ฉลาด เพื่อจะให้การเรียนทันเพื่อน แต่ก็
ไม่ให้เสียเวลาของเด็กอื่นๆ ด้วย.

๔ บทเรียนที่ใช้ความตั้งใจมาก เช่นวาดเขียน
เขียนแผนที่ คัดลายมือ ฯลฯ เป็นต้นครูต้องช่วยเหลือ
เด็กเป็นพิเศษด้วย ^{ให้}คอยช่วยให้เด็กตั้งเจตพิจารณา
ให้รู้ จักว่า นิทหรือถูก ดีหรือเลวอย่างไร ควร
จะแก้ไขตกแต่งอย่างไรบ้าง ให้เด็กเห็นและเข้าใจ
โดยชัดเจน.

๕ การช่วยเหลือเด็ก พยายามช่วยโดยวิธีแนะ
ไม่ใช่บอกให้ตรงๆ การบอกให้ตรงๆ เด็กจะเป็น
คนโง่ ความรู้ต่างๆ ต้องให้เด็กได้คิด ได้ฝึก
จากคำบอกเล่าของครู.

๖ การสอนบทเรียนต้องให้พอเหมาะแก่เวลา
ต้องให้ทันเวลา เพราะเวลาเรียนวิชาต่างๆ มีเวลา
เรียนจำกัดตามตารางสอน ตามหลักสูตร ครู
จึงควรตั้งใจสอน และสอนให้ทันเวลา อย่าปล่อย
เวลาเรียนของเด็กให้เสียไปโดยใช่เหตุ.

เมื่อครูปฏิบัติตัวของครูให้ได้ดังกล่าวแล้ว ก็

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๑๕

จะช่วยให้การสอนบทเรียนต่างๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
ครูไม่ควรละเลยในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ต้องมองคุณค่า
ของตัวเองเสมอ เห็นสิ่งไหนบกพร่อง หรือไม่ดี
อย่างไรต้องรีบแก้ไขทันที พยายามปฏิบัติตนให้เป็น
ประโยชน์แก่เด็ก เพื่อหวังจะให้เด็กเป็นคนที่มีความ
รู้ความสามารถและเป็นคนดีต่อไป จึงจะได้ชื่อว่า
เป็นผู้ที่มีลักษณะของครูแท้.

การตรวจสอบผลทำการของเด็ก

สมุดทำการของเด็ก อยู่ในความรับผิดชอบ
ของครู ครูจะต้องเข้าใจได้ตรวจสอบตราให้ ดีให้เรียบ
ร้อยอยู่เสมอ ถ้ามีเหตุเสียหายเกิดจนครูจะโยนความ
ผิดไปให้เด็กไม่ได้ สมุดทำการของเด็กเป็นเครื่อง
สนับสนุนและให้ความเข้าใจของครูมาก ผู้ตรวจ
การสอนที่ฉลาดมักตรวจสอบสมุดทำการของเด็กก่อนอื่น
เพื่อทราบนิสัยของครูว่าเป็นผู้มีระเบียบและละเอียด
ถี่ถ้วนหรือมีง่ายอย่างไร ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ

ครูที่จะต้องเอาใจใส่ตรวจตราเสมอ ^๕สิ่งที่จะต้อง
เอาใจใส่ตรวจตรานั้นดังต่อไปนี้.

ตรวจระเบียบ สมุดทำการของเด็ก

ครูต้องวางระเบียบและบอกความประสงค์ให้
เด็กทราบเสียก่อน ^๕ว่าสมุดต่างๆ ให้ใช้และรักษา
อย่างไร ^๕ระวังในข้อไหนบ้างต้องแข็งแรงและวางหลัก
วางรูปไว้ให้ชัดเจนให้เด็กเข้าใจเสียก่อน ^๕เมื่อถึง
คราวตรวจตรวจตราจะได้ไม่เป็นการลำบาก ^๕ส่วน
นักเรียนจะได้ระวังและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ^๕และ
เป็นคนมีระเบียบเรียบร้อย ^๕ไม่ใช่ปล่อยให้
ผิดแฉกคอยแก้ทีละคน ^๕จะเป็นการลำบากแก่
ครู ^๕และให้โทษแก่นักเรียนมาก ^๕สิ่งที่ควรเอา
ใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอนั้นคือ:-

๑. หน้าปกสมุดทำการของเด็ก หน้าปก

สมุดทำการของเด็กครูต้องดูแลอย่าให้เด็กทำสกปรก
เลอะเทอะได้ ^๕นักเรียนเล็กๆ มักเอาหมึกหรือดินสอ

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๒๑

ค้นหาคำหรือคำตามหน้ารูปภาพ เช่นเขียนหัว เขียนตา
เขียนหู ฯลฯ เป็นต้น บางคนเขียนข้อความลงไป
เลอะเทอะ บางคนก็มักเขียนชื่อยังจนอ่านไม่ออก
นักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษใหม่ๆ ก็มักจะเขียนชื่อ
ด้วยภาษาอังกฤษผิดๆ ถูกๆ ครูควรเอาใจใส่ให้
มากไม่ควรปล่อยปละละเลยเป็นอันขาด ต้องวาง
ระเบียบไว้อย่างชัดเจนว่าให้รักษาอย่างไร ตรง
ไหนเขียนข้อความว่าอย่างไร ตัวเล็กหรือใหญ่ขนาด
ไหน ครูควรเขียนให้เป็นตัวอย่างแก่เด็กคนละเล่ม
๒ เล่มเพื่อให้ถือไว้เป็นแบบ และเมื่อถึงคราวใช้
สมุดใหม่ก็ให้ปฏิบัติตามตัวอย่างที่ครูให้ไว้เสมอไป

๒ วันที่ ก่อนจะให้เด็กทำแบบฝึกหัดวิชา
ใดๆ ก็ตามควรจะให้ลงวันที่.....เดือน พ.ศ. ไว้
ให้ถูกต้อง เพราะเป็นสิ่งสำคัญเท่ากับเป็นรายการ
ของกิจการงานที่นักเรียนทำประจำวัน จะได้ว่า
วันไหนสอนถึงไหน เรียนถึงไหน มากน้อยและยาก

ง่ายเพียงใด นักเรียนเล็กๆ มักเขียนข้อเด็กอนิจๆ ถูกๆ ครูต้องกวาดชั้นและแก้ไขให้ถูกต้องด้วย เด็กเล็กๆ ให้เขียนคำเต็มไม่ควรให้เขียนคำย่อ เพราะถ้าเขียนคำย่อเต็มอืดแล้ว เมื่อต้องการเขียนเต็มเด็กจะเขียนไม่ถูก.

๓ การขีดเส้นค้นหน้ากระดาษ ควรให้ขีด

เส้นค้นหน้ากระดาษทุก ๆ บทเรียน (นอกจากบัญชี) เพราะเด็กยังไม่ชำนาญในการเขียนเส้นบรรทัดตรงกันลงมาได้ แต่ควรวางระเบียบไว้ให้แน่นอนว่าเส้นบรรทัดควรห่างจากริมกระดาษเท่าไร? เช่นควรวางระเบียบไว้ว่า ห่าง ๑ นิ้วฟุต ก็ต้องกวาดชั้นให้ได้ ๑ นิ้วฟุตจริงๆ ด้วย ขาดเกินไม่ได้เป็นอันขาด.

๔ การขีดเส้นค้นข้อ บทเรียนบางชนิดเช่น

เลขคณิต และคำถามคำตอบต่างๆ เมื่อทำเสร็จข้อหนึ่งๆ แล้ว ควรให้นักเรียนขีดเส้นค้นเป็น

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๒๓

ข้อๆ ไป กับต้องระวังให้เด็กตั้งข้อให้ถูกต้องด้วย
การลงข้อผิด หรือล้มลงข้อย่อมมีให้ โทษอย่างร้ายแรง
ในเวลาสอบได้ ส่วนบทเรียนอื่นๆ เช่น เรื่อง
ความ ย่อความ คัด และเขียนตามคำบอกเป็นต้น
เมื่อทำเสร็จไปครั้งหนึ่งๆ ก็ควรให้ขีดเส้นค้นด้วย.

๕ การตอบคำถาม การตอบคำถามบทเรียน
ต่างๆ ที่เด็กทำในสมุด มักเขียนขึ้นต้นว่า “ตอบ”
แล้วจึงเขียนคำอธิบายต่อไป ที่จริงเป็นของไม่จำ
เป็น ถึงไม่บอกว่ายตอบก็เป็นการเข้าใจได้อยู่แล้ว
กับอีกอย่างหนึ่งเวลาตอบคำถาม เด็กมักจะทวน
คำถามหรือถอดคำถามลงไปจนยืดยาว เช่นถามว่า
“ถ้าเขาคืนเหนียวเผาไฟดินนั้นจะแห้งและเปราะ ท่าน
เข้าใจว่าเป็นเพราะเหตุไร?” เด็กมักจะตอบว่า “ถ้า
เขาคืนเหนียวเผาไฟดินนั้นจะแห้งและเปราะ ข้าพเจ้า
เข้าใจว่า.....” เช่นนี้เป็นต้น ซึ่ง
การเสียเวลามาก ที่ถูกควรตอบว่า “การที่ดิน

นั้นแห้งและเปราะเป็นเพราะ.....” ดังนั้น
ก็จะได้อาหาร และไม่ต้องเสียเวลาออกจำถามลงไปด้วย.

๖ การใช้กระดาษ นักเรียนมักใช้กระดาษ
เปลืองมาก ทั้งกระดาษไว้ตรงหน้าค่อนหน้า หรือ
บางทีก็ฉีกขาดสูญหายไป สมุดคัดลายมือ เป็น
สมุดที่เด็กใช้เปลืองมากกว่าอย่างอื่น คือพอเขียน
ไปได้สักหน่อยไม่ชอบใจก็ฉีกไปเขียนหน้าใหม่หรือ
ฉีกทิ้งเสีย ครูไม่ควรปล่อยและไม่ควรอนุญาตให้
เด็กทำเช่นนั้นเลยต่อไปจะเสียตัว.

๗ การเขียนข้อความต่างๆ เด็กเล็กๆ มัก
จะเขียนข้อความที่ไม่เป็นสาระลงในสมุด เช่นเขียน
จดหมาย เขียนชื่อ เขียนเล่น หรือเขียนคำหยาบ
ต่างๆ ลงไปในสมุด ครูต้องคอยกวดขันให้เด็ก
ระวังให้มาก สมุดทำงานต้องแยกเป็นเล่มๆ จะ
ใช้ปะปนกันไม่เหมาะ ข้อความที่เขียนลงไปใน
สมุดต้องเขียนตามคำสั่ง หรือคำอนุญาตของครู ถึง

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๒๕

ใดที่ครูไม่ตั้งให้เรียน จะเรียนลงในสมุดทำงานไม่ได้
เป็นอันขาด.

๔ เวลาตรวจ เวลาตรวจสมุดทำการของ

นักเรียน โดยมากตรวจในเวลาเรียน คือเวลาที่
นักเรียนทำแบบฝึกหัด แต่บางวิชา ที่จะตรวจ
ให้เสร็จในเวลาเรียนไม่ได้ ก็ควรเก็บเอาไว้ตรวจ
นอกเวลาจึงจะไม่เสียเวลาตอนเวลาเรียนวิชาอื่นๆต่อไป
แล้วเก็บเอาไว้ข้อบกพร่องต่างๆ มาชี้แจงแก้ไข
ในเมื่อถึงเวลาสอนวิชานั้นๆ ในคราวหลัง หรือ
บางบทเรียนที่พอจะให้ให้นักเรียนช่วยตรวจได้ก็ให้ช่วย
ตรวจบ้าง แต่ครูต้องรับผิดชอบเองเสมอไป.

๕ การเขียนความเห็นของครู การตรวจ

บทเรียนต่างๆ ควรใช้หมึกแดงตรวจ เพราะเห็น
เด็กเขียนข้อความได้มาก เด็กจะมองเห็นได้เด่นๆ
และเมื่อเขียนลงไปแล้ว เด็กจะขุดลบแก้ไขได้ยาก

การตรวจครุฑต้องตรวจให้ละเอียด เมื่อตรวจเห็น
อะไรบกพร่องก็ควรแก้ไขให้แข็งแรงไว้ทันที ความเห็น
ทั้งหมดของครุฑควรเขียนให้แข็งแรงไว้ ที่มุมกระดาษตอน
บนข้างซ้าย เขียนให้แข็งแรงชัดเจนให้เด็กอ่านได้ง่าย
อย่าเขียนความเห็นทับตัวหนังสือ หรือข้อความที่
เด็กเขียนไว้ เพราะจะสับสนยาก เมื่อเขียน
แล้วต้องลงชื่อกำกับไว้ ด้วย ระวังอย่าให้เด็กขีด
ลบแก้ไข หรือทำอันตรายแก่ความเห็นของครุฑ
เขียนไว้ทันที เมื่อปรากฏว่ามีการแก้ไข ขูดลบ ต้อง
ทำโทษทันที เพราะเป็นการโกง นิดเดียวไม่ดั่งจะ
เกิดขึ้น.

๑๐ เครื่องหมายผิดและถูก

๔
บทเรียนบาง

ชนิดเช่นเดียวกันนี้เป็นต้น เมื่อตรวจแล้วควร
เขียนคำว่า “ผิด” หรือ “ถูก” ไว้ หรือจะเขียน
คำว่า “ถ” หรือ “ต” ก็ได้ ข้อสำคัญอย่าใช้
เครื่องหมายต่างๆ ที่เด็กไม่รู้ หรือไม่มีความหมาย

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๒๗

อะไร จะใช้เครื่องหมายอย่างไรต้องให้เด็กทราบและเข้าใจความหมายเสียก่อน.

๑๑ คะแนนของบทเรียน บทเรียนที่ให้

นักเรียนทำแบบฝึกหัด เมื่อตรวจแล้วควรให้คะแนนไว้ทุกคราว เพื่อให้เด็กตั้งใจมากขึ้นและเพื่อเป็นการวัดความรู้ของเด็กเต็มไปทุกๆ บทเรียนด้วย เมื่อถึงคราวสอบข้อประจำเดือนก็รวมหรือเฉลี่ยคะแนนที่ให้ไว้ นับเป็นคะแนนสอบข้อ ดีกว่าจะขูดขูดกัดสอบเอาครั้งเดียวพอเป็นพอเมื่อต้นเดือนเท่านั้น แบบฝึกหัดทุกคราวควรให้เป็นการสอบไปด้วย ผู้ที่ขาดไม่มาโรงเรียนคะแนนก็จะพลอยเสียไปซึ่งเป็นการทำโทษอยู่ในตัวแล้ว.

ก่อนที่จะวางระเบียบ และกวดขันในสิ่งต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว ขอให้ท่านที่เกี่ยวข้องแก่นักเรียนทั้งนักเรียนจะต้องทำของปฏิบัติ ครูต้องชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจความมุ่งหมายและวิธีทำให้เข้าใจโดย

ชัดเจนเสียก่อน และเมื่อได้วางระเบียบลงไปอย่าง
ไรแล้ว ควรกดขันให้ละเอียดถี่ถ้วน ถ้าเห็น
นักเรียนทำผิดโดยพลั้งเผลอหรือเจตนาที่ดี ควร
รีบแก้ไขตักเตือนให้ทันที่ อย่าได้คิดว่าเป็น
สิ่งเล็กน้อย การละเลยในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ อาจจะ
ให้โทษและเกิดความลำบากใหญ่โต ต่อไปภายหลัง
วิธีตรวจบทเรียนทั่วไป

สมมุติว่าการของเด็กเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้อง
เอาใจใส่ตรวจตราตั้งกล่าวนมาแล้ว ครูควรตรวจ
ด้วยตนเองให้มาก การตรวจต้องตรวจให้ละเอียด
ละเอียดอย่าให้สิ่งที่มีผลลงหูลงตาไปได้ ต้องตรวจ
ทุกบรรทัด ทุกตัวอักษร พบอะไรผิดก็ให้ขีดแก้
ไว้ให้ชัดเจน การตรวจบทเรียนต่างๆ ครูจะต้อง
ตรวจตราในสิ่งต่อไปนี้.

● ตรวจดูใจความ ตรวจดูข้อความต่างๆ
ว่านักเรียนตอบถูกข้อความตามคำถามหรือไม่ คำ

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๒๕

ถามที่ซับซ้อนหรือแบ่งเป็นหลายๆ คำถามเด็กตอบ
ถูกและตอบหมดใจความหรือไม่ ถ้าควรจะอธิบาย
ข้อบกพร่องของใครให้เด็กฟังบ้าง.

๒ ตรวจการเขียนตัวอักษร เด็กมักเขียนตัว

อักษร ไม่ชัด อ่านยาก เช่นตัว ค กับตัว ก ตัว ท กับ
ตัว ห ตัว อ กับตัว ง เป็นต้น ถ้าอ่านโดยถือตัว
อักษรที่เขียนเป็นเกณฑ์ ไม่อ่านตามความแจ่มชัด
อ่านไม่ถูก ตัวเลขก็เช่นเดียวกัน เด็กมักเขียนไม่
ชัด ครูต้องกวาดขึ้นให้เด็กเขียนให้ชัดเจน การ
ทำแบบฝึกหัดหรือการเขียนอะไรทั้งหมดต้องให้เขียน
ให้ชัด อ่านได้ง่ายๆ ให้เขียนอย่างหวัดแกมบรรจง
เพื่อฝึกหัดลายมือของเด็กให้ดีด้วย ถ้าปล่อยเฉย
เด็กจะเคยมีข้อต่อไปจะเขียนหนังสืออ่านยาก.

๓ ตรวจวรรณยุกต์และเครื่องหมายอื่นๆ

วรรณยุกต์เด็กเขียนไม่ชัดและไม่ค่อยถูกที่ เช่นคำ
ว่า “นี่” ครูแทบไม่ออกว่าวรรณยุกต์อะไร บาง

ที่ควานไม่ถูกที่ เช่น “ฟ้อง” เป็น “ฟ้อง” ป่า เป็น “ปา” เป็นต้น ต้องถวตขึ้นให้เด็กเขียนให้ชัด และใช้ให้ถูก.

๔ ตรวจภาษาและคำที่ใช้ เด็กมักใช้ภาษา

ผิดเต็มออย่างที่เราเรียกว่าผิดไวยากรณ์ และคำที่ใช้ เด็กมักใช้คำผิดๆ เช่นรถจักรยาน ใช้ว่ารถยืม รถตก ใช้ว่ารถเจ๊ง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ครูต้องดูให้ละเอียด ชะเงยให้เด็กเข้าใจความหมายของคำ ให้รู้ว่ามีผิดถูกอย่างไร และภาษาที่เด็กใช้ ครูก็ต้องแก้ไขให้ถูกและให้ครบ.

๕ ตรวจวรรคตอน การเขียนคำบอก หรือ

เขียนอะไรต่างๆ เด็กมักไม่เข้าใจวรรคตอน ที่ควรเว้นไม่เว้น แต่ไปเว้นในที่ไม่ควรเว้น ทำให้เสียใจความ บางคนเว้นช่องเด็กเกินไป บางคนเว้นกว้างเกินขนาด. ข้อที่น่าจะเห็นด้วยกัน เด็กมักจะทำไม่พอเหมาะ ดังเห็นเมื่อกครูตรวจ

การปฏิบัติตัวครูในเวลาสอนบทเรียน ๒๓๑

พบแล้วไม่ควรตะเถย ต้องแนะนำให้เด็กเข้าใจ
และทำให้ถูก ยิ่งเป็นเด็กชั้นต่ำด้วยแล้วชอบยกพร้อง
ต่าง ๆ ยิ่งมีมากเสมอ.

๖ ตรวจขาดเกินเปราะเปื้อน ตามธรรมดา

เด็กย่อมทำอะไรไม่ถนัดจนปรก ครูควรระวังให้ถึ
ถ้วน อย่าให้หลงหูหลงตาไปได้ และควรชมเชย
ผู้ที่ทำได้เรียบร้อยหมดจด เพื่อให้เป็นตัวอย่าง
แก่เด็กอื่นๆ คนที่ไม่ดีควรชี้แจงและตำหนิ ถึ
ชี้แจงแล้วเด็กไม่เข้าใจก็ไม่ทำให้ต^๕จนก็ควรทำโทษ
เสียบ้าง เช่นหักคะแนนในแบบฝึกหัดที่ต^๕จนปรกให้
เด็กเห็น บางทีเด็กจะระวังและทำให้ต^๕จนได้.

๗ ตรวจการใช้สมุด ให้เด็กใช้สมุดให้หมด

ทุกหน้า อย่าปล่อยให้ฉีกขาดสูญหาย หรือ
เขียนทั้งไว้ครึ่งหน้า ครึ่งหน้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว.

๘ สมุดพกของครู โดยเหตุที่กล่าวมาแล้ว

ข้างต้น ครูควรมีสุมุดดำหรับจดสิ่งต่างๆ ที่ครู

ตรวจพบข้อบกพร่องไว้ เพื่อกันความหลงผิด เมื่อ
เห็นอะไรบกพร่องมากๆ ครูก็จดลงไว้ในสมุดเล่มนั้น
แล้วนำเอาข้อบกพร่องต่างๆ มาชี้แจงให้เด็กเข้าใจ
และปฏิบัติให้ดีขึ้น.

ครูต้องเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอ ถ้าหาก
ครูเอาใจใส่และกวดขันจริงๆ แล้วเด็กก็จะได้ระวัง
และพยายามทำให้ดีขึ้นตามความประสงค์ของครูได้.

ภาค ๒

ว่าด้วยการปกครอง

บทที่ ๑๒

ว่าด้วยความมุ่งหมายของการปกครองบังคับบัญชา

การสอนให้นักเรียนมีความรู้เป็นอย่างดี และ
อบรมสั่งสอน ก่ออบรมเกล้า ให้เด็กเป็นผู้มีความประ-
พฤกษะและจริยาดี เพื่อเป็น พลเมืองดี ของชาติ
เป็นหน้าที่ของครู ครูทุกคนนอกจากมีวิชาสั่งสอนแล้ว
ยังต้องปกครองบังคับบัญชาเด็กได้ ดีด้วย จึงจะ
นับว่าทำหน้าที่ได้ ดี ตามธรรมชาติการสอนกับการ
ปกครองเป็นของคู่กันไป จะแยกออกจากกันได้
ยาก เพราะก่อนที่ครูจะสอนได้ดั่งนั้นต้องปกครอง
ให้นักเรียนเรียบร้อย และมี ความเคารพยำเกรงเสีย
ก่อน ถ้าหากปกครองไม่ได้ ดั่งที่คิดใจสอนก็จะไม่
ได้รับผลเท่าที่สอนไป หรือบางทีก็จะได้ไม่ผลเลย

เพราะฉะนั้น การปกครองจึงเป็นสิ่งที่ครูจะต้องเรียนรู้
เสียก่อน เพื่อจะได้ นำไปใช้ ปกครองบังคับบัญชา
ศิษย์ของตน ให้ ได้ผลดียิ่งขึ้น.

การ ปกครอง มีหลาย ดัชนี และ หลาย ชนิด
ต่างๆ กัน แต่การ ปกครองที่ดี ที่ครู ควรนำมาใช้ สำหรับ
นักเรียนนั้น คือการปกครองอย่างที่เราเรียกว่า
“ให้เคารพยำเกรงและเชื่อถ้อยฟังคำโดยหน้าชั้น คา-
บาน” เพื่อหวังจะปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่เด็กด้วย
แต่การที่จะทำให้สำเร็จได้เช่นนั้นต้อง อาศัย เครื่องช่วย
เครื่องประกอบหลายอย่าง กับอีกอย่างหนึ่งที่เป็น
สิ่งสำคัญ ในการป ก ครอบ ชนิดนี้ก็คือ “วินัย”
(*Discipline*) การปกครองที่ไม่มี วินัย นั้นนับ
ว่าเป็นการปกครองที่ไม่ดี

ดิสซิปลีนคืออะไร?

เมื่อเราตั้งเสียอะไรไป การงานก็ดำเนินและ
สำเร็จไปตามคำสั่งที่ดี หรือเมื่อเราวางระเบียบไว้

อย่างไร ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของเรา ทำตาม
ระเบียบนั้นอย่างเคร่งครัดกต หรือเมื่อเราตั้งข้อ
บังคับไว้อย่างไร ผู้ผู้น้อยรักษาสอบบังคับเราอย่าง
แข็งแรงกต หรือเมื่อเราตั้งหัวหน้าประจำหน้าที่
ไว้อย่างไร ผู้ผู้น้อยก็อยู่ในข้อบังคับบัญชาของหัวหน้า
เหล่านั้น และมีความเคารพนับถือเกรงกลัวกันเป็น
ชนๆ ขึ้นมากกต ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ
พร้อมเพรียง และความเป็นไปตามความนิยมของ
เราเหล่านั้นได้ ชื่อว่าเป็น คติขีปดิน ทงตั้น เพราะฉะนั้น
จึงพูดได้อย่างสั้นๆ ว่า “คติขีปดิน (วินัย) คือการ
ปกครองบังคับบัญชาด้วยวิธีปลุกใจให้เกิดนิสัยที่ดี
คือให้นิยมนับถือในสิ่งที่เรานิยมนับถือกัน”

คติขีปดิน ไม่ใช่การ ปกครองให้นักเรียน
เรียบร้อย สำหรับความสะอาดของครูในการสอน
อย่างเดียวก สิ่งใดที่เราให้นักเรียนทำนักเรียนปฏิบัติ
ต้องให้นักเรียนรู้ สักด้วยว่า เป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำ

ไม่ใช่ให้ทำตามคำสั่งเท่านั้นเพราะฉะนั้น คติชิปลิน
จึงเป็นของยาก ที่จะให้ได้รับแบบจริงๆ ต้องอาศัย
ความเอาใจใส่ของครู คอยตรวจตราดูแลให้ทั่วถึง
อยู่เสมอ

คติชิปลินเกิดจากอะไร

สิ่งที่ เป็นกำลังช่วยให้เกิดและ รักษา คติชิปลิน
ของครูนั้นมีอยู่ ๓ อย่างคือ:-

๑. ส่งำท่าทางของครู
๒. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในกิจการต่างๆ
๓. อำนาจบังคับบัญชาของครู

๑. ส่งำท่าทางของครู ส่งำท่าทางของครูเป็นเครื่อง
ช่วยในการทำให้เกิดและรักษา คติชิปลิน ได้ดี แต่
คนเราย่อมมีส่งำท่าทางต่างๆ กัน ส่งำท่าทางของ
คนเรานั้นมีต่างกันอยู่ ๓ อย่างคือ

(๑) บางคนมีท่าทาง องอาจผึ่งผายเป็นส่งำ
เมื่อเราเห็นเข้าก็นึกรักและยำเกรง

การปกครองบังคับบัญชา ๒๓๗

(๒) บางคนมีกิริยาหลุกหลิกไม่แน่นอน ถึงเราจะอยู่ใต้อำนาจของเขาก็ตาม แต่เมื่อขึ้นกันเข้าดักหน่วย ความยำเกรงก็ลดถอยน้อยลงไปทุกที

(๓) บางคนมีนิสัยดื้อไม่ด้องกันกับเรา เรามีความเกลียดชังเขา แต่ต้องเกรงอำนาจเขาเพราะเขาเป็นใหญ่กว่า

ถ้าครูเป็นอย่างที่ ๓ ก็พิเศษมาก นักเรียนจะรักด้วย กลัวด้วย

ถ้าครูเป็นอย่างที่ ๒ จะเป็นครูไม่ได้ เพราะนักเรียนจะขาดความเคารพยำเกรงและอาจจะดื้อเด่นอย่างเพื่อน

ถ้าครูเป็นอย่างที่ ๓ ก็พอจะเป็นครูได้ เพราะนักเรียนยังจะเรียบร้อยอยู่ด้วยความกลัว

ครูที่มีดังว่าทำทางดี กิริยามรรยาทเรียบร้อย ไม่ดั่งดั่งหรือหลุกหลิกหลุกฉุน วาจาอ่อนหวานไม่กระโชก กระชาก ไม่ใช่คำหยาบและคำแสดงหูผู้อื่น

ใจคอโอบอ้อมอารีมีจิตต์เมตตากรุณา ตั้งอยู่ใน
 ความยุติธรรม รู้จักอดกลั้น ไม่เกิด โทสะง่าย
 พุดจาฉะฉาน เดียงไม่เบาหนักและไม่ดั่งเกินไป ไม่
 ว่ากล่าวหนักเรียนหยุมหยิมเกินไป จนนักเรียนเห็นว่า
 เป็นการจู้จี้ ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะที่พิเศษ
 ย่อมเกิดดีดั่งขิปปดิน^๕ ขึ้นเอง คือนักเรียนย่อมมีความ
 รักความยำเกรงและเคารพนับถือ ไม่ตู่ตัก แม้จะได้
 รับโทษก็รู้สึกว่าได้รับเพราะตนทำผิด และเห็นว่า
 เป็นโทษยุติธรรม ถ้าหากว่าครูทำได้เช่นนั้น ได้
 ขอบว่า ครู^๖ ทาง^๗ ขัก^๘ จูง^๙ และปลูก^{๑๐} มั่งนิ^{๑๑} ดั่ง^{๑๒} ยี่^{๑๓} ที่^{๑๔} ดี^{๑๕} ให้แก่
 นักเรียน จึ่งนับ ว่าครูได้ ทำให้ดีดั่งขิปปดิน เกิดขึ้น
 ด้วยดั่ง^{๑๖} ทำ^{๑๗} ทาง^{๑๘} ของครูเอง

๒ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย   การงานทุกอย่าง

ถ้าไม่มีระเบียบต่างคนต่างทำตามชอบใจ อะไรจะ
 ทำเมื่อไรก็ได้ ดั่งไรจะอยู่^{๑๙} ที่ไหนก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น
 อยู่^{๒๐} ทรานใดแล้ว การปกครองที่ดีก็อยู่ไม่ได้ทรานนั้น

เพราะฉะนั้นการปกครองที่ดีจึงต้องมีระเบียบ ไม่
 เกิดอนาถ ไม่เกิดอนเวทนา อะไรควรทำเมื่อไรต้อง
 ทำเมื่อนั้น สิ่งไรควรอยู่ที่ไหนต้องอยู่ที่นั้น ครูจึง
 ควรเป็นผู้รู้จักวางระเบียบ เช่นรู้จักวางตารางสอน
 ให้เหมาะแก่วิชา และความรู้ของนักเรียน รู้จักจัดชั้น
 ให้เหมาะ รู้จักให้นักเรียน มีเวลาพักผ่อนพอสมควร
 วางระเบียบ คำสั่งให้ดี ตั้งอะไรต้องให้การทำงาน
 ดำเนินไปตามคำสั่งจริงๆ ถึงเท่านั้นเป็นเครื่องช่วย
 ดัดนิสัยได้มากที่สุด นักเรียนจะเป็นผู้จริงจังต่อ
 เวลา จริงต่อการงาน และทำอะไรทำจริงทุกอย่าง
 ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะที่เราต้องการให้มี ในเด็ก
 ทุกคน เมื่อครูจัดทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้ระเบียบอัน
 ดีแล้วก็นับว่า เป็นดัดนิสัยของครูที่เกิดจากความ
 เป็นระเบียบเรียบร้อย

๓ อำนาจบังคับบัญชา เด็กบางคนมีนิสัยขี้ต่อต้าน

ฝักยากสอนยากชอบประพฤติแต่สิ่งชั่ว เกิดขัดขัง

ในสิ่ง^๕นี้ ถึงแม้ครูจะมี^๕ง่าทำทาง^๕นี้ การงานเป็น
ระเบียบเรียบร้อย เด็ก^๕นั้นก็ไม่พอใจทำตาม พยา-
ยามจะ^๕เตยงหรือ^๕ผ่นอำนาจของครูอยู่^๕เสมอ เมื่อ
เป็น^๕เช่นครูต้อง^๕อาศัยใช้อำนาจบังคับบัญชาบ้าง เด็ก
นั้นจึงจะ^๕กลับ^๕นิสัยได้ เพราะฉะนั้นครูจึงต้องเป็น
ผู้รอบคอบ^๕มี^๕หัวใจคาใจ หมั่นตรวจตราการงานให้
เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ ใครทำ^๕ด^๕ก็มีการยกยอ
ต^๕รร^๕เสรี^๕หรือให้รางวัล เมื่อใครทำผิดต้อง^๕ลงโทษ
ตาม^๕หลัก^๕และ^๕เบ^๕า การให้รางวัลและการลงโทษ^๕
เป็น^๕ทางให้^๕เกิด^๕จิต^๕ดี^๕ชิป^๕ดิน^๕ชนิด ใช้อำนาจบังคับบัญชา
การใช้อำนาจบังคับบัญชา หรือการตอบแทน และ
ทำโทษ^๕นี้ ครูต้อง^๕เรียน^๕รู้จะได้^๕ก^๕ด^๕่า^๕ว^๕ใน^๕บท^๕ต่อไป

วิธีรักษาจิตชิปดิน

เมื่อทราบ^๕แล้ว^๕ว่า จิตชิปดิน เกิดขึ้นได้จาก^๕ง่า
ทำ^๕ทาง^๕ของ^๕ครู ความเป็น^๕ระเบียบ^๕เรียบร้อย^๕ของ^๕การ
งาน และอำนาจ^๕บังคับ^๕บัญชา หรือการ^๕ตอบ^๕แทน

และการทำโทษแล้ว วิธีรักษา ดึงชีพดิน นั้นก็คือ
รักษาต่างท่าทางของครู ความเป็นพระเมตตาเรียน
วัยของการงานต่างๆ และรักษาอำนาจบังคับบัญชา
ให้ดี ให้ถูกต้อง อย่าให้มันผิดที่เสียหายได้ ดัง
ได้กล่าวมาแล้วและจะกล่าวในบทต่อไป.

ความประสงค์ของการปกครองบังคับบัญชา

การสอนกับการปกครองเป็นของคู่กันไป และ
เป็นหน้าที่สำคัญของครูทั้งสองอย่าง ครูที่ค้นอก
จากสอนดี จะต้องปกครองเด็กให้ดีด้วย การ
ปกครองนั้นมีความประสงค์ หรือมี ประโยชน์ ทดาย
อย่าง แต่เมื่อจะกล่าว อย่าง รวบรัดแล้ว ก็เพื่อ
ประโยชน์ดังต่อไปนี้:-

- ๑ เพื่อให้เกิดระเบียบเรียบร้อยเคารพยำเกรง และ
เชื่อถ้อยฟังคำของครู ครูจะได้บังคับบัญชาและ
สั่งสอนได้สะดวก การสอนของ ครูก็จะดำเนิน

ไปโดยเรียบร้อย ถ้าหากเด็กไม่เคารพยำเกรงครู ไม่เชื่อถ้อยฟังคำครู ใครอยากทำอะไรก็ทำ ใครจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ครูจะรู้ ตีกลงมากและหนักใจมาก การสอนที่ครูตั้งใจจะสอนไม่มีประโยชน์.

๒ เพื่อให้การเรียน ของนักเรียนดำเนินไปโดยเรียบร้อย ทำให้ นักเรียนได้รับความรู้ เป็นอย่างดี เมื่อครูปกครองบังคับบัญชาเด็กได้เรียบร้อย เด็กตั้งใจเรียนตั้งใจฟัง และเชื่อในสิ่งที่ครูสอนครูบอกแล้ว ครูก็จะสอนได้ด้วยความสะดวกเย็นใจ ไม่เกิดความรำคาญเบื่อหน่าย และการเรียนของนักเรียนก็จะได้รับผลดียิ่งขึ้น.

๓ เพื่อปลูกฝัง นิสัยดีและความประพฤติที่ดี แก่นักเรียน ซ่อนเป็นข้อสำคัญมาก การปกครองเด็กไม่ใช้มีความหมาย แต่เพียงให้เด็ก เรียบ ร้อยเพื่อสะดวกแก่ครูอย่างเดียว ความประสงค์ข้อใหญ่ก็

เพื่ออบรมกตัญญู หรือ ปลุกปั้นนิสัย และความ
ประพฤติที่ดี ให้แก่นักเรียน เพื่อจะได้เป็น พลเมืองดี
ต่อไป แต่การที่จะทำให้เป็นผลสำเร็จได้ตามนั้นไม่ใช่
ของง่าย ต้องอาศัยครูที่มีความรู้ ความรอบคอบ จัด
ทุกสิ่งทุกอย่างให้เหมาะให้ถูกต้อง เพื่อเป็นเครื่อง
ช่วยเหลือน และเป็นเยี่ยงอย่างแก่นักเรียน วัจก
ปลุกปลอบ ชักเย้าย และ ปลุกฝัง อุปนิสัยใจคอให้
เด็กเป็นผู้มีความประพฤติและจรรยาดี กับต้องมี
เครื่องใช้เครื่องประกอบ และสิ่งสำคัญอื่นๆ จะได้
กล่าวต่อไป

ความสำเร็จของการปกครองบังคับบัญชา

เมื่อโรงเรียนใดปกครองบังคับบัญชาดี และ
ถูกต้องแล้วนักเรียนในโรงเรียนนั้นก็จะเรียบร้อย ด้น
ความและความประพฤติที่ดีต่างๆ ก็จะได้เกิดขึ้นเช่น

(๑) นักเรียนจะไม่มี ความละเลย หรือเกรง-
กลัวในการที่จะถามจะเรียนความรู้ต่างๆ ต่อผู้หนึ่ง

ผู้ใด.

(๒) นักเรียนจะเข้าใจได้ในการเล่าเรียน รักโรงเรียนและรักหมู่คณะ.

(๓) นิสัยที่ชั่วที่ดกกระต้างต่างๆ จะไม่มีเป็นอันตรายอยู่ในจิตใจของเด็ก เด็กจะเป็นผู้ประพฤติดี นำรักใคร่.

(๔) นักเรียนจะเชื่อถ้อยฟังคำ โดยหน้าชั้นคาบาม ด้วยความรักความนับถือ รู้ผิดชอบไม่ใช่ว่าเชื่อฟังด้วยความกลัวหรือความขู่ ดังที่เด็ก ทำจะรู้จักว่าดี, ว่าชอบ, ว่าผิด, ว่าถูก.

(๕) โทษต่างๆ ที่นักเรียนได้รับ นักเรียนจะรู้จักว่าสัมพันธ์กับความผิดที่ตนกระทำ และรู้จักว่าตนผิดจริง จะไม่คอยนอกทาง หรือคิดเถียงโทษใจคอจะไม่หดหู่ จะมีความสุจริตความร่าเริง.

(๖) ความอดทนอย่างเยื่อหยิ่งต่างๆ จะไม่มีในตัวนักเรียน จะประพฤติตนเป็นคนสุภาพ อดทน

ตะม่อมต่อคนทั่วไป.

(๘) นักเรียน จะ รู้จัก ปกครองบังคับบัญชา
ตนเอง คือ รู้จักผลดีที่ถูกต้อง, รู้จักกาละเทศะ, และ
ประพฤติตนในทางที่ดี, ที่ชอบ ไม่ ต้อง ว่ากล่าว
ตักเตือน หยุมหยิม จ.

(๙) นักเรียน จะ มีความพร้อมเพรียงกัน ร่วม
มือด้วยกัน รู้จักช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน รักชื่อ
เสียงของโรงเรียนและหมู่คณะ.

นี้ระดับที่ดีต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิด
ขึ้นในตัว นักเรียน ถ้าหาก ครุ ปลูกฝังได้ ก็
นับว่า การปกครอง ของ ครุ ได้ และได้ ประโยชน์
ต่อความมุ่งหมาย.

บทที่ ๑๓

ว่าด้วยสิ่งๆช่วยในการปกครองบังคับบัญชา

การปกครองที่จะให้^๕ได้ผลดีมีความประดังคน^๕
ต้องอาศัยการเอาใจใส่^๕บังคับบัญชา เป็นเครื่องชักจูง^๕
การบังคับบัญชา^๕เป็นการยากที่จะทำให้^๕ได้ผลจริงๆ
จำเป็นต้องใช้ความพยายาม และคอยดัดแปลงแก้ไข^๕
อยู่เสมอ กับต้องทำแบบที่^๕ดีให้^๕ ถึงกระนั้นก็ต้อง^๕
อาศัยสิ่งอื่น^๕ เป็นเครื่องช่วยเหลืออีกด้วย สิ่ง^๕ที่ช่วย^๕
เหลือในการปกครองบังคับบัญชาของครูให้ดำเนินไป^๕
สู่จุดหมายหมายของครูนั้น คือ

๑. ครู
๒. โรงเรียน
๓. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการทำงาน
ต่าง ๆ
๔. นักเรียน

๑. สิ่งที่เกี่ยวข้องแก่ครู สิ่งที่เกี่ยวข้องแก่ครูที่ช่วยในการปกครองบังคับบัญชาชั้นมัธยมศึกษาอย่าง แต่เมื่อจะแบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ แล้ว แบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

- ก. ส่งทำทางของครู
- ข. คุณสมบัติและความประพฤติของครู
- ค. การสอนของครู
- ง. อำนาจบังคับบัญชาของครู

ก. ส่งทำทางของครู ส่งทำทางของครูช่วยในการปกครองได้มาก ถ้าครูรู้จักใช้ส่งทำทางให้ดีแล้ว เด็กจะรักและยำเกรงครู จะทำให้เด็กเรียบร้อยและเป็นผู้ประพฤติตัวดีขึ้นได้ ส่งทำทางของครูที่ดีซึ่งครูควรปฏิบัติ ดังนี้ คือ

- (๑) ต้องแต่งตั้งให้สะอาดเรียบร้อย สดกับที่เป็นผู้ใหญ่
- (๒) ต้องใช้ส่งทำทางให้ดี งดงาม จำหน่าย

ไม่เงื่องห้อย และไม่หลุกหลิกหลุกลน ไม่หยิ่ง ไม่
อวดดีต่างๆ

(๓) พุดจาไฟเราะ ฉะฉานไม่ใช่คำหยาบและคำ
แต่ดงทุณ^๔อน

(๔) เปด่งเตียงให้พอเหมาะ เตียงไม่เบาเกิน
ไปและไม่หนักเกินไป ไม่พุดกระโชกกระชาก

(๕) มีใจคอโอบอ้อมอารี จิตต์เมตตากรุณา
และคงอยู่ในความยุติธรรม ไม่มีอคติครอบงำหรือ
ดำเนียงด้วยประการต่างๆ

(๖) ใจคอเยือกเย็น หนักแน่น รู้จักอดกลั้น
โทสะ ไม่แต่ดงความโกรธออกนอกหน้า ไม่แสดง
ฤทธิ์ ถ้าครูทำได้ดังกล่าวแล้ว เรียกว่าสั่งท่าทาง
เป็นอันมาก เด็กจะรักและยำเกรงด้วยท่าทางของครู

ข. คุณสมบัติของครู คุณสมบัติของครูก็
ช่วยในการปกครองได้มาก คุณสมบัติที่ดีของครู
นั้น คือ

(๑) ความรู้ของครู ครูต้องพยายามแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ต้องถือว่าเป็นนักเรียนความรู้ต่าง ๆ อย่าให้หลงหูหลงตาไปได้ ต้องเป็นคนพหุสูตร ^๕ ถึงเวลาต้องการให้ ^๕ ใช้ได้โดยไม่ติดขัด อย่าให้เด็กถูกภูมิรู้ของครูได้ ถ้าหากครูขาดคุณสมบัติอันแล้ว เด็กจะไม่ค่อยเชื่อถือ ยิ่งเด็กชั้นสูงด้วยแล้วครูต้องระวังและหนักใจในข้อนี้มาก

(๒) ความรอบคอบในหน้าที่ ครูต้องเป็นผู้รอบคอบในหน้าที่ของตน อย่าได้ประมาท กิจการทุกอย่างที่ครูจะต้องทำ ต้องมีความรอบคอบ อย่าได้ ^๕ พังเผินขอให้เสียการเสียงานได้

(๓) เป็นผู้สามารถในการทำงาน และมีความตั้งใจจริง การงานทุกอย่างครูต้องทำให้เรียบร้อย ทำโดยความพยายามตั้งใจจริงเสมอ พยายามให้ ^๕ เด็กชั้นอย่าทำแค่พอเอาตัวรอด

(๔) แสดงตนว่าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับเด็ก

รู้จักดู รู้จักทุกข์ของเด็ก พยายามช่วยเหลือเด็ก
 โดยความเข้าใจได้และตั้งใจจริง แต่อย่าเด่นกับเด็ก
 โดยฉันทเพื่อน ต้องให้เป็นฉันทผู้ใหญ่หรือศิษย์กับครู
 แต่ไม่ทำตัวให้เป็นนายของเด็ก

(๕) ใจคอกว้างขวางโอบอ้อมอารี ทำตนให้
 เป็นที่รักใคร่นับถือแก่คนทั้งปวง ไม่ถือตัวจนเกินไป
 ไม่หยิ่งและไม่โอ้อวด

(๖) ต้องประพฤติตัวให้ตัวอย่างให้มั่งคั่งได้ ทำ
 ให้ชื่อเสียงดี อย่างให้คนเคารพนับถือ ถึงไหนก็
 เห็นว่าเป็นดังที่ดั่งและคงอยู่ในท่ามกลางของธรรมแล้ว
 พยายามประพฤติในสิ่งนั้น ระมัดระวังให้ความประ
 พุติเสียหาย ถ้าครูประพฤติเสียหายแล้ว เด็กจะไม่
 เคารพยำเกรง และอีกอย่างหนึ่ง ก็คือเด็กดุดองแบบ
 จากครู ถ้าครูประพฤติไม่ดีแล้ว เด็กก็พลอยจะประ
 พุติไม่ดีไปด้วย

(๗) ไปว่ากล่าวตักเตือนนักเรียนหมิ่นหมิ่นเกินไป จน

นักเรียนเห็นว่า ครูจุ จ

ค. การสอนของครู

(๑) การสอนของครู พยายามดำเนินการสอนตามแบบที่ต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความพอใจสนุกสนาน และเข้าใจโดยถ่องแท้

(๒) เตรียมการสอนล่วงหน้าเสมอ เมื่อเวลาสอนจะได้ ไม่คิดขัด พังแผดช จะได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนพอเหมาะและถูกต้อง

(๓) บทเรียนที่นำมาสอนเด็กต้องให้พอเหมาะแก่อายุ ไม่ยากเกินไปหรือไม่ง่ายเกินไป รู้จักเตรียมบทเรียนให้ดี มีความรู้ความชำนาญในการสอนบทเรียน

(๔) สอนให้ตรงเวลา ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่ทำให้เสียเวลาของเด็ก

(๕) ตั้งใจสอนเด็กจริงๆ รู้จักความยากง่ายของเด็ก สอนให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในบท

เรียนโดยกองแท

(๖) การสอนของครู พยายามสอนให้ทั่วถึง
และตรวจตราให้รอบคอบ อย่าให้เด็กรู้สึกว่า ครู
ถ้าแข็ง

ฉ. อำนาจบังคับบัญชาของครู

(๑) ครูต้องรู้จักหลักของการตอบแทน หรือ
ให้รางวัล และปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ ใช้อย่าง
เต็มใจให้เด็กเป็นผู้ประพฤติดี

(๒) ครูต้องรู้จักหลักของการทำโทษ และรู้จัก
ทำโทษให้ถูกต้อง ให้เด็กเห็นว่าโทษที่ตนได้รับเป็น
โทษที่ยุติธรรมสมควรกับความผิด

(๓) เป็นผู้ใช้คำสั่งดี และรักษาคำสั่งหรือข้อ
บังคับดี

(๔) รู้จักดัดแปลงแก้ไขนิสัยที่ชั่วต่างๆ ของ
เด็กให้หาย ให้เด็กเป็นผู้ประพฤติดี

(๕) จัดการทางฝ่ายธุรการงานของโรงเรียนดี

สิ่งที่ช่วยในการปกครอง

๒๕๓

(๖) รู้จักปกครอง บังคับ บัญชา เด็ก ให้พอ
เหมาะ และถูกต้องตามชั้นตามอายุ

(๗) เป็นผู้รอบคอบในการปกครอง มีเหตุ
ควาใจ เอาใจใส่ดูแลอยู่เสมอ

๒. โรงเรียน

สิ่งที่เกี่ยวแก่โรงเรียนแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. ชื่อเสียงของโรงเรียน

๒. ความเรียบร้อย และความสะอาดสบายของ
โรงเรียน

ก. ชื่อเสียงของโรงเรียน   ชื่อเสียงของโรงเรียนก็
เป็นเครื่องช่วยในการปกครอง ควรพยายามให้ชื่อ
เสียงของโรงเรียนดีโดย

(๑) ควรพยายามกระตุ้นหรือวันจัดการต่างๆ ให้
โรงเรียนมีชื่อเสียง จะเป็นการกีฬา การสอน การเรียน
หรือแผนกไหนๆ ก็ตามให้ดี เพื่อให้ โรงเรียนมีชื่อ
เสียงและเป็นเกียรติยศแก่นักเรียนในโรงเรียนนั้น

(๒) แล้วตั้งสอนอบรมให้เด็กรักหมู่ รักคณะ รักชื่อเสียงของโรงเรียน ให้ประพฤติตัวให้ดี ให้สมกับที่อยู่ในสำนักที่ดี ในหมู่คณะที่ดี

(๓) อบรมตั้งสอนให้เด็กเป็นผู้ประพฤติ เพื่อเห็นแก่ตัว แก่โรงเรียน รักตัวอย่างและชี้แจงให้เห็นว่า การประพฤติเสียหาย ไม่ใช่เสียหายเพราะผู้ประพฤติ ย่อมเสียหายทั้งชื่อเสียงของโรงเรียน และหมู่คณะด้วย

ข. ความเรียบร้อย

และความสะอาดสบายของโรงเรียน

(๑) โรงเรียนต้องสร้างในที่ที่เหมาะสม ปราศจากเสียงเข็ดขิง ถูกแบบ และรักษาให้สะอาดอยู่เสมอ

(๒) ห้องเรียนต้องสะอาดโอ้โลง มีอากาศที่แสงสว่างดี ถูกอนามัย ให้เด็กได้รับความสุขความสบายในเวลาพัก เวลาเรียน

(๓) โรงเรียนต้องมีสนามเล่น และมีเครื่อง

เด่นต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เกิดพัฒนาการ รักโรงเรียน
คิดโรงเรียน

(๔) โรงเรียนต้องมีเครื่องใช้ต่างๆ ที่ให้ความ
สุขความเพลิดเพลินสำหรับเด็ก เช่น มีที่พักผ่อน
นั่งเล่น ให้อยู่เพียงพอ ถูกแบบและสะอาดดี

(๕) เครื่องใช้ เครื่องประกอบ ของโรงเรียน
ควรให้พร้อมบริบูรณ์ หยิบง่าย คว้าง่าย เช่น เครื่อง
ประกอบการเล่น การเรียน ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์
ทางด้านเป็นต้น

๓. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของงาน

การงานทุกอย่างควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
ไม่ให้เกิดอันที่เคลื่อนเวลา ดังไหนควรอยู่ที่ไหนต้อง
อยู่ที่นั่น อะไรควรทำเมื่อไรต้องทำเมื่อนั้น และทุก ๆ
สิ่งทุกอย่าง อย่างต้องจัดให้เป็นระเบียบอันดี เช่น

(๑) จัดตารางสอนให้ดี ให้เหมาะสมกับ
นักเรียน ถ้าเด็กชั้นเล็กก็ให้มีเวลาพักผ่อนมาก ๆ

เวลาเรียนน้อยๆ แต่บ่อยครั้ง

- (๒) จัดชั้นให้ดี
- (๓) จัดการโรงเรียนให้ดี
- (๔) จัดเครื่องใช้ต่างๆ ของโรงเรียน เช่น หีองต้มตุ๋น พิพชภัณฑ์ และเครื่องใช้อื่นๆ ให้ดี ให้เป็นระเบียบ

(๕) ต้มตุ๋นบัญชีต่างๆ ตลอดจนของเด็ก ของครู ให้เป็นไปในระเบียบอันดี

(๖) จัดระเบียบข้อบังคับและคำสั่งให้ดี

(๗) เมื่อครูได้วางระเบียบไว้อย่างไรแล้วต้องทำตามที่ได้วางไว้นั้นจริงๆ อย่าให้เคลื่อนคลาดได้

๔. นักเรียน

นักเรียนช่วยแบ่งเบาในการปกครอง ของครูได้มาก ครูควรจัดให้นักเรียนรู้จักปกครองกันเอง เพราะจะได้รู้แ่ดความ เป็นไป ได้ทั่วถึง และเด็กจะได้รับความ ต่ำราญใจ ในการที่ ได้ช่วย แ่ดเพระ หมู่เด็ก

ด้วยกัน ทั้งจะพูดจาว่าถ่วงถ่วงก็เข้าใจง่าย เด็กๆ
เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่เสมอ ย่อมอดอดไม่สบายใจ
เพราะเกรงจะผิดหรือกลัวผู้ใหญ่จะทำโทษเสมอ ครู
จึงควรปล่อยให้เด็กเรียนปกครองกันเองบ้าง ที่ว่า
นี้ได้แก่เด็กชั้นสูงๆ ปกครองเด็กชั้นต่ำๆ หรือการ
ตั้งหัวหน้าช่วยปกครอง แต่ครูไม่ควรจะเจยเจียนเกิน
ไป ต้องดูแลความเป็นไปเสมอ อย่าให้เกิดมีข้อเสีย
หายชั้นใด การตั้งหัวหน้าควรแบ่งออกเป็นหัวหน้า
ใหญ่ หัวหน้าหมู่ หัวหน้าชั้น แลแต่เห็นสมควร
ผู้ที่ควรเลือกเป็นหัวหน้านี้ ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. ลักษณะของผู้ที่ควรเลือกเป็นหัวหน้า

- (๑) ร่างกายแข็งแรง รูปร่างใหญ่โตพอสมควร
- (๒) มีความรู้ดี และขยันขันแข็งในการเรียน

และการทำงาน

- (๓) มีนิสัยใจคอ ซื่อสัตย์ สุจริตในหน้าที่

การงาน

- (๔) มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนและหมู่คณะ
 (๕) เป็นผู้ประพฤติดี และมีนิสัยดี ซึ่งควรจะเป็นแบบแก่คนอื่นได้ ทำให้ครูไว้วางใจได้

เมื่อเด็กโตแล้ว ควรชี้แจงให้นักเรียนทราบความประสงค์ของครูและให้เชื่อฟังหัวหน้า ผู้ที่ได้เป็นหัวหน้าของถือว่าเป็นเกียรติยศอย่างยิ่ง ต้องชี้แจงให้ทราบหน้าที่ ให้ประพฤติดี และทำงานในหน้าที่โดยเรียบร้อย หัวหน้าถ้าหากประพฤติเสียหายต้องทำโทษให้หนักกว่าคนอื่น

ข. หน้าที่ของหัวหน้า

หัวหน้าซึ่งคงชนนสมควรให้มีหน้าที่ดังนี้

- (๑) ดูแลความประพฤติ และกิริยามรรยาทของนักเรียน ช่วยชักชวนแนะนำให้รู้สิ่งที่ผิดที่ถูกต้องและไม่ควร ให้ประพฤติในสิ่งที่ดี

- (๒) ดูแลการเดินของนักเรียน ให้เดินโดย

เรียนร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกัน และให้เด่นในสิ่งที่ทำ
ที่ไม่ให้โทษ

(๓) ดูแลความสะอาดของสถานที่ ห้องเรียน
และนักเรียน

(๔) ดูแลเรื่องอาหารการกิน ที่พัก ที่เด่น

(๕) ดูแลกิจการต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธ-
ภัณฑ์ ฯลฯ

ข้อบังคับ

ข้อบังคับก็คือหลักหรือระเบียบที่วางไว้เพื่อให้
เด็กประพฤติตาม การปกครองคนหนุ่มมากจำเป็น
ต้องมีข้อบังคับเป็นเครื่องครอบงำ เมื่อผู้ใดฝ่าฝืน
ต้องคำหนิหรือทำโทษ เมื่อผู้ใดประพฤติตามก็ได้
ประโยชน์ คือการชมเชย หรือรางวัล ในเรื่องข้อ
บังคับนั้นผู้ปกครองความเห็นต่างๆ บางคนก็เห็นว่าถ้า
ครูปกครองดีแล้ว ไม่ต้องมีข้อบังคับ บางคนก็เห็น
ว่าข้อบังคับเป็นของจำเป็น เมื่อคิดทางใดทางเดียว

การมีข้อบังคับมีประโยชน์มากกว่า แต่ข้อบังคับนั้น
ต้องเป็นข้อบังคับที่ดี ถูกต้องตามความนิยม ตาม
กาละเทศะ และตามชนิดของโรงเรียน

ข้อบังคับจำเป็นสำหรับการปกครอง

ที่ว่าข้อบังคับจำเป็นสำหรับการปกครองก็เพราะ:-

(๑) ข้อบังคับเป็นหลัก หรือระเบียบที่จะให้
เด็กประพฤติไปในทางที่ดี เมื่อใครฝ่าฝืนก็มีโทษจริงๆ

(๒) การปกครองควบคุมคนหมู่มาก ถึงจะ
ไร้อาวุธอันใดแต่ด้วยความ มักจะมีผู้นอกแบบนอก
แผนเสมอ จึงต้องมีข้อบังคับตราไว้เป็นหลัก ผู้ที่
คิดจะเลียง หรือนอกแบบนอกแผนนั้นก็มักจะชวยาค
กตัวเกรงในเมื่อตนจะประพฤติดิ

(๓) การที่ไม่มีข้อบังคับไว้เสียเลย เด็กอาจ
จะประพฤติดิเพราะเผด็จ หรือเข้าใจผิด และห่อ
หุ้มในเรื่องความประพฤติ จึงควรมีข้อบังคับบ่ง
ไว้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ถึงไหนควร ถึงไหนไม่ควรจะ

เป็นเครื่องช่วยชี้ช่องทางให้เด็กประพฤติในทางที่ถูก

(๔) เด็กมักไม่รู้เท่าถึงการในสิ่งต่างๆ เหมือนผู้ใหญ่ จะปล่อยให้เด็กรู้เขาเองว่าอะไรผิดว่าอะไรถูก อะไรควรและไม่ควรนั้นไม่ได้ จึงต้องมีข้อบังคับบอกไว้เป็นหลักให้เด็กทราบ เพื่อจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

(๕) จะเป็นการเบียดเบียนของครูมาก เพราะสิ่งต่างๆ ที่เด็กประพฤติผิดโดยไม่รู้ โดยไม่ตั้งใจ ไม่จงใจ หรือผิดอ ครูจะต้องจำกล่าวถึงด่อนก่อน แต่เด็กมากคนด้วยกัน คนหนึ่งอาจจะทำผิดอย่างหนึ่ง และอีกคนหนึ่งจะประพฤติผิดอีกอย่างหนึ่งไม่เหมือนกัน ครูจึงจำเป็นต้องมีข้อบังคับบอกไว้ที่เดียวว่า อะไรควรอะไรไม่ควร เมื่อทำผิดก็ทำโทษ เมื่อทำถูกต้องให้รางวัล จึงนับว่าเป็นเครื่องเบียดเบียนครูได้มาก

การออกข้อบังคับ

การออกข้อบังคับนั้น ต้องให้ลูก ภาวะเทศะ

ให้เหมาะแก่ระดับของโรงเรียนและระดับของนักเรียน
หลักของการที่จะออกข้อบังคับนั้นควรยึดถือดังนี้

(๑) ต้องทราบความมุ่งหมายเสียก่อน ว่ามีความประสงค์อะไร เมื่อวางดังไปแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง จะมีวิธีดำเนินการรักษาข้อบังคับนั้นได้อย่างไร

(๒) ข้อบังคับต้องเป็นข้อบังคับของหมู่คณะ ไม่ใช่ข้อบังคับสำหรับบุคคล

(๓) ต้องบอกความประสงค์ให้นักเรียนทราบ ว่าที่ตั้งไว้นั้นมีความประสงค์อย่างไร ให้เด็กได้เห็นได้เห็นที่จกกันทุกคน และบอกให้ทราบด้วยว่า ถ้าหากประพฤติผิดจะมีโทษหรือเสียหายอย่างไร

(๔) ข้อบังคับต้องตั้งที่ถนัดน้อยๆ ข้อ และใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจได้ง่ายไม่เกิดอึดอัด

(๕) ข้อบังคับต้องตั้งที่จำเป็นจริงๆ ไม่ควรให้หยาบหยาบเกินไป และตั้งข้อบังคับในสิ่งที่เด็ก

พอจะประพาศตามได้ สิ่งใดที่เกินความสามารถของ
เด็กที่จะทำได้แล้วไม่ควรตั้งเตย

(๖) เมื่อได้ตั้งข้อบังคับไว้อย่างไรแล้ว ครู
ต้องคอยควบคุมให้เด็กประพาศตามจริง ๆ ใครฝ่า
ฝืนต้องทำโทษทันที ถ้าปล่อยปละละเลยแล้วจะเป็น
การเสียอำนาจของครู

บทที่ ๑๔

ว่าด้วยการให้รางวัลและการทำโทษ

การตอบแทนหรือการให้รางวัลเป็นเครื่องช่วย
ในการปกครองบังคับบัญชาของครู ถ้าหากครู
รู้จักใช้ ให้ดีและถูกต้องแล้วจะช่วยสนับสนุน ให้เด็ก
ประพาศตนเรียบร้อย และตั้งใจเล่าเรียนดีขึ้นได้มาก
ถ้าใช้ไม่ถูกต้องเป็นโทษ ฉะนั้นครูจึงต้องเรียนรู้ถึง
หลักเกณฑ์และวิธีให้รางวัล เพื่อจะได้ ใช้ ให้ถูก
ต้องได้ประโยชน์ด้วย.

หลักของการให้รางวัล

การให้รางวัลจะให้อะไรแก่เด็กต้องจะได้ประโยชน์จริง ๆ นั้น ต้องอาศัยความฉลาดและความไหวพริบของครู แต่อย่างไรก็ดีหลักต่อไปนี้จะพอจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ครูยึดถือได้บ้าง คือ.

๑. รางวัลควรให้แก่เด็กที่ประพฤติดีจริงๆ เท่านั้น เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่เด็กอื่น ๆ เด็กอื่น ๆ จะได้ประพฤติดีเช่นเพื่อหวังแข่งขันและหวังรางวัล.

๒. ให้เด็กมีความมั่นใจ ยืนยันตั้งใจเรียนและตั้งใจทำการงานดีจริงๆ อย่าคอยให้แต่เด็กที่ฉลาด เพราะความฉลาดไม่ใช่ของที่ทำเอาเองได้ ถ้าหากให้รางวัลแก่เด็กที่ฉลาดได้ทันทีที่ดัดเสมอแล้ว เด็กอื่น ๆ ไม่มีโอกาสที่จะได้รับ เลยไม่ตั้งใจแข่งขันจะทำให้รางวัลของครูมีค่าน้อย.

๓. รางวัลควรให้ โดยความยุติธรรม และ

ให้ในสิ่งที่ไม่มีเหตุผลพอ ถ้าครูให้รางวัลไม่ยุติธรรม
และให้ในสิ่งที่ไม่มีเหตุผลพอแล้ว เด็กจะมีใจคอ
หดหู่ หรือเห็นรางวัลของครูเป็นสินจ้าง

๔. รางวัลอย่าให้พร่ำเพรื่อ ต้องให้เด็กได้พยายามจริง ๆ จึงให้ ถ้าให้พร่ำเพรื่อเด็กจะไม่รู้จัก
ค่าของรางวัล รางวัลของครูจะมีค่าน้อย.

๕. รางวัลไม่ควรให้สิ่งที่มีราคามากนัก รางวัล
ที่ให้ด้วย สิ่งของ ไม่ควร ให้ เป็นของที่มีค่ามาก
เพราะจะกลายเป็นสินจ้าง เด็กที่ไม่ได้รับจะมีใจคอ
หดหู่ เด็กจะเกิดความอิจฉาริษยากันได้ และจะ
เป็นการเคียดแค้นครู. เจ้าคุณธรรมศักดิ์แนะนำว่า
ไม่ควรให้มีค่ามากเกินไป ๓ สตางค์.

๖. รางวัล ควร กำหนด ไว้ เป็น ชั้นเป็น หัก
ให้เด็กมี หนทางที่จะ พยายาม กระทำเพื่อ หวังรางวัล
ได้ด้วยกันทุก ๆ คน เด็กจะได้ตั้งใจแข่งขันกันทั้ง
ความประพฤติและการเรียนได้ทั่วหน้ากัน.

๗. รางวัลอย่าให้แก่เด็กที่เด็กมัก เพราะเด็ก ๆ ไม่รู้จักค่าของรางวัลประการหนึ่ง กับเด็กชั้นจิตตกใจกำลังชอบการรวมหมู่รวมพวก ถ้าให้รางวัลแล้วเด็กจะเกิดความแก่งแย่งกันขึ้น

ประโยชน์ของการให้รางวัล

๑. เป็นเครื่องจูงใจเด็กให้มีความหมั่นความขยันในการเล่าเรียน ตามธรรมดาเด็กย่อมไม่รู้เท่าถึงการณ์ การงานต่าง ๆ ที่เด็กทำเด็กไม่ค่อยรับผิดชอบ เด็กมักเห็นแต่การเด่น ไม่ค่อยเอาใจใส่ในการเล่าเรียน เพราะไม่รู้เท่าถึงการณ์ข้างหน้าเหมือนผู้ใหญ่ ครูจึงต้องกังวลถึงสิ่งที่ต้องปลูกปลอบเสมอ การสอนก็ต้องอนุโลมตามใจเด็ก คือทำให้บทเรียนถูกใจให้เกิดความสนุกเพลิดเพลิน แต่ครูจะทำเช่นนั้นเสมอไปไม่ได้ จึงต้องมีรางวัลเป็นเครื่องจูงใจให้เด็กรักและหมั่นขยันในการเล่าเรียน.

๒. จะทำให้เด็กประพฤติตัวดีขึ้น รางวัล

ครูไม่ได้ให้แค่เด็กที่หมั่นขยันในการเล่าเรียนเท่านั้น
เด็กที่ประพฤติดีดี มีมารยาทเรียบร้อย อดทน
จะเป็นตัวอย่างกับคนอื่น ๆ ได้ ครูก็ให้รางวัลด้วย
เพื่อเป็นเครื่องส่งเสริมให้เด็กประพฤติดียิ่งขึ้น และ
เด็กอื่น ๆ ก็จะได้รับผลประพฤติดีไปด้วยเพื่อแข่ง
ขันอยากจะได้รางวัล

๓. จะทำให้เด็กเกิดความรัก และความพอใจ
ครูมากขึ้น รางวัลเป็นสิ่งปลูกความกระตือรือ
ใจอันดีขึ้น จะทำให้เด็กมีความยินดีนับถือครู
ข้อพึงครูก่อน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการตั้งสอน
และการฝึกหัดความประพฤติที่ดีต่าง ๆ ได้ง่าย.

๔. จะทำให้ผู้ที่ได้รับรางวัลเกิดความพอใจ
ตนเอง และจะพยายามทำตัวให้ดียิ่งขึ้น เด็กอื่น ๆ
ก็จะมีคามนิยมยินดี ผู้ที่ได้รับรางวัล เด็กจะรู้จัก
นับถือซึ่งกันและกัน จะเป็นประโยชน์ในการที่จะ
ให้เด็กช่วยในการปกครองบังคับบัญชาตนเอง

๕. จะทำให้เด็ก แข่ง ชันกัน ทั้งการ เรียน และ ความประพฤติ การแข่งขันกันกระทำความดี^{ผู้} เป็นของมีประโยชน์มากในการศึกษา (แต่ครูต้อง ใ้รางวัลให้ดี อย่าให้เด็กมีการชิงดีกันได้.)

๖. จะทำให้บิดามารดา หรือ ผู้ปกครอง ของ เด็กมีความพอใจในการที่ได้เห็นความดี ความเจริญ ของบุตรหลานของตน จะได้ช่วยเหลื^{ผู้}ออก^{ผู้}ในทาง ที่จะฝึกหัดตั้งสอนทางบ้าน และเป็นโอกาสที่ครูจะ ทำการติดต่อกับผู้ปกครองของนักเรียน ได้ง่ายด้วย.

ชนิดของรางวัล

การให้รางวัลทั้งหลายเมื่อจะแบ่งออกกว้าง ๆ แล้วมี ๒ อย่างคือ

๑. รางวัลด้วยสิ่งของ
๓. รางวัลด้วยอาภัพปกริยา

รางวัลทั้งสองอย่างนี้ ชนิดที่ให้ด้วย อาภัพปกริยาดีกว่าการให้ด้วยสิ่งของ เพราะไม่เป็นต้นจ้าง

การให้รางวัลและการทำโทษ ๒๖๕

แต่เป็นความสำคัญที่สุดให้เป็นผลแห่งความชอบ แต่ครูต้องระวังใช้ให้เป็นและให้ถูกต้อง ข้อสำคัญระวังอย่าให้พร้าเพรื่อเกินไป

ชนิดของรางวัลที่ให้ ในโรงเรียน

รางวัลที่ให้ในโรงเรียนมีชนิดและประเภทต่าง ๆ กัน แต่แต่ละครูจะเลือกใช้ให้พอเหมาะแก่ชนิดของเหตุการณ์ และให้ถูกต้องตามกาละเทศะ รางวัลที่ให้ในโรงเรียนนั้น คือ

๑. ให้เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น เหรียญ, ตรา, หมวก, เครื่องหมายหรือโบ, เหรียญเบนตัน
๒. ให้เครื่องใช้สอย เช่น สมุด, หนังสือ, หมวก, ปากกา, ดินสอ, หรือเครื่องใช้อื่น ๆ
๓. ให้เดือนที่นั่ง หรือใบอนุญาตพิเศษ เมื่อเด็กประพฤติดี ก็ควรให้ใบอนุญาตพิเศษที่ครูจัดไว้ เพื่อเป็นเกียรติยศ
๔. ให้มีอำนาจอะไรบางอย่าง หรือให้สิทธิ

พิเศษ เช่นให้เป็นหัวหน้าชั้น หัวหน้าหมู่ เป็นผู้
ดูแลเครื่องเล่น ดูแลห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ เหล่านี้
เป็นต้น

๕. ให้คะแนน ผู้ที่มีความหมั่นขยัน และ
ประพฤติดี สัมควรให้คะแนนก็ให้ คะแนนใหม่มา
หลักในการสอบข้อสอบ การเลื่อนชั้นและการสอบ
ไล่ประจำปี

๖. ให้ความสรวลเสรวลเยินยอ หรือชมเชย
เช่นเด็กประพฤติดี ทำดีเป็นพิเศษ ครูแสดงความ
พอใจ หรือยกยอต่อหน้าคนอื่น หรือให้ผู้ช่วย
แจกกระดาษติดชื่อ เหล่านี้เป็นต้น รางวัลชนิดนี้
เป็นรางวัลที่ส่งเสริมจิตใจเด็ก ให้เบิกบานมากที่สุด
ครูที่ใช้เป็นจะได้ประโยชน์มาก ระวางอย่าให้พร่ำ
เพรื่อ ต้องให้เด็กพยายามจริง ๆ

การทำโทษ

การทำโทษก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ช่วยในการ

การให้รางวัลและการทำโทษ ๕๗๑

ปกครองบังคับบัญชาของครู นักเรียนบางคนมีนิสัย
ดื้อด้าว ฝักยากสอนยาก ย่อมหาโอกาสละเมิด
คำสั่ง หรือประพฤติดุชฉิบยังคับอยู่เสมอ การที่นัก
เรียนประพฤติดุชฉิบห้ำหั่นย่อมมีโทษ ครูผู้หวังดี
ต่อศิษย์ของตนต้องหาอุบายแก้ โทษนั้นให้หาย การ
แก้โทษที่นักเรียนทำผิด เรียกว่า “การทำโทษ”

การทำโทษ กับการ ให้รางวัลเป็นสองหัวงัด
เช่นเดียวกัน คือหวังจะให้เด็กเรียนมีความประพฤติ
ดีมีนิสัยดีขึ้นด้วยกันทั้งนั้น แต่การให้รางวัลเป็น
การหวังผลดีและแสดงในทางที่ดีด้วย ส่วนการทำ
โทษนั้นเป็นการหวังผลที่ดีแต่แสดงในการที่ชั่ว ฉะนั้น
การทำโทษจึงควรให้มันน้อยที่สุด จัดไว้เป็นวิธีหลัง
ที่สุด เมื่อไม่มีวิธีอื่นแก้ไขได้แล้วจึงค่อยใช้.

การทำโทษนั้นถ้าครูทำไม่ดีก็จะให้โทษมากกว่า
ให้คุณ ครูจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงหลักเกณฑ์
ของการทำโทษ เพื่อเป็นทางสำหรับยึดถือ และ

ปฏิบัติ ถึงแม้ว่าครูผู้สังเกตเกณฑ์ของการทำโทษ
แล้วก็ตาม ยังต้องอาศัยความระมัดระวังและความ
ชำนาญอีกด้วย มิฉะนั้นมักจะพลาดพลั้งได้เสมอ.

หลักของการทำโทษ

การที่จะกำหนดลงไปให้แน่นอนว่า โทษอย่าง
นั้นต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้เป็นของยากมาก ต้องแล้ว
แต่ระบิตของความผิดความเสียหาย และลักษณะ
ของผู้ทำผิด ท่านจึงกำหนดไว้ว่าการลงโทษจะ
มากน้อยเพียงใดนั้นให้พิจารณาเหตุดังต่อไปนี้

๑. ต้องทำให้เข็ดหลาบ โทษที่จะวางต้อง
กระทำให้สมควรแก่ความผิด และให้เข็ดหลาบไม่กล้า
ทำอีกต่อไป

๒. ตามความเสียหาย ความผิดที่ท่านเสียหาย
มากเพียงใด ก็ให้วางโทษหนักเพียงนั้น

๓. วางโทษให้เป็นขั้น ๆ กำหนดโทษไว้เป็น
ขั้น ๆ ผู้ทำความผิดมากลงโทษให้หนักกว่าผู้ทำ

ความผิดน้อยต้องกระหน่ำให้ตมแก่ความผิด

๔. ทำตามความจงใจของเด็ก ความผิดที่
เด็กทำไปนั้นเด็กทำไป โดยความ ตั้งใจ หรือ เจตนาที่
จะกระทำผิดหรือไม่ หรือทำไปโดยเหตุอื่น เมื่อ
เด็กกระทำผิดโดยตั้งใจมาก เพียงใดถึงโทษให้มาก
เพียงนั้น

๕. ตามบุคคล ให้ตั้งเกตุก่อนว่า ผู้ทำผิดนั้น
มีร่างกายแข็งแรงหรือบอบบางอย่างไร มีจิตใจ
อ่อนหรือแข็ง กระด้าง เคยทำความดี ความชอบอย่าง
ไรบ้าง เพื่อเป็นเครื่องลดหย่อนผ่อนโทษ เด็กบาง
คนใจอ่อนไม่เคยประพฤติดีเลยหา เมื่อทำโทษหนัก
เกินไปเด็กนั้นอาจจะดื้อหรือแข็งกระด้างก็เช่นได้ เด็ก
บางคนมีนิสัยดื้อกระด้างถ้าทำโทษน้อยไปก็เท่ากับยุ
ตของเขาร้อนเป็นเครื่องกำหนดโทษอีกด้วย.

๖. ตามแต่เด็กหมายความว่า จะได้รับ โทษหรือ

ไม่ ถ้าเด็กรู้แล้วว่าสิ่งนั้นผิด แต่ทำไปโดยไม่เกรง
กลัวโทษเช่นนั้น ควรทำโทษให้หนัก

๗. ตามแต่จะทำได้ซ้ำหรือแฉะ ถ้าโทษใด
จะต้องทำซ้ำเข้าไปจากเวลาที่ความผิดเกิดขึ้น โทษ
ควรทวงให้หนักขึ้นตามฉนวน เพราะโทษที่ทำซ้ำ
ไปนั้นเด็กอาจจะไม่นึกถึงโทษที่ตนจะได้รับ เด็กอาจ
เข้าใจว่าตนไม่ผิด หรืออาจลืมความผิดของตัว
ความผิดจะเข้าไปฝังอยู่ในจิตต์ ใจจนเป็นนิสัยด้วยหรือ
ต้นตอเดี๋ยวนี้ซึ่งเป็นของแก้ยาก

๘. ตามแต่ความผิดที่จะเกิดจาก ต้นตอหรือ
ไม่ ถ้าความผิดเกิดจากต้นตอต้องทวงให้หนัก เพราะ
ความผิดที่เกิดจากต้นตอ เป็นของ แก้ยาก ครูจึง
ควรทำโทษให้หนักเพื่อเป็นการข่มหรือหักห้ามไม่ให้
แสดงในสิ่งนั้นต่อไป

๙. ต้องทำโทษให้เด็ดขาด เมื่อได้พิจารณา
ความผิดโดยถ่องแท้แล้ว ว่าความผิดนั้นเป็นอย่าง

ไร และสมควรจะทำโทษอย่างไร แล้วก็ต้องทำให้
เด็ดขาด มิฉะนั้นจะเสียอำนาจของครู เด็กจะขาด
ความเกรงกลัว.

ความผิดที่ไม่ควรทำโทษ

ความ ผิดบาง อย่าง ถ้าหาก ครู ทำโทษเข้าแล้ว
จะเกิดการเสียหายนั่น ครูจึงต้องระมัดระวัง ถ้าหาก
ความผิดไม่ควรจะทำโทษ ก็ควรผ่อนผันให้บ้าง
การปกครองจึงจะได้ผลดี ทดถวนจึงนัยความผิด
ที่ไม่ควรเอาโทษนั้นให้พิเศษระหัดนั้น.

๑. ความผิดที่ไม่มีเหตุพอ เช่น

ก. ทำผิดแต่ไม่มีอะไรเสียหาย และเมื่อครู
ได้เปรียบเทียบกับตัวอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมไม่เอาเรื่องเอา
ความต่อไป.

ข. ทำผิดแต่คุณที่ได้รับนั้นมากกว่า ความผิด
ที่เด็กได้กระทำ

๒. ความผิดที่ไม่แปลงสันดานเด็ก เช่น

ก. เด็กกระทำผิดในเวลาที่ยังไม่ทราบว่าเป็นผิด ตั้ง
ที่ตนทำผิด และไม่ทราบว่าจะมีโทษอย่างไร.

ข. เด็กกระทำผิดเพราะถูกคนอื่นบังคับ ไม่
ได้กระทำผิดโดยความตั้งใจ

๓. โทษที่จะให้โทษแก่เด็ก คือโทษที่มีน้ำหนัก
หนักเกินกว่าความผิด หรือผู้ทำผิดนั้นมิได้ชอบ
ไม่แจ้งกระทำความผิด ถ้าได้รับโทษแล้วอาจจะเกิดความ
เสียหายได้

๔. โทษที่ไม่จำเป็นต้องทำโทษ คือความ
ผิดที่จะแก้ไขได้โดยทางอื่น ซึ่งไม่จำเป็นต้อง
ทำโทษก็ได้ เช่น ตั้งสอนตักเตือน เด็กก็เชื่อฟังและ
เชิดหลาบ.

ชนิดของการทำโทษ

การทำโทษทั้งหลายแบ่งออกได้เป็น ๒ อย่างคือ

๑. ทำโทษให้ตรอมใจ คือการทรมานและ
การตัดความสุขความพอใจต่าง ๆ จัดว่าเป็นการ

ทำโทษให้ตรอมใจ

๒. ทำโทษให้เจ็บกายได้แก่การเขย่งตัว หรือ การทำด้วยวิธีต่าง ๆ

ชนิดของโทษที่ใช้ในโรงเรียน

๑. โทษที่ทำให้ตรอมใจ เช่น

ก. ว่ากล่าว คือครูใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน หรือตัก หรือชูป เพื่อให้นักเรียนระคายหรือกลัดเกรง ไม่กล้าประพฤติผิดอีกต่อไป โทษชนิดนี้เป็นโทษ ที่ใช้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนที่ใจอ่อน นักเรียนที่ใจ อ่อนเพียงแต่ครูว่ากล่าวเพียงนั้นก็จะกลัดเกรงและระอ พัง แต่ครูต้องระวังใช้ให้ดี อย่าให้พรวดพราด ต้อง ระวังเวลาที่ควรใช้และเวลาที่ควรอดกลั้น.

ข. ทำให้อายหรือขายหน้า คือครูทำให้อาย โดยวิธีต่าง ๆ เช่นตักเตือน ตั้งสอนในที่ประชุม ครูแสดงความไม่พอใจ ถ่มน้ำตาเหล่านี้เป็นต้น โทษ ชนิดนี้เป็นประโยชน์แก่เด็กที่ใจอ่อน และควรใช้

สำหรับความผิดที่ไม่ร้ายแรง และระวังอย่าให้
พร่ำเพรื่อ.

ค. ถักขัง คือห้ามไม่ให้ออกไปเล่นกับเพื่อน
หรือห้ามไม่ให้ทำอะไรบางอย่าง โทษชนิด
นี้เด็กไม่ชอบ เพราะธรรมชาติเด็กชอบสนุกสนาน เมื่อ
ครูห้ามไม่ให้เล่นจึงเป็นการทรมาน ครูต้องเลือกใช้
ให้เหมาะ ถ้าใช้เกินเหตุตกเป็นอันตรายแก่เด็กควร
ใช้สำหรับความผิดที่เนื่องมาจากสันดาน เช่น ไม่
ตรงเวลาคือดำน เหล่านี้เป็นต้น.

ฆ. ปรับให้ทำการ โทษชนิดนี้ใช้สำหรับ
ความผิดบางอย่างเช่นดูภายในการเล่าเรียน ไม่ตรง
เวลา ขัดคำสั่ง เกียจคร้านเป็นต้นดาน การงาน
ที่ปรับให้ทำไม่ควรให้เป็นภาระเรียนมากนักควรให้
เป็นงานอื่น ๆ บ้าง เช่นทำความสะอาดห้องเรียน
โรงเรียน ซึ่ง ครู เห็น ว่าพอเหมาะ แก่กำ ดังของเด็ก.
ถ้าหากปรับให้เด็กทำการเรียนเสมอแล้ว เด็กจะเบื่อ

ในการเรียนจะเห็นว่าการเรียนเป็นของที่ลำบากหรือ
เป็นยาหม้อใหญ่.

ง. ดดคะแนน การดดคะแนนก็เป็นการทำ
โทษอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ตรอมใจ โทษชนิดนี้เหมาะ
สำหรับเด็กชั้นกลางและชั้นใหญ่ที่รู้จักค่าของการ
เรียนและรู้จักค่าของคะแนนแล้ว สำหรับเด็กไม่
มีประโยชน์ เพราะเด็กไม่รู้จักค่าของคะแนน

จ. ดดชั้นหรือตำแหน่ง เช่นดดจากหัวหน้า
ลงมาเป็นลูกหมู่ ดดจากตำแหน่งต่าง ๆ ที่ควรตั้งไว้

ฉ. ไม่ให้เด็กอ่อนคบค้าสมาคม โดยมากใช้
สำหรับความผิด ที่เนื่องจากการรังแกเพื่อน รู้มาก
เขาเปรียบข่มเหงเพื่อนเท่ากันเป็นต้น

ช. ไล่ออกจากโรงเรียน โทษชนิดนี้เป็น
โทษที่หนักที่สุด ใช้สำหรับความผิดที่ร้ายแรง มี
ความเสียหายมาก และใช้ได้เฉพาะโรงเรียนชั้นสูง ๆ
หรือโรงเรียนพิเศษที่รับเด็กนอกบังคับพระราชบัญญัติ

ประณตศึกษาเท่านั้น.

๒. โทษเจ็บกาย ได้แก่การเขียนตัวต่าง ๆ การเขียนคำหรือการทำโทษให้เจ็บกายนี้เป็นของที่ทำให้โทษมากกว่าให้คุณ ครูจึงต้องระมัดระวังในการกระทำ และควรใช้ให้น้อยที่สุด เมื่อทำโทษอย่างอื่น ๆ ที่เห็นว่าสมควรแล้ว เด็กยังไม่เชื่อฟัง หรือยังไม่ประพฤติตัวดีขึ้นจึงค่อยใช้

ความเสียหายของโทษเจ็บกาย

การทำโทษโดยการเขียนตัวหรือทำให้เจ็บกาย มีความเสียหายดังต่อไปนี้

๑. เป็นการแสดงความโหดร้ายของครู และปลูกฝังนิสัยที่ไม่ดีลงในตัวครูเอง เพราะนิสัยของคนเกิดแต่การกระทำสิ่งเดียวกันซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถ้าครูเขียนตัวเด็กบ่อย ๆ แล้ว นิสัยมุกตะลุมตึงและใช้อำนาจเขียนตัวก็จะฝังอยู่ในสันดานของครู นิสัยระหิณนี้เป็นสิ่งที่ไม่น่าสรรเสริญ ไม่เหมาะแก่บรรยาบท

ของครู.

๒. เป็นการแสดงความทารุณ และทำให้คนอื่น ๆ ขาดความนับถือ การเขียนคำเป็นอำนาจที่ชั่วร้าย ไม่ควรนำมาใช้สำหรับเด็ก

๓. ทำลายความสนใจและความตั้งใจของเด็ก เด็กที่ถูกตีมีความเจ็บปวด และมีความกลัวจนจนทำให้ร่างกายและจิตใจไม่สบาย เมื่อร่างกายจิตใจไม่สบายแล้วความตั้งใจในบทเรียนก็น้อยเข้า

๔. เด็กอาจชอบอำนาจครู การกระทำทำให้ได้รับความเจ็บปวด ย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดโทโสร้ายขึ้นในจิตใจของบุคคลทุกคนเป็นธรรมดา เด็กบางคนอาจจะอดกลั้นไม่ได้และอาจจะดูอำนาจของครู เช่นเดินหนีเฉย ๆ หรือแสดงอาการอาฆาตมาดร้ายต่าง ๆ ก็เป็นได้ ยิ่งครูหนุ่ม ๆ ที่ไม่มีความอดกลั้นและไม่ระมัดระวังด้วยแล้ว ความเสียหายในข้อนี้ยิ่งจะมากจน

๕. เป็นอัน ตราขายแก่ร่าง กายและ จิตต์ ใจของ
เด็ก การเขียนตัวน้อย ๆ อาจเป็นอันตราขายในส่วนร่าง
กายและจิตต์ ใจของเด็ก เช่นร่างกายกระแทรน
ประดาตลับ ความคิดความอ่านอาจจริงัน เด็กอาจ
จะมีสติปัญญาที่

๖. เด็กมักจะเปลี่ยนนิสัยหรือใจแตก เด็ก
บางคนมีนิสัยและจิตต์ ใจอ่อน เมื่อถูกครูเขียนเข้า
จะเกิดความไม่พอใจครู บางทีก็เปลี่ยนนิสัยเป็น
เด็กดื้อ

๗. จะทำให้เสียอำนาจของครู จะว่ากล่าว
เด็กไม่ค่อยเชื่อฟัง การเขียนตัวเด็กไม่ชอบ เด็กจะ
เกียจคร้าน ดูอำนาจครู ดังกล่าวแล้ว เด็กจะหมด
ความเคารพนับถือในตัวครู สิ่งต่างๆ ที่เด็กพอจะเลี้ยง
เด็กก็จะเลี้ยง เด็กจะไม่เคารพต่อสิ่งต่างๆ ที่เป็น
สมบัติของ โรงเรียน ครูจะรู้ ดีก ลำบาก ในการ
ปกครองบังคับบัญชา.

การให้รางวัลและการทำโทษ ๒๘๓

๗. เป็นต้นเหตุให้เด็กเบื่อโรงเรียน ขาดเรียน
หนีโรงเรียน และเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่ตั้งใจจริง
เด็กจะพยายามโกหกครูทุกสิ่งทีพอจะโกหกได้ เพื่อ
เจียงไม่เรียว เป็นการปลุกนิสัยที่ไม่ดี ให้เกิด
ขึ้นแก่เด็ก.

๘. จะเกิดความบาดหมางใจระหว่างผู้ปกครอง
ของเด็ก ผู้ปกครองของเด็กมักไม่พอใจให้ครูเขียน
เด็กบางคน บางคนอาจจะหาเรื่องครูก็ได้ ครูที่เขียน
ตักเด็กจนผู้ปกครองได้ฟ้องร้องนั้นนับว่าเป็นการไม่ดี
เยี่ยมมรรยาท.

การทำโทษให้เจ็บกายเป็นของให้ โทษมากดัง
กล่าวแล้ว แต่ก็ใช่ว่าอำนาจสำคัญอันหนึ่งในการ
ปกครองบังคับบัญชาของครู ครูควรระวังใช้ให้ดี
อย่าให้พร่ำเพรื่อ ถึงคราวจำเป็นจริงๆ จึงค่อยทำ
และเมื่อทำผิดแล้วก็ให้แก้ความผิดให้ได้ สำหรับครู
หนุ่มหรือครูอ่อนหัดต้องระวังให้มาก เพราะความ

เด็หายต่าง ๆ ตาม ^๑ที่ ^๒ถ้าว ^๓มานัน ^๔จะ ^๕ยัง ^๖มี ^๗มาก ^๘ขึ้น
เมื่อ ^๑เด็ก ^๒ทำ ^๓ความ ^๔ผิด ^๕ที่ ^๖จำ ^๗เป็น ^๘จะ ^๙ต้อง ^{๑๐}เขียน ^{๑๑}ด ^{๑๒}แต่ ^{๑๓}ง ^{๑๔} ควร
ให้ ^๑ครู ^๒ใหญ่ ^๓หรือ ^๔อาจารย์ ^๕ใหญ่ ^๖ทำ ^๗ด ^๘ัก ^๙ว่า ^{๑๐}.

ครูหนุ่ม ๆ ไม่ควรเขียนดเด็ก

การ ^๑ที่ ^๒ท่าน ^๓ห้าม ^๔ไม่ ^๕ให้ ^๖ครู ^๗หนุ่ม ^๘เขียน ^๙ด ^{๑๐}เด็ก ^{๑๑}นั้น ^{๑๒}ก็

เพราะ

๑. ครูหนุ่ม ๆ ใจ ^๑คอ ^๒ไม่ ^๓ค่อย ^๔เยือก ^๕เย็น ^๖ ไม่
ค่อย ^๑รอบ ^๒คอบ ^๓ ชาติ ^๔ความ ^๕ด ^๖ัง ^๗ด ^๘าร ^๙เด็ก ^{๑๐} อาจ ^{๑๑}จะ ^{๑๒}ทำ ^{๑๓}หนั ^{๑๔}ก
มือ ^๑หรือ ^๒เกิน ^๓กว่า ^๔เหตุ ^๕ ซึ่ง ^๖เป็น ^๗การ ^๘ให้ ^๙โทษ ^{๑๐}แก่ ^{๑๑}ร่าง ^{๑๒}กาย
และ ^๑จิต ^๒ดี ^๓ใจ ^๔ของ ^๕เด็ก ^๖มาก ^๗ขึ้น ^๘.

๒. เด็ก ^๑มัก ^๒ไม่ ^๓ค่อย ^๔กลั ^๕ว ^๖ครู ^๗หนุ่ม ๆ ^๘ มัก ^๑ดู ^๒อ ^๓า
นา ^๔ครู ^๕ และ ^๖มัก ^๗เห็น ^๘ว่า ^๙โทษ ^{๑๐}ที่ ^{๑๑}ตน ^{๑๒}ได้ ^{๑๓}รับ ^{๑๔}ไม่ ^{๑๕}ยุติ ^{๑๖}ติ ^{๑๗}ธรรม
ไม่ ^๑สมควร ^๒แก่ ^๓ความ ^๔ผิด ^๕.

๓. การ ^๑บาด ^๒หมาง ^๓ใจ ^๔ระ ^๕วาง ^๖เด็ก ^๗กับ ^๘ครู ^๙จะ ^{๑๐}มี ^{๑๑}มาก ^{๑๒}
ขึ้น ^๑ เด็ก ^๒จะ ^๓มี ^๔ใจ ^๕คอ ^๖ห ^๗ด ^๘ห ^๙ ไม่ ^{๑๐}ค่อย ^{๑๑}เ ^{๑๒}การ ^{๑๓}พ ^{๑๔}เช ^{๑๕}ื่อ ^{๑๖}ฟัง ^{๑๗}ใน
การ ^๑ด ^๒สอน ^๓ การ ^๔บังคับ ^๕บัญชา ^๖ของ ^๗ครู ^๘ จะ ^{๑๐}เป็น ^{๑๑}การ ^{๑๒}เด ^{๑๓}ีย ^{๑๔}ห ^{๑๕}าย

การให้รางวัลและการทำโทษ ๒๘๕

แก่การสอนการเขียน และจะเขียนอ่านาจนของครูมากขึ้น

๔. ผู้ปกครองของเด็กมักไม่ใส่ใจครูหนุ่มๆ ถ้าหากครูหนุ่มๆ เขียนดีเด็กการมาดหมายใจจะมีมากขึ้นกว่าครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ทำโทษ.

หัวข้อที่ครูควรระมัดระวังในการทำโทษเด็ก

การทำโทษเด็ก ไม่ว่าจะทำ โดยวิธีใดก็ตาม ครูควรยึดหลักดังต่อไปนี้คือ.

๑. ต้องทำ ใจคอ ให้เยือกเย็น สด กั้น ไม่บันดาลโทสะ

๒. ต้องใช้ ความ อดทน ของเขา ให้เขาเห็นโดยชัดเจน และอย่างเหตุอย่างผลที่ครูต้องทำโทษให้เขาเข้าใจเสมอไปทุกคราว เพื่อเด็กจะได้เห็นว่าโทษที่เขาได้รับสัมพันธ์กับความผิดที่เขากระทำ เด็กจะไม่มัวใจคอหดหู่ จะไม่บาดหมางกับครูและจะได้กลับตัวประพฤติดีขึ้น

๓. การทำโทษ อย่าให้เป็นฐานเยาะเย้ย ชั่ว

กระทบกระทั่งต่าง ๆ เพราะเด็กจะเห็นว่าครูทำ
โทษเพื่อตัวครู เพื่อความอวดมาตมายของครู
เด็กจะไม่กตัญญูกับครู บางทีจะคิด

๔. ถ้าความผิดร้ายแรง หรือมีความเสียหาย
มาก ต้องบอกกล่าวให้ผู้ใหญ่ และผู้ปกครอง
ของเด็กทราบเสมอไป เพื่อโทษที่ครูทำจะได้ไม่
มากหนักอยู่กับครู และความบาดหมางระหว่างครู
กับผู้ปกครองของเด็กก็จะน้อยลง

๕. ก่อนจะทำโทษเด็กต้องคิดให้รอบคอบเสีย
ก่อน ว่าจะทำอย่างไรจึงจะพอเหมาะแก่เหตุ และ
จึงจะแก้ความผิดนั้นให้หายได้ กับจะไม่เกิดโทษ
ต่าง ๆ ด้วย เมื่อตัดสินใจแล้วต้องรีบทำให้
เด็ดเดี่ยว

๖. ครูต้องแสดงความเมตตา กรุณา ให้เด็ก
เห็น ให้เขาเห็นว่าความผิดของเขาเองเป็นเครื่องทำ
โทษเขาเอง ไม่ใช่ครูกระทำ

การให้รางวัลและการทำโทษ ๒๘๑

๗. เมื่อทำแล้วให้เดินไปอย่างช้าๆ ขวัญนินทา
เด็กอีก คือขอร้องเอาความผิดหลังๆ ขึ้นมากล่าว
ครูต้องแสดงว่าเขาเป็นที่พอใจของ ครูแล้ว และเขา
กลับเป็นคนดีแล้ว

๘. ครูบางคนมักพูดติดปากเสมอว่า เดี่ยว
เขียน เดี่ยวดี เดี่ยวหักคะแนน จนติดปาก การ
ขู่หรือพูดเช่นนั้นเสมอ เด็กเกิดขี้ด ไม่กล้าขู่ อาจ
จะดื้อครูเดี๋ยวก็ได้ ครูจึงควรระวัง เมื่อถึงคราว
จะทำก็ให้ทำเสียทีเดียวดีกว่า

๙. ครูต้องมีหลักธรรมเป็นที่ตั้ง อย่าให้
อคติครอบงำ ต้องทำโทษให้ยุติธรรม อย่าดำ
เนินด้วยประการต่าง ๆ

๑๐. โทษที่หนัก ความผิดที่ร้ายแรง ไม่ควร
จะทำให้นักเรียนอื่น ๆ เห็น เพราะเด็กผู้ที่ได้รับโทษ
จะมีความอายมาก และบางทีเด็กจะใจแตกโทษ
ที่ครูทำนั้นจะไม่ใช่ประโยชน์.

บทที่ ๑๕

ว่าด้วยการปกครองเด็กชั้นต่างๆ

ถึงแม้ว่าครูจะรู้จักปกครองบังคับบัญชาดี รู้จักจัดตั้งต่างๆ ที่เป็นเครื่องช่วยในการปกครองบังคับบัญชาได้ถูกต้องแล้วก็ตาม แต่ถ้าครูปกครองเหมือนกันไปหมดทั้งชั้นเด็กและชั้นผู้ใหญ่ ไม่รู้จักผ่อนผันต้นยาวตามชั้นตามวัยแล้ว ผลที่ได้ก็ยังไม่ดีพอ เพราะตามธรรมชาติเด็กและผู้ใหญ่นิยมจิตใจต่างกัน ถิ่นที่พวกเขาจะพักพิงก็ต่างกัน เพราะฉะนั้น ครูจึงจำเป็นต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาตามชั้นตามวัยของเด็กอีกด้วย คือถ้าเป็นเด็กชั้นผู้ใหญ่ที่มายุ่มากแล้ว การปกครองควรใช้อย่างเคร่งครัดและเฉียบขาด ถ้าเป็นเด็กชั้นเล็กที่มายุ่น้อยก็ควรผ่อนผันต้นยาวให้บ้าง การปกครองจึงจะได้ผลดี.

การปกครองเด็กชั้นเล็ก

เด็กชั้นอนุบาลในราว ๗-๓๑ ปี เด็กวัยนี้ชอบมี

ความพอใจไม่อยู่นิ่ง ชอบซุกซน ชอบการเล่น
ไม่ค่อยเข้าใจได้ในการเล่าเรียนเป็นธรรมดา การ
ที่จะให้เด็กชอบการเรียนและเรียนร้อยได้นั้น ก็โดย
ความควบคุมและกลอุบายต่าง ๆ ของครูช่วยชักจูง
กับ ด้วยอนุโลมการสอนให้เป็นไปตาม ความพอใจ
ของเด็ก ข้อสำคัญอย่างหนึ่งก็คือเด็กจำอะไรได้
ง่าย ไม่ว่าการเรียนหรือความประพฤติ ครูจึง
ควรบรรดให้เด็กมีความรู้ ความคิด และประพฤติ
ตัวให้ดีโดยเร็ว การปกครองเด็กชั้นนี้จึงควรดำเนิน
ดังนี้.

๑. ต้องเข้าใจควบคุมดูแลอยู่เสมอทั้งใน
ห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพราะเด็กยังมีความ
ซุกซนประพฤติเรื่อยไป ไม่รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก

และไม่ค่อยเข้าใจในคำตักเตือนถึงอันตรายของครูดนิก
จะปล่อยให้เด็กเดินตามดำพังไม่ได้ เห็นสิ่งใดที่จะ
ชักจูงให้เด็กประพฤติดีเสียหายหรือเกิดเป็นนิสัยที่ไม่
ดีขึ้น ครูต้องรับห้ามหรือจัดการแก้ไขทันที ใน
เวลาสอนก็ต้องจัดชั้นและห้องเรียนให้ดี อย่าให้มี
สิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องชักจูงจิตใจของเด็กให้
เขวไปนอกทางได้

๒. ต้องให้เด็กได้เรียนได้ทำอะไรอยู่เสมอ
อย่าให้ว่างมือได้ เพื่อให้เด็กได้ใช้กำลังความว่อง
ไวเต็มที่ เด็กๆ ย่อมมีความว่องไวเป็นต้นตาม
ความว่องไวของเด็กนั้น เป็นประโยชน์แก่การศึกษา
และการฝึกหัดความประพฤติได้มาก ครูจะบังคับ
ให้เด็กอยู่นิ่งๆ โดยไม่ทำอะไรนั้นไม่ได้ ถึงได้ก
เป็นการฝืนธรรมชาติของเด็ก และจะเป็นการฝึกแก้
อนามัยทั้งส่วนร่างกายและจิตใจของเด็กด้วย โดย
เหตุที่กล่าวแล้วจึงต้องให้เด็กได้ทำอะไรอยู่เสมอ

อย่าให้ว่างมือได้ และในเวลาเดียวกันจะได้ประโยชน์ในทางการเรียนด้วย.

๓. การด้นบทเรียนพยายามหาสิ่งที่เด็กชอบ

มาด้น หรือทำบทเรียนให้ลูกใจเด็ก บทเรียนที่จะนำมาด้นเลือกของเป็นบทเรียนที่ง่าย ๆ ทั้งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน มีเครื่องใช้ของจริงประกอบการด้น เครื่องใช้ที่นำมาประกอบการด้นก็ให้ดูง่าย ๆ ถ้าเป็นรูปภาพหรือแผนที่ให้ชัดเจน ใช้วัตถุขนาดหรือเป็นของที่เด็กเห็นว่าแปลกต่างที่จะเปรียบเทียบกันให้เด็กเห็นว่า เป็นของที่ต่างกัน หรือเหมือนกันโดยชัดเจน เพื่อจะให้เด็กตั้งใจสนใจในบทเรียนและเรียนพร้อมอยู่ได้ ซึ่งเป็น

การช่วยในการปกครอง

๔. บทเรียนควรเป็นบทที่สั้น ๆ ตามธรรมชาติ
เด็กย่อมมีความตั้งใจสนใจไม่นาน ถ้าบทเรียนยาวเกินไปหรือด้นนานเกินควรแล้วเด็กจะเบื่อ การ

สอนต่อก็จะไม่ได้รับประโยชน์ และเด็กไม่ค่อย
 เรียนร้อย จะชุกชนขึ้นมาจากนั้น ภาระในการกะ
 ตารางสอน และการสอนวิชาจึงควรให้มีเวลา
 น้อยๆ และเรื่องที่เตรียมมากให้สั้นๆ พอเหมาะแก่
 เวลา การปกครองก็จะเรียนร้อย

๕. บทเรียนควรลำดับกันเสมอ หรือที่เรียก

ว่า ลำดับเปลี่ยนวิธีฝึกหัดบ่อยๆ ได้กล่าวมาแล้วว่า
 เด็กชอบอะไรไม่นาน ถ้าหากเรียนนานเกินไปเด็ก
 เบื่อ และไม่เรียนร้อย ครูจึงควรเปลี่ยนดับบทเรียน
 ง่ายๆ เพื่อให้เกิดตั้งใจอยู่เสมอ การปกครอง
 ก็จะไดผลดีขึ้น และบทเรียนที่เปลี่ยนและลำดับกัน
 ควรให้ใช้ประจำหรืออาการต่างกัน เพื่อฝึกหัด
 อาการทั้ง ๕ ของเด็กให้เจริญ

๖. ครูควรประพฤติตัวเป็นแบบ เด็กชน

มีความจำต้องใจ ไม่ว่าการเรียนหรือความประ-
 พากติ ชอบลอกแบบเลียนแบบจากผู้ใหญ่ ถ้าเด็ก

ได้เห็นหรือได้อบรมอย่างไรมักจะเป็นอย่างนั้น ครู
จึงต้องประพฤติตัวให้ดี เพื่อปลูกแบบที่ดีให้แก่เด็ก
เช่นครูอยากให้เด็กซื่อตรง ตรงต่อเวลา มีใจคอ
เมตตากรุณาเหล่านี้ ครูจึงต้องทำตัวอย่างให้เด็ก
เห็นเสมอไป จะอธิบายให้เด็กฟังเท่านั้นเด็กย่อม
ไม่เข้าใจ เพราะเป็นของไม่มีตัวมันตน ต้องใช้ความ
คิดความตรองมากจึงจะเข้าใจได้.

๗. ครูอย่าตั้งข้อบังคับขมขื่นเกินไป หรือ
คอยแต่จะห้ามเสียสารพัด ควรปล่อยให้ร่าเริง
เป็นแต่คอยดูไม่ให้ทำเสียหายเท่านั้นพอ ถ้ากด
เกินไปหรือห้ามเกินไปเด็กจะกลายเป็นหุ่นไป

๘. ตั้งหัวหน้าช่วยดูแล เด็กชั้นอนุบาล
เขาใจใส่ควบคุมมาก ครูจึงควรตั้งหัวหน้าช่วยดู
ดูแลบ้าง จะได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานของครู การ
ควบคุมก็จะได้อีกด้วย การตั้งหัวหน้าเลือกเขานัก
เรียนชั้นสูง ๆ และประพฤติดี ตั้งได้ก็ถ่วงมาด้วย

ในตอนที่ว่าด้วยการตั้งหัวหน้า หัวหน้าให้เป็นผู้ช่วยดูแลควบคุม ไม่ให้เด็กเด่นเด็กประพฤติในสิ่งซึ่งอาจจะให้โทษ.

การปกครองเด็กชั้นกลาง

เด็กชั้นกลางอายุ ๑๐-๑๕ ปี เด็กขนาดนี้มีความคิดความอ่านบ้างแล้ว รู้จักผิดชอบชั่วดีมากขึ้นตามลำดับ ครูไม่ควรจะยอมให้เรียนแต่ดังที่เด็กชอบมากนัก ควรจะเปลี่ยนนิสัยอันนั้นเสีย การปกครองเด็กชั้นนี้ควรคล้ายคลึงกันกับเด็กชั้นเล็กผิดกันก็แต่ไม่อนุโลมการสอนการเรียนตามใจเท่านั้น พยายามหาเครื่องล่อใจทางอื่น ให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตน รู้จักผิดชอบชั่วดีมากขึ้น การปกครองเด็กชั้นนี้จึงควรให้เป็นไปดังนี้

๑. การควบคุมของครูให้ทั่วถึง เด็กวัยนี้

ยังชอบการเล่นมาก และการเล่นมักจะอนุโลมตามความคิดความเห็นของตนเอง มากกว่าที่จะอด

แบบเดือนแบบ หรือชอบเด่นอย่างที่เราเรียกว่า “ทอดยง” บางทีอาจเดินไปในทางที่จะให้ โทษ เช่น การพนัน หรือเกมกระเผลกแต่เพดต่าง ๆ ครุจึงต้องควบคุมดูแลให้ทั่วถึง ตั้งหัวหน้าช่วยดูแลบ้าง คอยให้เด่นแค่ในสิ่งที่ดีที่ไม่เป็นโทษ.

๒. การอนุโลมตามควรให้น้อยกว่าชั้นเด็ก ๆ

การด่อนการเรียนครตของกวดชนให้ดียงชน ไม่ปล่อยตามใจดังชนทกต่างแล้วต้องให้เป็นเวลา ให้ถือการเรียนเป็นรัชดำคัญ และการเดิน ทงหลายต้องเดินให้เป็นเวลา เป็นระเบียบอันดี ให้ดอวินยอย่างเคร่งครัด เพื่อปลูกฝังนิสัยดีและความประพฤติที่ดีให้แก่เด็ก

๓. สอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี เด็กวัยนี้รู้จัก

ผิดชอบชั่วดี และเข้าใจในคำคักเตือนดังสอนของครแล้ว จึงควรอธิบายและชี้แจงให้รู้จักคุณของการประพฤติดี ให้รู้จักโทษของการประพฤติชั่ว ให้

รู้จักหน้าที่ของตัวเอง การอบรมความประพฤติให้เป็น
ไปในทาง ชักตัวอย่างที่ดีพอจะเข้าใจและมอง
เห็นได้ เพื่อให้เด็กรู้จักปกครองตัวเองบ้าง.

๔. ครูต้องประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง เด็ก
วัยยังดกแบบเลียนแบบจากผู้ใหญ่เสมอ ครูจึง
ต้องประพฤติตัวให้ดี ให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

๕. ข้อบังคับและข้อห้ามต่างๆต้องให้เข้มงวด
กว่าชั้นเด็ก ๆ เด็กชั้นนี้ จักมีคชอบขบถดื้อ เป็น
หัวดื้อระวางเด็กกับผู้ใหญ่ ถ้าหากปล่อยเกินไป
เด็กจะเลื่องหรือหลวมตัว ความชั่วที่เกิดขึ้นในชั้น
นี้เป็นของยาก จะกลายเป็นนิสัยติดตัวไปนาน
ครูจึงต้องกวดขันในเรื่องความประพฤติ พยายาม
หักห้ามหรือดัดกันเหตุ ในสิ่งที่จะชักจูงใจเด็กให้
ประพฤติไปในทางที่ชั่วให้สิ้นเชิง.

๖. เครื่องดลใจ เด็กชั้นนี้ชอบบอจจึงต้องมี
เครื่องดลใจให้เด็กรักการเรียนและประพฤติตัวดี ขึ้น

เครื่องล่อใจ

เครื่องล่อใจเด็กให้ชอบการเรียนรู้ และประพฤติ
ตัวดีนั้นคือ

๑. เครื่องล่อใจทางบ้าน ได้แก่บิดามารดาหรือผู้
ปกครองสัญญาว่าจะให้รางวัลต่างๆ ในเมื่อตั้งใจ
เรียน เรียนดำริ่งและประพฤติดีดี เด็กจะมีความ
มานะพยายามเอาใจใส่ต่อการเรียน และตั้งใจประ-
พฤติตัวให้ดีขึ้นเพื่อให้ผู้ปกครองชอบ ผู้ปกครอง
ชมเชย และหวังรางวัลที่เขาพึงพอใจ.

๒. เครื่องล่อใจทางโรงเรียน เครื่องล่อใจทาง
โรงเรียนก็ได้แก่รางวัลต่างๆ ที่ครูให้ เช่นการยก
ย่องชมเชยต่างๆ หรือให้เครื่องประดับ ให้สิ่งของ
เล็กๆ น้อยๆ ให้คะแนน ให้เกียรติยศ ให้เป็น
หัวหน้าในเมื่อเขาประพฤติดี เหล่านี้เป็นต้น

การให้รางวัล เป็น ประโยชน์มาก สำหรับ เด็ก
วัยนี้ ครูต้องรู้จักให้รางวัล เพื่อเป็นเครื่องล่อใจ

ให้เด็กแข่งขันกันในการเรียนและความประพฤติ และ
รางวัลที่ครูให้ ต้องปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามหลักของ
การให้รางวัลด้วย จึงจะได้ประโยชน์เต็มที่

การปกครองเด็กชั้นใหญ่

เด็กชั้นนี้^{๕๕}อายุราว ๓๕-๔๐ ปี นิสัยใจคอจะ
เปลี่ยนจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ความคิดความเห็นเจริญ
แก่กล้า^{๕๖}เต็มที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีจะมีมากขึ้น
ชอบอดใส่ระไม่ชอบการควบคุมกดขี่อย่างเด็ก ๆ คือ
มีความเป็นไทยในตัวเอง เด็กชั้นนี้^{๕๗}ตา เน้นคล้าย
เด็กชั้นกลาง^{๕๘} และมีข้อควรระวังใจให้ยิ่งขึ้น^{๕๙}

๓. ต้องอธิบายให้รู้จักหน้าที่ และให้

ความรับผิดชอบในตัวของตัว ให้รู้ว่าคนมีหน้าที่
เกี่ยวข้องแก่ผู้อื่นอย่างไร ต้องทำตัวของตัวให้เป็น
ประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้รู้จักผิดที่ถูกและให้เด็ก
ประพฤติในทางที่ดี เพื่อจะได้เกิดนิสัยที่ดีขึ้น คือ
ไม่ไร้ตามใจอย่างชั้นต่ำ และไม่ต้องอาศัยเครื่อง

ด้อยใจอย่างเด็กชนกต่าง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของ
ภายนอก ต้องทำให้เด็กอยากเรียนและประพฤติ
ตัวดีขึ้นด้วยอาการภายใน คือด้วยน้ำใจจริง

๒. การว่ากล่าวของครูอย่าให้หยาบคาย จู
อย่างเช่นเด็ก ๆ ถึงจะว่ากล่าวหรือทำโทษก็ให้เป็น
ฐานผู้ใหญ่ คือผู้ที่รู้จักผิดชอบแล้ว การทำโทษ
ต้องทำอย่างเด็ดขาด.

๓. สั่งสอนให้รู้หลักธรรม ให้รู้จักการ
ครองตัวและประพฤติตัวไปในทางที่ดีที่ชอบ ชุคุณ
และโทษของการประพฤติตัวให้ให้เห็น การสั่ง
สอนจรรยาให้เป็นไปในทางดีซึ่ง ให้เด็กได้คิด
ได้ตรอง และอาศัยหลักพระคำสอนเป็นที่ยึด ให้
รู้จักบาปบุญคุณโทษ ควรให้มีพระสอนจรรยา
หรือการพึ่งเทศน์คำไปด้วย

๔. ข้อบังคับหรือข้อห้ามต่าง ๆ ต้องวางไว้
อย่างเด็ดขาด และอย่าออกข้อบังคับในสิ่งเล็กๆ

น้อยๆ หยุ่มหยุ่ม ต้องเป็นข้อบังคับที่จำเป็น และเมื่อประพฤติผิดต้องลงโทษให้เด็ดขาดจริงๆ เด็กชั้นนมควมรู้ความเข้าใจแล้ว ความผิดที่เขากระทำโดยมากมักเนื่องจากข้อหรือถั่ง การเข้าใจผิดมักน้อยเต็มที การปกครองจึงต้องใช้อย่างเคร่ง และมีระเบียบขั้นดี โทษเด็กชั้นนี้โดยมากมักทำโทษอย่างหนัก เช่นให้ทำทัณฑ์บน หักคะแนน หรือไล่ออกจากโรงเรียน เหล่านี้เป็นต้น แต่ต้องทำโทษให้ดีให้ยุติธรรมที่สุด ถ้าหากทำโทษไม่เด็ดขาดแล้วจะเป็นสิ่งที่ทำให้ลำบากและหนักใจครูที่สุด และเด็กก็มักเถกมະเหวกระเดียน ไม่รู้จักครองตัวในทางที่ดีชอบ

คำสั่ง

คำสั่งของครูเป็นของจำเป็นในการปกครองบังคับบัญชา ถ้าครูไม่รู้จักระเบียบของคำสั่งที่ดี และไม่รู้จักใช้คำสั่งให้ถูกต้องแล้วจะมีการเสียหายเกิด

ชั้นได้ ครูจึงต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อ
ให้การปกครองบังคับบัญชาดีขึ้น

สิ่งที่ควรยึดถือไว้เป็นหลักในการใช้คำสั่ง

ไม่ว่าครูจะสั่งให้เด็กทำอะไรเมื่อไร ควรจะ
ยึดถือและปฏิบัติตามหลักต่อไปนี้

๑. คำสั่งต้องเป็นคำสั่งที่จำเป็น
๒. ตั้งแต่ในสิ่งที่เด็กพอจะทำได้หรือประพฤติ
ตามได้ สิ่งใดที่เหลียววิสัยเหลียวถึงคำสั่งของเด็กที่จะ
ทำตามคำสั่งไม่ได้แล้วไม่ควรสั่งเป็นอันขาด เพราะ
เมื่อเด็กทำไม่ได้จะเป็นการเสียอำนาจของครู เด็ก
จะขาดความเชื่อถือไม่ค่อยเชื่อฟังคำสั่งของครู
๓. คำสั่งต้องมีเครื่องประกอบ ครูจะสั่งให้
เด็กทำอะไรก็ตาม ควรให้มีเครื่องใช้เครื่องประ-
กอบที่จะใช้ทำตามคำสั่งของครูนั้นให้สำเร็จได้เสีย
ก่อนจึงสั่ง
๔. คำสั่งต้องใช้คำพูดอย่างสั้น ๆ และชัดเจน

ใช้ภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย ๆ ไม่เป็นคำสั่งที่เคذبคลุม
และยืดยาว

๕. คำสั่งไม่ควรใหม่คำซ้ำปนไปด้วย คำสั่ง
ที่มีคำซ้ำเด็กมักจะทำตามด้วยความจำใจ ไม่ใช่เชื่อ
ฟังอย่างหนาแน่นยาวนาน หรือบางทีเด็กท้อถอย
อาจจะแกล้งหรือดองก็ควรเป็นได้ ควรดุด่าไปถ้า
ไม่มีคำซ้ำหรือคาดโทษไว้แล้วเด็กจะไม่เชื่อฟัง

๖. คำสั่งควรให้เด็กทำตามโดยฉับไว และ
ทันทีที่รับคำสั่งนั้นๆ ให้เด็กทำตามโดยพร้อม
เพรียงเดียวกัน จึงคอยสั่งถึงขั้นต่อไป อย่าสั่งทับ
ถมไปทีละยวหลายๆ คำสั่ง เช่นครูสั่งว่า “วาง
ปากกา” ต้องให้เด็กวางปากกาทันที “ยืนชน”
เด็กจะต้องยืนชนทันที “นั่งลง” เด็กจะต้องนั่ง
ลงทันที และดูความเรียบร้อยพร้อมเพรียงของเด็ก
ด้วย คิดว่าที่ครูจะสั่งว่า “วางปากกา. ยืนชน.
นั่งลง” เช่นนี้เด็กจะไม่เรียบร้อยและไม่พร้อมเพรียง

๗. ตั้งคำไหนต้องเป็นคำนั้น อย่าโยกย้าย
ผันแปรคำดังง่าย ๆ ให้เด็กทำตามจริง ๆ ถ้าครู
เปลี่ยนคำสั่งบ่อย ๆ แล้ว เด็กจะเห็นว่าครูไม่จริง โยก
ย้ายตลอดจน แคลน คำแก้ตัวของนักเรียนจะมีมากขึ้น
จะลำบากแก่ครู.

๘. ต้องรักษาระเบียบคำสั่งให้ดี ใครขัดขึ้น
หรือหัดก็เลยต้องทำโทษทันที เมื่อครูยึดหลักและ
ใช้คำสั่งที่ดีแล้ว เด็กชั้นนี้ไม่ทำตามคำสั่งต้องรับ
ทำโทษ ถ้าครูปล่อยแล้วเด็กจะไม่ค่อยเชื่อถือและ
ไม่เกรงกลัว เป็นการเสียอำนาจของครู จะสั่งให้เด็ก
ทำอะไรจะลำบากมาก.

ประโยชน์ของคำสั่ง

การที่เราใช้คำสั่งให้เด็กทำอะไร โดยพร้อมเพรียง
นั้นมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อให้กิจการที่ครูต้องการจะให้เด็กประ-
พฤติ ให้เด็กทำนั้นลุล่วงไปโดยความเรียบร้อย และ

ฉับไว - ครูจะตะตอกและเฝ้าใจในการปกครองบังคับบัญชามาก.

๒. เพื่อปลูกความไว้วางใจ ความพร้อมเพรียง และธำภิปฏิบัติ^๕ทำตามคำสั่งโดยฉับไวให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ต่อไปเด็กจะทำตามคำสั่งทันที^๕โดยไม่ต้องกระดากไม่^๕ต้องฝืน.

๓. เพื่อปลูกฝังความเป็นระเบียบ^๕อันดีให้แก่เด็ก.

๔. เพื่อฝึกหัดให้เด็กเป็นคนเชื่อฟังคำสั่ง^๕และอยู่ในโอวาทคำสั่ง^๕สอนของผู้อื่น^๕ต่อไป เด็กจะเชื่อฟังคำสั่ง^๕อย่าง^๕หน้า^๕ชนตา^๕บ้าน.

ภาค ๓

ว่าด้วยจิตตวิทยา

บทที่ ๑๖

ว่าด้วยอาการของจิตต์ใจที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน

การที่จะรับเอาความรู้ต่างๆ เข้าไว้ในสมอง
ของมนุษย์ ต้องอาศัยอาการของจิตต์ใจหลายอย่าง
ประกอบกัน ครูที่จะสอน หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่
เด็กใดคนหนึ่ง ต้องรู้จักอาการแห่งจิตต์ใจของเด็กเสีย
ก่อน จึงจำเป็นที่ครูทุกคนจะต้องรู้ว่า อาการของ
จิตต์ใจอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษา เพื่อจะ
ได้ดำเนินการสอนให้ถูกต้องตามขั้นตามลำดับของอาการ
จิตต์ใจ การสอนก็จะได้รับผลดียิ่งขึ้น กล่าวอย่างทั่ว
ไปแล้ว การรู้จักอาการแห่งจิตต์ใจของเด็กนั้น มี

ประโยชน์ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อ จะรู้ ว่า มีอาการ ของจิตต์ใจ อะไรบ้าง ที่มีประโยชน์แก่การศึกษา และเพื่อจะได้ ผักกั๊ดบำรุงให้ดีขึ้น

๒. เมื่อรู้ ว่า อาการ ของจิตต์ใจ อย่างไหนมีประโยชน์ อย่างไรแล้ว จะได้ รู้จัก วิธี ปลุกฝัง หรือ ผักกั๊ดให้อาการของจิตต์ใจที่มีประโยชน์เหล่านั้นให้เจริญแก่ยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ยึด เอาความรู้ต่างๆ เข้าไว้เป็นชั้นเป็นอัน เป็นบักแผ่นแน่นหนา.

๓. เพื่อจะได้รู้ ว่ามีอะไรบ้างที่เป็นต้นเหตุและเป็นอุปสรรคขัดขวาง อาการ ของจิตต์ใจที่มีประโยชน์ให้เสียไป จะได้ตัดต้นเหตุหรือจัดการแก้ไขเสีย

๔. เพื่อจะได้ดำเนินการสอน หรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆให้แก่เด็กให้พอเหมาะ เป็นระเบียบและเป็นลำดับตามชั้น,ตามอาการของจิตต์ใจ, และตามชนิด

อาการของจิตที่ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๐๗

ของบทเรียนหรือวิชา เพื่อให้ให้ความรู้ของเด็ก
ละเอียดแน่นนอน และแน่นแฟ้นขึ้น เด็กจะได้เป็นผู้ที่มีความรู้
ความเฉลียวฉลาดและสติปัญญาดี.

๕ เพื่อจะได้หยั่งรู้ว่า อุปนิสัยใจคอ และ
ความประพฤติ ของเด็ก ที่จะต้อง เลวใตนั้น ต้อง
อาศัย ต้นเหตุ และ อาการ ของจิตที่ใจชนิดไหนบ้าง
เป็นเครื่องชักจูง.

๖ เพื่อจะได้แก้ไขและ ตัดแปลง อุปนิสัยใจ
คอ และความประพฤติ ของเด็กให้เป็นไปในทางที่ดี
คือเมื่อรู้ว่าอะไรเป็น ต้นเหตุที่จะปลุกฝังหรือชักจูง
ไปในทางที่ดี ควรปลุกฝังหรือส่งเสริมขึ้น อะไรเป็น
ต้นเหตุที่จะชักจูงไปในทางที่ชั่วที่ผิด ควรจะได้จัดการ
แก้ไขหรือตัดต้นเหตุเสีย เพื่อให้เด็กเป็นผู้มี
นิสัยใจคอและความประพฤติดีขึ้นต่อไป

จึงสรุปความได้ว่าการรู้จักอาการแห่งจิตที่ใจ
ของเด็กมีประโยชน์ช่วยในการสอนและการปกครอง

ของครู ครูจะสอนนักเรียนได้ดีและปกครองได้ดีด้วย
อาการของจิตดีใจที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน

อาการ ของจิตดีใจที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียน
 ๒ ๔ ๖ ๘ ๑๐
 นนตงนคช.

๑ ต้องได้สัมผัสดีด้วยประสาททั้ง ๕ เป็นเบื้องต้น
 ก่อนแล้ว ค่อยไปก็เกิด อาการของจิตดีใจค่อยไป
 ขนตามลำดับ คือ

๒ ความพอใจ.

๓ ความตั้งใจ.

๔ ความสนใจ.

๕ ความสังเกตพิจารณา

๖ ความไตร่ตรอง เปรียบเทียบ (คิดแยก คิด
 ประจ)

๗ ความรู้.

๘ ความจำ

อาการของ จิตดีใจต่างๆ เหล่านี้ เกี่ยวข้องซึ่ง

อาการของจิตที่ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๐๕

กันและกัน แยกออกจากกันยาก เมื่ออาการของจิต
ใจ เหล่านี้^๕พร้อมกันลงมือกระทำการงานก็เกิดควา
รู้ ความเห็นยวดยลตา^๕ขึ้น จึงจะ ได้อธิบายไว้พอเป็น
ทาง เพื่อครูจะได้ยึดถือไว้เป็น หลัก สำหรับ ปฏิบัติ
ต่อไป.

๑ การสัมผัสด้วยประสาททั้ง ๕

ความรู้^๕ต่างๆที่จะเกิดขึ้นในจิต^๕ใจของมนุษย์
นั้นต้องผ่านเข้าไปทางประสาท^๕ทั้ง ๕ ทง^๕นั้น ประสาท
ทั้ง ๕ จึงเปรียบเหมือนประตู หรือด่าน สำหรับนำข่าว
ต่างๆที่ได้สัมผัสแล้ว ส่งไปยังจิต^๕ใจ จิต^๕ใจจึง
ใช้อาการต่างๆเช่นตั้งใจสนใจพิจารณา ฯลฯ ด่า-
หรับแปล สิ่ง^๕ที่ ผ่าน เข้า ไปนั้นให้เกิด เป็น ความรู้^๕ขึ้น
แล้วยึดเอาความรู้^๕นั้นไว้ เป็นสติปัญญาต่อไป.

อาการที่ประสาทต่างๆ นำข่าวส่งไปยังจิต^๕ใจ
นี้เรียกว่า “การ สัมผัส” การ สัมผัส ไม่ได้หมาย
ความถึงการถูกต้องด้วยผิวกาย แต่อย่างเดียวนะ จะเป็น

การสัมผัสด้วยดิน สัมผัสด้วยจมนูก พังด้วยหู หรือสัมผัสด้วยตา อย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม เรียกว่าการสัมผัสผัสตั้งทั้ง^๕ สัมผัส การสัมผัสผัสตั้งก็คือการสัมผัสผัสตั้งด้วยประสาทต่างๆ จึงเรียกว่า “สัมผัสผัสตั้งด้วยประสาททั้ง ๕” ประสาททั้ง ๕ นั้นเปรียบเหมือน ประตู แก้วที่จะนำเอาความรู้ต่างๆ เข้าไปในจิตสำนึก ถ้าหากอาการหนึ่ง อาการใด ใช้การไม่ได้ คือพิการเสียแล้ว ความรู้ที่ต้องใช้ประสาทนั้นก็จะพลอยเสียไปด้วย เช่นคนตาบอดการสัมผัสผัสตั้งด้วยตาก็จะใช้ไม่ได้ และจะไม่รู้ จักรูปไม่รู้ จักตัส^๕ ไม่รู้ จักการคาดคะเน ความกว้าง ความยาว ความสูง ความต่ำ ด้วยประสาทตาเสีย.

ลำดับ อาการทั้ง ๕. อาการทั้ง ๕ นั้น ถ้า ลำดับ ตามความเจริญก่อนเจริญหลังโดย อาศัย ทารกที่คลอดออกมาใหม่ๆ เป็น เครื่องวัดแล้ว ลำดับได้ดังนี้

(๑) การรู้^๕ สัมผัสด้วยกาย หรือ “กายสัมผัสผัสตั้ง”

ทารก พัง ผุดผิด ออกจากท้องมารดา จะต้องร้องไห้

อาการของจิตที่ไขว่ในการศึกษา ๓๑๑

การ ทารก ร้องไห้ นก เพราะ รุ้สึกเจ็บ เนื่องจากมา
กระทบ อากาศ และ ความเปลี่ยนแปลงภายนอก หรือ
เมื่อทารกอายุได้ ๔-๕ วัน เราเขาเริ่มแท่งก็จะร้อง
เพราะ รุ้สึกเจ็บ ท่านจึงว่าการ รุ้สึกด้วยผิวกาย
เจริญก่อนเพื่อน ครั้นต่อมาอาการอื่น ๆ ก็ค่อย
เจริญตามลำดับ และการจับต้อง สัมผัส รุ้จัก
เจ็บ รุ้จักร้อน รุ้จืด รุ้จืด รุ้จืด รุ้จืด เหล่านี้เป็นต้น
เรียกว่าการ รุ้สึกด้วยผิวกาย หรือ “กายสัมผัส”

๒. การเห็นด้วยตา หรือ “จิตสัมผัส”
ได้แก่อาการเห็น รุ้จักรูป รุ้จักสี เป็นต้น อาการ
นี้เป็นอาการ ที่เจริญตามมาเป็นขั้นที่ ๒ เช่นเด็กเล็กๆ
ร้องไห้ อยู่ในที่มืด แล้วทำให้ ที่มืดนั้นกลบสว่างขึ้น
เด็กจะหยุดร้อง เพราะแปลกใจ ท่านจึงว่า การ
เห็นด้วยตาเจริญเป็นขั้นที่ ๒

๓. การได้ยินด้วยหู “โสตสัมผัส” คือ
การได้ยินและรุ้จักเสียงต่างๆ ทารกที่อายุได้นาน

วันหนึ่ง เมื่อทำให้เลี้ยงตั้งฝึกปฏิบัติจะตกใจ และ
ต่อจากนั้นไปก็จะจำเลี้ยงของผู้ที่คุ้นเคยหรือมารดา
ได้ก่อนจำหน้าได้

๔ การซึมด้วยต้น “ชีวหาตัมผัสต์” อาการ
นี้เจริญช้า ทารกที่โตจนคนถามได้แล้วจับอะไรได้
ก็มักจะเอาใส่ปากเล่น และไม่รู้รูปร่างของสิ่งนั้นว่า
มีรูปร่างเป็นอย่างไร ครั้นโตขึ้นพอสมควรแล้วจึงค่อย
รู้อัตลักษณ์ของสิ่งต่างๆ การสัมผัสด้วยต้นนี้ก็คือ
การซึมให้รู้รูปร่างสิ่งต่างๆ นั้นเอง

๕ การคมด้วยจุ่มก “ฆานตัมผัสต์” อาการ
นี้เจริญช้ามากเจริญหลังอาการอื่นๆ ถึงเด็กที่โต
แล้วก็ไม่ค่อยรู้จักถิ่นของสิ่งต่างๆ มากนัก เพราะ
อาการนี้ไม่ก่อให้เกิดฝึกหัดสัมผัสตัมผัสต์น้อย การสัมผัส
ด้วยจุ่มกก็คือการคมให้รู้จักถิ่นต่างๆ

การฝึกหัดอาการทั้ง ๕. อาการทั้ง ๕ เป็น
เครื่องสำหรับสัมผัสกับสิ่งต่างๆ และเป็นประตูเปิด

อาการของจิตใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๑๓

ไว้สำหรับนำเอา ความรู้^๑ ต่างๆ ให้ผ่านเข้าไปให้
จิตใจแปลเป็นความรู้^๒ และยึดเอาความรู้^๓ ไว้เป็น
สติปัญญาความเฉลียวฉลาดต่อไป^๔ จึงเป็นของ
สำคัญที่จะต้องบำรุงรักษา ให้เจริญเพื่อจะได้ไว
ต่อการสัมผัสสิ่งใด^๕ ได้รู้^๖ มากเห็นมาก เกิดสติปัญญา
กว้างขวาง ตามธรรมชาติความซุกซน และความ
ว่องไวไม่ยั้ง^๗ ของเด็ก^๘ ช่วย^๙ ผก^{๑๐} หัก^{๑๑} อาการทั้ง ๕^{๑๒} ยั้ง^{๑๓}
ตามธรรมชาติแล้ว^{๑๔} ที่เด็กชอบจับโน้น^{๑๕} โยน^{๑๖} นก^{๑๗} เพื่อ
ผก^{๑๘} หัก^{๑๙} อาการทั้ง ๕^{๒๐} ตามธรรมชาติ ท่านจึงว่าเด็กที่
ซุกซนยอมได้^{๒๑} รู้^{๒๒} มากเห็นมากถือว่าเด็กที่^{๒๓} เชื่อง^{๒๔} ใดๆ ไม่ชอบ
เด่นอะไร การผก^{๒๕} หัก^{๒๖} อาการทั้ง ๕^{๒๗} นี้เป็น^{๒๘} หน้า^{๒๙} ที่ของ
ครู^{๓๐} ที่^{๓๑} จะต้อง^{๓๒} เอาใจใส่^{๓๓} ผก^{๓๔} หัก^{๓๕} ให้เจริญไว^{๓๖} ทุกๆ^{๓๗} อย่าง^{๓๘}
เพื่อ^{๓๙} ให้^{๔๐} เด็กเป็น^{๔๑} ผู้^{๔๒} มีความรู้^{๔๓} กว้างขวาง^{๔๔} ตาม
ธรรมชาติความรู้^{๔๕} ที่^{๔๖} ได้สัมผัส^{๔๗} ด้วย^{๔๘} อาการหลาย^{๔๙} อย่าง^{๕๐}
หรือเข้า^{๕๑} หาย^{๕๒} ประคอง^{๕๓} ระวัง^{๕๔} ได้^{๕๕} เขียน^{๕๖} และจำ^{๕๗} ได้^{๕๘} ดัง^{๕๙} ว่า
ความรู้^{๖๐} ที่^{๖๑} เข้า^{๖๒} ไป^{๖๓} เพียง^{๖๔} ประคอง^{๖๕} เดียว^{๖๖} ดัง^{๖๗} สุภาษิต^{๖๘} ที่^{๖๙} ว่า

“ ดิบบอกว่าไม่เท่าตาเห็น ดิบบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ
หรือกระทำ ” เนื่องจากความจริงข้อนี้ หลักของ
การสอนวิชาต่างๆ จึงมี ไว้ว่าพยายามหาของจริงมา
ให้เด็กสัมผัสสัมผัสให้มากที่สุด และให้เด็กได้ ใช้ประสาท
หลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ความรู้เข้าหลายประตู เด็ก
จะมีความรู้ดีและจำได้แน่นอนอยู่ในใจ.

วิธีดำเนินการฝึกหัดอาการทั้ง ๕   วิธีดำเนินการฝึก
อาการทั้ง ๕ นั้น คือ

๑. ฝึกหัดโดยเร็ว ตามธรรมดาประสาท
ต่าง ๆ ของเด็กเจริญมาก่อนเข้าโรงเรียน เป็นแต่
ความเจริญยังไม่บริบูรณ์เต็มที่เท่านั้น ฉะนั้นเมื่อ
เด็กเข้าโรงเรียนครูควรเริ่มฝึกหัดอาการทั้ง ๕ โดยเร็ว
ไม่ควรรอไว้ ให้เด็กได้สัมผัสสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ เสมอ
บนที่เรียนต่าง ๆ เป็นเครื่องฝึกหัด อาการทั้ง ๕ อยู่แล้ว
และฝึกหัดอาการต่าง ๆ กัน ถ้าครูสอนบนที่เรียนถูก
ทางถูกต้องหลัก แล้วจะช่วยในการฝึกหัดอาการทั้ง ๕

อาการของจิตที่ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๑๕

ของเด็กได้มาก

๒. ในเวลาตอนบทเรียนพยายามให้เด็กได้เรียนจากของจริงก่อน บทเรียนทุกอย่างควรควรสอนจากสิ่งที่ตัวมีตน หรือหาเครื่องใช้ของจริงมาประกอบเสียก่อน แล้วจึงค่อยสอนในสิ่งที่ยากและไม่มีตัวมีตนภายหลัง และเครื่องใช้หรือของจริงที่ครูนำมาควรให้เด็กได้ฝึกหัด อาการหลาย ๆ อย่าง ตามแต่จะใช้ได้ เช่น จับต้อง จับคลำ ชิม ดม เห็น^๕ เป็นต้น

๓. ฝึกหัดตามขั้น ของอาการจิตที่ใจที่เจริญก่อนเจริญหลัง เพื่อให้อาการทั้ง๕เจริญเป็นลำดับเป็นระเบียบ เช่น

(ก) กาย ให้จับต้องด้วยมือ เพื่อให้ทราบ
ว่า ช้อน แฉ่ง เกิด^๕ ยง ขรุขระ ฯลฯ

(ข) ตา ให้สังเกตสี ส่วน ขนาด ความกว้าง
ความยาว ความสูง ฯลฯ

(ค) หู ให้ฟังเสียงต่างๆ และสังเกตเสียง ว่า

เป็นเสียงอะไร ต่างกันหรือเหมือนกันกับที่เคยรู้เคยได้ยินมาได้อย่างไรบ้าง

(๓) ดิน ให้ชิมรสของต่างๆ ตามแต่จะชิมได้
(ยกเว้นในสิ่งที่เปื้อนพิษและจะให้ โทษ)

(๔) จมูก ให้ดมกลิ่นต่างๆ ว่าเป็นกลิ่นอะไร
ต่างกันหรือเหมือนกันกับอะไรบ้าง ที่เคยรู้เคยดมมา
แล้ว (ยกเว้นของที่เป็นพิษและของที่จะอาจทำให้ โทษ)

การฝึกหัดพยายาม ฝึกหัด ตามอาการที่เจริญ
ก่อนเจริญหลัง ส่วนจะฝึกหัดอาการอะไรบ้างนั้น ก็
แล้วแต่บทเรียนและเครื่องใช้ที่นำมาประกอบการสอน
และเมื่อฝึกหัดอาการไหนก็ต้องเปรียบเทียบกับความ
รู้เก่า คือเปรียบเทียบกับสิ่งที่เคยรู้เคยเห็นมาแล้ว
ว่าต่างกันหรือคล้ายคลึงกันกับอะไรบ้าง

(๕) ฝึกหัดอาการภายใน หรืออาการที่เกี่ยวข้อง
กับจิตใจไปพร้อม เมื่อนำของจริงต่างๆ มาให้เด็ก
สัมผัสสัมผัส ต้องฝึกหัดให้ได้ใช้อาการของจิตใจไป

อาการของจิตที่ ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๑๘

พร้อม เช่นให้เด็กได้สังเกตไต่สวนเปรียบเทียบและ
ลงความเห็นไปด้วย เพื่อให้อาการของจิตที่ ใจเจริญ
จะได้เป็นคนพิจารณาพิจารณาเหตุอัน สติปัญญาและความ
เนedyวนดาดย้อมเกิดขึ้นจากอาการภายใน จิตควรฝึก
หัดเสมอไป การสอนบทเรียนต่างๆ ให้แก่เด็ก ควร
พยายามดำเนินการสอนอย่างบทเรียนด้วยของ หา
เครื่องใช้และของจริงให้พร้อม ใช้คำถามให้เด็ก
คิดและตรวจตรา เพื่อให้ความรู้และสติปัญญาของ
เด็กดีขึ้น

๒ ความพอใจ

เมื่อปลายประสาทได้สัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ แล้ว
ประสาทก็นำข่าวเข้าไปภายในให้จิตที่ ใจแปล เมื่อ
จิตที่ ใจแปลแล้วก็จะเกิดความรู้สึกพอใจชนิดหนึ่ง
ขึ้นก่อน ความรู้สึกพอใจนี้เรียกว่า “ความพอใจ”
ความพอใจไม่ได้หมายถึงความชอบใจแต่อย่างใด
คือเป็นชื่อของความพอใจที่เข้าให้เกิดความรู้สึก

นั้น
 ขนและหมั่นหมอง ซึ่งอาการภายนอกหรือความคิด
 ภายในทำให้เกิดขึ้น

ความพอใจเป็นเครื่องทำให้จิตตั้งใจไปจดจ่อ
 อยู่ทีละสิ่งนั้น ๆ จึงเป็นของสำคัญมากในการเรียนวิชา
 ถ้าเราไม่พอใจในสิ่งใดเราก็ไม่ตั้งใจ ไม่สนใจหรือไม่
 เอาใจใส่ในสิ่งนั้น เมื่อเราไม่เอาใจใส่ในสิ่งนั้น สิ่งนั้น
 ก็ไม่ทรงอยู่ในจิตตั้งใจของเรา และเราก็ไม่มีความ
 รู้ในสิ่งนั้น จึงนับว่าเป็นอาการสำคัญชนิดหนึ่ง
 เมื่อเราจะสอนบทเรียนต่างๆ ให้แก่เด็ก จึงจำเป็นที่
 ต้องปลูกความพอใจของเด็ก ให้เกิดมีขึ้นเสียก่อน
 เพื่อจะได้เร้าอาการ ของจิตตั้งใจอื่น ๆ ให้มีกำลังแก่
 ก่อตัวขึ้น

หนทางที่จะปลูก

หรือเร้าให้เด็กเกิดความพอใจในบทเรียน

๑. ต้องทำให้บทเรียนนั้น ยากง่ายพอเหมาะแก่
 จิตตั้งใจของเด็ก เพราะสิ่งใดที่ยากเหลือวิสัยของเด็ก

แล้ว จะไม่เร้าให้เด็กเกิดความพอใจ เด็กจะเบื่อ จะไม่พอใจไม่ตั้งใจและไม่สนใจ การสอนบทเรียนต่าง ๆ จึงควรดำเนินจากสิ่งที่ยาก ๆ ไปหาสิ่งที่ง่าย ๆ

๒. ทำให้การเรียนเป็นของสนุกสนาน เพราะความสนุกสนานเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นอันชุ่มชื้น ความกระตือรือร้นอันชุ่มชื้นนี้จะเร้าให้เกิดความพอใจมากขึ้น

๓. ให้เด็กได้แสดงความรู้ความเข้าใจอยู่เสมอ อย่าบังคับให้เด็กนั่งเกินไป ควรจัดมีเปลี่ยนบทเรียนหรือการงานบ่อยๆ อย่างที่เรียกว่า “ดับเปลี่ยนวิชฌกัณฑ์” ให้เด็กมีเวลาพักผ่อน และจัดเปลี่ยนอิริยาบถเสมอ การบังคับให้เด็กอยู่เฉยๆ หรือทำอย่างเดียวนานๆ นั้นเด็กจะเบื่อ เด็กมีอาการไม่อยู่นิ่งเป็นธรรมดา ไม่พอใจและไม่สนใจในสิ่งต่างๆ ได้นาน การวางสอนและการสอนเด็ก ๆ จึงควรให้มีเวลาน้อยๆ แต่บ่อยครั้ง จัดให้เด็กได้มีเวลาพักผ่อนพอสมควร

๔. การสอนบทเรียนต่างๆ ให้แก่เด็ก ควรสอนด้วยการใช้เครื่องใช้หรือของจริงก่อน เพราะเครื่องใช้ หรือของจริงเป็นสิ่งที่เราประสาธน์ของเด็ก ให้เกิดความพอใจและสนใจได้มาก จึงควรสอนด้วยของจริง รูปภาพ หรือเล่นละครเหมือนเป็นต้น เครื่องใช้ หรือของจริงที่นำมาควรให้ชัดเจนถูกต้อง และชัดได้จะได้ปลูกให้เด็กเกิดความพอใจมากขึ้น

๕. ถ้าเป็นเด็กชั้นสูงหน่อย ก็พยายามชี้แจงให้รู้จักคุณค่าของวิชาเสียก่อน เพราะการรู้จักคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งนั้นๆ ย่อมทำให้จิตใจมีกำลังผ่องใสขึ้น ความพอใจและความตั้งใจก็จะมากขึ้น

๖. เครื่องดัดใจ เครื่องดัดใจให้เด็กพอใจและมีความมานะพยายามในการเรียนนั้นก็คือรางวัลดี เป็นรางวัลดีด้วยคำปลอบใจ หรือรางวัลดีด้วยสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม จะเป็นเครื่องยอมน้ำใจของเด็กให้เกิดความพอใจ จะตั้งใจและเอาใจใส่ในการเรียน

อาการของจิตต์ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๒๑

๕
มากจน

๓ ความตั้งใจ

เมื่อเกิดความพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นแล้ว ก็
จะมีอาการของจิตต์ใจชนิดหนึ่งเกิดขึ้นพร้อมๆ อก
การของจิตต์ใจที่เกิดขึ้นนั้นเรียกว่า “ความตั้งใจ”
ความตั้งใจนี้เป็นอาการภายในของจิตต์ใจชนิดหนึ่ง
ที่จะบังคับหรือปลูกอาการของจิตต์ใจอื่นๆ ให้ลงมือ
กระทำการ ตรวจสอบ ค้นคว้า สืบค้น ฯลฯ ให้เกิดเป็น
ความรู้ขึ้น คือเมื่อเรามีความพอใจในสิ่งไหนเราก็
ตั้งใจในสิ่งนั้น เมื่อเราตั้งใจในสิ่งไหนเราก็เอาใจได้
ตั้งเกิดพิจารณาและไตร่ตรองในสิ่งนั้น เช่นเราเรียน
วิชาหรือทำางานต่างๆ ได้สำเร็จ ต้องอาศัยความ
พอใจและความตั้งใจเป็นพยานเสียก่อน ผู้ที่มีความ
มานะพยายามในสิ่งใดสิ่งนั้นย่อมจะสำเร็จลุล่วงไปได้
ความมานะพยายามเองเรียกว่าความตั้งใจ ตามที่

กล่าวมาแล้ว^๕จะเห็นได้ว่า ความตั้งใจเป็นอาการ
ของจิต^๕ใจชนิดหนึ่งที่มโนะปรัญญาในการศึกษา

สิ่งที่ช่วยให้เกิดความตั้งใจ ความตั้งใจนั้นจะ

เกิดขึ้นตามหลังความพอใจ คือเมื่อมีความพอใจใน
สิ่งใดก็ตั้งใจในสิ่งนั้น ฉะนั้นหนทางที่จะปลูกฝังความ
ตั้งใจได้ก็คือปลูกความพอใจให้เกิดขึ้นก่อน จึง
กล่าวได้ว่า การปลูกฝังความตั้งใจของเด็กนั้น
^๕ ^๕
ดังนี้ คือ

ปลูกความพอใจให้เกิดขึ้น และวิธีที่จะปลูก
ฝังความพอใจนั้น ก็ปลูกฝังตามข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมา
แล้ว และตามธรรมชาติความตั้งใจของเด็กมักเกิดขึ้น
ได้ด้วย

- (ก) ความอยากจะให้บิดามารดาชอบ
- (ข) ความอยากได้หน้า คืออยากให้คนอื่น ๆ
ชอบ อยากมีอำนาจได้มากกว่าผู้อื่น
- (ค) ความอยากได้เครื่องเล่น หรืออยากจะได้

อาการของจิตใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๒๓

สิ่งที่พอใจ เช่นบำเหน็จรางวัล เป็นต้น ถ้าครูหรือผู้ปกครองรู้จักต่อใจเด็กแล้ว เด็กจะมีความตั้งใจดีขึ้น

(๗) โดยด้านของเด็เอง เด็กบางคนมีความตั้งใจและมีความมานะพยายามมากเป็นต้นตน ครูจึงต้องระวังชะลอให้ความตั้งใจของเด็กเป็นไปในทางที่ดีเสมอ

(๘) ตั้งใจโดยความเกรงกลัว หรือถูกบังคับ เด็กบางคนเมื่อเกรงกลัวหรือถูกบังคับแล้ว จะมีความตั้งใจดีขึ้น เช่นถูกบิดามารดาหรือครูบาอาจารย์ตำหนิว่ากล่าวแล้วก็จะมีความตั้งใจและมีความมานะพยายามมากขึ้น เมื่อดำเนินตามข้ออื่น ๆ ไม่สำเร็จแล้ว ควรจะดำเนินข้อนี้บ้าง วิธีดำเนินข้อนี้คือการลงโทษผู้ที่เกียจคร้านทำงานในการเรียน เพื่อเด็กจะได้เช็ดหน้า และจะได้มีมานะขึ้นบ้าง

(๙) ตั้งใจโดยรู้เท่าถึงการ การตั้งใจชนิดนี้เป็นความตั้งใจที่เกิดขึ้นเอง และโดยมากมักจะมั่นคง

ผู้ใหญ่หรือเด็กชั้นสูงที่จิตใจเจริญเต็มที่แล้ว เมื่อ
 วิชาการของจิตใจเจริญแก่กล้าขึ้น ความตั้งใจก็จะค
 ้นและโดยมากย่อมเกิดจากความรู้อาการ คือ
 รู้จักคุณค่าของสิ่งต่างๆ นับว่าจะพึงมีประโยชน์แก่
 คน เช่นเราตั้งใจกระทำการงานต่าง ๆ ก็โดยมีจุด
 มุ่งหมายหรือหวังผลตอบแทนจากงานนั้น ๆ

ชนิดของความตั้งใจ ความตั้งใจนั้นมีทั้งดีและ

ชั่ว ความตั้งใจดีคือตั้งใจที่จะกระทำความดีและประพฤติ
 ในสิ่งที่ดีที่ชอบ ความตั้งใจชั่วคือตั้งใจที่จะกระทำความ
 ชั่วและประพฤติในสิ่งชั่ว การที่เด็กจะตั้งใจดีและ
 ชั่วนั้นก็เนื่องมาจากความชอบ ความเข้าใจผิด ความตก
 ลงใจผิด หรือความไม่รู้เท่าถึงการของเด็ก ฉะนั้น
 ครูจึงควรระวังควบคุม และระมัดระวังให้ความตั้งใจของ
 เด็กมุ่งไปในทางที่ดีเสมอ อะไรผิดอะไรดีอะไรชอบ
 ต้องชี้แจงคุณและโทษให้เด็กเข้าใจเหตุผล ถ้าหาก
 เด็กตั้งใจที่จะทำความชั่ว ครูก็ควรแก้ไขหรือหัก

ห้ามอย่าละเลย จะปล่อยให้เด็กทำตามลำพังใจเดมช
ไปยอมไม่ได้

๔. ความสนใจ

ในระหว่างที่ความพอใจ และความตั้งใจเกิดขึ้น
จะมีอาการของจิตต์ใจชนิดหนึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน อ
การของจิตต์ ใจที่ว่านี้ คือ ความสนใจ “ความสนใจ
คือความดำรงสติ เพื่อให้จิตต์ ใจเด่นไปจดจ่ออยู่
ที่สิ่งที่มีผลกระทบกระเทือนประสาทต่าง ๆ” เพื่อจะได้
ใช้อาการของจิตต์ ใจอื่น ๆ เช่น สังเกต พิจารณา
ไต่สวนเปรียบเทียบ คิดแยกคิดขงในสิ่งนั้น ๆ ให้เกิด
เป็นความรู^{ขึ้น} ความสนใจเป็นอาการภายในของ
จิตต์ ใจที่อาศัยความพอใจ ความตั้งใจเป็นประมาณ
และเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากในการศึกษา

ชนิดของความสนใจ ความสนใจแบ่งออกได้เป็น

๒ ชนิด คือ

๑. ความสนใจที่เกิดขึ้นเอง ความสนใจชนิดนี้เป็นสัญชาตญาณชนิดหนึ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของบุคคล เมื่อมีเหตุการณ์ภายนอกมากระทบก็เกิดขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยความตั้งใจ เช่นเรากำลังทำงานอยู่ มีเสียงดังเกิดขึ้นเราสะดุ้ง เราหยุดงานที่เรากระทำอยู่ มาฟังเสียงในสิ่งนั้นโดยไม่ตั้งใจ เรียกว่าสนใจที่เกิดขึ้นเอง

๒. ความสนใจที่ต้องทำให้เกิดขึ้น เป็นอาการของจิตที่ใจชนิดหนึ่งที่เราปรารถนาหรือตั้งใจจะให้เกิดขึ้น เช่นเราได้ยินได้เห็นแต่เราไม่สนใจ เช่นตัวอย่างเมื่อคนเราไม่สนใจ แต่เราตั้งใจที่จะมาจดจ่ออยู่ในสิ่งนั้นตามปกติ เรียกว่าความสนใจที่ต้องทำให้เกิดขึ้น และอาศัยความตั้งใจ

ความสนใจทั้งสองชนิดนี้ มีประโยชน์ต่อการศึกษากันทั้งนั้น แต่ตามธรรมชาติเด็กย่อมมีความสนใจในบทเรียนน้อย มักจะสนใจแต่ในการเล่น

อาการของจิตต์ใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๒๗

จึงต้องปลุกฝัง หรือหาวิธีเร้าให้เด็กสนใจในบทเรียน
เพื่อจะให้การสอนของครูสัมประดังค์ เพราะการเรียน
วิชาถ้าไม่ตั้งใจ ไม่สนใจแล้วก็ไม่มีความรู้

เครื่องช่วยเหลือที่จะทำให้เกิดความสนใจ ความสนใจ
จะมีมากขึ้นเพียงใดนั้นย่อมแล้วแต่

๑. ความพอใจ ถ้าหากเกิดความพอใจมาก
เพียงไรก็สนใจมากเพียงนั้น จึงต้องปลุกความพอใจ
ของเด็กให้เกิดขึ้นในเวลาสอนบทเรียน เพื่อจะได้ตั้งใจ
และสนใจมากขึ้น

๒. อาศัยกำลังของจิตต์ใจเป็นประมาณ คือ
ถ้ากำลังจิตต์ใจสลายและปลดปล่อยไปรังแต่แล้ว ก็มักจะ
สนใจมากขึ้น

๓. อาศัยสถานที่อยู่ และความสะดวกสบาย
สถานที่เล่าเรียนจึงควรจัดให้ดีให้ถูกอนามัย เช่น
สะอาดเรียบร้อย อากาศปลอดโปร่งแสงสว่างพอเพียง
และเข้าถูกทาง ดมอากาศถ่ายเทได้สะดวก เด็กจะ

ได้มีใจคอเบิกบานไม่มองเหงามาจนอน จะได้ตั้งใจ
และสนใจตัวขึ้น

๔. อาศัยชนิดและกำลังของเหตุการณ์ คือถ้า
เหตุการณ์นั้นเป็นชนิดที่เราให้จิตใจเบิกบาน หรือ
เกิดความกระตือรือร้นขึ้นขึ้นมากเพียงใด ก็มักจะ
สนใจมากเพียงนั้น

๕. อาศัยความผดัดเปลี่ยนของเหตุการณ์ เช่น
ครูเคยพูดเสียงเบา พอถึงตอนสำคัญครูเน้นเสียงให้
ดังขึ้นเช่นนั้น เด็กจะสนใจขึ้นหรือในการใช้เครื่องใช้
ประกอบการสอนของครู ถ้าครูใช้แต่สิ่งเดียววน
เกินควรเด็กก็จะเบื่อ ความสนใจของเด็กจะลดน้อย
ถอยไป ครูจึงควรรู้จักเน้นเสียงในที่ควรเน้นและรู้จัก
ผดัดเปลี่ยนเครื่องใช้และบทเรียนให้ถูกกับอาการจิตใจ
ใจของเด็ก เพื่อให้เด็กสนใจตัวขึ้น

๖. อาศัยการเตรียมจิตใจ คืออาศัยการ
เตือนการไว้ ถ้าอยากให้เด็กสนใจในสิ่งไหนต้องเตือน

อาการของจิตใจที่ใช้ในการศึกษา ๓๒๕

หรือเร่าบ่อยๆ เช่นคน ฟังมึน เช่นคนเป็นคันท การเคอน
เช่นเด็กจะคันทอว จะมีควมสนใจคันท

ศัตรูของความสนใจ   ศัตรูของความสนใจมีหลาย

อย่าง เช่น

๑. ศัตรูในส่วนร่างกาย

(ก) เด็กร่างกายอ่อนแอ หรือเด็กชโรค จิต
ใจไม่สบายมักมีความสนใจน้อย

(ข) สิ่งที่อยู่ไกลเคียงชิตขวาง เช่นเสียงดัง
ต่างๆ หรือมีสิ่งต่างๆ ที่มาดอคาต่อใจของเด็กให้
เขวไปไม่จดจ่อในการเล่าเรียน

(ค) สถานที่อยู่ เช่นโรงเรียนที่บ อับลม
อากาศเคี้ยง เด็กไม่ได้รับความสุขสบายจึงมีความสนใจ
น้อย

(ง) น่งทำเคียงวนเกินควร หรือเรียนดั่ง
เคียงว้าๆ ซากๆ เกินไป

๒. ศัตรูในส่วนจิตใจ

- (ก) เกี่ยวแก่ตัวนักเรียน เช่น
  - (๑) เกรี้ยวครว็นเป็นต้นตวน
  - (๒) บัญญาเฉียบแหลม รู้เร็วก่อนเพื่อนแล้ว
ไม่สนใจ เด็กชนิดนี้ครูชักให้คิดจะได้สนใจมากขึ้น
  - (๓) ขาการของจิตใจ ถ้าขาการของจิตใจ
ใจไม่สบาย ไม่ปกติ ก็มีความสนใจน้อย
  - (ข) เกี่ยวแก่ครูและบทเรียน เช่น
  - (๑) บทเรียนง่ายหรืออยากเกินไป บทเรียน
ถ้าอยากเกินไปหรือง่ายเกินไปเด็กจะไม่สนใจ
  - (๒) ครูใช้วิธีสอนไม่ดีเด็กไม่เข้าใจ
  - (๓) ครูดำเนินการสอนผิดกฎของการสอนที่ดี
เด็กรำคาญ เด็กเบื่อ จะมีความสนใจในบทเรียนน้อย
- การส่งเสริมความสนใจ ความสนใจมีประโยชน์ต่อ
การศึกษาดังกล่าวมาแล้ว จึงควรส่งเสริมให้เด็กมี
ความสนใจด้วย หนทางที่จะส่งเสริมนั้นก็คือส่งเสริม

ตามคันเหตุ คือพยายามจัดสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่อง
ช่วยเหลือ หรือเป็นบ่อเกิดแห่งความสนใจให้ดีให้ถูก
ขึ้น และพยายามคัดถอนสิ่งต่างๆ ที่เป็นศัตรูต่อความ
สนใจของเด็กให้สิ้นศูนย์ไป การแก้ไขคัดถอนนักแก้ไข
ตามคันเหตุเช่นเดียวกัน คือพยายามแก้สิ่งที่เป็นตัว
เหตุอันเสีย โดยทำให้ดีให้ถูกขึ้น

บทที่ ๑๗

ว่าด้วยอาการของจิตตั้งใจ (ต่อ)

๕ ความสังเกต พิจารณา

ความสังเกตพิจารณา เป็นอาการของจิตตั้งใจ
ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในเมื่อมีความพอใจ ตั้งใจ และ
สนใจเกิดขึ้นแล้ว คือเมื่อมีความพอใจตั้งใจและ
สนใจ ในสิ่งไหนก็เอาใจใส่ในสิ่งนั้น การที่เอาใจ
ใส่สังเกตตรวจตรา^๕ เรียกว่า “ความพิจารณา”
จึงพูดได้ว่า “ความพิจารณาคือกิจที่จับตาเขม้น

มอง เพื่อตรวจสอบคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ให้ทราบ
โดยละเอียด” หรือ ความพิจารณา คือกริยาที่สนใจ
ใจต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ” ความสังเกตพิจารณานี้
ไม่ได้หมายความว่า ถึงการ พิจารณา ด้วย ตาแต่อย่าง
เดียว หมายถึงความพิจารณาไตร่ตรองด้วยอาการ
ทั่ว ๆ ไป เช่น พิจารณารูป พิจารณาเสียง พิจารณา
ความรู้สึก พิจารณากลิ่น พิจารณารส เหล่า
นี้เป็นต้น คือพิจารณาถึงต่าง ๆ ที่มากกระทบปลาย
ประสาททั้ง ๕ แต่ความพิจารณานี้โดยมาก การ
พิจารณาด้วยตาสำคัญกว่า เช่น เราได้ยิน, ได้ฟัง,
ได้ดม, เหล่านี้เราจะอดไม่มองดูไม่ได้ จึงมักพูดว่า
“สังเกตพิจารณา” ความสังเกตพิจารณานี้ เป็น
อาการของจิตที่มึประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น
เดียวกับอาการอื่น ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องฝึกหัดบำรุง
ให้ดีขึ้น

อาการของจิตส์ใจ (ต่อ)

๓๓๓

หลักที่ควรยึดถือ ในการฝึกหัดความพิจารณา

ความพิจารณาเกิดจาก ความพอใจ. ความตั้งใจ.
และความสนใจ. ฉะนั้นการที่จะปลุกฝัง หรือฝึกหัด
ความพิจารณาของเด็ก ให้ดีขึ้น ก็ต้องปลุกฝัง
ความพอใจ ความตั้งใจ และความสนใจ ให้ดีขึ้น
เสียก่อน หลักของการปลุกฝัง อาการทั้ง ๓ อย่างนี้
จึงตกต่ำมาแล้ว การปลุกฝังความพิจารณา ก็
อาศัยหลักเช่นเดียวกัน อุปสรรคหรือเหตุขัดขวาง
ความพิจารณาก็เช่นเดียวกับอาการตกต่ำมาแล้ว
ทั้งนี้หลักที่ควรจะทำให้ได้ในเวลาที่จะให้เด็กพิจารณา
อยู่บ้างคือ

๑ บทเรียนต่าง ๆ ควรหาของจริงมาประ
กอบการสอนให้เด็กได้ใช้ความสังเกต พิจารณา
เสมอ และให้ใช้อาการหลาย ๆ อย่างด้วย.

๒ เมื่อครูให้เด็กพิจารณาอะไร ก็ควรให้
พิจารณาแต่สิ่งเดียว นั้น ให้ละเอียดละออเสีย ก่อน

แล้วจึงให้พิจารณาสิ่งอื่นต่อไป การให้เด็กดูแต่เฉินๆ
หรือให้พิจารณา ของ หายสิ่ง ในเวลาเดียวกันนั้น
เด็กจะพิจารณาไม่แน่ แน่ หรือ ไม่ได้พิจารณาโดย
ละเอียด เมื่อพิจารณาไม่ดีไม่ละเอียดก็จะไม่เข้าใจ
ในสิ่งนั้นได้

วิชาที่ช่วยให้เกิดความพิจารณาดี   วิชาที่จะ

ช่วยหัดความพิจารณา ให้เจริญขึ้นมีอยู่หลายอย่าง
เมื่อครูใช้วิธีสอนดี และสอนถูกต้องแล้วจะช่วยให้
เด็กมีความพิจารณาขึ้นมาก และความพิจารณา
ของเด็กจะมีกำลังแก่กล้าขึ้น สำหรับใช้ในบทเรียน
อื่น ๆ ต่อไป วิชาที่ช่วยฝึกหัดความพิจารณาได้
ดังนี้คือ

(๑) บทเรียนด้วยของ   บทเรียนด้วยของ
ต้องใช้เครื่องใช้หรือของจริงประกอบการสอน และ
ถ้าวัดวิธีสอนต้องใช้วิธีที่ปลูกประสาทต่าง ๆ ของ
เด็กให้ตื่นตัวไปพร้อม   บทเรียนนั้นจึงจะทำให้เด็ก

อาการของจิตตังใจ (ต่อ)

๓๓๕

เกิดความพิจารณาขึ้น.

(๒) วิชยาศาสตร์ วิชยาศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องตรวจตราค้นคว้าเหตุผลของในสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นวิชาที่ฝึกหัดความพิจารณาได้อย่างดี ครูควรดำเนินการสอนให้ถูกกฎ คืออย่าให้เด็กเรียนเดิกรู้เสียก่อนแล้วจึงทดลอง เพราะการที่^๕ให้เด็กเรียนรูหรือบอกให้เสียก่อนแล้วจึงทดลองให้เด็ก^๕นั้น จะไม่ปลูกความพิจารณาของเด็ก เด็กมักไม่ค่อยพิจารณา จึงควร ให้เด็ก ได้ตรวจ ตราค้นคว้า ด้วย ตนเองไปพร้อม คือดำเนินการสอนตามกฎอุปมาน

(๓) ภูมิศาสตร์ การสอนภูมิศาสตร์ไม่ควรบอกให้เด็กท่องจำเฉย ๆ เช่นจะสอนเรื่อง แม่น้ำภูเขา เหล่านี้^๕ครูควรหารูปภาพมาให้เด็กเห็น หรือพาเด็กไปดด้วยตนเองได้ดียิ่งดี แล้วจึงแสดงด้วยแผนที่ให้เด็กทราบอีกชั้นหนึ่ง เมื่อเด็กได้เห็นรูปภาพหรือของจริงแล้วความ พิจารณา ของเด็กก็จะมีมาก

ชั้น เมื่อเกิดความพิจารณา และอาการของจิตต์ใจ
ต่าง ๆ ลงมือทำงาน ตามหน้าที่ อย่าง บริบูรณ์แล้ว
ก็จะเกิดความรู้ ความเข้าใจ และจำได้เอง

(๔) วิทยาการณ ควรสอนด้วยการชักตัว
อย่างใกล้ชิด ๆ จับเอาประโยคที่เด็กรู้ เด็กพูดอยู่ แล้ว
มาแยกให้เด็กเห็นเป็นส่วน ๆ เสียก่อน ดังว่าการ
ที่จะให้เด็กท่องจำ ไปที่สระคำแล้วเอามาประ กอบกัน
เป็นประโยคภายหลัง เพราะการที่让孩子เรียนไปที่
ละคำนั้น เด็กจะเห็นว่าเป็นของยาก ต้องอาศัยการ
ท่องจำมาก เด็กจะไม่ค่อยพิจารณา

(๕) พงศาวดาร การสอนพงศาวดารก็ควร
ดำเนินจากของจริงไปที่ละสิ่งละอย่าง แล้วจึงเปรียบ
เทียบกับความแตกต่าง ของสิ่งต่าง ๆ ว่าต่างกัน
อย่างไร และข้อนั้นเกิดขึ้นในครั้งไหน สมัยไหน
และสมัยนั้นมีเหตุการณ์อย่างไรบ้าง ค่อยดำเนิน
การสอนไปโดยวิธีนี้ เด็กจะมีความสังเกตพิจารณา

เกี่ยวข้องกันอย่างแน่นหนาและมั่นคง จะแยกอย่าง
หนึ่งอย่างใดออกจากกันได้ยาก อาการ ๓ อย่างที่
^{๕๕}
วานคือ

• ความสังเกต คือ ๕ กิริยาที่ปล่ายประสาท
ทั้ง ๕ ไปจดจำอยู่ในสิ่งที่เราพึงประสงค์จะพิจารณา
และต้องมีสิ่งที่ มากระทำ ทบปล่าย ประสาท ประสาท ไค
ประสาทหนึ่งก่อน เช่น เรามองเห็น ๕ คำทั้งตัวของเรา
ก็ไปมองดูในสิ่งนั้น

๒ ความสนใจ ความสนใจ^{๕๖}เกี่ยวข้องกับ
ความพอใจและความตั้งใจมาก และต้องใช้กำลัง
ความพอใจและความตั้งใจเป็นเครื่องช่วย คือ เมื่อ
เราจะพิจารณาอะไร เราต้องใช้ความพอใจ และ
ความตั้งใจประกอบไปทั่วคราว เมื่อพอใจและตั้งใจ
แล้ว ความสนใจก็ตั้งลงไป คือ ค่อยกันไปเป็น
ทอด ๆ “ความสนใจที่ต่อกันเป็นทอด ๆ” ^{๕๗}นี้เรียกว่า
ความพิจารณา

๓ คำแปล ที่ ตรง กับ ความสังเกตพิจารณา

คำแปลที่ตรงกับความต้องการพิจารณาตนเอง เรียกว่า
 ความไต่สวนเปรียบเทียบ คิดแยก คิดปรุง คือ
 เปรียบเทียบดูว่าของที่เรากำลังเกิดนั้นเหมือนกับสิ่งที่เราเคย
 รู้เคยเห็นมาแล้วอย่างไบบ้าง? ^๕นี้เรียกว่า “คิดแยก
 และต่อไปก็ จัดหมวด หรือจัดลำดับว่า คล้ายคลึงกับ
 อะไรในสิ่งที่เราเคยรู้เคยเห็น มาแล้ว ^๕นี้เรียกว่า
 “คิดปรุง” เมื่อไต่สวนเปรียบเทียบ คิดแยก คิดปรุง
 เพื่อเทียบความรู้เก่าแล้ว เราก็จะตกลงใจได้ เมื่อ
 เราตกลงใจได้ ก็จะเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ
^๕ขึ้นเพราะฉะนั้นจึงพูดได้ว่า “ความรู้เกิดจากอาการ
 ของจิตต์ใจช่วยกันลงมือกระทำงานตามหน้าที่” และ
 ความรู้ที่จะละเอียด ละเอียด และจำได้ดี นั้นต้อง อาศัย
 ความรู้เก่า คือให้ความรู้ใหม่ติดต่อกับความรู้เก่า
 เป็นทอด ๆ เพื่อจะได้ ใช้ความรู้เก่าที่มีอยู่แล้ว
 เป็นเครื่องมือช่วยสืบสวน คิดแยก คิดปรุง ให้เกิด

ความที่ตัดสินใจได้^{๔๕} ความรู้^{๕๖} นั้นก็จะละเอียด
แน่นจนตระจำได้แม่นยำ

อาการได้ส่วนเปรียบเทียบ คิดแยก คิดปรุง
นั้นของอาศัยดังต่อไปนี้^{๕๗}

๑. กำลังของความพอใจ ความตั้งใจ ความ
สนใจ และความตั้งใจพิจารณา

๒. อาศัย^{๕๘} พินความรู้เก่าที่มีอยู่แล้ว เพื่อ
เป็นเครื่องช่วยสืบสวนและตัดสินใจได้ว่าอะไร
ผิด อะไรถูกอย่างไร ถ้าหากมีความรู้เก่าในสิ่งนั้น
ในเรื่องนั้นอยู่แล้ว ก็จะได้อะไรและตัดสินใจได้^{๕๙}

เมื่อตัดสินใจได้^{๖๐} ก็จะเกิดเป็นความรู้
ความเข้าใจ^{๖๑} ความที่กล่าวมาแต่ก่อนจะเห็นได้ว่า
ความรู้หรือความเฉลียวฉลาดจะเกิดขึ้นได้ของอาศัย
อาการของจิตที่ใจต่าง ๆ ช่วยกันลงมือกระทำ
คือเมื่ออาการของจิตที่ใจต่าง ๆ ช่วยกันลงมือกระทำ
ทำการตรวจตราค้นคว้าในสิ่งใดแล้ว ก็จะมี^{๖๒} ความ

รู้ ในสิ่งนั้นในทาง ขรรมคุณ เครื่อง ที่ทำให้ ดำเนิน
ความประสงค์ท่านก็ได้จิตไวดังนี้ คือ

(๑) ฉันทะ คือความพอใจในสิ่งนั้น

(๒) วิริยะ คือ ความ พยายาม พากเพียร
ในสิ่งนั้น

(๓) จิตตะ คือความไม่ใจในสิ่งนั้น

(๔) วิมังสะ คือความเข้าใจได้ตรวจตรา
ในสิ่งนั้น

ดังทั้ง ๔ ข้อนี้ต้องใช้อาการของจิตที่ต่าง ๆ
นั้นเอง หนทางที่จะปลุกฝังความเฉลียวฉลาด ก็คือ
ปลุกฝังกำลังของจิตที่ใจให้เจริญแก่กล้าขึ้น โดย
การสอนของครูอุกทาง ดำเนินการสอนให้ถูกหลัก
ถูกเกณฑ์

ข้อที่ควร ปฏิบัติ ในการปลุก ฝังความ ใต้สวน

เปรียบเทียบ ความใต้สวนเปรียบเทียบกับ คิดแยก
คิดปรุง นั่นคืออาศัยการหลายอย่าง ดังกล่าวมา

แล้ว หนทางที่จะปลูกฝังอาการของจิตต์ใจชนิดนี้^๕
ให้^๕เด็กนั้น ก็ต้องหัดอาการจิตต์ใจต่าง ๆ ที่ต่อเนื่อง
กันมาเป็นลำดับก่อน และเนื่องจากอาการชนิดนี้^๕
อาศัยความรู้เก่า เป็นสิ่งสำคัญด้วย หลักของการสอน
วิชาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในทางช่วยปลูกฝัง
ด้วยจึงควรยึดหลักดังนี้

๑ ต้องให้ความรู้ติดต่อกับความรู้เก่า ของ

เด็ก การสอนวิชาไม่ควรให้ยากเกินไป ต้องให้
ต่อเนื่องกับ ความรู้เก่าและค่อยยากขึ้น ไม่เป็น ลำดับ
เด็กจะได้นำเอา ความรู้เก่ามา เปรียบ เทียบ กับความ
รู้ใหม่จะได้รู้จักยกย้ายผันแปร คิดแยก คิดปรุง
คิด^๕ขึ้น และความรู้ของเด็กก็จะฝังแน่นอยู่ในใจเป็น
ระเบียบเด็กจะจำได้นาน •

๒ ต้องอาศัยการเตรียมจิตต์ใจ ในเวลา

สอน บทเรียน ควรเตรียม จิตต์ใจ ของเด็ก เสีย ก่อน
เพื่อให้อาการจิตต์ใจของเด็กแจ่มใสและมีกำลัง^๕ขึ้น

อาการของจิตใจ (ต่อ)

๓๕๓

กับเพื่อพัฒนาความรู้เก่าของเด็ก เด็กจะได้รู้จักถึงความ
รู้เก่า และนำเอาความรู้เก่าแต่หลัง ๆ มาช่วยตรวจ
ตรา ใต้ส่วนเปรียบเทียบ กับความรู้ใหม่นี้ ความ
รู้ของเด็กก็จะแน่นนอน เป็นระเบียบและจำได้ขึ้น

๓ การสอน บทเรียน ให้แก่เด็ก ควรดำเนิน

การตามกฎอุปมาน

การสอนบทเรียนให้แก่ชั้น

เด็ก ๆ ควรดำเนินการสอนตามกฎอุปมาน หรือ
วิธีคิดค้น เพื่อให้เด็กได้สังเกตตรวจตรา ไปที่
ละสิ่งละอย่าง แล้วจึงรวมกันเข้าเป็นก้อนหรือคำ
จำกัดความภายหลังเด็กจะได้สังเกต พิจารณา
สิ่งต่าง ๆ อันเป็นเหตุ แล้วตรวจตราคือไปถึง
ความจริงอันเป็นผล ความสังเกตพิจารณาใต้ส่วน
เปรียบเทียบ และความตกตงใจอันถูกต้องของเด็กก็
จะมีกำลังแก่กล้าขึ้น สำหรับเป็นประโยชน์ที่จะใช้
ตรวจตราในสิ่งอื่น ๆ ต่อไป

๔ การให้วิชาอย่างบทเรียนด้วยของ หรือ

อย่างชั้นทั้ง ๕ การสอนบทเรียนอย่างบทเรียน
 ด้วยของ หรืออย่างชั้นทั้ง ๕ เป็นวิธีฝึกหัดวิชาการ
 จิตต์ใจของเด็กได้อย่างดี และฝึกหัดวิชาการจิตต์ใจ
 ได้แทบทุกอย่าง เด็กจะมีความรู้กว้างขวางแน่นอน
 จึงนับว่าเป็นวิธีที่ดี ในวิธีสอนบทเรียนต่าง ๆ ครูจึง
 ควรยึดถือไว้เป็นหลัก และควรดำเนินการสอน ให้
 คล้าย ๆ บทเรียนด้วยของ ยิ่งเป็นบทเรียนแรก ๆ
 ของวิชาต่าง ๆ แล้วยิ่งสำคัญ และจำเป็นมากที่สุด

๕ การสอนบทเรียนควรให้ มีทั้งเหตุและผล

บทเรียนต่าง ๆ ครูควรสอนให้นักเรียนเข้าใจอย่างแจ่ม
 แจ้ง อ่างเหตุอ่างผลให้สมจริงและชัดเจน ให้เด็ก
 ได้ใช้ความสังเกตพิจารณาตรวจตราได้ส่วนเปรียบ
 เทียบไปพร้อม การสอนอย่างให้นักเรียนท่องจำกฎ
 หรือให้ท่องจำในสิ่งที่ไม่เข้าใจนั้น เด็กจะเป็นผู้ที่มี
 ความรู้ หรือสติปัญญาแคบ ไม่สามารถจะนำเอา

ความรู้ไปคิดเทียบเคียงกับสิ่งอื่นได้

๖ แบบฝึกหัด   แบบฝึกหัดนอกจากเป็น

การทวนความรู้ ความจำของเด็ก และเพื่อฝึกหัด
ความชำนาญแล้วยัง เป็น สิ่งที่ ฝึก หัดความ ใจัดวน
เปรียบเทียบของเด็กให้ชัดเจนมาก ฉะนั้นในการสอน
วิชาหรือบทเรียนต่าง ๆ ครูควรให้เด็กได้มีเวลาทำ
แบบฝึกหัด ให้พอเพียงด้วย.

๗ ความรู้

เมื่ออาการของจิตโลภต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าว
มาแล้ว ช่วยกันลงมือกระทำการตามหน้าที่ทุกอย่าง
แล้ว ก็จะตรวจครวญกันควาในสิ่งต่างๆ ที่ได้สัมผัสสัมผัส
นั้น ให้เกิดเป็น “ความรู้ และ ความเข้าใจขึ้น” ถ้า
หากไม่ใช้อาการของจิตโลภตรวจครวญ และ เอาใจใส่
ถึงไหนเราก็ไม่มีความรู้ ในสิ่งนั้น เพราะฉะนั้นจึง
พูดได้ว่า ความรู้เกิดขึ้นด้วย การสัมผัสสัมผัส-ความ
พอใจ-ความตั้งใจ-ความสนใจ-ความพิจารณา

ความไต่สวนเปรียบเทียบคิดแยก คิดปรุง ความรู้
 ค่อยเอ่อกันมาเป็นทอดๆ เมื่อมีความรู้มาก เห็นมาก
 ก็มีความเฉลียวฉลาดมาก ท่านจึงพูดว่า “คนเราไม่
 ได้มีความรู้ ความเฉลียวฉลาดมาจากท้องมารดา”
 จะมีความรู้ได้ก็ต่อเมื่อได้สัมผัสกับสิ่งที่ยู่รอบข้าง
 แล้วเข้าใจได้ตรวจตราในสิ่งนั้น เมื่อได้สัมผัสได้มาก
 ได้ฝึกหัดตรวจตรา ค้นคว้า ในสิ่งต่างๆ มากเข้าก็มี
 ความเฉลียวฉลาดขึ้น แต่ความเฉลียวฉลาดของ
 บุคคลย่อมไม่มีเสมอกันไปทุกรูปทุกนาม การ
 ที่เป็นเช่นนั้นก็เป็นเพราะเหตุหลายอย่าง เช่นเป็น
 เพราะบรรพบุรุษ หรือ บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดถ่ายทอด
 ลักษณะประจำตัวมา ให้ประการหนึ่ง บิดามารดา
 สามารถถ่ายทอดลักษณะอาการของจิตใจต่างๆ มาให้
 ทางสายโลหิต หรือ ทางสืบเชื้อ ถ้าหากลักษณะ
 ที่ถ่ายทอดให้ดึกดำบรรพ์นี้ ที่เรียกว่า “ตมั่วแต่กำเนิด”
 ถ้าบิดามารดาถ่ายทอดลักษณะเดวให้ก็จะเดว อย่างที่

อาการของจิตใต้ใจ (ต่อ)

๓๔๗

เรียกว่า เดวหรือทบมาจากกำเนิด หรือพงศ์พันธุ์
กับเป็นเพราะการผูกติดอบรม หรือ สิ่งล้อมรอบอีก
ประการหนึ่ง ถ้าหากอยู่ในที่อบรมดี หรือผูก
ติดศึกษาดี และถูกทางแล้วก็จะเฉยผ่องใสดี ถ้า
หากดีทั้ง ๒ อย่าง คือกำเนิดดี การศึกษาอบรมหรือ
สิ่งล้อมรอบดีแล้ว ก็จะมีมีความรู้ และสติปัญญา
เฉยผ่องใสดีด้วยชน.

๘ ความจำ

การเวียนวิชาต่างๆ เมื่อเกิดมีความรู้และ
ความเข้าใจแล้ว ถ้าจำไม่ได้และถ่ายออกมาไม่ได้แล้ว
ก็จะไม่มีประโยชน์อะไร จะนับว่าเป็นความรู้ทุก
ไม่ได้ ความรู้ที่นับว่าดีนั้นนอกจากรู้ หรือเข้าใจแล้ว
จะต้องจดจำไว้ได้ และสามารถถ่ายออกมาได้ด้วย
การ ยึด เขาความรู้ความเข้าใจไว้ได้เอง เรียกว่า
“ความจำ” จึงจำกัความได้ว่า “เมื่อจิตใต้ใจจด
หมายยึดเหนี่ยวและเก็บรักษาดวงความคิด ความรู้

ไว้เรียกว่า “ความจำ” ความจำเป็นอาการของจิตต์
ใจชนิดหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาเล่าเรียน
จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องปลูกฝัง และ บำรุงความ
จำของเด็กให้ชวน เพื่อเด็กจะได้ ใช้จดจำในสิ่งต่างๆ
เพื่อเกิดเป็นความรู้ ความเฉลียวฉลาดขึ้น ความจำ
แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. รับเข้า ด้วยการท่องหรือสังเกตดูจดจำ
เพื่อนำเอาความรู้เข้าไปในจิตต์ใจ

๒. ยึดไว้ คือจำได้ใจหรือยึดเอาความรู้นั้น
ให้ทรงไว้ในใจ

๓. ถ่ายออก คือจำได้ นึกได้ แล้วถ่ายออก
มาได้ โดยการพูด, การเขียน, การกระทำ, เป็นต้น
การวัดความจำของเด็กก็วัดโดยให้พูด ให้เขียน หรือ
ให้กระทำ แล้วแต่ประเภทของวิชา

เหตุที่ทำให้ความจำต่างกัน ความจำนั้นอาจจะจำ
ได้ต่างๆ กัน เช่น จำดี จำไม่ดี จำได้เร็ว จำได้ช้า

อาการของจิตใจ (ต่อ)

๓๔๕

เหล่านี้เป็นต้น เหตุที่ทำให้ความจำต่าง ๆ กันได้นั้น
กล่าวอย่างทั่วไปเป็นเพราะ

๑. เป็นเพราะความเจริญของจิตใจ ที่เป็น
ต้นตอติดตามแต่กำเนิด

๒. เป็นเพราะความฝึกหัดอบรม หรือการ
กระทำจนภายหลัง ชื่อนเป็นข้อสำคัญมาก ความจำ
จะดีหรือเลวก็เพราะฉะนั้นเอง โดยมากความจำ
ของเด็กมักเลวเพราะครู ถ้าหากครูใช้วิธีสอนไม่ดี
ไม่ถูกกฎ ความจำของเด็กจะไม่เจริญเต็มที่ ครู
จึงควรใช้วิธีสอนให้ดี ผลก็คือความจำของเด็กให้
ถูกกฎถูกวิธี เพื่อให้ความจำของเด็กเจริญขึ้น

ชนิดของความจำ ความจำนั้น อาจจะมีประเภท
และจำได้ต่าง ๆ กัน แต่วแต่บุคคลหรือเหตุการณ์
ที่จะจำ และแล้วแต่วิธีจำจึงแบ่งความจำออกดังนี้

๑. จำได้เป็นอย่างดี คือ憶ไว้ได้อย่างมั่น
คงและแน่นอน สามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างถูกต้อง

แต่บริบูรณ์ทีเดียว โดยไม่ต้องอาศัยการคิดคำนึง
หรือการนึกใดเลย เรียกว่าจำไว้ ได้ดี มีสติ ยึดไว้
ได้อย่างบริบูรณ์

๒. จำไม่ได้ดีแต่ निकออก หมายความว่า

จำไว้ไม่ได้ อย่างบริบูรณ์อย่างข้อหนึ่ง แต่ยังดีมี
ไม่สนิท เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่เกี่ยวข้องกับหรือ
หมวดเดียวกันมากระตุ้นเขาจึง निकออกได้ เช่นเป็นต้น
การ निकออกนี้ของอาศัยความคิดคำนึง หรือความนึก
การที่ต้องใช้ความคิดคำนึงสืบส่วนกันควาถึงความรู้
เท่านี้ เรียกว่าการใช้ อันดีสติ หรือความคิดคำนึง
สืบส่วน จึง निकออก

๓. ลืมสนิทหรือนึกไม่ออก หมายความว่า

ว่าจำไม่ได้เลย, ถึงจะพยายามคิดพยายามนึกอย่างไร
ก็คิดไม่ได้ นึกไม่ออก เหตุการณ์ต่างๆที่อยู่ใน
หมวดเดียวกันมาเตือนหรือถามเขา นึกไม่ได้ เรียก
ว่าลืมสนิทหรือนึกไม่ออก การที่เป็นเช่นนั้นเพราะ

เหตุการณ์ หรือความรู้^{นั้น}ได้หลุดลอยผ่านไปจาก
สติ และอนุตตสติแล้ว จึงบั่นให้เป็นรูปขึ้นไม่ได้
สิ่งที่ควรควรยึดถือไว้เป็นหลักในการปลูกฝัง

ความจำของเด็ก

การจำมีหลายวิธีต่าง ๆ กัน เช่นจำโดยการ
ท่องบ่น จำโดยวิธีหรือเครื่องหมาย และจำโดย
การประพันธ์คือทำให้ข้อความที่จะจำนั้นไพเราะคล้อง
จองขึ้นเหล่านี้เป็นต้น แต่ข้อสำคัญที่ควรควรยึดไว้
เป็นหลักในการปลูกฝังความจำ และปฏิบัติในเวลา
ที่จะให้เด็กจำนั้นคือ

๑. ก่อนที่จะให้เด็กท่องจำอะไร ต้องสอน

ให้เด็กมีความรู้และเข้าใจดีเสียก่อน การสอนให้ท่อง
จำในสิ่งที่เด็กไม่รู้ไม่เข้าใจนั้น เป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์
น้อยเต็มที และจะเอาไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ การ
ให้ท่องจำโดยไม่รู้ไม่เข้าใจนั้นเรียกว่าให้ท่องจำอย่าง
นกแก้ว

๒. ใช้ของจริงหรือเครื่องใช้ประกอบการสอน

ให้เด็กได้ใช้ทำการทดลองอย่างสำหรับสังเกตพิจารณา ตามธรรมชาติความรู้ที่ใช้ทดลองประสาททดลองอย่าง หรือเข้าทดลองๆ ประคองจำได้ขึ้น

๓. ควรจัดข้อความให้เป็นลำดับและเป็นระเบียบอันดี

คือในเวลาดสอนบทเรียนเมื่อครูได้แยกสอนเป็นสิ่ง ๆ อย่าง ๆ แล้วก็ควรเอามารวมกันและเลือกเพื่อบันทึกของเขาดังสำคัญ ๆ จัดให้เป็นรูปเป็นลำดับเป็นหมวดเป็นหมู่ ให้เหมาะแก่การที่จะจดจำเด็กจะจำได้ดี

๔. สอนบทเรียนควรให้ติดต่อกับความรู้เก่า

ความรู้ อะไรที่ยากเกินไป หรือเป็นของใหม่เกินไป ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เด็กเคยรู้มาแล้ว เด็กมักจะลืมง่ายจำไม่ได้ ดังนั้นความรู้ที่ต่อเนื่องกับความรู้เก่านั้น คงความนึกจะได้จัดระเบียบไว้เป็นอย่างดีจะจำได้ง่ายและติดต่อกัน ถึงขั้นขั้นก็จะนึก

อาการของจิตใต้ใจ (ต่อ)

๓๕๓

ออกได้ ในการสอนบทเรียนต่าง ๆ ครูจึงควรสอนให้คิดต่อกับความรู้เก่าของเด็ก คือสอนจากสิ่งที่รู้อยู่แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ ง่ายไปหายาก เพื่อจะเข้าใจและจำได้ดี

๕. ให้จำความสำคัญทั้งหมดก่อน แล้ว

จึงแยกจำส่วนย่อยหรือจำเป็นส่วน ๆ ภายหลัง เมื่อครูสอนด้วยเรื่องหนึ่งเรื่องใด ควรแยกข้อความที่สำคัญและไม่สำคัญออกจากกันเป็นส่วน ๆ ซึ่งความสำคัญของบทนั้นให้เด็กเห็น กันเอาไว้เป็นแผนกๆ ให้เด็กได้สนใจในข้อความสำคัญนั้นก่อน ข้อความที่จัดเส้นและจัดไว้ ให้เป็นระเบียบให้ เห็นได้เด่นๆ แล้วให้ จำข้อความสำคัญนั้นก่อนจึงจำส่วนย่อยต่อไปตามธรรมดา เมื่อจำข้อใหญ่ใจความได้แล้วส่วนย่อยๆ ซึ่งเปรียบเหมือนกิ่งก็จะพลอยพ่วงไปด้วย

๖. ควรให้เวลาพอในการที่จะจำ ครูควร

กะเวตาให้จำเป็นstückเป็นส่วน ให้มีเวลาเพียงพอเพื่อ
 ให้ความจำซึมซาบลงไปเรียบร้อยมั่นคงเสียก่อน อย่า
 เพื่อสอนสิ่งอื่นทับถมลงไปทีเดียว ถ้าหากครูสอนทับ
 ถมกันไปแล้ว ความรู้ก็จะดันความจำของเด็ก เด็ก
 จะจำไว้ไม่ได้ อนึ่งตามธรรมชาติเด็กมักจะจำอะไร
 ไม่ค่อยได้ทีละมากๆ จึงควรให้จำคราวละน้อยๆ
 พอเหมาะแก่กำลังสมองของเด็ก.

๗. สอบความรู้ เมื่อใดให้นักเรียนจดจำ

ในสิ่งต่างๆ แล้ว ควรสืบสวนดูความจำของเด็กให้
 เด็กได้ฝึกหัดถ่ายความรู้ความจำออกมาแสดงให้ผู้
 อื่นเห็น การสอบความรู้ความจำนั้นคือการทำให้แบบ
 ฝึกหัดนั่นเอง ฉะนั้นการสอบบทเรียนต่างๆ จึงควร
 ให้มีการถามทวนถามสอบ หรือให้เด็กได้ทำแบบ
 ฝึกหัดจนมีความชำนาญดีเสียก่อน จึงสอบบทใหม่
 ต่อไป

๘ ความจำเกี่ยวกับการพักผ่อนและความสุข

สบาย ถ้าจิตต์ใจและร่างกายไม่สบายแล้วความ
จำก็จะไม่ดีขึ้น จิตโรจเรื่อน และสถานที่อยู่ให้
เด็กมีความสุข อากาศและแสงสว่างดี ใจของเด็
ก็จะปลอดโปร่ง ให้เด็กได้มีเวลาเล่นและมีเวลา
พักผ่อนพอสมควร เมื่อร่างกายและจิตต์ใจได้รับ
ความสุขสบายแล้วจะจดจำอะไรก็ดีขึ้น

สิ่งที่ควรให้เด็กท่องจำ (ดูในบทที่ ๒)

สิ่งที่ไม่ควรให้เด็กท่องจำ สิ่งที่ไม่ควรให้เด็กท่อง
จำนั้นคือ

(๑) ข้อยกเว้นต่างๆ ถ้าให้เด็กท่องจำใน
ข้อยกเว้นต่างๆ แล้ว ความจำของเด็กจะยุ่งเหยิงและ
รกรุงรังไป จึงไม่ควรเมื่อเด็กเข้าใจดี และทำ
แบบฝึกหัดจนชำนาญแล้วก็จะจำข้อยกเว้นต่างๆ นั้น
ได้เอง

(๒) จำนวนเลขและรายชื่อสิ่งของ ฯลฯ ใน

วิชาภูมิศาสตร์ เช่น เหตุผล ขนาดยาวของแม่น้ำ ความ
สูงของภูเขา เหล่านี้เป็นคน ที่ถูกควรให้เขียนแผนที่
เขียนบ่อยๆ ทำบ่อยๆ เข้าจนเจนตา เด็กจะนึกเห็นและ
จำได้ดีกว่าให้ท่อง.

(จิตศึกษา ซึ่งเป็นหลักของการสอนการปล
ครอง^๕ มีข้อละเอียดในเล่ม ๒)

(สำเนา)

ใบอนุญาตให้ใช้แบบเรียน

ฉบับที่ ๕๗/๕๐๐

วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

หนังสือ ตำรารวมหลักวิชาครู ของ นายอ่ำ
อู่ใจ ป.ม.ก. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ จำนวน ๑๐๐
ฉบับ ใน พ.ศ. ๒๔๗๖

เจ้าหน้าที่จะตรวจแล้ว อนุญาตให้ใช้ ใน
โรงเรียนได้

(ลงนาม) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ

(ใช้ให้เฉพาะในการพิมพ์คราวนี้เท่านั้น และห้ามมิให้
นำใบอนุญาตนี้ไปพิมพ์ในหนังสือเรื่องอื่น ที่มีได้รับอนุญาตเป็น
อำนาจ)